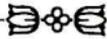


සාරවත්මකල්පසා නම් වූ
අධ්‍යයනාර්ථකායටයකථාවිකා.



එකකනිපානය අවසන් කොට ඇති
ප්‍රථම භාගය.

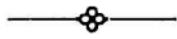
ප්‍රකාශක:-

ඊ. සී. විරවසීන.

විරවසීන මුද්‍රණාලයෙහි මුද්‍රාපිතයි.

මු: ව: 2473.
ක්‍රි: ව: 1930.

සුඛි පනත.



අසුඛි.	සුඛි.	පිහෙ.	පනතිසං.
අඵවං,	අඵවං.	3.	27.
නිද්දිසියති,	නිද්දිසියති.	6.	30.
මිති,	මිති.	8.	10.
සෙකනාසෙකනාසෙකනාධමෙම,	සෙකනාසෙකනාධමෙම.	14.	5.
ආදිමති,	ආදිමති.	16.	4.
අත්ථුනසංඝං,	අත්ථුනසංඝං.	17.	5.
ඵවංසද්දො,	ඵවංසද්දො.	22.	32.
අසමවාහං,	අසමවාහං.	24.	36.
හද්දංකා,	හද්දංකො.	26.	6.
යකමලන,	සකමලන.	26.	38.
අසප්පුරිසභුමිසමොකකමා	අසප්පුරිසභුමිසමො		
දිනො,	කකමාදිනො.	7.	15.
හෙතුමති,	හෙතුමති	29.	23.
වජ්ථසඛිසානසමානකායො,	වජ්ථසඛිසානසමාන		
	කායො.	30.	15.
සඛිං,	සඛිං	38.	43.
සඛිනද්දියාදයො,	සඛිනද්දියාදයො.	39.	39.
නිවාටනො,	නිවාටනො.	40.	25.
පරියාදිනාති,	පරියාදිසිචාති.	40.	26.
යඵාවතො,	යඵාවතො.	42.	22.
ආදිම වො,	ආදිම වො.	43.	24.
පච්චලකකිණො,	පච්චලකකිණො.	44.	25.
නිද්දි වසාති,	නිද්දි වෙසාති.	44.	27.
සුතතිති,	සුතතිති.	44.	33.
ආවචනො,	ආවචනො.	46.	40.
පඤ්ඤා-රමනාති,	පඤ්ඤා-රමනාති.	48.	19.
සංවණ්ණනො,	සංවණ්ණනො.	49.	28.
උදකාදිඅනුවාදවචනං,	උදකාදිඅනුවාදවචනං.	53.	5.
කිනොනොති,	කිනොනොති.	56.	14.
යඵාවතො,	යඵාවතො.	59.	3.
අරඤ්ඤවනපනොසු,	අරඤ්ඤවනපනොසු.	63.	32.
නා,	නාති.	65.	18.
භුමනංකං,	භුමනංකං.	65.	19.
ගහණං,	ගහණං.	66.	9.
ජ්ඤෙය්ස,	ජ්ඤෙය්ස.	67.	33.
වතුදෙසාපගනනති,	වතුදෙසාපගනනති.	67.	37.
හතතුතිතනං,	හතනතිමිතනං.	74.	15.
හතතුසුපෙය්සං,	හතනසුපෙය්සං.	74.	16.
හතතුතිමිතනං,	හතනතිමිතනං.	74.	23.
පකකිමිමොසා,	පකකිමිමොසා.	77.	2.
විචිතරඛිතමාලාසමාභුල	විචිතරඛිතමාලාසමා		
නාය,	භුලනාය.	77.	24.
වාචුග්ගනකරණං,	වාචුග්ගනකරණං.	80.	36.
අවංජනො,	ආවංජනො.	84.	17.

සුඛ පනත.

අසුඛ.	සුඛ.	පිණි. පනතිය.	පනතිය.
අයුරුසුඛයා,	අයුරුසුඛයා.	96.	20.
ගොනි,	ගොනි.	98.	11.
සුඛය,	සුඛය.	98.	12.
-විරියදිකවිභාගවසෙන,	-විරියදිකවිභාග වසෙන.	108.	2.
-විචාරවනකරණසමය,	විචාරවනකරණ සමය.	109.	38.
පාවිභාගයානො,	පාවිභාගයානො.	111.	34.
බිඛාවසෙන,	බිඛාවසෙන.	113.	2.
න,	න.	115.	38.
බ්‍යාපෙඤා,	බ්‍යාපෙඤා.	119.	40.
සංකල්පවිච්චකුසලො,	සංකල්පවිච්චකුසලො.	124.	41.
පරසාවෙඤානි,	පරසාවෙඤානි.	127.	27.
බුද්ධිපාදං,	බුද්ධිපාදං.	128.	31.
අනිඅසුඛයානි,	අනිඅසුඛයානි.	130.	14.
ධම්මකරණං,	ධම්මකරණං.	130.	31.
තුභ්‍ය,	තුභ්‍ය.	135.	20.
භුඤ්ඤා,	භුඤ්ඤා.	136.	7.
සුඛතනනිකාදිගුණවසෙන,	සුඛතනනිකාදිගුණ වසෙන.	138.	16.
පපච්චනනසං,	පපච්චනනසං.	142.	2.
ආරෝග්‍යසාලනනි,	ආරෝග්‍යසාලනනි.	142.	31.
නානිකාලී,	නානිකාලී.	144.	35.
අසම්පන්නා,	අසම්පන්නා.	114.	36.
වයකල්‍යණනනි,	වයකල්‍යණනනි.	145.	2.
නිබ්බානදසංඝනං,	නිබ්බානදසංඝනං.	151.	25.
තභ්‍යං,	තභ්‍යං.	152.	2.
සන්ධිං,	සන්ධිං-(අසුඛයානිපි ර්දිසානි සලකෙඩ නබ්බානි)	153.	32.
පටිච්චසං,	පටිච්චසං.	157.	21.
ජ්ඣේඤානපිසාලාදීනි,	ජ්ඣේඤානපිසාලාදීනි.	158.	11.
කාරණයො,	කාරණයො.	163.	14.
චජ්ඣනබ්බවඤ්ඤං,	චජ්ඣනබ්බවඤ්ඤං.	165.	38.
අනොණමනදණ්ඩං,	අනොණමනදණ්ඩං.	168.	42.
පිට්ඨිවකකාවො,	පිට්ඨිවකකාවොලෙභි.	176.	16.
අනිච්චනාචෙත,	අනිච්චනාචෙත.	176.	29.
උදකඋච්චිති,	උදකඋච්චිති.	176.	36.
අරියං,	අරියධම්මාභාවනො.	176.	36.
නීවරණපරියාපබ්‍රහ්මලව,	නීවරණපරියා පබ්‍රහ්මලව.	182.	2.
අනුරෝධරෝධවිපසමුඤ්ඤා,	අනුරෝධවිපසමුඤ්ඤා විපසමුඤ්ඤා.	182.	11.
ධම්මසමෝධානං,	ධම්මසමෝධානං.	184.	5.
එබ්බසුඛයො,	එබ්බසුඛයො.	191.	9.
විභවධම්මිපච්චුපයානො,	විභවධම්මිපච්චු පයානො.	193.	32.
විභවං,	විභවං.	200.	35.

සාරස්මකප්පසා

නාම

අබ්ගුහාරනිකායට්ඨකථාවිකා.

නමො නායක ගඟවනො අරහතො
සමමාසමුබ්බසා.

අනන්තකුණං කරුණානිකෙතං
නමාමි නාථං ජතපකුච්චොරං,
ධම්මං විසුඛං භවනාසහෙතුං
සබ්බකුච්චං සෙට්ඨං භතසබ්බපාපං. ¹

කසාපං තං මහාථෙරං සබ්බසා පරිණායකං,
දීපසමිං තමචපණ්ණීමහි සාසනොදයකාරණං. ²

පච්චතතිපරාධීනං සදුරකුච්චනිවාසීනං,
පාකටං ගඟනෙ වජ්ජමණ්ඩලං විශ සාසනෙ.

සබ්බසා පිතරං වජ්ජෙ විනයෙ සුචිසාරදං,
යං නියාය වසනොභං චුචි ³ පාඨොදාසමි සාසනෙ.

අනුථෙරං ⁴ මහාපකුච්චං ⁵ සුමෙධං සුචිවිසුචං,
අච්චණ්ඩිතසීලාදී ⁶ පරිසුඛගුණොදයං.

බහුසුචං සතීමනං දනං සනං සමාහිතං,
නමාමි සිරසා ධීරං ගරුං මෙ ගණ්ඨාවකං.

ආගතාගමතඤ්ඤාසු සදුසස්ථනසකුච්චසු,
යසානොචාසිභිකුච්චසු සාසනං සුපපතිසීතං.

යො සීහළිඤ්ඤෙ ධීනිමා යසසී
උලාරපකුච්චකුච්චකුච්චො කලාසු, ⁷
ඡතො විසුඛෙ රවිසුචු ⁸ වංසෙ
මහබ්බලො අබ්භුච්චුච්චනිකෙඡ

1 { සී අනන්තකුණං ජතපකුච්චොරං ධම්මං විසුඛං භවනාසහෙතුං,
සබ්බකුච්චං සෙට්ඨං භතසබ්බපාපං භතො නමෙසං රහනන්තයධරං.
2 සී. කාරිතං. 5 සා, දී, වි, මු, මහාපකුච්චං.
3 ම. චුචි 6 ම. අච්චණ්ඩිතසීලාදී.
4 ම. අනුථෙරං. 7 ම. කුච්චසු
8 ම. රවිසොම

ජීවාරි 1 වග්ගං අභිදුප්පසග්ගං 2
 අනඤ්ඤසාධාරණවිකකමෙන,
 පතතාභිසෙකො ජනධම්මසෙවී
 අභිප්පසනෙනා රතනතතයමහි.

විරං විභිනෙන ජනසාසනසම්මං
 පච්චච්චිකෙ සුචු විභිග්ගහෙත්වා,
 සුධංව සාමග්ගිරසං පසන්ථං
 පායෙහි භික්ඛු පරිසුඛසීලෙ.

කත්වා විහාරෙ විපුලෙ ච රමෙම
 තනුපටිතෙ 3 තෙකසගස්සසබ්බෙ, 4
 භික්ඛු අසෙසෙ වතුපච්චයෙහි
 සතතපායනෙනා සුවිරං අඛණ්ඩං.

සඛම්මචුචිං 5 අභි 6 කඛ්ඛමානො
 සයම්පි භික්ඛු අනුසාසතිත්වා, 7
 නිශොජ්ජයං ගන්ථ 8 විපස්සනාසු
 අකාසි චුචිං ජනසාසනස්ස.

තෙතාගම්ච්චතනම් කුග්ගහිතො
 අනඤ්ඤසාධාරණං භග්ගහෙන,
 යසමා පරකකන්ති 9 භුජ්චග්ගහෙන
 අජේඛසීතො භික්ඛුගණස්ස මජේඛ.

තසමා අනුතතාතපදුතමන්ථං
 සෙසාය අභිතුතතරවණණනාය,
 සද්දස්සගිස්සං සකලං සුඛොචුං 10
 නිස්සාය පුබ්බාවර්ගපභාවං.

සංවණණනාරමෙහ රතනතතයං නමස්සීතුකාමො තස්ස විසිඨ
 ගුණයොගසද්දස්සනන්ථං කරුණාසිඤ්ඤාදශනති ආදිමාහ, විසිඨ
 ගුණයොගෙන හි වදනාරගභාවො, වදනාරගෙ ව කතා වදනා
 යථාධිප්පතමන්ථං 11 සාධෙති. එන්ථ ව 12 සංවණණනාරමෙහ රතනතත
 යප්පණමකරණප්පයොජ්ජනං තන්ථ තන්ථ බහුධා පපඤ්ඤවනති ආවර්ග,
 මයං පන ඉධාධිප්පතනමෙව පයොජ්ජනං දස්සගිස්සාම, තසමා සංවණණනා

1 ම. ජීවාරි

2 සී. ජීවාරිවග්ගො අර්දුප්පසග්ගො

- | | |
|-------------------|--------------------------|
| 3 සී. තභාපිතෙ | 8 සී. නිශොජ්ජමාන |
| 4 සී. සංඛෙය | 9 ම. පරකකන්ත |
| 5 ම. චුචිං. | 10 සී. සුඛොචුං. |
| 6 සී. පරි | 11 සී. යථාධිප්පතනමෙවන්ථ. |
| 7 සී. අනුසාසනසීමා | 12 සී. ම. එන්ථ |

රමෙන රතනතනයපඤ්ඤාමකරණං යථාපටිඤ්ඤාන ¹ සංවණණනාය අනන්තරයෙන පරිසමාපනස්ථනනී වෙදිතබ්බං, ඉදමෙව හී පයොජනං ආචරියෙන ඉධාධිපෙතං, තථා හී චකකති:-

ඉති මෙ පසන්නමනිනො රතනතනයවන්දනාමයං පුඤ්ඤං,
යං සුවිහතනතරායො-නුචා තසානුභාවෙනාති.

රතනතනයපඤ්ඤාමකරණෙන වෙස්ථ යථාපටිඤ්ඤානසංවණණනාය අනන්තරයෙන පරිසමාපනං රතනතනයපුජය පඤ්ඤාපාවචනො, තාං පඤ්ඤාපාවචනෙව රාගාදීමලවිධමනනො, ² වුචතං හෙන:- “යස්මිං මහානාම සමයෙ අරියසාවකො තථාගතං අනුස්සරති. නෙව තස්මිං සමයෙ රාගපරියුඤ්ඤානං විතතං හොති න දෙස-පෙ-න මොගපරියුඤ්ඤානං විතතං හොති උජ්ඣතමෙවස්ස තස්මිං සමයෙ විතතං හොති” ති ආදී, තස්මා රතනතනයපුජනෙන විකබ්බාලිතමලාය පඤ්ඤාය පාවචසිති, අථචා රතනතනයපුජනස්ස පඤ්ඤාපදසානසමාධිගෙතුතනා. පඤ්ඤාය ³ පාවචං, වුචතං හී තස්ස සමාධිගෙතුතනො:- ‘ඵචං උජ්ඣතං විනෙතා බො මහානාම අරියසාවකො ලහති අස්ථවෙදං ලහති ධම්මවෙදං ලහති ධම්මප ⁴ සංහිතං පාමොජ්ජං පමුදිතස්ස පීති ජයති පිතිමනස්ස කායො පස්සමහති පස්සධිකායො සුඛං වෙදයති සුඛිනො විතතං සමාධියති” ති. සමාධියං ච පඤ්ඤාය පදසානභාවො වුචෙතො යෙව “සමාධිනො යථාභුතං පජනාති” ති, තතො ඵචං ⁵ පට්ඨභුතාය පඤ්ඤාය පටිඤ්ඤාමහතකතනං බෙදමහිභුය් ⁶ අනන්තරයෙන සංවණණනං සමාපසියති, අථචා රතනතනයපුජය ආයුචණණසුඛබලලවිධිකතනො අනන්තරයෙන පරිසමාපනං වෙදිතබ්බං, රතනතනයපඤ්ඤාමෙන හී ආයුචණණසුඛබලාති වඩස්ථනී, වුචතං හෙන:-

අභිචාදනසීලියං නිච්චං වුචා ⁷ පචාසිනො,
චතතාරො ධම්මා වඩස්ථනී ආයු චණණා සුඛං බලනති.

තතො ආයුචණණසුඛබලවුච්චියා හොතෙව ⁸ කාරියතිසානං, අථචං රතනතනයභාරවස්ස පටිභානාපරිභානාවචතතං, අපරිභානාවචං හී තී සුපි රතනෙසු භාරවං, වුචතං හෙන:- “සතනිමෙ හිකබ්බෙව අපරිභානියා ධම්මා, කතමෙ සතන? සඤ්ඤාතරවතා ධම්මභාරවතා සඛිසභාරවතා සිකබ්බාභාරවතා සමාධිභාරවතා කල්‍යාණමිත්තතා සොචවස්සනා” ති, ⁹ හොතෙව ච තතො පටිභානාපරිභානෙන යථාපටිඤ්ඤානපරිසමාපනං, අථචා පසාදවඤ්ඤා ⁹ පුජය පුඤ්ඤාතිසයභාවතො, ¹⁰ වුචතස්සි. තස්සා පුඤ්ඤාතිසයතනං:-

1 ම. යථා පටිඤ්ඤානාය 5 සී. ම. ඵච
2 සී. විගමනො 6 සී. බෙදමහිභුය්
3 සී. ම. පඤ්ඤා 7 සී. චඛා
4 සා. දී. වී. ධම්මෙවං 8 සී. භොති
* සොචවස්සනා කල්‍යාණමිත්තතාති-පාලිය.
9 සී. ම. වඤ්ඤාමි. 10 සී. භාවො

පුජරහෙ පුජයතො ¹ බුබ්බි යදිව ² සාවකෙ,
 පාඤ්ඤාසමනිකකතො තිණ්ණසොකපරිඤ්ඤෙ.
 තො තාදිසෙ ³ පුජයතො නිබ්බුතො අකුතොභයෙ,
 න සකකා පුඤ්ඤං ⁴ සබ්බාභුං ඉමෙතනමපි ⁵ කොතවිති.

පුඤ්ඤාසමනිකකතො ව යථාධිප්පතපරිඤ්ඤාපඤ්ඤාසො යථාභා:-

එස දෙවමනුස්සානං සබ්බකාමදදො නිධි,
 යං යදෙවාභිප්පෙන්නති සබ්බමෙතෙන ලබ්බතිති.

උපායෙසු ව පටිපනනස්ස හොතෙව කාරියතිට්ඨානං, ⁶ “රතනතන
 යපුජ්ඣි නිරතියෙපුඤ්ඤකෙබ්බතසමුච්චියා” ⁷ “අපරිමෙය්පපභාවො
 පුඤ්ඤාසමනියොති” බ්බුච්චිධනතරුයෙපි ලොකසන්නිවාසෙ අනන්ධං
 නිබ්බන්ධසකලසබ්බිලොසවිබංසනාය පහොති, භයාදිඋපද්ධව්ඤ්ඤා නිදා
 රෙහි, තස්මා වුත්තං “සංවණ්ණනාරමෙහ රතනතනයප්පණාමකරණං
 යථාපටිඤ්ඤාසංවණ්ණනාය අනන්ධංයෙන පරිසමාපනන්” නති.
 එවං ව සප්පයොජ්ඣං රතනතනයව්ඤ්ඤං කනතුකාමො පඨමං තාව
 භවතො වඤ්ඤං කාභුං තමමුලකතා සෙසරතනානං ⁸ කරුණා
 සීතලහදයං -සෙ- භවිමිත්තනනති ආභ.

තත්ථ යස්සා දෙසනාය සංවණ්ණනං කනතුකාමො සා න ⁹ විතය
 දෙසනා විය කරුණාපධානා, ¹⁰ නාපි අභිධමමදෙසනා විය පඤ්ඤාප
 ධානා, අඵ ඛො කරුණාපඤ්ඤාපධානාති තදුභයප්පධානමෙව තාව
 සමමාසමුච්චියං ථොමනං කාභුං කරුණාසීතලහදයං පඤ්ඤා
 පජෙජානවිභවමොභවමනති වුත්තං. තත්ථ “කිරතීති” කරුණා, පර
 දුකඛං විකඛිපති අපනෙතීති අත්ථො, අඵවා “කිණාතීති කරුණා” පර
 දුකෙබ්බ සති කරුණිකං භිංසති විබ්බතීති ¹¹ අත්ථො, “පරදුකෙබ්බ සති
 සාධුතං කම්පනං හදයවෙදං කරොතීති වා කරුණා” අඵවා කමිති සුඛං
 තං රුකිති” ති කරුණා, එසා හි පරදුභවාපනායනකාමතාලකඛණා,
 අනන්තසුඛතිප්පෙකචාය කරුණිකානං සුඛං රුකිති විබ්බතීති ¹²
 [අත්ථො,] “කරුණාය ¹³ සීතලං කරුණාසීතලං” “කරුණාසීතලං හදයං
 අස්සාති කරුණාසීතලහදයො” තං කරුණාසීතලහදයං තත්ථ කීඤ්ඤාපි
 පරෙසං හිතොපසංභාරසුඛාදිඅපරිභාතිච්ඡන් ¹⁴ සභාවතාය බ්බාපාදු
 රතීනං උජ්ජවිපච්චනිකතාය ව සතභසනනාහතභසනනාපවිච්ඡන්දනා
 කාරපාවතතියා මෙතනාමුදිතානමපි විධනසීතලභාවකාරණනා උප

- | | |
|--------------------|----------------------|
| 1 සී. පුජයතො | 9 සී. සා |
| 2 ම. බුබ්බි වා යදි | 10 සී. න කරුණාපධානා, |
| 3 ම. පතාදිසෙ | 11 සී. විතාසෙතීති |
| 4 පුඤ්ඤා-සබ්බභ් | 12 { සී. විබ්බතීති |
| 5 දී. වී. යමෙත්ථ | ම. විබ්බතීති |
| 6 සී. නිප්පාදනං | [] ම. න දිසෙතො |
| 7 සී. සමිඤ්ඤා | 13 සී. කරුණාසමාය |
| 8 සී. සෙසරතනානං | 14 ම. අපරිභාතිච්ඡන් |

ලබනති, නථාපි “දුක්ඛාපනගනාකාරපචනනියා පරුපතාපාසගනරසා”¹ අවිහිංසාගුණා කරුණා විසෙසෙන භගවතො විතතස්ස විතතපස්සභි විග සීතල² භාවනිමිත්තනනි” චුතතං කරුණාසීතලපදසනති. කරුණාමුඛෙන වා මෙනතාමුදිතානමපි හදයසීතලභාවකාරණතා චුතතාඤ් දඨබ්බං. අථවා “අසාධාරණසුඤ්චිසෙසනිබ්බනගුතං සාතිසයං. තීරව සෙසං ව සබ්බසුඤ්චනසුඤ්ඤං. විග සවිසයබ්බාපිතාය මහාකරුණා භාවං උපගතා කරුණාව භගවතො අතිසයෙන හදයසීතලභාවගෙතුති ආහ “කරුණාසීතලහදය”නති. අථවා සතිපි මෙනතාමුදිතානං සාති සයෙ හදයසීතලභාවනිබ්බනතෙන සකලබුඞ්දිගුණානං විසෙසකාරණ තාය නාසමපි කාරණනති කරුණාව භගවතො හදයසීතලභාවකාර ණං³ චුතතා, කරුණානිදුනා හි සබ්බෙපි බුඞ්දිගුණා, කරුණානුභාව නිබ්බාපිගමානසංසාරදුක්ඛසන්තාපස්ස හි භගවතො පරදුක්ඛාපනග නකාමතාය අනෙකාතිපි අසඤ්චියානි කප්පානං අනිලනතරුප සෙසව තීරවසෙසබුඞ්දිකාරකධම්මසමචාරණනිරතස්ස⁴ සමඞ්ගත ධම්මාඛිපනෙය්‍යස්ස ව සනතිහිතෙසුපි සත්තසඞ්ඛාරසමුපතීතහදසුප නාපනිමිතෙතසු න ඊසකමපි විතතසීතලභාවස්ස අසුඤ්චතතමගොසීති, එතසමිං ව අත්ථවිකපෙප නිසුපි අවත්ථාසු භගවතො කරුණා සඞ්ගහි නාති දඨබ්බං. “පජනානීති පසුඤ්ඤ” ඥථාසභාවං පකාරෙහි පටිච්ඡක්ඛ නීති අත්ථො; පසුඤ්ඤව ඤෙය්‍යාවරණ⁵ පභානතො “පකාරෙහි ධම්ම සභාවාවචේතනනෙදින පචේජානොති” පසුඤ්ඤපචේජානො, සවාසනපභ භානතො “විසෙසෙන හතං සමුග්ගභාතීතං විහතං” “පසුඤ්ඤපචේජානෙන චිහතං පසුඤ්ඤපචේජානවිහතං” “මුඤ්ඤනති තෙන සයං වා මුඤ්ඤති මොහ නමතනමෙව වා නනති මොහො” අවිච්ජාසෙව විසයභාවපටිච්ජාදන තො අකිකාරසර්වකතාය “තමො විශාති මොහනමො”⁶ “පසුඤ්ඤප චේජාන විහතො මොහනමො එතස්සාති” “පසුඤ්ඤපචේජානවිහතාමාහ නමො” තං පසුඤ්ඤපචේජානවිහනමොහනමො, “සබ්බෙසමපි හි බිණ්ණස වානං සතිපි පසුඤ්ඤපචේජානෙන අවිච්ජනිකාරස්ස විහනනාචෙ සඞ්ඛාපි මුඤ්ඤති විග දුභිපපතතානං සාවනෙහි පචේජකසම්බුඞ්දෙහි ව සවාසන පභානෙන සමමාසම්බුඞ්දානං කීලෙසපභානස්ස විසෙසො විච්ජනිති” සාතිසයෙන අවිච්ජාපභානෙන භගවතතං ථොමෙනො”⁷ ආහ පසුඤ්ඤ පචේජානවිහනමොහනමනති. අථවා “අත්තරෙන පරෙපදෙසං අත්තනො සත්තානෙ අච්චනතං අවිච්ජනිකාරවිගමස්ස නිබ්බන්ති තතතා තත්ථ ව⁸ සබ්බසුඤ්ඤාතාය ඵලෙසු ව⁹ වසීභාවස්ස සමඞ්ගතතතා පරසන්තතියං ව ධම්මදෙසනාතිසයානුභාවෙන සමච්ඡෙද ව තස්ස චචනති තතතා භගවා ව විසෙසනො මොහනමවිගමෙන ථොමෙනබ්බන්ති”

1 සී. පරදුක්ඛාසමන	5 { සී. පසුඤ්ඤ ඥෙව ආචරණ
2 { සී. සීග	{ ම. පසුඤ්ඤ ඤෙය්‍යාවරණ
3 සී. ම. සීග	6 සී. දී. වී. තමො
4 සී. ම. කාරණතා	7 සී. ථොමෙභු.
5 සී. සමාධාර. මිවිනතතස්ස	8 සී. ම. තත්ථ ජථ ව

ආහ “පසුකප්පජ්ජානවිගනමොහනම” නති. ඉමසමි. ව අත්ථ විකපෙප “පසුකප්පජ්ජානොති” පදෙන භගවතො පටිච්චෙධපසුකප්ප. විය 1 දෙසනාපසුකප්පි 2 සාමසුකප්පිදොසෙන එකසෙසන යෙන 3 වා සඛහතිනාති දඪබ්බං, අථවා භගවතො සුදුණය්‍ය සෙදොසපට්ඨනාතිකතතා සකලසෙදොසධම්මසභාවාවබොධනසමච්චෙන අනාවරණසුදුණසඛිනා නෙන පසුකප්පජ්ජානෙන සබ්බසෙදොසධම්මසභාවච්ඡාදකය්‍ය 4 මොහක්ඛකාරය්‍ය විධිමිතතතා අනසුකප්පසාධාරණො භගවතො මොහ නච්චිනාසොති කචා චුතතං “පසුකප්පජ්ජානවිගනමොහනම” නති. එත්ථ ව මොහනමවිධිමනනෙන අධිගතතතා අනාවරණසුදුණං කාරණු පචාරෙන සසත්තානමොහනමවිධිමනං දඪබ්බං. අභිනිභාරසම්පත්තියා සචාසනපභානමෙව හි කිලෙසානං සෙදොසාවරණපභානනති, පර සත්තානෙ පන මොහනමවිධිමනය්‍ය කාරණභාවතො අනාවරණ සුදුණං මොහනමවිධිමනනති චුච්චතීති. කිං පන කාරණං අවිජ්ජා සමුග්ගසාතො යෙවෙකො පභානසම්පත්තිවසෙන භගවතො ථොමනා නිමිතතං ගය්‍යති න පන සාතිසය 5 නිරවසෙසකිලෙසපභානනති, තපභානච්චනෙතෙව තදෙකට්ඨතාය සකලසඛිතිලෙසගණසමුග්ගසා තය්‍ය චුතතතතා න හි ජො තාදි ජො කිලෙසො අත්ථි යො නිරවසෙස 6 අවිජ්ජාපභානෙන න පභිගතීති. අථවා, විජ්ජා විය සකලකුසලධම්ම සමුප්පත්තියා නිරවසෙසාකුසලධම්මෙතිබ්බනතියා සංසාරපච්චතතියා ව අවිජ්ජා පධානකාරණනති තබ්බිසාතච්චනෙන සකලසඛිතිලෙස ගණසමුග්ගසාතො චුතතො එව භොතීති චුතතං “පසුකප්පජ්ජානවිගන මොහනම” නති, “නරු ව අමරු ව නරුමරු” “සභ නරුමරෙහිති සනරු මරෙ” “සනරාමරො ව සො ලොකො වාති සනරාමරලොකො” “තය්‍ය ගරුති සනරාමරලොකගරු” නං සනරුමරලොකගරු, එතෙන දෙවමනුසානං විය තදවසිඪසත්තානමපි ඥාපාරහං ගුණවිසෙසා වගතාය භගවතො උපකාරිතං 7 දසෙය්‍යති.

ත වෙත්ථ පධානපභානභාවො වොදෙනබ්බො, අසෙදොස හි සදු කකමො, අසෙදොස අත්ථකකමො, ඊදිසෙසු හි සමාසපදෙසු පධානමපි අපභානං විය නිදදිසියති, යථා “සරුජිකාය පටිසායාති” කාමං වෙත්ථ සත්තසඛිතාරභාජනවසෙන නිවිධො ලොකො, ගරුභාවය්‍ය පන අභි පෙපනතතා ගරුකරණසමත්ථෙය්‍යච යුජ්ජනතො සත්තලොකය්‍ය වසෙන අත්ථො ගභෙනබ්බො, සො හි “ලොකීයනති එත්ථ පුසුකප්පාපානි තබ්බිපාකො වාති ලොකො” ති චුච්චති. අමරගහණෙන වෙත්ථ උප පත්ති 8 දෙවා අභිප්පතා, අථවා සමුග්ගත්ථො ලොකසද්දො, “සමුද්දය වසෙන ලොකීයති පසුකප්පිඥතීති” [චුතතතතා] “සභ නරෙහිති සනරු”

1 සි. පසුකප්පි	5 සි. ම. සාතිසය.
2 සි. ම. ධම්මදෙසනාසාති	6 සි. ම. නිරවසෙස.
3 සි. ම. කපෙනසෙස	7 ම. උපකාරත.
4 සි. ම. සභාවාවච්ඡාදකය්‍ය	8 සි. උපපත්ති.

“සනරා ව තෙ අමරා වෙති සනරාමරා” “තෙසං ලොකොති සනරාමර ලොකොති” පුරිමනගෙතෙව යොජෙතබ්බං, අමරසද්දෙන වෙත්ථ විසුඛිදෙව්‍යපි සබ්බසන්තති¹, තෙපි හි මරණාභාවතො පරමත්ථ ජනා අමරා, නරමරානඤ්ඤව ව ² ගහණං උක්කඝ්ඨිද්දෙසවසෙන යථා “සන්ථා දෙවමනුස්සානනති”. නථා හි ³ සබ්බානත්ථපරිහරන⁴ පුබ්බභගමාය නිරවසෙසභිතසුඛවිධානනපපරාය නිරතිසයාය පයොගසමපනතිතා සදෙව මනුස්සාය පජ්ඣ අවචනොපකාරිතාය අපරිමිතනිරුපමපභාවගුණ විසෙසසමබ්බිතාය ව සබ්බසත්තූතනමො භගවා අපරිමාණාසු ලොකධාතුසු අපරිමාණානං සත්තානං උභතමගාරවඨානං, තෙන චුතතො:- සන්ත මරලොකගරුනති. “සොභනං ගතං ගමනං එකස්සාති සුගතො” භගවතො හි වෙනෙයජනුපසබ්බමනං එකනෙනන තෙසං හිතසුඛතිපථාදනතො සොභනං, නථා ලක්ඛණානුබ්‍යජනපටිමණ්ඩිතරුපකායතාය ධුත ⁵ විලුඛිතබලිතානුක්කඝ්ඨිතනිපටිල ⁶ නුක්කුටිකකුටිලාකුටිලතාදිදෙසරතිතමවහසිතරාජගංසවසන ⁷ වාරණභිගරාජගමනං කායගමනං ඤ්ඤාගමනං ව, විපුලනිමමලකරුණාසතිවිරියාදිගුණවිසෙස සහිතං අභිනීභාරතො යාව මහාබොධි අනවජ්ජනාය සොභනමෙවති, අථවා “සයමභුඤ්ඤෙන සකලවපි ලොකං පරිඤ්ඤතිසමයවසෙන පරිජනනො ඤ්ඤෙන සමමා ගතො අවගතොති සුගතො” නථා “ලොකසමුදයං පහානාතිසමයවසෙන පජ්ඣනො අනුප්පනතිධම්මතං අපාදෙනො සමමා ගතො අතීතොති සුගතො” “ලොකනිරොධං නිබ්බානං සච්ඡිකිරියාතිසමයවසෙන සමමා ගතො අධිගතොති සුගතො” “ලොකනිරොධගාමිනීපටිපදං භාවනාතිසමයවසෙන සමමා ගතො පටිපනොති සුගතො” “සොනාපනතිමගෙහ ගෙ කිලෙසා පභිතා ගෙ කිලෙසොනපුනෙති න පච්චති න පච්චාගච්ඡතිති සුගතොති” අදිතා නගෙහ අගමත්ථො විහාවෙනබ්බො, අථවා “සුඤ්ජරං ණානං සමමාසැම්බාධිං නිබ්බානමෙව වා ගතො අධිගතොති සුගතො” යසමා වා භුටං තච්ඡං අත්ථසංහිතං වෙනෙයජනං යථාරහං කාලසුඤ්ඤාමෙව ව ධම්මං භාසති, තසමා “සමමා ගදතීති සුගතො” දකාරස්ස තනාරං කථො,⁸ ඉති සොභනගමනාදීති සුගතො, තං සුගතා “පුඤ්ඤාපාපකමෙහි උපපජ්ජන”⁹ වසෙන ගතබ්බතො ගතියො උපපනතිභවවිසෙසා, තා පන නිරයාදිවසෙන පඤ්චවිධා, තාහි සකලස්සාපි භවගාමිකමමස්ස අරියමහාධිගමෙන අවිපාකාරගභාවකරණෙන නිවර්තනතතා භගවා පඤ්චගිපි ගතීති සුට්ඨුමුතො,¹⁰ විසංසුතොති අග ගතීවිමුතොනති. එතෙත භගවතො කන්චිපි ගතියා අපරියාපනතං දසෙසති, යතො භගවා දෙව්‍යාදිදෙවොති චුච්චති තෙනෙවාග.-

1 සී. ම. ගහණන	6 සී. ම. කපිල
2 සී. නරමරන.සගව	7 සී. ම. උගහ
3 සී. ම. සථාහි	8 සී. තකාසර්
4 සී. පනාන	9 සී. උපපජ්ජන
5 සී. ම. දුත	10 සී. සුචුමුතො

යෙන දෙවුපපත්‍රායං ගතබ්බො වා විහඞ්ඤාමො
 යකඛතං යෙන ගච්ඡෙය්‍යං ¹ මනුස්සතතඤ්ච අබ්බජේ ²
 තෙ මෙය්‍යං ආසවා බිණා විචය්‍යා විතලී කතාති.

තංභංගතිසංවත්තතිකානං හි කමමකීලෙසානං අග්ගමග්ගෙන
 බොධිමුලෙ යෙව සුප්පභිතතතා නච්චි භගවතො ගතිපරියාපත්තතාති.
 අවචන්තමෙව භගවා සබ්බභවයොතිගතිවිඤ්ඤාණංධිතිසත්තවාස
 සත්තතිකායෙහි සුපරිමුත්තො, තං ගතිවිමුත්තං. චඤෙති, නමාමි,
 ථොමෙමිති වා අත්ථො. අථවා ගතිවිමුත්තනනි, අනුපාදි ³ සෙසතිබ්බාන
 ධාතුප්පත්තියා භගවන්තං ථොමෙති, එත්ථ හි විහි ආකාරෙහි භගවතො
 ථොමනා වෙදිතබ්බො අත්තතිතසමපත්තියො පරතිතප්පට්ඨපත්තියො ව,
 තෙසු අත්තතිතසමපත්ති අනාවරණඤ්ඤාණංගිගමතො සවාසනානං
 සබ්බසං කීලෙසානං අවචන්තප්පභානතො අනුපාදිසෙසතිබ්බානප්ප
 ත්තියො ව වෙදිතබ්බො, පරතිතප්පට්ඨපත්ති ලාභසකකාරාදිතිරපෙකඛ
 ට්ඨතතස්ස සබ්බදුකඛනිග්ගානිකධිමමදෙසනතො විරුඬෙසුපි තිව්චං
 ගිතජ්ඣාසයතො ඤ්ඤපරිපාකකාලාගමනතො ව, සා පනෙත්ථ ආස
 යතො පගොගතො ව දුට්ඨො පරතිතප්පට්ඨපත්ති, තිව්චො ව අත්තතිත
 සමපත්ති පකාසිතා භොති, කථං කිරුණාසිගලභද්දසනති එතෙන
 ආසයතො පරතිතප්පට්ඨපත්ති, සමමාගදත්ථෙත ⁴ සුගතසද්දෙන පඤ්ඤා
 ගතො පරතිතප්පට්ඨපත්ති, පඤ්ඤාපඤ්ජානවිභවමොභනමං. ගති
 විමුත්තනනි එතෙහි වතුසම්චප්පට්ඨවෙධනත්ථෙත ව සුගතසද්දෙන
 තිව්චොපි අත්තතිතසමපත්ති, අවසිඤ්ඤෙත “පඤ්ඤාපඤ්ජානවිභවමොභන
 ම”නති එතෙන වාපි අත්තතිතසමපත්ති පරතිතප්පට්ඨපත්ති පකාසිතා
 භොතිති, අථවා තිහි ආකාරෙහි භගවතො ථොමනා වෙදිතබ්බො හෙතු
 තො එලතො උපකාරතො ව, තත්ථ හෙතු මහාකරුණා, ⁵ සා
 පඨමපදෙන දසසිතා, ⁶ එලං වතුබ්බිධිං: “ඤ්ඤසමපද පභානසමපද
 ආනුභාවසමපද රූපකායසමපද වා”ති, තාසු ඤ්ඤප්පභානසමපද
 දුතියපදෙන සම්චප්පට්ඨවෙධනත්ථෙත ව සුගතසද්දෙන පකාසිතා
 භොතති; ආනුභාවසමපද තතියපදෙන, රූපකායසමපද යථාචුත්ත
 කායගමනසොභනත්ථෙත සුගතසද්දෙන ලකඤ්ඤානුඛ්‍යඤ්ඤපාරිසුරියා
 විතා තදභාවතො, උපකාරෙ අත්තතරං අබාහිරං කරිත්වා තිව්චියාන
 මුඛෙන විමුත්තනිධිමමදෙසනා, සො සමමාගදත්ථෙත සුගතසද්දෙන පකා
 සිතො භොතිති වෙදිතබ්බං, තත්ථ කිරුණාසිගලභද්දසනති එතෙන
 සමමාසමොධියා මුලං දසෙති, මහාකරුණාසංවොදිතමානසො හි
 භගවා සංසාරපඞ්ඤාතො සත්තානං සමුච්චණත්ථං කතාහිතීභාරෙ අනු
 ජුබ්බෙන පාරමියො ජුරෙත්වා අනුත්තරං සමමාසමොධියං අගිගතොති
 කරුණා සමමාසමොධියා මුලං, පඤ්ඤාපඤ්ජානවිභවමොභනමානති.

1 සි. ගච්ඡෙය්‍යං	4 සි. ගමනත්ථෙත
2 සි. සබ්බතො	5 ම. මහාකරුණාසමපද
3 සි. අනුපදි	6 ම. තිද්දසිතං.

එතෙක සමමාසලෝධිං දසෙසති, “අනාවරණඤ්ඤපදදානං හි මග්ගඤ්ඤං, මග්ගඤ්ඤපදදානං ච අනාවරණඤ්ඤං, සමමාසලෝධිති චූච්චති”ති සමමාගමනණේන සුගතසද්දෙන සමමාසලෝධියා පටිපත්තිං දසෙසති, ලීභුඛචචපතිදානායුගතකාමසුඛලලිකතනකිලමථානුයොගසසසතුචේද්දහිනිවෙසාදීඅනතවයර්තිනාය කරුණාපඤ්ඤපටිගහතිනාය මජ්ඣිමාය පටිපත්තියා පකාසනතො සුගතසද්දස්ස. ඉහරෙහි සමමාසලෝධියා පධානපට්ඨානහෙදං පයොජනං දසෙසති, සංසාර මහොසතො සත්තසන්නාරණං හෙඤ්ඤ පට්ඨානං පයොජනං, තදඤ්ඤ මපට්ඨානං, තෙසු පට්ඨානෙන පරිභිතපට්ඨපත්තිං දසෙසති, ඉතරෙන අතතහිතසමපත්තිං, තදුභගෙන අතතහිතාය පටිපත්තාදීසු චතුසු පුග්ගලෙසු භගවතො චතුස්ථපුග්ගලභාවං දසෙසති, තෙන ච අනුතතරං දකඛිණේයසභාවං උත්තමං ච ¹ වඤ්ඤෙනෙයසභාවං ² අතතනො ච වඤ්ඤනකතිරියාය ඛෙත්තඛගතභාවං දසෙසති; එඤ්ඤ ච කරුණාගහණෙන ලොකීයෙසු මහගතනභාවපට්ඨානාසාධාරණගුණ දීපනතො භගවතො සබ්බලොකීයගුණසමපත්ති දසසීතා හොති, පඤ්ඤගහණෙන සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤපදදානමග්ගඤ්ඤදීපනතො සබ්බලොකුතතරගුණසමපත්ති, තදුභගගහණසීඨො හි අණ්ඨො.. “සන්ධිමරලොකගරු”නති ආදීනා පපඤ්චීයතීති ³ කරුණාගහණෙන ච උපගමනං නිරුපහතිලෙසං දසෙසති, පඤ්ඤගහණෙන අපගමනං තථා කරුණාගහණෙන ලොකසමඤ්ඤනුරුපං භගවතො පචත්තිං දසෙසති, ලොකවොහාරවිසයතතා කරුණාය. පඤ්ඤගහණෙන සමඤ්ඤාය අනතිධාවනං, “සභාවානචබොධෙන හි ධම්මානං සමඤ්ඤා අනිධාවිත්ථා සතතාදීපරුමසනං හොති”ති. තථා කරුණාගහණෙන මහාකරුණාසමාපත්තිවිහාරං දසෙසති, පඤ්ඤගහණෙන තීසු කාලෙසු අපට්ඨිතඤ්ඤං චතුසච්චඤ්ඤං චතුස්ථිසමිතිදඤ්ඤං චතුචෙසාර්ථඤ්ඤං, කරුණාගහණෙන මහාකරුණාසමාපත්තිඤ්ඤාය ගතිතතතා සෙසාසාධාරණඤ්ඤානි ඡ අභිඤ්ඤ අභිසු පරිසාසු අකමපඤ්ඤානි දසබලානි වුද්ධසුඛිඤ්ඤානි සොලසඤ්ඤානවරියා අභාරසුඛි [කාරක] ⁴ ධම්මා චතුචතතාලීසඤ්ඤාචඤ්ඤති සත්තසත්තති ඤ්ඤාචඤ්ඤතීති එච මාදීනං අනෙකෙසං පඤ්ඤපභෙදනං වසෙන ඤ්ඤාචාරං දසෙසති. තථා කරුණාගහණෙන චරණසමපත්තිං, පඤ්ඤගහණෙන විජ්ජාසමපත්තිං. කරුණාගහණෙන අතතාධිපතිතා, පඤ්ඤගහණෙන ධම්මාධිපතිතා, කරුණාගහණෙන ලොකනාථභාවො, පඤ්ඤගහණෙන අතතනාථභාවො, තථා කරුණාගහණෙන පුබ්බකාරී ⁵ භාවො, පඤ්ඤගහණෙන කතඤ්ඤාභා, තථා කරුණාගහණෙන අපරනතපතා, පඤ්ඤගහණෙන අතතතනපතා, කරුණාගහණෙන වා බුඛිකාරක ⁶ ධම්මසීඨි, පඤ්ඤගහණෙන බුඛිභාවසීඨි, තථා කරුණාගහණෙන පඤ්ඤ

1 ම. අනුතතරදකඛිණේයසභාවං උත්තම
 2 සී. වඤ්ඤිතසභාවං.
 3 සා. දී. වී. විපඤ්චිතීති
 4 ම. න දිසනෙන
 5 සී. ම. පුබ්බකාරික
 6 ම. බුඛිකර

සංකාරණං; පඤ්ඤාගහණෙන සයනතරණං, තථා කරුණාගහණෙන සබ්බසතෙනසු අනුග්‍රහගවිතතතා, පඤ්ඤාගහණෙන සබ්බධමෙමසු විරතනවිතතතා දසසීතා භොති,¹ සබ්බසං ව බුච්චගුණානං කරුණා ආදී තනනිදුකභාවතො, පඤ්ඤපරියොසානං තතො උතතරිකරණියා භාවතො. ඉති ආදීපරියොසානදසසතෙන සබ්බ බුච්චගුණා දසසීතා භොතති. තථා කරුණාගහණෙන සීලකඛකිපුබ්බභගමො සමාධිකඛකො දසසීතො භොති, කරුණානිදුතං හි සීලං, තතො පාණාති පාතාදීවීරතිපචචනතිතො, සා ව ක්‍රියාතතතයසමපයොගිතීති, පඤ්ඤවචනෙන පඤ්ඤකඛකො. සීලං ව සබ්බසං බුච්චගුණානං ආදී, සමාධිමජ්ඣෙකි² පඤ්ඤ පරියොසානනති. එවමපි ආදීමඤ්ඤපරියොසානකල්‍යාණා සබ්බ බුච්චගුණා දසසීතා භොතති තයතො දසසීතතතා. එසො එව හි³ තීරවසෙසතො බුච්චගුණානං දසසනුපායො යදිදං තයගහණං,⁴ අඤ්ඤථා කො නාම සමජො භගවතො ගුණෙ අනුපදං තීරවසෙසතො දසෙසතුං, තෙනෙවාහ:-

බුච්චොපි බුච්චස්ස භණෙය්‍ය වණණං
 කපපමපි වෙ අඤ්ඤමභාසමානො,
 බීයෙථ කපපො විරදීසමනනරෙ
 වණණං, න බීයෙථ තථාගතය්‍යාති.

තෙනෙව ච ආයසමතා සාරිපුතතජෙරෙනාපි බුච්චගුණපරිවෙජ්ඣ නංපති අනුයුතෙතන “නො භෙතං භනන්ත”ති පටිකඛිපිතො“අපි ව මෙ භනන්ත ධම්මෙකියො විදිතො”ති වුතතං.

එවං සබ්බිපෙත සකලසබ්බඤ්ඤාගුණෙහි භගවනතං අභිඤ්චිතො ඉදුති සබ්බමං ථොමෙතුං “බුච්චොපි”ති ආදීමාන. තඤ්ඤ බුච්චොති කතනුතිද්දෙසො; බුච්චොති කමමතිද්දෙසො නාමෙධා සමජිකධාති ව පුබ්බකාලක්‍රියාතිද්දෙසා,⁵ සනති අතිගමතො කමමතිද්දෙසො; උපගහොති අපරකාලක්‍රියාතිද්දෙසො; චෛද්‍යති ක්‍රියාතිද්දෙසො, ආනති තිගමතං, ධම්මනති වෛද්‍යක්‍රියාය කමමතිද්දෙසො, ගහමලං අනුගාරනති ව භබ්බිසෙසනං. තඤ්ඤ බුච්චසදුස්ස තාව “බුච්චොති සචාතීති බුච්චො” “බොධොති පඤ්ඤාති බුච්චො”ති ආදීතා තිද්දෙසනෙත අජො වෙදිභබ්බො; අථවා “සමාසනාය අඤ්ඤාණනිදුස අච්චනනවිගමතො⁶ බුච්චො වා විකසිතභාවතො බුච්චොති බුච්චො” ජගරණවිකසනඤ්චසෙන. අථවා කසුචිපි ඤෙය්‍යධම්මස්ස අනවබුච්චස්ස අභාවෙන ඤෙය්‍යවිසෙසස්ස කමමභාවෙන අගහණතො කමමචචතිච්ඡායාභාවෙන අවගමනඤ්චසෙනෙව කතනුතිද්දෙසො ලබ්භතීති “බුච්චොති බුච්චො” යථා “දිකඛිතො⁷ න දදුතීති” අඤ්ඤො පන පාරමිතාපරිභාවිතෙන⁸ සයමගුණෙහි සමාසනාය විහනවිච්චිත තීරව

1 සී. ම. පොනති	3 සී. ම. උම	5 ම. නිද්දෙසො
2 සී. මජ්ඣිම.	4 ම. නසග්ගාගහණ.	6 සී. ම. විගමනතො
7 සී. දකඛිතීති		8 ම. පරිභාවිතො

ඤාණ 1 භාවෙන පුරිමෙන වා විජ්ජුපමනාය, දුතියෙන චජිරුපමනාය. පුරිමෙන වා විරාගසමපනතියා, දුතියෙන නිරොධසමපනතියා. තථා පඨමෙන නියසානභාවෙන, දුතියෙන නිසුරණභාවෙන. පඨමෙන ච ගෙනුභාවෙන, දුතියෙන අසඛිතභාවෙන. පඨමෙන වා දය්‍යනභාවෙන දුතියෙන විවෙකභාවෙන. පඨමෙන වා අධිපතිභාවෙන, දුතියෙන අමන භාවෙන ධම්මං ථොමෙති. අථවා “යං ධම්මං භාවෙත්වා බුධිභාවං උපග තො”ති එතෙන සඛකායා² නාය ධම්මං ථොමෙති, සච්ඡිකත්වාති එතෙන සච්ඡිකතාය. තථා පුරිමෙන අකාලිකතාය, පච්ඡිමෙන එතිපසිකතාය, පුරිමෙන වා ඔපනෙයික³ නාය, පච්ඡිමෙන පච්චතනං වෙදිතබ්බතාය ධම්මං ථොමෙති. “ගතමලනති” ඉමිනා සංකිලෙසාභාවදීපනෙන ධම්මසස පරිපුච්චනං දය්‍යෙති, අනුතරනති එතෙන අඤ්ඤාසා විසිඨසා අභාව දීපනෙන [විපුල] පරිපුණ්ණනං. පඨමෙන වා පභානසමපදං ධම්මසා දය්‍යෙති, දුතියෙන පභව⁴ සමපදං, භාවෙනබ්බතාය⁵ වා ධම්මසා ගතමලභාවො යොජේතබ්බො, භාවනාගුණෙන හි සො දෙසානං සමුග්ගාවතො හොතිති. සච්ඡිකාතබ්බභාවෙන අනුතරයාවො යොජේතබ්බො, සච්ඡිකිරියාතිබ්බතතිනො⁶ හි තදුතරිකරණීයා භාවතො අනඤ්ඤාසාධාරණතාය අනුතරෙති; තථා “භාවෙත්වා”ති එතෙන සභ පුබ්බභාගසීලාදීහි සෙකඛා සීලසමාධිපඤ්ඤාකඛකා දසයිතා හොනති, “සච්ඡිකත්වා”ති එතෙන සභ අසඛිතතාය ධාතුයා අපසකඛා සීලසමාධි පඤ්ඤාකඛකා දසයිතා හොනතිති. ⁷

එවං සඛෙධපෙනෙව සබ්බධම්මගුණෙහි⁸ සබ්බමං අභිත්ථිත්ථි: ඉද්දති අරියසධ්‍යං ථොමෙත්වා “පුගතස්සා”ති ආදිමාග. තත්ථ සුගතා ස්සාති සඛකිතිද්දෙසො, තස්ස පුභතානනති එතෙන සමබ්බෙකො, ඔර සානනති පුතතච්ඡෙසනං, මාරසෙනමච්චනානනති ඔරසපුතතභාවෙ කාරණතිද්දෙසො, තෙන⁹ කිලෙසපභානමෙව¹⁰ හගවතො ඔරස පුතතභාවෙ කාරණං අනුජ්ඣනාතිති¹¹ දය්‍යෙති, අභිනනනති ගණනපර වෙජ්දතිද්දෙසො, තෙන ව සතිපි තෙසං සතතච්ඡෙසභාවෙන අනෙක සතසභස්සංඛ්‍යාවෙ ඉමං ගණනපරිවෙජ්දං නාතිවතනනතිති දය්‍යෙති මග්ගච්චලභාවානතිවතනතො. සමුභනති සමුදයතිද්දෙසො, අජිස සධ්‍යනති ගුණවිසිඨසංගතභාවතිද්දෙසො, තෙන අසතිපි අරියපු ග්ගලානං කායසාමග්ගියං අරියසධ්‍යභාවං දය්‍යෙති දීඨිසීලසාමඤ්ඤන සංගත¹² භාවතො, තත්ථ “උරසි භවා ජනා සංවඛා ව ඔරසා” යථාහි සතතානං ඔරසපුතතා අතතජ්ඣතාය¹³ පිතුසනනකස්ස දය ජජස්ස විසෙසෙන භාගිනො හොනති, එවමෙනෙපි අරියපුග්ගලා සමමා සඤ්චුබ්බස්ස සවනතෙන අරියාය ජතියා ජතතාය හගවතො සනනකීස්ස

1 සි ඤාණදස්සන	4 සි. වායාම	7 සි. හොනති
2 සි. ම සාකායන	5 සි. භාවෙනබ්බසා	8 සි. සමබ්බෙකෙති
3 සි. ම මපනෙක	6 සි. නිපච්චනතිනා	9 සි. තෙන හි
[] සි. උගතං		10 සි. කිලෙසපභානෙනෙම
11 සි. ජනනති	12 සි. සඛකපිත	13 සි. අනුජ

විමුක්තිසුඛස්ස අරියධම්මරතනස්ස ච එකනෙතන භාගිනොති “ඔරසා විඨ ඔරසා” අථවා භගවතො ධම්මදෙසනානුභාවෙන අරියභුමිං ඔක්ක මමානා ඔක්කන්තා ච අරියසාවකා භගවතො උරෙච්චායාමජ්ඣිතාහි ජනතාය නීපපරියායෙන ඔරසපුත්තාහි වතතබ්බතං අරභනති. සාව කෙහි පවතීයමානාපි හි ධම්මදෙසනා භගවතො ධම්මදෙසනා ඉවෙච්ච වුච්චති තමමුලකන්තා ලක්ඛණාදිවිසෙසාභාවතො ච, යදිපි අරියසාවකානං අරියමඤ්ඤාධිගමසමයෙ භගවතො විඨ තදන්තරුභ කරණන්ථං දෙවපුත්තමාරෙ මාරවාහිණී වා ¹ න එකනෙතන අපසා දෙති, තෙහි පන අපසාදෙතබ්බතාය කාරණෙ විමිටිතෙ ² තෙපි විම ඡිතා එව නාම භොනතීති ආහ “මාරසෙනමථනාන”නති. ඉමයමිං පනථෙ “මාර මාරසෙනමථනාන”නති වතතබ්බ චාරසෙනමථනා නනති එකදෙස ³ සරුපෙකසෙසො කතොති දඬබ්බං. අථවා ධක්ඛාහි සඤ්චාරමාරුතං විඨ දෙවපුත්තමාරස්සාපි ගුණමාරණෙ සහායභාවුප ගමනතො කිලෙසබලකායො සෙනාහි වුච්චති, යථාහ-“කාමා තෙ පඨමා සෙනාහි” ආදී. සා ච තෙහි ⁴ දිගඤ්ඤාභස්සභෙදා අනන්තභෙදා වා කිලෙසවාහිණී සතිධම්මවිචයවිටියසමථාදී භුණ්ටපභරණෙහි ⁵ ඔධි සො විමිටිතා විතතා විඛින්නා වාහි මාරසෙනමථනා, අරියසාවකා. එතෙන තෙසා භගවතො අනුජනපුත්තතං දසෙසති, “ආරකන්තා කිලෙසෙහි අනගෙ න ඉරියතංචා අගෙ ච ඉරියතතො අරියා”තිරුත්ථති නගෙත, අථවා “සදෙව්වකන ලොකෙන සරණන්ති අරණීයතො උපග නතබ්බතො උපගතානං ච තදන්ථසිඞ්ගිතො අරියා” “අරියානං⁶ සංඛිකාහි අරියසංඛිකා” “අරියො ච සො සංඛිකා වාහි වා අරියසංඛිකා” තං අරිය සංඝං, භගවතො අපරභාගෙ බුබ්බධම්මරතනානමපි සමධිගමො සංඝ රතනාධිනොති අස්ස අරියසංඛිකස්ස බහුපකාරතං දසෙසතුං ඉධෙච “සිරසා වඤ්ඤ”ති වුත්තනති දඬබ්බං.

එන්ච ච සුගන්තස්ස ඔරසානං පුත්තානනති එතෙන අරියසංඛිකස්ස පභවසමපදං දසෙසති. මාරසෙනමථනානනති එතෙන පහානසමපදං සකලසංකිලෙසපහානදීපනතො; අභිනන්මපි සමුහනති එතෙන ඤාණසමපදං මඤ්ඤාභවලභිභාවදීපනතො, අභිසංඛිකනති එතෙන පභව⁷ සමපදං දසෙසති, සබ්බසංඛිකානං අග්ගභාවදීපනතො. අථවා සුගන්තස්ස ඔරසානං පුත්තානනති අරියසංඛිකස්ස විසුඛිතියායභාවදීපනං. මාර සෙනමථනානනති සමමාඋජ්ඣ්ඤායසමිච්චපට්ඨනභාවදීපනං. අභි නන්මපි සමුහනති ආනුතෙඤ්ඤාවදීපනං, අභිසංඛිකනති අනුත්තර පුඤ්ඤකෙඛතභාවදීපනං, තථා සුගන්තස්ස ඔරසානං පුත්තානනති එතෙන අරියසංඛිකස්ස ලොකුභතරසරණගමන ⁸ සබ්බාවං දීපෙති, ලොකුභතරසරණගමනෙන හි තෙ භගවතො ඔරසපුත්තා ජනා.

1 සි. මාරවාහිණිං	3 සි. එකස්ස	5 සි. සාරණෙහි
2 සි. විමිටිතෙ	4 සි. ම. සාවසෙකහි	6 සි. අරියානමෙච
7 සි. සගාග		8 සි. සරණාගමන

මාරසෙනමඵනානනති එතෙන අතීනීභාරසමපදසිධං පුබ්බභාගෙ. සමමාපටිපත්තං දසෙසති, කතාභිනීනාරං හි සමමාපටිපත්තා මාරං මාර පරිසං වා අභිවිජ්ජනනති, අභිනනමපි සමුගනති එතෙන විධිසනවි. පතෙබ්බ සෙකකාසෙකකාසෙකකා ධමෙම ¹ දසෙසති, පුගගලාධිසානෙන මගනඵලධමමානං පකාසිතභතා අරියසමිසනති අගගදකම්භේග්ග. භාවං දසෙසති, සරණගමනඤ්ච ² සාවකානං ³ සබ්බගුණානං ආදී, සපුබ්බ ⁴ භාගපට්ටපද සෙකකා ⁵ සීලකකිඤ්චදයො මජ්ඣෙ ⁶ අසෙකකා සීලකකිඤ්චදයො පරියොසානනති ආදිමජ්ඣපරියොසානකලාසාණා සමෙබ්බපනො සබ්බෙ අරියසමිසගුණා පකාසිතා ගොනති.

එවං යාථාතතගෙත සමෙබ්බපනො සකලගුණසංකීර්තනමුඛෙන රතනතතගයස පණමං කචො ඉදති තනතිපච්චකාරං යථාධිපෙපනෙ පයොජනෙ පරිණාමෙනො “ඉති මෙති” ආදිමාග.

තස්ස “රතිජනනභේන රතනං” බුබ්බමමසමිසා, තෙසං හි “ඉතිපි සසා භගවා”ති ආදිතා යථාභුත තුණේ ආවජේජනතසස අමතාධිගමහෙතු. භුතං අනපාකං පිතිපාමොජ්ජං උපපජ්ජති, යථාග:-“යමිං මහානාම සමයෙ අරියසාවකො තථාගතං අනුසාරති නෙවසස නසීං සමයෙ රුගපරිසුභිතං විතතං භොති ත දෙස=පෙ=න මොහපරිසුභිතං විතතං භොති උජ්ජගතමෙවසස ⁷ තසීං සමයෙ විතතං භොති, උජ්ජගතවිතො බො පන මහානාම අරියසාවකො ලභති අත්චෙදං ලභති ධම්මචෙදං ලභති ධම්මපසංභිතං පාමොජ්ජං පමුදිතසස පිති ජායති”ති ආදී. විතතිකතාදිභාවො ⁸ වා රතනභො, වුතතං ගෙන:-

විතතිකතං මහගසං ව අතුලං දුලලභදසසනං,
අනොමසතනපරිභොගං රතනං තෙන වුච්චතීති.

විතතිකතභාවාදයො ච අනඤ්ඤසාධාරණා බුබාදීසු එව ලබන නතීති. “වඤ්ඤාව වඤ්ඤාමයං,” යථා ‘දුනමයං සීලමයනති, වඤ්ඤා චෙත්සු කායවාචාවිතෙන හි තිණණං රතනානං ගුණනිත්තනා ථොමනා වා ⁹ “පාමුජ්ජපුජ්ජභාවඵලනිබ්බතන ¹⁰ තනො පුඤ්ඤං” “අනතනො සනතානං පුතාතීති වා” සුචිතනනනග්ගසොති සුච්චුචිතනනනරුගො, එතෙන අනතනො පසාදසමපතියා රතනතතගයස ව බෙතතභාවසමප තතියා තං පුඤ්ඤං අත්ථපකාසනසස උපසාතකඋපදඤ්චානං විභනනෙ සමත්තති දසෙසති, හුචොති පුබ්බකාලකකිරියා, තසස අත්ථං පකාස සිසාමිති එතෙන සබ්බකො, නසසාති යං රතනතතගවඤ්ඤාමයං පුඤ්ඤං තසස, ආනුභාමෙතාති බලෙන.

1 සී. සෙකධරමම 4 සී. සබ්බපුබ්බ 7 සී. මෙව
2 සී. සරණගමනං හි 5 සී. සෙකක 8 සී. විතතිකතභාවො
3 සී. අරියසාවකානං 6 සී. මජ්ඣං 9 සී. ථොමනා
14 සී. පුජ්ජභාව ම. පුජ්ජභව

එවං රතනතනයං ¹ නිපච්චකාරකරණෙ පඤ්ඤානං දසෙය්‍යො
 ඉදං තිස්සං ධම්මදෙසනාය අත්ථං සංවණ්ණනාමො නසංසා නාච
 ගුණාභිත්ථවනවසෙන ² උපඤ්ඤාපනත්ථං. “එකකදුකාදි පටිමණ්ණි
 නාසංසා”ති ආදී මාභ, තත්ථ එකකාදීති අභිකාති උපරුපරි වඩෙසිත්ථො
 දෙසිතෙති සුභතනෙතති පටිමණ්ණිතසං විසිදාසංසාති අත්ථො, එතෙන
 අභිගුහනරෙති අයං ඉමස්ස ආගමස්ස අත්ථොනුගතො සමඤ්ඤාදි දසෙය්‍යොති,
 නනු ව එකකාදිවසෙන දෙසිතාති සුභතාති යෙව ආගමො, කස්ස ³
 පන එකකදුකාදීති පටිමණ්ණිතභාවොති? සච්චමෙතං පරමත්ථො
 සුභතාති ⁴ පන උපාදයං පඤ්ඤාතෙතො ආගමො, යථෙවති අත්ථබ්‍යඤ්ඤා
 සමුද්දයෙ සුභතනාති වොභාරෙ, එවං සුභතසමුද්දයෙ ආගමොති වොභා
 රෙ, “එකකාදීති අභිගෙහි උපරුපරි උත්තරො අබිකොති අභිගුහනරෙ”
 “ආගමස්ස නති එත්ථ. එතෙන එතසමො වා අත්තත්ථපරත්ථොදසොති ආග
 මො” [ආදී “කල්‍යාණාදිගුණසම්පත්තියා උත්තමභේත තංතංඅභිප්‍රභීත
 සම්භිගෙතුතාය පණ්ණිතෙහි වෙදීතබ්බතො වරො”] ⁵ “ආගමො ව සොච
 රො ව සෙඨභේතාති ආගමවරො” “ආගමසමතෙහි ⁶ වා වරොති
 ආගමවරො” “අභිගුහනරො ව සො ආගමවරො වාති අභිගුහනරාගම
 වරො”තස්ස පුඛිඛවා වුවවනති උසභා, “අසන්තසනපරියයයස ⁷ තස්ස
 පරිපාලනාදිගුණෙහි තං සද්දසතාය ධම්මකප්‍රීතා එව පුඛිඛවාති ධම්ම
 කපිකපුඛිඛවා” තෙසං, ගෙතුපමාදිපටිමණ්ණිතනානාවිධදෙසනාතය
 විචිතතාය විචිතතංමිතංණජනනාසං, සුමධගලච්චාසිතිආදීසු පන
 “බුඩානුබුඩසංවණ්ණිතසංසා”ති වුඛතං, ⁸ [“බුඩානං අනුබුඩා බුඩානු
 බුඩා”] බුඩානං හි සච්චපටිවෙධං අනුගමම ⁹ පටිවිඛිඛච්චා අගසාව
 කාදයො අරියො, ¹⁰ අයමපි ආගමො තෙහි අත්ථසංවණ්ණනාවසෙන ¹¹
 ගුණසංවණ්ණනාවසෙන ව සංවණ්ණිතො එව, අථවා “බුඩා ව අනුබුඩා ව
 බුඩානුබුඩා”ති යොජෙතබ්බො, “සමමාසමබුච්චනෙව හි තිණ්ණමපි පිට
 කානං අත්ථවණ්ණනාකකමො භාසිතො යං පඤ්ඤාකදෙසනාති
 වුවවති, තතො සභිගායනාදිවසෙන සාවකෙහි”ති ආවරියා වදනති ඉධ
 පන “ධම්මකපිකපුඛිඛවානං විචිතතපටිභානජනතසංසං” ඉච්චෙව ථො
 මනා කතා, සංවණ්ණනාසු වායං ආවරියස්ස පකාති යා නා ¹² සංව
 ඤ්ණනාසු ආදීතො තස්ස තස්ස ¹³ සංවණ්ණනාබ්බස්ස ධම්මස්ස විසෙස
 ගුණකිත්තතෙන ථොමනා, තථාති සුමධගලච්චාසිතිපපඤ්චසුදති
 සාරත්ථපකායනිසු අච්චිසාලිතිආදීසු ව “උචාකකමං සභාවගගුණස්ස ¹⁴
 පරවාදමථතස්ස ¹⁵ ඤ්ඤාපපභෙදජනතසංසං න තස්ස ගමන්රඤ්ඤණෙන
 ඛිතාලුභස්ස අභිණ්ණනො, තානාතයවිචිතතසංසං”ති අභිධම්මස්සා ආදීතා

1 සී. රතනතනය	6 සී. අත්තනමෙසමෙතෙඨො	11 අත්ථ සංවණ්ණනා
2 සී. ගුණ භිත්ථවවසෙන	7 සී. පරියයාපතාතසංසං	12 ස. කතං. වණ්ණනා
3 සී. ආගමස්ස	8 සී. ම. උගතං	13 සී. තසංසං
4 සී. සුභතාදීති	9 ම. ආගමම	14 සී. සභාවගගුණස්ස
5 [] ම උගතං	10 සී. ම. අරියා බුඩානුබුඩා	15 සී. පරිවාදප්‍රජනනං

පොමනා කතා. “අපේ කපියති එතායාති අත්තපා” “සා එව අභිකපා”
 ත්තකාරයා වහිකාරං කතා, යථා “දුක්ඛයා පිලනභො”ති ආදිනොති
 ආදිමහි පඨමසඛිතිතියං “ඡලභිඤ්ඤානාය පරමෙන විතන¹ වසිභාවෙන
 සමනනාගතතතා කුතාදිසු පඤ්චවිධවසිතා සබ්භාවතො ව² වසිනො”
 ථෙරා මහාකයාපාදයො, තෙසං සමනනි පඤ්චගි, සාති යා අභිකපා,
 ඤ්චිනිනාති අත්තං පකාසෙත්තුං යුතතභානෙ අයං එතස්ස අපේ අයං
 එතස්ස අපේති සංගහෙත්වා වුතතා, අනුසඛිනිනා ම යසඤ්චෙරාදිති,
 පච්ඡාපි [දුතියතතියසඛිතිතියු]³ ඉමිනා අතතනො සංවණණනාය
 ආගම⁴ නවිසුචිං දසෙසති, “සීහස්ස ලාතනො ගහණනො සීහලො”
 සීහකුමාරෙ, තංවංසජ්ජතතාය තමච්ඡණණිදිපෙ ඛතතියානං, තෙසං
 නිවාසතාය තමච්ඡණණිදිපස්ස ව සීහලභාවො වෙදිතබ්බො, ආහනාති
 ඡලබ්බදිපතො ආනිතා, අථාති පච්ඡා, අපරභාගෙ හි අසඛකරත්තං සීහල
 භාසාය අභිකපා භවිතාති, තෙනස්ස මුලභිකපා සබ්බසාධාරණා න
 භොතිති ඉදං අත්තපකාසනං එකනෙන කරණියනති දසෙසති, තෙ
 නෙවාහ “දිපවාසිතමත්තායා”ති, තත් දිපවාසිතනති ඡලබ්බදිපවාසිතං
 දිපවාසිතනති වා සීහලදිපවාසිතං අත්තාය, සීහලභාසාස ධම්මනාති
 යොජනා. අපෙනධානාති⁵ කඤ්චකසදිසං සීහලභාසං අපනෙත්වා,
 නානොති අභිකපාතො, අහනති, අතතානං නිද්දිසති; මනොරමං
 භාසනති මාගධිභාසං, සා හි සභාවනිරුත්තිභුතා පණ්ණිතානං මනං රම
 යතිති, තෙනෙවාහ නානනිනසානුච්ඡවිකනති පාලිගතියා අනුලොමිකං
 පාලිච්ඡායානුවිධාසිතිනති අපේ, විගහදෙසනති අසභාවනිරුත්ති
 භාසනනරර්භිතං, සමසං අවිලොමෙනනාති, සීඛනතං අවිරො
 ධෙනො, එතෙන අත්තදෙසාභාවමාහ, අවිරුඛතතා එව හි ථෙරවා
 දුපි ඉධ පකාසිතියනති, ථෙරවංසපදිපානනති “විරෙහි සීලකඛනා
 දිති සමනනාගතතතා ථෙරා” මහාකයාපාදයො “තෙහි ආගතා ආවරිය
 පරමපරා ථෙරවංසො” තප්පරියාපනතා හුත්වා ආගමාධිගමසමපනතතා
 පඤ්ඤපච්ඡාතෙන තස්ස සමුජ්ජනතො ථෙරවංසපදිපා “මහාචි
 භාරවාසිනො ථෙරා, තෙසං, ” “විවිධෙහි ආකාරෙහි නිව්ච්ඡයතිති විනි
 ච්ඡයො” ගණ්ණිභානෙසු බිලමද්දනාකාරෙන පචතතා විමතිච්චෙදකපා,
 සුච්ඡි නිපුණො⁶ සණ්ඨො විනිව්ච්ඡයො එතෙසනති සුනිපුණවිනිව්ච්ඡයා”
 අථවා “විනිව්ච්ඡනොතිති විනිව්ච්ඡයො” ඥානුත්තවිසයං ඤ්ඤං, “සුච්ඡි
 නිපුණො ඡෙකො විනිව්ච්ඡයො එතෙසනති සුනිපුණවිනිව්ච්ඡයා” එතෙන
 මහාකයාපාදිඤ්චෙරපරමපරාහතො⁷ තනො යෙව ව අවිපරිතො⁸
 සණ්ඨසුච්චමො මහාචිභාරවාසිතං විනිව්ච්ඡයොති. තස්ස පමාණභුතනං⁹
 දසෙසති සුජනියසවාති වසද්දසමපිණ්ඩනපේ, තෙන න කෙවලං ඡලබ්බ
 දිපවාසිතං යෙව අත්තාය, අථ ඛො සාධුජනතොසනත්තං වාති දසෙසති.

1 සි. විණණ	4 සි. ආරෙපන	7 {සි. කපිනො
2 සි. ඤමො	5 ම. අපනෙත්වාති	{ම. උආන.
3 සි. උආන.	6 සි. පරිපුණණො	8 සි. අවිපරිතනො
	9 සි. විනිව්ච්ඡයොහි මානභුත.	

භාවො ජච්චයාකාණේ, තස්ස දෙසනා ජච්චයාකාරදෙසනා, පච්චිසමුප්පාදකථාති අනේවා, සා පත සතච්චිච්චොගස්ස සුදුකකරතාය සණ්ඨපුටුමා නිකායනතරලභිසඛකරරහිතා එකතනතයාදිසහිතා ච තත්ච විචාරයාති ආන සුපමිසුඛනිපුණ්ණානාති, පච්චිසමුදදිසු ආගතා නයං අවිසංජෙජ්ඣාච ¹ විචාරිතතතා අච්චුතතනනනිමග්ගා. ඉති ජනා සංඛන්තනී ඉතිසදො, පරිසමාපනෙ, පත සදො වචනාලඛකාරො, එනං ² සංඛන්තනී අනේවා, ඉධාති ඉමිසා අභිකථායං, න විචාරභිසංසාමි පුතරුතනිභාවතොති අධිපායො.

ඉදුනි තසෙසව අවිචාරණස්ස එකතනකාරණං නිඛාරෙනෙතා චජෙසක විසුඛිමග්ගොති ආදිමාහ, තත්ච මජෙසකි ධිචාති එනෙන මජෙසකි භාවදිපනෙන විසෙසනො වතුනතං ආගමානං සාධාරණභිකථා විසුඛිමග්ගො, න සුමධිගලෙවිලාසිති ආදයො විය අසාධාරණභිකථාති දසෙසනී, විසෙසනොති ඉදං විතයාතිධමමානමපි විසුඛිමග්ගො යථාරහං අත්ච ණණ්ණා හොති එවාති කථා චුතතං. ඉච්චමාති ඉති එව, නමජෙසකි විසුඛිමග්ගමපි, ³ එනාසාති මනොරථපුරණීයා, එත්ච ව “සිහලුදිපං [පත] ආගතා”ති ආදිතා අත්චපකාසතස්ස නිමිතතං දසෙසනී. “දිප වාසිනමත්ථාය, සුජතස්ස වතුභිත්ථං, විරසිතත්ථං ව ධමමසා”ති එනෙන පයොජනං. “අපනෙත්ථාන තනොහං සිහලුභාස”නති ආදිතා “සාච්චිපභුනිත”නති ආදිතා ච කරණපකාරං. හෙසිමතිකායෙසු විසුඛිමග්ගෙ ච විචාරිතානං අත්ථානං අවිචාරණමපි හි [ඉධ] කරණපකාරෙ එවාති.

1. 1. 1.

විභාගවනතානං සභාවවිභාවනං විභාගදස්සනවසෙනෙව හොතිති පඨමං තාව නිපාතසුතනවසෙන විභාගං දසෙසනෙනා “තත්ච අඛ්ඤාතතරුගමො නාමා” ති ආදිමාහ, තත්ච නාමාති අඛ්ඤාතතරුගමස්ස අත්ච පකාසධිසාමිති යදිදං චුතතං තසමිං වචනෙ, යස්ස අත්ච පකාසධිසාමිති පච්චිසුදුතං, සො අඛ්ඤාතතරුගමො නාම නිපාතසුතනවසෙන එවං විභාගොති අනේවා. අථවා නාමාති “අඛ්ඤාතතරුනිසීතං අත්ච”නති එතසමිං වචනෙ යො අඛ්ඤාතතරුගමො චුතතො, සො නිපාත සුතතාදිවසෙන එදිසොති අනේවා. [ඉදුනි තං ආදිතො පඨාය සංවණ්ණෙත්ථානාමො] අතතතො සංවණ්ණෙනාය පඨමමභාසඛිතීතියං නිකඛිතතානුකතමෙනෙව පවතනභාවදස්සනත්ථං “තස්ස නිපාතෙසු-පෙ-චුතතං නිදුතමාදි”ති ආදිමාහ, තත්ච “යථාපච්චයං තත්ච තත්ච දෙසිතතතා පඤ්ඤාතතතතා ච විපාකිණ්ණානං ධමමවිතයානං සඛිගහෙත්ථා භායනං කථනං සඛිගිති” එනෙන තංතංසිකඛාපදනං සුතතානං ච ආදිපරිචයොසානෙසු

1 සි. අවිසංජෙජ්ඣා 2 සි. එව. 3 සි. විසුඛිමග්ගං
[] ම. උභත.

අනන්තරන්තර ව සලකවසෙන රූපිකං සඛනිතිකාරවචනං සඛනගිතං
 හොති, සඛනිය ¹ මාතස්ස අත්ථස්ස මහනන්තාය පුජනීයතාය ව
 "මහති සඛනිති මහාසඛනිති" "පඨමා මහාසඛනිතිති = ඵ ඵමහාසඛනිති"
 ["තස්සා පවත්තිකාලො පඨමමහාසඛනිතිකාලො" තස්මිං පඨමමහා
 සඛනිතිකාලෙ | "නිදදුති දෙසනං දෙසකාලාදිවසෙන අවිදිතං විදිතං
 කථා නිදසොතිති නිදනං." [යො ලොකීයෙහි උවමුගසානොති වුවවති].
 නොයමෙත් "ඵ. මෙ සුත"නති ආදිකො ගන්තො වෙදිතබ්බො, "න සති
 දුනාහං හිතවො ධමමං දෙසෙමි"ති ආදිසු විස අර්ක්කාසොදි දෙස
 නුප්පනතිගෙතු, තෙනෙවාහ "ඵවං මෙ සුතනති ආදිකං අයසමතා ආත
 නෙදන පඨමමහාසඛනිතිකාලෙ වුතතං නිදනමාදි"ති.

"සා පනෙසා"ති ආදිනා බාහිරනිදුනෙ වනනබ්බං අතිදිසිතො ඉදුති
 අභිගුහනරනිදුනං ආදිතො පඨාය සංවණ්ණිතො "යං පනෙත"නති
 වුතතං. තත්ථ යසමා සංවණ්ණනං කරොනෙතන සංවණ්ණනබ්බොධමෙම
 පදුති පදවිභාගං පදත්ථං ව දසෙසමා තතො පරං පිණ්ඩත්ථාදිතිදස්ස
 නවසෙන ව සංවණ්ණනා කාතබ්බො, තස්මා පදුති නාව දසෙසනෙතො
 "ඵවනති නිපාතපද"නති ආදිමාහ. තත්ථ "පදවිභාගො"ති පදුතං විසෙ
 හො, න පන පදවිභගහො, අඵවා පදුති ව පදවිභාගො ව පදවිභාගො
 පදවිභගහො ව පදවිභාගො ව පදවිභාගොති වා ඵකසෙසවසෙන පදු
 [පදවිභාග] පදවිභගතා පදවිභාගසද්දෙන වුතතාති වෙදිතබ්බො තත්ථ
 පදවිභගහො "ජෙතස්ස වනං ජෙතවන"නති ආදිනා සමාසපදෙසු
 දඨබ්බො, අත්ථං නාති පදත්ථතො, තං පන පදත්ථං අඤ්ඤාචාරකක
 මෙත පඨමං ඵවංසද්දස්ස දසෙසනො "ඵවංසද්දො නාවා"ති ආදි
 මාහ, නිදස්සනාවධාරණාදිති ² ඵත්ථ ආදිසද්දෙන ඉදුමත්ථපුච්ඡං
 පරිමාණාදිඅත්ථානං සඛනහො දඨබ්බො, තථාහි "ඵවං ගතාති පුච්ඡි
 ජපායතනාති, ඵවමාදිති"ති ආදිසු ඉදංසද්දස්ස අන්තො ඵවංසද්දො
 ගතසද්දො හි පකාරපරියායො. තථා විධාකාරසද්දො ව තථාහි විධසුතත
 ගතසද්දො ලොකීයා පකාරන්තෙ වදනති "ඵවංසු ³ තෙ සුනහානා සුචි
 ලිතතා කාපටිතකෙසමස්ස ආමුතතමාලාහරණා ඔදුතවත්ථවසනා පඤ්චති
 කාමගුණෙහි සමපටිතා සමෙඛනිභූතා පරිවාරෙනති සෙය්‍යථාපි තං ඵත
 රහි සාවරියකොති. තො හිදං හො ගොතමා"ති ආදිසු පුච්ඡායං. "ඵවං
 චුත්තපරිවතතං - ඵවමාසුපරියනො"ති ව ආදිසු පරිමාණෙ, තනු ව
 "ඵවංසු තෙ සුනහානා සුචිලිතතා, ඵවමාසුපරියනො"ති ඵත්ථ ඵවං
 සද්දෙන පුච්ඡනාකාරපරිමාණාකාරතං වුතතතතා ආකාරන්තො ඵව ඵවං
 සද්දොති? න, විසෙසසභාවතො, ආකාරමතතඤ්චකො හි ඵවංසද්දො
 ආකාරන්තොති අභිප්පතො, යථා "ඵවං බ්‍යා බො"ති ආදිසු. න පත
 ආකාරවිසෙසවකො. ඵවං ව කතො "ඵවං ජතෙන මවෙවතා"ති

1 සි, සඛනස්ස [] ම. උභං 2 ම, අවිධාරණාදිති
 3 {සි. ඵවං තෙසු
 {දි. නි. වි. ඵවං. නු ඡෙබ්

ආදීහි උපමාදිඋදහරණානි උපපන්නානි ගොනනි, තථාහි “යථාහි -පෙ-බහුනනි එත් පුළුඵරාසිඤානියතො මනුසස්ස පභනි සප්පුරිසුපනි සසායසඛිමමසවණයොති සො මන ජිකාරගොගසමපනනි ආදි, ¹ දුනාදි පුඤ්ඤකිරියානෙහතුසමුදයතො සොනාපුගකිතාදිගුණයොගතො මාලා ගුණසදිසියො බහුතා ² පුඤ්ඤකිරියා මරිතබ්බසභාවතාය මවෙබන සතෙතන කතනබ්බාහි වොදිතතතා පුළුඵරාසිමාලාගුණා ව උපමා, තෙසං උපමාකාතෙ යථාසදෙතන අනිමමතො වුභෙතානි එවංසදෙ, උපමාකාරතිගමනජොති වානු, සුඤ්ඤ, ³ සො පන උපමාකාතෙ නියමිගමානො අත්තො උපමාව ගොතීති ආහ. “උපමායං ආග තො”ති, තථා එවං ඉමිනා ආකාරෙත “අතිකකම්මබ්බ”නනි ආදිනා උපදිසිගමානාය සමිණසාරඋපාය ආකපසමපනනියා යො තත් උප දෙසනාකාතෙ සො අත්තො උපදෙසො එවාහි වුභතං “එවනෙත -පෙ-උපදෙසෙ”ති, තථා “එවමෙතං හගවා එවමෙතං සුගතං”ති එත් ව හගවතො යථා වුභතමත්. අවිපරිතතො ජනතෙතහි කතං තත් සංවිජ්ජමානගුණානං පකාරෙහි හංසනං උදගතකාකරණං සමප හංසනං, යො තත් සමපහංසනාකාතෙති යොජෙතබ්බං. “එවමෙව පනායනති ⁴ එත් ගරහනාකාතෙති යොජෙතබ්බං, සො ව ගරහ නාකාතෙ වසලීති ආදිබුංසනසද්දසනනිධානතො ⁵ ඉධ එවං සදෙත පකාසිතොති විඤ්ඤයති, යථා වෙත් එවං උපමාකාරාදයොපි උපමාදිවසෙත වුභතානං පුළුඵරාසිආදිසද්දනං සනනිධානතොති දසිබ්බං, “එවමගපනාහි බො”ති ආදිසු පන ⁶ බමමසා සාධුතං සවණ මනසිකාරෙ සනනියොජ්ජෙහි හිකබ්බි අතතතො තත් හිතභාවසා පරිජනනවසෙත වුභතයතා එත් එවංසදෙ, වචනසමපරිවර්තනජො: වුභතො, තෙත “එවං හතෙත සාධු හතෙත සුච්චි හතෙත”ති වුභතං ගොති, එවසව වදෙහිති යථා වදමි එවං සමණං ආතතං වදෙ නීති වදනාකාරො ඉදති වතතබ්බං එවංසදෙත නිදසියනීති ⁷ නිදසියනජො වුභතො, “එවං තො”ති එත්පි තෙසං යථා වුභතධා මමානං අහිතදුකඩාවහභාවෙ සනනිඤානජනනත්. ⁸ අනුමතගගණ වසෙත “තො වා කථං වො එත් ගොතී”ති පුච්ඡාය කතාය “එවං තො: එත් ගොතී”ති වුභතතතා තදකාරසනනිඤානා: එවං සදෙත විභාචි තනනි විඤ්ඤයති, සො පන තෙසං බමමානං අහිතාය දුකඩාය සංවතත නාකාතෙ නියමිගමානො අවධාරණජො ගොතීති ආහ. “එවා තො: එත් ගොතී”ති ආදිසු ⁹ අවධාරණෙති, නානාභසනිපුණනනි එකතතනාතනන අබ්‍යාපාරඑවං බමමතාසංඛතා නද්දියාවට්ඨපුකබලු සිහවිකකිලිතඅසිකුසදිසාලොචනසඛිතා වා ආධාරාදිහෙදවසෙත

1 සි. ආදිතො 3 සි. වුභතං 5 සි. වසලෙදදනනිධානතො
 2 දී. නි. වි පගුනා 4 ම. එවමෙව. පනායං 5 ම. බුංසනසද්දසනනිධානතො
 6 ම. වො පන 7 සි. නිද්දිසියනීති 8 සි. සනනිධානජනනත්.
 9 අවධාරණජොති-සඛිතා

එවිඤ්චා කඩා “සබ්බ පසකාරෙන කො සමන්තො විඤ්ඤානුනති” ඉදං වචනං
 කමන්තිතං. හොති ධාරණබලදසානං ව න විරුජ්ඣති, සුතාකාර, විරුජ්ඣි-
 තස්ස අභිපොභවතා. න හෙත්ථ අත්තනරතා පරිභාඤ්ඤා, විනතච්ඡි-
 දත්තං එකවිසයතතා, ඉතරථා ඵෙඤ්ඤා භගවතො දෙසනාය සබ්බථා
 පටිග්ගහණේ සමන්තො අසමන්තො වාති ආපචේජයාති, “යො පඤ්ඤා
 න හොති සො අතතා” ති එවං චුතතාය නියකඤ්චාතසංඛාතාය සසනා-
 තියං වතතනතො තිවිධොපි මෙ සද්දො කිඤ්චාපි එකසමීංගෙව අන්තො
 දිසාති, කරණසමපදනසාමිනිද්දොසවසෙන පන විජ්ජමානහෙදං
 සන්ධායාහ “මෙ සද්දො නිසු අන්තොසු දිසාති” ති, කිඤ්චාපි උපසග්ගො-
 සිරියං විනෙසෙති, ජෙනකභාවතො පන සතිපි තසමීං සුතසද්දො එව-
 තං තමත්ථං. අනුවදනීති අනුපසග්ගස්ස සුතසද්දස්ස අනුච්චාරෙ සඋප-
 සග්ගස්ස ගහණං. න විරුජ්ඣතීති දසොනෙනා “සඋපසග්ගො අනුප-
 සග්ගො වා” ති ආහ.

අස්සාති සුතසද්දස්ස, කමමභාවසාධනාති ඉධ සුතසද්දො සමභව-
 නතීති චුතතං, උපධාරිතානති වා උපධාරණනති වා¹ අපන්තාති. මහාති
 අපන්තං සතීති යද මෙසද්දස්ස කතනුවසෙන කරණනිද්දොසො, තදති
 අන්තො, මමාති අපන්තං සතීති යද සමබන්ධවසෙන සාමිනිද්දොසො තද,
 සුතසද්දසනනිධානෙ පසුතෙනන එවං සද්දෙන සවණකිරියාජෙනතෙනන
 භවිතබ්බනති චුතතං. “එවංති සොතවිඤ්ඤාණාදිවිඤ්ඤාණකිච්චනිදසා-
 න” ති. ආදිසද්දෙන සමපටිච්ඡනාදීතං සොතචාරිකා² විඤ්ඤාණානං
 තදතිනිච්චානඤ්චමනොචාරිකවිඤ්ඤාණානං ගහණං වෙදිතබ්බං, සබ්බ-
 සමපි වාකසානං එවකාරත්ථසභිතතතා සුතනති එතස්ස සුතමෙවාති
 අයමන්තො උබ්බතීති ආහ අස්ස මණභාවපටිකෙඤ්චපනොති, එතෙන
 අවධාරණෙන නිශාමතං දසොති, යථා ව සුතං සුතමෙවාති නියං ම-
 තබ්බං තං සමමා සුතං හොතිති ආහ අනුභානාධිකාමපටිකෙඤ්චපනොති
 දසස්සනති, අථවා සද්දනතරත්ථාපොභතවසෙන සද්දො අත්ථං වදනීති
 සුතනති අසුතං න හොතීති අයමෙනස්ස අන්තොති චුතතං. අස්ස මණ-
 භාවපටිකෙඤ්චපනොති. ඉමිනා දිඨ්ඨිවිනිච්චතතං කඤ්ඤාති, ඉදං චුතතං
 හොති. - න ඉදං මයා දිඨ්ඨං. න සංමුඤ්ඤාණෙන සච්ඡිකතං, අථ බො සුතං
 නඤ්ච බො සමමදෙවාති. තෙනෙවාහ: - “අනුභානාධිකාවිපරී තග්ගහණ-
 ඤ්ඤාන” ති. අවධාරණන්තො වා එවං සද්දො. අයමන්තො යොජනා
 කරියතීති තදපෙකඤ්ච සුතසද්දස්ස අයමන්තො චුතතො “අස්ස මණභාව-
 පටිකෙඤ්චපනො” ති තෙනෙවාහ “අනුභානාධිකාවිපරී තග්ගහණඤ්ඤාන” ති.
 සවණසද්දො වෙත්ථ කමමන්තො වෙදිතබ්බො, සුතනීති, එවං
 සවණභෙතුවණවිසෙසවසෙන පදනතායස්ස එකෙන පකාරෙන අත්ථ-
 යොජනං දසොන්තො ඉදති පකාරනතරෙහි තං දසොනුං “තථා
 එවනති” ආදී චුතතං, තත්ථ ඤාස්සාති යා සා භගවතො සමමුඛා ධම්ම-
 සවණාකාරෙන පවතතා³ මනොචාරිවිඤ්ඤාණදීපි, තස්සා, සා හි⁴

1 සී. මු. අ. වාහි 2 සී. පඤ්චවාරික 3 සී. චුතතා 4 සී. තස්සා හි

නානප්පකාරෙන ආරම්භේන පවත්නුං සමන්තා, තථා ච චුත්තං ඥාණං
 මාඤ්ඤාසාරනාති. නානප්පකාරෙනාති චකම්මානානං අනෙකවිසි
 තානං බ්‍යඤ්ඤානන්තනානං¹ නානාකාරෙන, එතෙන ඉමියං යොජ්
 නාය ආකාරන්තො එවංසද්දං ගතිතොති දීපෙති, පවත්ති² භාවප්පකාස
 කන්ති පවත්තිං අභිභාවප්පකාසනං,³ සුභන්ති ධම්මප්පකාසනන්ති
 යසම්මං ආරම්භේන චුත්තප්පකාරු විඤ්ඤාණවිපි නානප්පකාරෙන
 පවත්තා තස්ස ධම්මත්තා චුත්තං, න සුත්තසද්දස්ස ධම්මත්තතා, චුත්ත
 සෙසවත්තස්ස පාතවිකරණං “අයං ගෙණො” ති ආදී. තත් විඤ්ඤාණ
 විපිසාති කරණන්තො⁴ කරණවචනං මසාති කත්තුඅන්තො, එවංති
 නිදද්දිසිභවිභවප්පකාසනාති නිදස්සනන්තමෙවං සද්දං ගහෙතො චුත්තං
 නිදස්සෙ නබ්බස්ස නිදස්සෙ තබ්බත්තාභාවභාවතො,⁵ තෙන එවංසද්දෙන
 සකලවපි සුත්තං පව්වාමට්ඨන්ති දස්සෙති, සුත්තසද්දස්ස කීරියාසද්දත්තා
 සවණකීරියාය ව සාධාරණවිඤ්ඤාණප්පබ්බිභවප්පවිබ්බත්තා තත් ව⁶
 පුග්ගලවොහාරොති චුත්තං සුභන්ති පුග්ගලභවවප්පකාසනන්ති, තති
 පුග්ගලවොහාරරහිතෙ ධම්මප්පබ්බිභව සවණකීරියා ලබ්හතීති යස්ස
 විපකසන්තානස්සාති ආදීපි ආකාරන්තමෙව එවංසද්දං ගහෙතො
 පුරිමයොජනාය අඤ්ඤාථා අන්තොජනං දස්සෙත්තුං චුත්තං, තත්
 ආකාරපඤ්ඤානන්ති උපාදුපඤ්ඤානන්ති එව, ධම්මානං පවත්තිආකා
 රුපාදුතවසෙන තථා චුත්තා, සුභන්ති විසංඛිද්දෙණාති සොතබ්බ
 භුතො ධම්මො සවණකීරියාකත්තුපුග්ගලස්ස සවණකීරියාවසෙන පව
 තන්තිසානන්ති කත්වා චුත්තං⁷ විපකසන්තානවිතිවමුත්තාස්ස පරමන්ත
 තො කස්සපි කත්තුඅභාවෙපි⁸ සද්දවොහාරෙන බුඛිපරිකප්පිතගෙදවච
 නිච්ඡාය⁹ විපකසන්තානතො අඤ්ඤං විප තංසමබ්බිං කත්වා චුත්තං
 විපකසන්තානන්ත නං⁹ සමබ්බිනොති, සවණකීරියාවිසයොපි සො
 තබ්බධම්මො සවණකීරියාවසෙන පවත්තිවිපකසන්තානස්ස ඉධ පර
 මන්තො කත්තුභාවතො, සවණවසෙන විත්තප්පවන්තියා එව වා සවණ
 කීරියාභාවතො තං කීරියා කත්තු ව විසයො තොතිති කත්වා චුත්තං “භං
 සමබ්බිනො හතභු විසයෙති” සුත්තාකාරස්ස පි ථෙරස්ස සමමා නිච්ඡිත
 භාවතො ආහ ගහණසහතිසානන්ති, එතෙන වා අවධාරණන්තො එවං
 සද්දං ගහෙතො අයමන්තොජනා කතාති දට්ඨබ්බං, පුබ්බ සුත්තානං
 නානාවිසිතානං¹⁰ සුත්තසඛ්ඛාතානං අන්තබ්‍යඤ්ඤානං උපධාරිතරු
 පස්ස ආකාරස්ස නිදස්සත්තස්ස අවධාරණස්ස වා පකාසනසභාවො එවං
 සද්දෙති තදුකාරුදීඋපධාරණස්ස පුග්ගලපඤ්ඤානන්තො උපාදුත
 භුතධම්මප්පබ්බිභවප්පකාරතාය චුත්තං. “එවන්ති පුග්ගලභවවිච්ඡිද්ද
 ඥා”ති, සවණකීරියා පන පුග්ගලවාදිතොපි විඤ්ඤාණනිරපෙකඛා

1 සි. බ්‍යඤ්ඤානන්තනානං	2 සි. මු. අ. පවත්තං
3 ස. බ්‍යඤ්ඤානන්තනානංකාරණං.	3 ස. අ. අභිභවප්පකාසනං.
4 සි. කරණන්තො	6 සි. තත් ව
5 සි. නිදද්දිසිභවිභවතො	7 සි. එව. චුත්තං.
	8 සි. කත්තුඅභාවෙපි
	9 සි. විචන්දනායෙය
	10 සි. විපරිතො.

තඤ්ඤි විසේසනො විඤ්ඤාණබ්‍යාපාරෙති ආහ සුභානාහි විඤ්ඤාණ කිච්චන්දෙද්දසොති. මෙති සද්දප්පවනතියො එකතෙනතෙව ¹ සතතවිස යහතා විඤ්ඤාණකිච්චස්ස ව තජේව සමොදගිතබ්බතො මෙති උපාස කිච්චසුභතපුගාලනිද්දෙද්දසොති වුචන්තො, අවිජ්ජමානපඤ්ඤානති [විජ්ජ මානපඤ්ඤානති] ² සභාවා යථාකතමං එවංසද්දසුභසද්දනං අජොති තෙ තථාරූපපඤ්ඤානති උපාද්දනබ්‍යාපාරභාවෙන දසෙසනෙනා ආහ එවනාහි පුගාලකිච්චනිද්දෙද්දසො සුභානාහි විඤ්ඤාණකිච්චන්දෙද්දසොති, එත් ව කරණකිරියාකතත්‍රුකමවිසේසප්පකාසතවසෙන පුගාලබ්‍යා පාරවිසසපුගාලබ්‍යාපාරනිද්දසකවසෙන ගහණාකාරගහගක තබ්බිසය විසේසසතිදෙද්දවසෙන කතත්‍රුකරණබ්‍යාපාරකතත්‍රුනිද්දෙද්දවසෙන ව දුති යාදෙයො වහසෙයො අත්ථොජනා දසසිතාති දට්ඨබ්බං.

සබ්බස්සාපි සද්දධිගමනීයස්ස අත්ථස්ස පඤ්ඤානතිච්චෙවනෙව පටි පජ්ජතබ්බතතා සබ්බපඤ්ඤානතිතඤ්ඤා විජ්ජමානාදිවසෙන ඡසු පඤ්ඤා නතිභෙදෙද්ද අනෙනාගධිතතා තෙසු එවනති ආදීනං පඤ්ඤානතිතං සරූපං නිඛාරෙනො ආහ එවනාහි ච මෙති වාති ආදී, තත් එවනති ච මෙති ච වුච්චමානස්සත්ථස්ස ආකාරදිනො ධම්මානං ව අසලලකබ්බණ භාවතො අවිජ්ජමානපඤ්ඤානතිභාවොති ආහ සච්චිතඝ්ථාරමත්ථව සෙන අවිජ්ජමානපඤ්ඤානතිති, තත් “සච්චිකට්ඨපරමත්ථවසෙ”³ති භූතත්ථඋතමත්ථවසෙන, ඉදං වුචන්තං හොති, යො මායාමරිවිආද යො විය අභූතජේ අනුස්සවා හි ගහෙනබ්බො විය අනුතතමත්ථො ව න හොති, සො රූපසද්දදිසභාවො රූපනානුභවනාදී ³ සභාවො වා අත්ථො සච්චිකඝ්ථො පරමත්ථො වාති වුච්චති, න තථා “එවං මෙ”ති පදනං අත්ථොති එතමෙවත්ථො පාකවතරං කාතුං කිං හෙදං නානා ආදී වුචන්තං. “සුභ”නති පත සද්දයතනං සකිංයාහ විජ්ජමානපඤ්ඤා නතිති, තෙනෙව හි සං කි භං එත්ථ සොනොති උපලබ්නති වුචන්තං, සොතචාරුක්‍රසාරෙත ⁴ උපලබ්නති පත වුචෙන අත්ථබ්‍යඤ්ජනාදි සබ්බං උබ්බති, තං තං උපාද්දය වනතබ්බතොති සොතපථමාගතෙ ධම්මෙ උපාද්දය තෙසං උපධාරිතාකාරදිනො පච්චාමසතවසෙන එවනති සසනනතිපරියාපනො බකිමි උපාද්දය මෙති වනතබ්බතතාති අත්ථො. දිසාදි සභාවරහිතෙ සද්දයතනෙ පච්චනමානොපි සුභවොභාරෙ “දුතිශංතනිය”නති ආදිකො විය පඨමාදීති දිට්ඨි [සුභ] ⁵ මුත්ථවිඤ්ඤානෙ අපෙකබ්බිති, පච්චෙනාති ආහ දිසාදීහි උපතිධාස වහනබ්බනොති. අසුභනං ⁶ න කොතිති හි සුභනති පකාසිතො අගමත්ථොති අතනනා පටි විධා සුභතස්ස පකාරවිසේසා එවනති ථෙරෙත පච්චාමසාති ආහ අස මොහං දිට්ඨෙතිති නානපසකාරපච්චෙධසමත්ථො හොතිති එතෙන චකබ්බාතස්ස සුභතස්ස තාතප්පකාරතං දුපටිවිජ්ඣිතං ව දසෙසති,

1 ම එකතෙන න	3 සී. ම. රූපපනාදි	5 සී උආත.
2 සී. උආත.	4 සොතචාරුක්‍රසාරවසෙන	6 සී. අසුභ.

සුභිසං අසමමාසං දීපෙනීති සුභාකාරස්ස යාථාචනො දසසීයමා
 නතතා චුතතං, අසමමාසෙනාති සමමාසාභාවෙන,¹ පඤ්ඤාය
 එව වා සචණ්කාලසම්භුතාය තදුතතරිකාලපඤ්ඤාසිති, එවං අසමමා
 සෙනාති එන්ථපි වතතබ්බං, බ්‍යඤ්ඤානානං පටිච්ඡික්ඛිතබ්බො ආකාරෙ
 නාතිගමිතරෙ, ඥාපුනධාරණමෙව නන්ථ කරණීයනති සතියා බ්‍යාපාරෙ
 අධිකො, පඤ්ඤා නන්ථ ගුණී² භූතාති චුතතං “පඤ්ඤා පුබ්බඛගමාසා”ති
 ආදී [පඤ්ඤාය පුබ්බඛගමායාති කන්ථා]³ පුබ්බඛගමනා වෙන්ථ පධාන
 භාවො,⁴ “මනොපුබ්බඛගමා”ති ආදීසු වීය, පුබ්බඛගමනාය වා චකුචු
 විඤ්ඤාණාදීසු ආවජ්ජනාදීනං වීය අපපධානතෙන ‘පඤ්ඤා පුබ්බඛගමා
 එතිස්සාති, අයමපි අන්ථො යුජ්ජති, එවං සතිපුබ්බඛගමාසාති එන්ථපි
 චුතතනතායානුසාරෙන⁵ යථාසභවමන්ථො වෙදිතබ්බො. අන්ථ බ්‍යඤ්ඤා
 සමපනනස්සාති අන්ථ බ්‍යඤ්ඤා පරිපුණ්ණස්ස, සබ්බාසන-පපකාසන-
 විචරණ-විභජන-උතතාතීකරණ-පඤ්ඤානතිවසෙන ඡති අන්ථපදෙහි,
 අකකර⁶ පද-බ්‍යඤ්ඤා-කාරනිරුතති-නිදදෙසවසෙන ඡති බ්‍යඤ්ඤා
 පදෙහි ව සමනනාගතස්සාති වා අන්ථො දඨනෙබ්බා, සොණිසො මනසි
 ඤාරං දීපෙනී එවංසදදෙන චුච්චමානානං ආකාරනිදස්සනාවධාර
 ණන්ථානං අවිපරිතසබ්බමවිසයනතාති අධිපජායො. අභිනොච්චං දීපෙ
 නීති විතතපරියාදනං කන්ථ භාසිතනතිආදීපුච්ඡාවසෙන පකරණ
 පපනතස්ස⁷ චකකමානස්ස සුතතස්ස සචණං සමාධානමනතරෙන න
 සභවතිති කන්ථා චුතතං. විකඛිභතවිභතස්සාති ආදී තස්සෙවන්ථස්ස
 සමන්ථනවසෙන චුතතං. සබ්බසමපනනීසාති අන්ථ බ්‍යඤ්ඤාදෙසකපප
 යොජනාදිසමපනතියා, අවිපරිතසබ්බමවිසයෙහි වීය ආකාරනිදස්ස
 නාවධාරණන්ථෙහි යොතිසොමනසිකාරස්ස, සඬාමමසචණෙන වීය ව
 අවිකෙඛපස්ස, යථා යොතිසොමනසිකාරෙන එලභුතෙන අතතසමමා
 පණ්ඨිධිපුබ්බකතපුඤ්ඤානානං සිති චුතතා තදවිනාභාවතො, එවං
 අවිකෙඛපෙන එලභුතෙන කාරණභූතානං සබ්බමසචණසපුරිසුපස්ස
 යානං⁸ සිති දස්සෙතබ්බො සීයා, අස්සුතවතො සපුරිසුපස්සයරහිතස්ස ව
 තදභාවතො. නති විකඛිතතාති ආදීනා⁹ සමන්ථන¹⁰ වචනෙන පන අවි
 කෙඛපෙන කාරණභූතෙන සපුරිසුපස්සයෙන ව එලභුතස්ස සඬාමම
 සචනස්ස සිඬා දසසීතා, අයමපනෙන්ථ අධිපජායො යුතෙතා සීයා:
 සඬාමමසචනසපුරිසුපස්සයා න¹¹ එකතෙනන අවිකෙඛපස්ස කාරණං
 බාහිරඛතතතා, අවිකෙඛපො පන සපුරිසුපස්සයො වීය සඬාමමසච
 නස්ස එකතතකාරණනති, එවමපි අවිකෙඛපෙන සපුරිසුපස්සයසිඬා
 ජෙතනා¹² න සමන්ථනාව, නො න සමන්ථනා විකඛිතතවිතතානං සපු
 රිසපසිරිඋපාසනාභාවස්ස අන්ථසිඛිතතා. එන්ථ වපුරිමං එලෙන කාරණස්ස

1 සී. අසමමාසභාවෙන 5 සී. චුතතපරියායෙන 8 ම. සපුරිසුපතිසස්සයානං
 2 සී. ම. ගුණ 6 ම. චුතතවිපරියායෙන 9 සී. නති විකඛිතතතාති ආදී
 3 සී. උභං 6 සී. අථවා අකකර 9 ම. නති විකඛිතතවිතතතාති ආදී
 4 සී. පධානතා 7 ම. පකරණන්ථස්ස 10 ම. සමන්ථවචනෙන
 11 ම. සපුරිසුපතිසස්සයානං 12 ම. වොදනා

සිද්ධිදයානං, නදීපුරෙන විශ උපරි වුට්ඨිසබ්බාවය්ස, ¹ දුතියං කාරණෙන ඵලය්ස සිද්ධිදයානං දට්ඨබ්බං, එකනෙනන ² වසඨිතා විශ මෙසවුඨානෙන වුට්ඨිපච්චතතියා, භගවතො වචනස්ස අත්ඛ්‍යාඤ්ඤනපථ හෙදපරිචේදවසෙන සකලසාසනසමපතතිඕගාහණාකාරෙ තිරව සෙසපරතිතපාරිපුරිතාකාරණනති වුතතං ඵමා හදදකො ආභාෂෙති, යස්මා න භොතීති සමබ්බො. පච්ඡිමවක්ඛවසසමපතතිනති අතත සමමාපණීඛිපුබ්බකතපුඤ්ඤතාසඛිතාහුණවයං, අපරුපරං වුතතියා වෙඪ වකක ³ භාවො, “වරනති එතෙහි සතතා සමපතතිභවෙසුති වා” යෙ සකියා වුතතං: “වගාරමානි භික්ඛවෙ වකකාති යෙහි සමන්තා ගතානං දෙවමනුස්සානං වතුචකකං වගනති”ති ආදී, පුරිමපච්ඡිමභාවො වෙඪ දෙසනාකකමවසෙන දට්ඨබ්බො, පච්ඡිමවක්ඛවසසිධිධිසාති පච්ඡිම වකකවයස්ස අත්තියා සමමාපණීතිතනතො පුබ්බෙ ව කතපුඤ්ඤ ⁴ සුඛාසයො භොති, තදුදුඛිනහතුනං කීලෙසානං දුරිභාවතොති ආහා: ආසසුඛි සිඛා භොතීති, තථාහි වුතතං “සමමාපණීතිනං විතතං සෙය්සනං නං තතො කතර”ති “කතපුඤ්ඤ ⁵ නො ආනන්ද පධාන මනුඤ්ඤ ඛිප්පං භොතිසි අනාසවො”ති ව, තෙනෙවාහ: ආසසුඛිසා අඛිගමඛ්‍යානඛිසිධිති. පඤ්ඤාසුඛිසාති, යොතිසො මනසිකාරපුබ්බ ඛිතමස්ස ධම්මසච්චනපථයොගස්ස විසදභාවෙන, තථාවාහ: ආගමඛ්‍යානඛි සිධිති, සබ්බස්ස වා කායච්චිපයොගස්ස නිද්දෙසභාවෙන, පරිසුඛිකාය ච්චිපයොගො හි විපච්චිසාරභාවතො අවිකම්භනවිතො පරියතතියං විසාරදො භොතීති. නානිපඤ්ඤාපච්චිවෙධදීපඤ්ඤානාති ආදීතා අත්ඛ්‍යාඤ්ඤනෙසු ඵෙරස්ස අසමමාහාසමමාස දීපනතො ⁶ වතුපච්චිසමති දවසෙන ඵලංසදුසුතසදුතං අත්ඛ්‍යාඤ්ඤනං දසෙහි. තත්ථ සො නබ්බගෙදපච්චිවෙධදීපඤ්ඤානාති එතෙන අයං සුතසද්දො ඵලංසදු සනතිධානතො චකම්මානාපෙකම්මාය වා සාමඤ්ඤනෙව සොතබ්බ ධම්මවිසෙසං ආදිසතීති දසෙහි, මනොදිට්ඨි කරණ ⁷ පරිඤ්ඤාති ධම්මානං අනුපෙකම්මනසුපච්චිවෙධා විසෙසතො මනසිකාරපච්චිබ්බාති තෙ වුග්ගතයෙන යොතිසසාමනසිකාරදීපකෙන ඵලංසද්දෙන යොජෙත්වා, සච්චනධාරණවච්චිපරිවයා පරියතතියං විසෙසෙන සොතාව ධානපච්චිබ්බාති තෙ අවිකෙඛිපදීපකෙන සුතසද්දෙන යොජෙත්වා දසෙසනො සාසනසමපතතියා ධම්මසච්චෙන උස්සාහං ජනෙති. තත්ථ ධම්මාති පරිඤ්ඤාති ධම්මා, මනසා අනුපෙකම්මනාති ඉධ සීලං කචිතං ඉධ සමාධි ඉධ පඤ්ඤා ඵතතකා ඵත්ථ අනුසකියොති ⁸ ආදීතා නයෙන මනසා අනුඅනුපෙකම්මනා දිසීසා සුපච්චිබ්බාති නිජ්ඣාතකම්මනභුතාය ඤ්ඤතපරිඤ්ඤසඛිතාය වා දිට්ඨියා තත්ථ තත්ථ වුතතරුපාරුප ධම්මෙ ඉති රුපං ඵතතකං රුපනති ආදීතා සුට්ඨු වච්චිපෙත්වා පච්චිබ්බා, සකලෙන ච්චිපෙනනාති පුබ්බෙ තීති පදෙහි විසුං විසුං යොජිතතතා

1 { සි සතතාපස්ස	2 සි. ම. එකතත	4 සි ම. පුඤ්ඤතා
{ ම. සමමවස	3 සි. පච්ඡිම වකක	5 සි. ම. අසමමාහදීපනතො
6 සි. ම. දීඨිකාරකානං.		7 ම. දී. නි. ටි. අනුසකීයොති

වුත්තං, අසප්පරිසභුමිනති අකතඤ්ඤාතං, “ඉධෙකවෙවා පාප හිකුක්‍රිතථාගතපපවෙදිතං ධම්මවිනයං පරියාප්පණිඤා අත්තනො දහති”ති එවං වුත්තං අනරියවොහාරාවන්ථං, සා එව අනරියවොහාරාවන්ථං අසද්ධිමමා, නනු ව ආනන්දපෝරසස් මමෙදං වචනනති අබිමානස්ස මහාකස්ස පඤ්ඤාදීනඤ්ඤා කදුසඛිකාය අභාවතො අසප්පරිසභුමිසමතිකකතොදිවචනං නිරන්තරනති? න සිදමෙවං, “එවමෙවසුත”නති වදනෙනන අයමපි අඤ්ඤා විභාවිතොති දස්සනනො කෙවිපන දෙවතානං පරිචිතකකාපෙකඛං තථාවචනනති, එදිසි වොදනා අනවකාසාති වදනති, තස්මිං කීර ඛණේ එකවචානං දෙවතානං එවං වෙනසො පරිචිතකකො උදපාදි: “භගවා පරිතිබ්බුතො අයඤ්ඤා ආයස්මා දෙසනාකුසලො ඉදුති ධම්මං දෙසෙති සකාසකුලපසුතො තථාගතස්ස භාතා වුලුපිතුපුතො, කීනනු ඛො සයං සච්ඡිකතං ධම්මං දෙසෙති උදුසු භගවතො එව වචනං යථාසුත”නති, එවං තදුසඛිති තපපකාරතො අසප්පරිසභුමිසමොකකමාදිතො අතිකකමාදිවිභාවිතනති අත්තනො අදහනොති මමෙදනති අත්තති අභිප්පනො, අපෙසනිති නිදස්සෙති, “දිට්ඨධම්මිකසමපරිකපරමඤ්ඤා යථාරහං සතෙන තෙතිති තෙතන” “ධම්මො යෙව තෙතනති ධම්මනොති” දළහතරතිවිභිං විවිතිච්ඡා කඛිඛා, නාතිසංසප්පනං මතිහෙදමත්තං විමනි, අස්සධිසං විනාසෙතිති භගවතා භාසිතත්තා සමමුඛා වස්ස පටිගහතිත්තතා බලිතදුරුතතාදිගහණදෙසාභාවතො ව. එන්ථ ව පඤ්ඤාමාදෙයො තියෙසා අන්තොප්පනා ආකාරදිඅඤ්ඤා අග්ගහිතවිසෙසමෙව එවංසද්දං ගහෙතො දස්සිතා, තනොපරු තියෙසා¹ ආකාරන්ථ මෙව එවංසද්දං ගහෙතො විභාවිතා, පච්ඡිමා පන තියෙසා යථාකකමං ආකාරන්ථං නිදස්සනන්ථං අවධාරණන්ථඤ්ඤා එවංසද්දං ගහෙතො යොප්පනාති දට්ඨබ්බං.

එකසද්දෙ අඤ්ඤාසෙට්ඨඅසභායසඛිතාදීසු දිස්සති, තථාභෙස “සස්සනො අත්තා ව ලොකො ව ඉදමෙව සච්චං මොසමඤ්ඤානති ඉඤ්ඤෙකෙ අභිවදනති”ති ආදීසු අඤ්ඤාඤ්ඤා දිස්සති, “වෙනසො එකොදිභාව”නති ආදීසු සෙට්ඨං, “එකො වුපකට්ඨො”ති ආදීසු අසභායෙ, “එකොව ඛො හිකුක්‍රිවෙ ඛණො ව සමයො ව බ්‍රහ්මවර්ෂවාසායා”ති ආදීසු සඛිතං, ඉධාපි සංඛායනති දස්සෙනො ආත: එඛනති ගණනපටි වච්ඡදතිදෙදසෙති, කාලඤ්ඤා සමස්ඤ්ඤාති යුත්තකාලඤ්ඤා පච්චයසාමග්ගිඤ්ඤා ඛණොති ඔකාසො, තථාගතපාදදිකො හි මග්ගබ්‍රහ්මවර්ෂයස්ස ඔකාසො තප්පච්චයපටිලාභගෙතුත්තා, ඛණො එව ව සමයො, යො ඛණොති ව සමයොති ව වුච්චති, සො එකො එවති හි අඤ්ඤා, මහා සමයොති මහාසමුභො, සමයොපි ඛොති සිකධාපදපුරණස්ස හෙතුපි, සමස්සපවාදකෙති දිට්ඨිප්පවාදකො, තන්ථ හි නිසිත්තා තිත්ථො අත්තනො අත්තනො සමයං වදනතිති, අඤ්ඤානිසමසාති හිතපටිලාභා, අභි

1 සී. ම. වතසස්සා

සමෙතබ්බොති අභිසමයො” “අභිසමයො අප්පො අභිසමයො”¹ නි පිලි
 නාදීති අභිසමෙතබ්බොවෙන එකිභාවං උපතෙත්වා වුභ්භාති. “අභිසම
 යස්ස වා පටිච්චෙධස්ස විසයභූතභාවො² අප්පො අභිසමයො”³ නි තානෙව
 තථා එකතෙතන වුභ්භාති. තත් පිලිනං දුකඛසච්චස්ස, තංසමඛිනිනො
 හිංසනං අවිපථාරිකතාකරණං, සන්තාපො දුකඛදුකඛතාදිවසෙන
 සන්තාපනං⁴ පරිදහනං, තත් “සභකාරිකාරණෙ සති ජ්ඣං සමෙති සම
 චෙතිති සමයො”⁵ සමවාසො. “සමෙති සමාගච්ඡති එත් මග්ග භුගච්චරිතං
 තදුධාර පුග්ගලෙතිති සමයො”⁶ ඛණො. “සමෙති එත් එතෙන වා සං
 ගච්ඡති සතො සභාවධම්මො වා සභජනාදීති උප්පාදාදීති වාති
 සමයො”⁷ කාලො. ධම්මප්පච්චන්තිහතතාය අත්තො අභූතොපි හි
 කාලො ධම්මප්පච්චන්ති අභිකරණං විග ව පරිකප්පනා⁸ මහනසිඛෙන
 රූපෙන වොහරීයතිති සමයො- “සමං සභ වා අවගච්චනං අගනං
 පචන්ති අභිච්චානන්ති සමසො”⁹ සමුභො. යථා සමුදයොති, අවගච්ච
 සභාවච්චානමෙව හි සමුභොති. “අවසෙසප්පච්චයානං සමාගමෙ එති
 එලං එතස්මා උප්පජ්ජති පචන්තති වාති සමසො”¹⁰ හෙතු. යථා සමුද
 යොති, “සමෙති සංඝොද්දුජනභාවතො සමබ්බො ඵති අත්තනො විසයෙ
 පචන්තති, දළහග්ගහණභාවතො වා සංසුතතා අගනති පචන්තන්ති
 සන්තා යථාහිතිවෙසං එතෙනාති සමසො”¹¹ දිසි. දිට්ඨිසංඝොද්දුජනෙන
 හි සන්තා අතිවිග ඛජ්ඣන්ති, “සමිති සංගති සමොධානන්ති සමසො”¹²
 පටිලාහො. “සමස්ස යානං,¹³ සමමා වා යානං අපගමොති සමයො”¹⁴
 පහානං. “අභිච්චං ඤාණෙන සමමා එතබ්බො අභිසමෙතබ්බොති අභි
 සමයො”¹⁵ ධම්මානං අවිපරිතො සභාවො, “අභිච්චභාවෙන සමමා එති
 ගච්ඡති ඛුජ්ඣතිති අභිසමයො”¹⁶ ධම්මානං අවිපරිතං¹⁷ සභාවාවසොධො,
 එවං තස්මිං තස්මිං අප්පො සමයසද්දස්ස පචන්ති චෙදිතබ්බො, සමය
 සද්දස්ස අජ්ඣදායෙ අභිසමයසද්දස්ස උද්භරණං වුභ්භනගෙනෙව
 චෙදිතබ්බං. අස්සාති සමයසද්දස්ස, කාලො අප්පො, සමවායාදීනං
 අත්තානං ඉධ අසමභවතො දෙසදෙසකපරිසානං විග සුතතස්ස නිදනං¹⁸
 භාවෙන කාලස්ස අපදිසිතබ්බතො ව. කස්මා පතෙත් අනියාමිත
 වසෙනෙව කාලො නිද්දිට්ඨො, ත උතුසංචච්ඡරාදිවසෙන නියමෙත්තාති¹⁹
 ආහ නථ කිඤ්චාපීති ආදිං, උතුසංචච්ඡරාදිවසෙන නියමං අකත්තා සම
 ය සද්දස්ස වචනෙ අගච්චි ගුණො ලද්ධා භොතිති දසෙසනො සෙමා
 [පන] ඉමෙති ආදිමාහ, සාමඤ්ඤජෙනතා හි²⁰ විසෙසෙ අච්චිට්ඨ
 තිති. තත් දිට්ඨිධම්මසුඛවිභාරසමසො දෙවසිකං ක්කිත්තසමාපන්තිති
 විතිනාමනකාලො²¹ විසෙසතො සන්තසන්තාහාති. සුප්පකාසාති දස
 සභස්සිලොකධාතුයා පභවපනඛිභාසපාතුභවාදීති පාකවා, යථා වුභ්භ
 ප්පභෙදෙසු එව සමයෙසු එකදෙසං පකාරන්තරෙහි සඛිගහෙත්තො

1 ම. විසයභූතො 3 අභිකරණං, කරණං. විග ව කප්පනා=පොත්තෙ 6 සි. සතිදහ
 2 [සි. සන්තප්පනං. 4 සි. සමුභොයානං. 7 සි. නියමිතොති
 [ම. සන්තප්පනං. 5 දී. නි. වි. යථාභූත [] ම. ත දිසසති
 8 සි. මොදනා 9 සි. විතිකමභකාලො

ඉදුනි හඟවාති ඉමසා අත්ථං දසෙසනො ආහ: හඟවාති ගරුති ආදිං, හඟවාති වචනං සෙසනති සෙසවාචකං වචනං, සෙසගුණසභවරණනො ¹ සෙසනති චුභතං, අථවා “චුච්චනීති වචනං” අනො, යසමා යො හඟවාති වචනෙන වචනීයො අනො සො සෙට්ඨොති අනො. හඟවාතිවචනමුභතමනති එත්ථාපි එසෙවනෙයො. ගාරවසුනොති ගරුභාවසුනො, “ගරුගුණයොගනො ගරුකරණං වා සාතිසයං අරභනීති ගාරවසුනො” ගාරවාරභොති අනො. සිප්පාදිසිකධාපකා ගරුභොනති, න ව ගාරවසුනො, අයං පන තාදිසො න භොති, තසමා ගරුති වචා ගාරවසුනොති චුභතනති කෙච්චි, චුභතො සෙච න පන ඉධ වනතබ්බො විසුභිමග්ගසා ඉමිසා අට්ඨකථාය එකදෙසභාවතොති අභිප්පායො. ධම්මසර්ථං සචචකඛං කාඨෙහිති “යො වො ආනන්ද මයා ධම්මො ව විනසො ව දෙසිතො පඤ්ඤනො, සො වො මමචචයෙන සත්ථා”ති වචනො ධම්මසා සන්චුභාවපරියායො විජ්ජනීති කථා චුභතං. වජිරසඛිකානසමානාසොති පරෙහි අභෙජ්ජසරීරනො, නහි හඟවතො රුපකායෙ කෙනච්චි සකකා අනතරයං කාතුනති දෙසනාසමපනති. නිදදිසති වකඛමානසා සකලසුත්තසා එවනති නිදදිසනො. සාවගාසමපනති. නිදදිසති පටිසම්භිදුප්පනෙන පඤ්චසු ආනෙසු හඟවතා එතදගෙහ ස්පිතෙන මයා මහාසාවකෙන සුතං, තඤ්ච ඛො මයා සුතං, න අනුසුතිකං, ² න පරමපරාභතනති ඉමසා අත්ථසා දීපනතො. භාලසමපනති. නිදදිසති හඟවාති පදසා සනතිධානෙ ³ පසුතතසා සමයසද්දසා කාලසා බුද්ධිප්පාදපටිමණ්ඨිතභාවදීපනතො, බුද්ධිප්පාදපරමා හි කාලසමපද, තෙනෙන චුච්චති:-

කප්පකසාය කලියුගෙ බුද්ධිප්පාදො අභො මහච්ඡරියං,
 හුතවහ ⁴ මජ්ඣෙකි ජතං සමුදිතමකරන්දමරවිඤ්ඤති. ⁵

හඟවාති දෙසකසමපනති. නිදදිසති ගුණවිසිට්ඨසත්තුවනමගරු ගාරවාභිවචනභාවතො, එවංනාමසෙක නගරෙති කථමපනෙන නගරං එවං නාමකං ජතනති චුච්චතෙ, යථා “කාකන්දසා ඉසිනො නිවාසට්ඨානෙ මාපිතා නගරී කාකන්දී,” “මාකන්දසා නිවාසට්ඨානෙ මාපිතා මාකන්දී” “කුසබ්බසා නිවාසට්ඨානෙ මාපිතා කොසබ්බිති” චුච්චති, එවං “සච්ඡන්දසා ඉසිනො නිවාසට්ඨානෙ මාපිතා නගරී සාවච්ඡී”ති චුච්චති. එවං තාව අකඛරවිනතකා වදනති, අභිකථාවරියා පන හණනති යං කිඤ්චි මනුසානං උපභොගපරිභොගං “සබ්බමන්ථ අච්ඡිති සාවච්ඡී” සත්ථසමායොගෙ ව කීං හණ්ඨමන්චිති පුච්ඡිතෙ සබ්බමන්චිති වචනමුපාදය සාවච්ඡී.

1 ම. වරණ. 3 ම. සනතිආනෙ
 2 {සි. අ නසනතික. 4 ම. පහුත. සී. හුතා
 {ද. නී. වී. අනුසාමිත. 5 ම. සමුදිතමකරන්දමවිඤ්ඤති

සබ්බද සබ්බපකරණං සාවඤ්චයං සමොභිතං,
තසමා සබ්බමුපාදාය සාවඤ්චිති පවුච්චති.

කොසලානං පුරං රමමං දසුනෙය්‍යං මනොරමං,
දසති සද්දෙහි අවිචිතතං අත්තපාතසමායුතං.

වුද්ධිං වෙජුලලතං පත්තං ඉද්ධං ජීවං මනොරමං,
ආලකමඤ්ච දෙවානං සාවඤ්චුරමුත්තමනති.

අවිචිතසෙනාති න විසෙසෙන, විහාරභාවසාමක්ඤ්ඤනාති අත්තො
ඉති සාපඵ-පෙ-විභාඤ්ඤ"ති ඉරියාපඵවිභාරො දිබ්බවිභාරො බ්‍රහ්ම
විභාරො අරියවිභාරොති එතෙසු වතුසු විභාරෙසු, අමබ්බිඤ්ඤිඤ්ඤනාති
සමබ්බිභාවපරිදීපනං, එනනති විහරතිති එතං පදං, තථා හි තං "ඉධෙ
කච්චො හිහිසංසට්ඨො විහරති සහනද්දි සහසොකි"ති ආදීසු ඉරියා
පඵවිභාරෙ ආගතං, "යසම්මිං සමයෙ හිකඛචෙ තිකඛු විචිචෙච ච කාමෙහි
විචිචෙ අකුසලෙහි ධම්මෙහි පඨමං ක්කානං උපසමපඤ්ඤ විහරති"ති
ආදීසු දිබ්බවිභාරෙ, "සො මෙතනාසහනතෙනා වෙතසා එකං දිසං
ඵරිත්වා විහරති"ති ආදීසු බ්‍රහ්මවිභාරෙ, "සො ඛො අහං 1 අහං
වෙසාන 2 තසායෙව කථාය පරියොසානෙන තසම්මිං යෙව පුරිමසම්මිං
සමාධි නිමිතෙන අඤ්ඤානමෙව විතතං සණ්ඨපෙමි සන්තිඤ්ඤිමි එකොදිං
කරොමි යෙන සුදං නිච්චකප්පං විහරාමි"ති ආදීසු අරිය විභාරෙ,
තත් "ඉරියනං පච්චන්තනං ඉරියා" කායපපයොගො, තසා පච්චන්තන
පායභාවතො ආනාදි ඉති සාපඵො. ආනසමබ්බි වා හි කායෙන කීඤ්ඤි
කරෙය්‍ය ගමනාදීසු අක්ඤ්ඤකරසමබ්බි වා, අඵචා "ඉරියති පච්චන්තති
එතෙන අහනභාවො කායකිච්චං වාති ඉති සා" "තසා පච්චන්තනා
උපායභාවතො පඵොති ඉති සාපඵො" ආනාදි එව, සො ව අත්තො
ගතිතිච්චන්තී ආදී ආකාරෙන පච්චන්තො වතුසන්තති රූපපඵභවෙත්වා එව.
"විහරණං විහරති එතෙනාති වා විභාරො" "දිචි භවො දිඤ්ඤො"
තත් බ්‍රහ්මපඵච්චන්තියා බ්‍රහ්මපාරිසුඤ්ඤාදිදෙවලොකෙ භවොති
අත්තො, "තත් යො දිඤ්ඤානුභාවො තදත්තො සංවත්තතිති වා දිඤ්ඤො"
"අභිඤ්ඤාතිනිහාරවසෙන මහාගතිකතො වා දිඤ්ඤො" "දිඤ්ඤො ව සො
විභාරො වාති දිඤ්ඤවිභාඤ්ඤ" වතසෙසා රූපාවචරසමාපත්තියො, අරූප
සමාපත්තියොපි එත්ඵෙව සබ්බහං ගච්ඡන්ති. "බ්‍රහ්මානං බ්‍රහ්ම
නො වා විහාරා බ්‍රහ්මවිභාඤ්ඤ" වතසෙසා අපඵමඤ්ඤායො, "අරියො
අරියානං වා විභාරො අති සවිභාඤ්ඤ" වතාරියාමඤ්ඤාඵලාති. සො
හි භගවා එකං ඉති සාපඵබ්බාධනාති ආදී යදිපි භගවා එතෙතපි
ඉරියාපඵෙන විරතරං කාලං අත්තභාවං පච්චන්තනං සකෙකාති
තථාපි උපාදින්නකසරියො අයං සභාවොති දසෙසනං චිත්තං, යසමා
වා භගවා යත් කත්ඵි වසන්තො වෙතෙය්‍යානං ධම්මං දෙසෙතො

1 ම. සො ඛොහං

2 සී. අභිඤ්ඤානං

තානාසමාපතනීති ව කාලං විනිනාමෙනො වසනීති සතතානං අතන නො ව විවිධිතිසුඛං හරති උපනෙති උප්පාදෙති, තස්මා “විවිධං හර තීති විහරති” ති එවමෙත් අත්ථො වෙදිතබ්බො.

ජෙනස්ස රුජකුමාරස්සාති එත් “අතනනො පච්චන්තිකජනං ජිනාතීති ජෙනො” සොන¹ සඤ්ඤා විය හී කතතුසාධනො ජෙන සඤ්ඤා, අථවා “රඤ්ඤා පසෙනදිකොසලෙන අතනනො පච්චන්තික ජනෙ ජිනෙ ජනොති ජෙනො” රඤ්ඤා හී ජයං ආරොපෙත්ථො කුමාරො ජිතවාති ජෙනොති වුත්තො, “මඛගලකාමතාය² වා තස්ස එවං නාමමෙව කතනති ජෙනො” මඛගලකාමතාය හී ජෙයොති එතස්මිං අත්ථෙ ජෙනොති වුත්තං. විජ්ජාගේ පනාති ආදිනා අනාඨ පිණ්ඩිකස්ස ආශමෙති එත් සුදුකොයා නාම සො ගහපති මාතාපිතුහී කතනාමවසෙන, සබ්බකාමසම්ඥාතාය පත විගතමචේරතාය කරුණාදිගුණසමඛිතිතාය ව තිච්චකාලං අනාඨානං පිණ්ඩිමදුසි, තෙන අනාඨපිණ්ඩිකොති සඛිං ගතො. “ආරමනති එත් පාණිනො විසෙ සෙන වා පබ්බජිතාති ආරාමො” තස්ස පුපථපලාදිසොභාය නාතිදු රතච්චාසන්නතාදිපඤ්චවිධසෙනාසනඛිකසමචතනීයා ව තතො තතො ආගමම රමනති අභිරමනති අනුකකණ්ණිතා නුත්ථො තිව්සනාතීති අත්ථො, “වුත්තපපකාරය වා සමචතනීයා තත් තත් ගතෙපි අතනනො අබ්බන්තරංගෙව ආනෙත්ථො රමෙතීති ආරාමො” සො හී අනාඨපිණ්ඩි කෙන ගහපතිනා ජෙනස්ස රුජකුමාරස්ස හත්ථො අභිරසභිරඤ්ඤා කොටීති සත්ථාරෙන කිණ්ණිත්ථො අභිරසභිරඤ්ඤාකොටීති සෙනාස නාති කාරාපෙත්ථො අභිරසභිරඤ්ඤා කොටීති විහාරමහං නිසාපෙත්ථො එවං වතුපඤ්ඤාසභිරඤ්ඤාකොටිපරිච්චාගෙන බුද්ධිපච්චධස්ස හිනඛු සඛිකස්ස නීයාදිතො, තස්මා අනාඨපිණ්ඩිකස්ස ආරාමොති වුච්චතීති ඉමමත්ථං නිදෙස්සති, නාත්ථොති “එකං සමයං භගවා සාවච්චීයං විහරති ජෙනවනෙ අනාඨපිණ්ඩිකස්ස ආරාමො” ති යං වුත්තං වාකාසං තත්ථ, සිසාති කස්සචි එවං පරිචිතකෙකා සීයා, වකඛමානාකාරෙන කදුචි වොදෙය්ස වාති අත්ථො, අඨ නත්ථ විහරතීති යදි ජෙනවනෙ අනාඨ පිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ විහරති, න වඤ්ඤාබ්බන්ති නානාඨානභුතතනා සාවච්චීජෙනවනානං, එකං සමයනති ව වුත්තතතාති අභිප්පායො. ඉදුතී වොදකො තමෙව අතනනො අභිප්පායං නහී සකකාති ආදිනා විච රති. ඉතරො සබ්බමෙතං අච්චරිතං අත්ථං අජනනෙතන තයා වුත්තනති දෙස්සෙනො න බො පනතං එවං දඨබ්බන්ති ආදිමාහ, තත්ථ එනනති “සාවච්චීයං විහරති ජෙනවනෙ අනාඨපිණ්ඩිකස්ස ආරා මො” ති එතං වචනං, එවන්ති “යදි තාව භගවා” ති ආදිනා යං තං භවතා වොදිතං, තං අත්ථො එවං න බො පත දඨබ්බං, න උභයත්ථ අපුබ්බං අචරිමං විහාරදස්සනත්ථන්ති අත්ථො. ඉදුති අතනනා රුචාඛි පෙපතං අච්චරිතමත්ථං තස්ස ව පටිකචේච්ච වුත්තභාවං තෙන ව අප්පටිච්චිතං පකාසෙනො “නනු අවොචුමහං-පෙ-ජෙනවනෙ” ති

1 සී. ජහ

2 සී. කමමාය

ආග. එවමපි ජේතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ විහරනිදෙවච වතතඛබං න සාවඤ්ඤිනී වොදනං මනසි කත්වා චුත්තං ගොවරගාම නිදස්සනත්තනී ආදි, අවස්සං වෙත් ගොවරගාමකීත්තනං කත්තඛබං. නථාගි නං යථා ජේතවනාදිකීත්තනං පබ්බජ්ඣානුගහනඤ්ඤාදි අනෙකාපසයොජනං, එවං ගොවරගාමකීත්තනමපි ගහට්ඨානුගහන ඤ්ඤාදිවිවිධපසයොජනනනී දස්සෙන්නො සාවඤ්ඤිවචනෙතනනී ආදි මාග, තත් පච්චයගහගණෙන උපසඤ්ඤාමනපසිරුපාසනානං ඔනාස දුනෙන ධම්මදෙසනාය සරණෙසු සීලෙසු ච පතීසාපනෙන යජුපතී ස්සයං උපරිවිසෙසාධිගමාවගනෙන ච ගහට්ඨානුගහනඤ්ඤා. උගහන පරිපුච්ඡානං කාමට්ඨානානුගොගස්ස ච අනුරුපවසනට්ඨානපරිගහ ගෙනත් පබ්බජ්ඣානුගහනඤ්ඤා වෙදිතඛබං. කරුණාය උප ගමනං න [හොජන] ලාභාදිනිමිත්තං, පඤ්ඤාය අපගමනං න විරො ධාදිනිමිත්තනනී උපගමනාපගමනානං නිරුපකතිලෙසං විභාවෙති. ධම්මිකාසුඛං නාම අනවච්ඡුඛං, දෙවානං උපකාරනහුලො ජනවිමිත්ත නාය, පචුර්ජනවිචිතනං හි යානං දෙවා උපසඤ්ඤාමිතඛබං මඤ්ඤනී. නදත්ථපටිනිපථාදනනී ලොකත්ථිපථාදනං, බුද්ධිනිවච සමපාදනනනී අත්ථො, එවමාදිනනී ආදිසදෙදන සාවඤ්ඤිතනනෙන රුපකායස්ස අනුගහණනං දස්සෙති, ජේතවනාදිකීත්තනෙන ධම්ම කායස්ස. නථා පුරිමෙන පරාධිනකිරියාකරණං, දුතියෙන අත්තාධින කිරියාකරණං. පුරිමෙන වා කරුණාකීවචං, ඉහරෙන පඤ්ඤාකීවචා. පුරිමෙන වස්ස පරමාය අනුකම්පාය සමන්තාගමං, පච්ඡමෙන පරමාය උපෙකකාය සමන්තාගමං දීපෙති. හගවාගි සබ්බසත්තෙ පරමාය අනුකම්පාය අනුකම්පෙති. න ච තත් සිනෙහදෙසානුපතීතො පරමු පෙකකිකභාවතො. උපෙකකිකො ච න¹ පර² හිතසුඛකරණෙ අපොසා සුකෙකො මහාකාරුණීකභාවතො තස්ස මහාකාරුණීකභාය ලොක නාථවා, උපෙකකිකභාය අත්තනාථවා. නථාගෙස බොධිසත්තභූතො මහාකාරුණාය සඤ්ඤාදිතමානසො සකලලොකභිතාය උපසුකකමා පනො මහාතීනිගාරතො පට්ඨාය නදත්ථිපථාදනත්ථං පුඤ්ඤඤාණ සමහරෙ සමපාදෙනො අපරිමිතං කාලං අනප්පකං දුකම්මනුතොසී. උපෙකකිකභාය සමමා පතීතෙහි දුකෙහි න විභවපීතවා. මහාකාරුණී කභාය සංසාරාභිමුඛවා, උපෙකකිකභාය තතො නිබ්බිජ්ජනා.³ නථා උපෙකකිකභාය නිබ්බාණාභිමුඛවා, මහාකාරුණීකභාය නදධිගමො. නථා මහාකාරුණීකභාය පරෙසං අභිංසාපනං, උපෙකකිකභාය සයං පරෙහි අභායනං. මහාකාරුණීකභාය පරං රකකිතො අත්තනො රකකි නං, උපෙකකිකභාය අත්තනං රකකිතො පරෙසං රකකිණං. තෙනස්ස අත්තභිතාය පටිපනනාදීසු ව්‍යුත්ප්‍රග්ගලභාවො සිඛො ගොති. නථා මහාකාරුණීකභාය සච්චාධිට්ඨානස්ස ච වාගාධිට්ඨානස්ස ච පාරිපුරි, උපෙකකිකභාය උපසමාධිට්ඨානස්ස ච පඤ්ඤාධිට්ඨානස්ස ච පාරිපුරි. එවං පරිසුඛාසයපසයොගස්ස මහාකාරුණීකභාය ලොකභිතත්ථමෙව රජ්ජසමපදදිභවසමපත්තියා උපගමනං උපෙකකිකභාය තිණායපි

[] ම. න දිස්සතෙ 1 සී. උපෙකකිකො නච 2 ම. පර. 3 සී. නිබ්බෙදං 5

අමඤ්ඤමානස්ස නතො අපගමනං. ඉති සුචිසුඛඋපගමාපගමස්ස මහා
 භාරුණීකතාය ලොකගිතප්ඵමෙව දුනවසෙත සමපතනීතං පරිච්චජනා,
 උපෙකකිකතාය ච ස්ස ඵලස්ස අත්තතො අපච්චාසිංසනා. එවං සමුදා
 ගමනතො පට්ඨාය අච්ඡරියබ්භුතගුණසමන්තාගතස්ස මහාභාරුණීක
 තාය පරෙසං ගිතසුඛත්ථං අභිදුක්කරුභාරීනා, උපෙකකිකතාය භායමපි
 අනලංභාරීනා, තථා මහාභාරුණීකතාය චරිමත්තභාවෙ ජිනනාචුර
 මතදස්සනෙන සඤ්ජාතසංවෙගො, උපෙකකිකතාය උලාරෙසු දෙව
 භොගසද්දෙසු භොගෙසු¹ තිරපෙකො මහාභිතිකකිමනං තිකකම්.²
 තථා මහාභාරුණීකතාය “කිච්ඡං වතායං ලොකො ආපනොනාති”
 ආදීනා භාරුණාමුඛෙනෙව විපස්සනාරමෙහා, උපෙකකිකතාය බුද්ධි
 භුතස්ස සත්තසත්තාභාති විවෙකසුඛෙනෙව චිතීනාමනං. මහාභාරුණී
 කතාසි ධම්මගමනිරතං පච්චවෙකඛිත්වා ධම්මදෙසනාය අපෙපායස්සුක්ක
 නං ආපජ්ජිත්වාපි මහාබ්‍රහ්මනො අරෙකිසනාපදෙසෙන ඔභාසභාරණං,
 උපෙකකිකතාය පඤ්චවග්ගියාදිවෙනෙය්‍යතං අනනුරූප සමුදවාරෙපි
 අනඤ්ඤථාභාවො. මහාභාරුණීකතාය කත්ථි පටිඝාතා භාවෙනස්ස
 සබ්බත්ථ අමිත්තසඤ්ඤභාවො, උපෙකකිකතාය කත්ථිපි අනුරොධා
 භාවෙන සබ්බත්ථ සිනෙහසත්ථාභාවො. මහාභාරුණීකතාය පරෙසං
 පසාදනා, උපෙකකිකතාය පසන්නාභාරෙගි න විකම්පනා. මහාභාරුණී
 කතාය ධම්මානුරුගාභාවෙන තත්ථ ආචරියමුච්ඡිඅභාවො, උපෙකකි
 කතාය සාවකානුරුගාභාවෙන පරිවාරපරිකම්මතාභාවො,³ මහාභාරුණී
 කතාය ධම්මං දෙසෙත්ථං පරෙගි සංසගමුපගච්ඡන්තොපි උපෙකකිකතාය
 න තත්ථ අභිරතී. මහාභාරුණීකතාය ගාමාදීනං ආසන්නට්ඨානෙ වස
 නොපි උපෙකකිකතාය අරඤ්ඤට්ඨානෙ එව විහරණං. තෙන චුත්තං
 “පුරිමෙනස්ස පරමාය අනුකම්පාය සමන්තාගමං දීපෙති”ති තනති
 නත්‍රාතිපදං දෙසභාලපරිදීපනනති යෙ දෙසභාලා ඉධ විහරණකිරියා
 විසෙසනභාවෙන චුත්තා, තෙසං පරිදීපනනති දෙස්සනො යං සමයං
 -ප- දීපෙතිති ආග.තං සද්දෙ, හි චුත්තස්ස අත්ථස්ස පටිතිද්දෙසො,
 තස්මාඉධ කාලස්ස දෙසස්ස වා පටිතිද්දෙසො භවිතුමරහති,න අඤ්ඤස්ස.
 අයං තාව නත්‍රසද්දස්ස පටිතිද්දෙසභාවෙ අත්ථවිභාවනා. යස්මා පන
 ර්දීසෙසු ණානෙසු නත්‍රසද්දෙ, ධම්මදෙසනාවිසිට්ඨං දෙසං භාලඤ්ච
 විභාවෙති, තස්මා චුත්තං භාසිතබ්බසුත්තෙ වා දෙසභාලෙ දීපෙති
 තී, තෙන නත්‍රා තී යත්‍ර භගවා ධම්මදෙසනත්ථං භික්ඛු ආලපති භාසති,⁴
 නාදීසෙ දෙසෙකාලෙ වාතී අත්ථො. නහී තී ආදීනා තමෙවත්ථං සමත්ථෙති.
 නත්‍ර ව යත්ථට්ඨිතො භගවා “අභාලො ඛො තාවා”ති ආදීනා බාහියස්ස
 ධම්මදෙසනං පටිකම්පි, තත්ථෙව අනතරවිචියං සිතො තස්ස ධම්මං
 දෙසෙසීති?⁵ සච්චමෙතං. අදෙසෙතබ්බකාලෙ අදෙසනාය ඉදං උදුගර
 ණං. තෙනෙවාහ අභාලො ඛො තාවාතී. යමපන තත්ථ චුත්තං “අනතර
 ඝරං පවිට්ඨමහා”ති, තමපි තස්ස අභාලභාවස්සෙව පරියායෙන දස්ස
 නත්ථං චුත්තං. තස්ස හි වදා අඩානපරිස්සමෙන රූපකායෙ අකම්ම
 ඤ්ඤතාඅගොසි, බලවපීතීවෙගෙන නාමකායෙ. තදුභයස්ස චුපසමං

1 සී. දෙවතාසද්දෙසභොගෙසු 2 ම. නිකම්මත්ථ 3 සී. පටිකම්මතා භාවො
 4 සී. ආභාසති 5 දෙසෙහීති-සබ්බත්ථ

ආගමනෙතො පඤ්ඤාවපරිහාරණං භගවා අනාලො බොති පරියායෙන පටිකම්පි, අදෙසෙනබ්බදෙසෙ අදෙසනාය පන උදගරණං. “අථ බො භගවා මග්ගා ඔක්කමම අඤ්ඤාතරසමි රුක්කමුලෙ නිසීදි. විහාරපච්ඡායා යං පඤ්ඤාතෙන ආසනෙ නිසීදි” ති ව ඵවමාදිකං ඉධ ආදිසද්දෙන සම්ගතිනං.

“අථ බො සො භික්කවෙ බාලො ඉධ පුබ්බෙ නෙසාදෙ ඉධ පාපාති කමමාති කරුතා”ති ආදීපු පදපුරණමනෙත බොසද්දො, උක්කං බො අගාරවො විහරති අපපටිසසවො”ති ආදීපු අවධාරණෙ, කිත්තාවතා නු බො ආවුසො සපු ඵවිචිත්තසස විහරතො සාවනා විවෙචා නානුසිකාන නති”ති ආදීපු ආදිකාලතෙ, වානාසාරමෙති අතො. තත් පදපුරණෙන වචනාලංකාරමතනං කනං ගොති. ආදිකාලතෙන වානාසස උපඤ්ඤා සමතනං, අවධාරණතෙන පන නියමදසසනං. තසමා ආමනෙතසි ඵවාති ආමනතනෙ නියමො දසසිතො ගොති. භගවාති ලොකගරු දීපන නති කසමා වුත්තං? නනු පුබ්බෙපි භගවාසද්දසස අතො වුත්තොති? යදිපි වුත්තො, තමපනසස යථා වුත්තො යානෙ විහරණකිරියාය කත්තු විසෙසදසසනත්තං කනං, න ආමනතනකිරියාය, ඉධ පන ආමනතනකිරියාය, තසමා තදත්තං පුත්ත භගවාති පාලියං වුත්තනති තසසත්තං දසෙසභුං “භගවාති ලොකගරු දීපන”නති ආග. තෙන ලොකගරුභාවතො තදනුරුපං පටිපත්තිං පතෙන්නො අත්තනො සනතිනං උපාගතානං භික්කුනං අජ්ඣාසයානුරුපං ධම්මං දෙසෙභුං හෙ ආමනෙතසීති දසෙසති. කපාසමනසුත්තාසුගාලවචනනති වක්කමානාය චිත්ත පරියාදනදෙසනාය සවනසොග්ගපුගාලවචනං. වතුපු පරිසාපු භික්කු ඵව ඵදිසානං දෙසනානං විසෙසභාජනභුතාති සාතිසයං සාසනසමපටිග්ගාහනා¹ භාවදසසනත්තං ඉධ භික්කුගහණනති දසෙසතා ඉදුති සද්දත්තං දසෙසභුං අපි වාති ආදිමාග. තත් ගික්කමොති ගික්කු ති භික්කනධම්මනාය භික්කුති අතො. ගික්කාවජිසං අජ්ඣුපගතො ති බුද්ධාදිති අජ්ඣුපගතං භික්කාවරියං උඤ්ඤාවරියං අජ්ඣුපගතතො අනුට්ඨිතතො ගික්කු, යො හි අපපං වා මගනනං වා භොගකකිකිං පහාය අගාරසමා අනගාරියං පබ්බජිතො, සො කසිගොරකනාදි ජිවිතාකපනං හිතා ලිඛගසමපටිච්ඡනෙතෙව භික්කාවරියං අජ්ඣුපගතතො ගික්කු” පරපපටිබද්ධජිවිතතො වා විහාරමජෙඛි කාජතතනං භුඤ්ජමානොපි “භික්කාවරියං අජ්ඣුපගතොති ගික්කු.” “පිණ්ඩියා ලොපභොජනං නිසසාය පබ්බජ්ජාය උසසාහජාතතො වා භික්කාවරියං අජ්ඣුපගතොති ගික්කු”ති ඵවමෙත් අතො දඬබෙබො. ආදිතා නමෙතාති “ජිත්තභිත්තපට්ඨරෙති ගික්කු.” “භිදුති පාපනෙ අකුසලෙ ධම්මෙති ගික්කු,” “භිත්තතො පාපනානං අකුසලානං ධම්මානං භික්කු ති” ආදිතා විගමෙග ආගතනසෙන² ඤාපතොති අවබොධනෙ, පටිවෙධනෙති අතො. ගික්කනසීලනාති භික්කනෙන ජිවනසීලතා, න කසිවාණ්ජරාදිතා ජිවනසීලතා. ගික්කනධම්මනාති “උද්දිසස අරියා තිට්ඨනති”ති ඵවං වුත්තා භික්කනසභාවතා, න යාවනකොගඤ්ඤා සභාවතා, ගික්කනෙ සාධුකාජිනාති “උත්තිට්ඨි නපමජෙජ්ජයා”ති වචනං අනුසාරිතා තත් අපමජ්ජනා, අථ වා, සීලං නාම පකතිසභාවො,

1 සී. සමපටිග්ගහණ 2 සී. ආගතනසෙන වා ඤාතබ්බො

ඉඬ පන නදඬිට්ඨානං, ධම්මොතිවනං, සාධුසාධිනාති සකකච්චකාරිනා,
 ආදරකිරියා, ගිනාධිසාජනසෙවිනනති යෙ භික්ඛුනාවෙ ජිනාපි ජාතිමද,
 දිවසෙන උඬනා උනනලා, යෙ ච ගිතිනාවෙ පරෙසං අධිකභාවමපි අනුප
 ගනනනා භික්ඛාවරියං පරමකාරුඤ්ඤානං මඤ්ඤනති, තෙසං උභයෙසමපි
 යථාකකමං භික්ඛවොති වචනෙන ගිනජනෙහි දළිඤ්ඤෙහි පරමකාරුඤ්ඤ
 නං පනෙනහි පරකුලෙසු භික්ඛාවරියාය ජීවිතං කපෙපනෙනහි සෙවිතං
 චුතතිං පනාසෙනෙනා උඬබනභාවතිගහහං කරොති. අධිකජනෙහි උලාර
 නොගඬනතිසකුලාදිනො පබ්බජ්නෙහි බුද්ධාදිහි ආජීවවිසොධනත්ථං
 සෙවිතං චුතතිං පනාසෙනෙනා දීන¹ භවතිගහහං කරොතිති යොජේ
 නබ්බං. යසමා භික්ඛවොති වචනං ආමනනනභාවනො අභිමුඛිකාරණං
 පකරණනො සාමඤ්ඤනො ච සුසුසුසාජනනං සකකච්චසවනමනසි
 කාරතියොජනඤ්ඤා හොති. නසමා නමත්ථං දසෙසෙනො ගිකඛවොති
 ඉමිනාති ආදිමාග. නත්ථ සාධුසංසවනමනසිසාරෙහි සාධුස
 සවනෙ සාධුකමනසිසාරෙ ච, කථමපන පවතතිනා සවනාදයො සාධුසං
 පවතතිනා හොනතිති. අද්ධා, ඉමාය සමමාපටිපතතියා සකලසාසන
 සමපතතිගත්ථගනා භවිසුසතීති ආදරගාරවයොගෙන කථාදීසු අපරිභවා
 දිනා ච චුතනංහි “පඤ්චහි භික්ඛවෙ ධම්මෙහි සමනනාගහො සුණ්නෙනො
 සද්ධමමං භබ්බො නියාමං ඔකකමිතුං කුසලෙසු ධම්මෙසු සමමනනං. කත
 මෙහි පඤ්චහි? කථං න පරිභොති. කපිනං න පරිභොති. අනනානං න පරි
 හොති. අවිකම්මනවිභෙනා ධම්මං සුණාති එකගනවිභෙනා. යොතිසො
 ච මනසි කරොති. ඉමෙහි බො භික්ඛවෙ පඤ්චගඬෙහහි සමනනාගහො
 සුණ්නෙනො සධම්මං භබ්බො නියාමං ඔකකමිතුං කුසලෙසු ධම්මෙසු සමම
 නන”නති. තෙනෙචාග:- සාධුසං සවනමනසිසාරෙහි සාසන
 සමපතතීති. පුබ්බෙ සබ්බපරිසාසාධාරණනෙනපි භගවනො ධම්මදෙස
 නාය “ජෙට්ඨ සෙට්ඨා”ති ආදිනා භික්ඛුනං එව ආමනනනෙ කාරණං
 දසෙසනා ඉදති භික්ඛු ආමනනනාව ධම්මදෙසනාය පයොජනං දසෙස
 තුං ක්විමත්ථමපන භගවොති වොදනං සමුට්ඨාපෙති. නත්ථ අඤ්ඤං විනො
 නනාති අඤ්ඤවිහිනා, විකම්මනවිනනාති අසමාහිතවිතනා, ධම්මං පච්ච
 චෙකඛනනාති හියෙසා නතො පරං දිවසෙසු වා සුතධම්මං සතිපතිමනසා
 චෙකඛනනා, භික්ඛු ආමනනනාවා ධම්මෙ දෙසියමානෙ ආදිනො පට්ඨා
 ය දෙසනං සලලකෙඛතුං සකෙකානතීති ඉමමත්ථං බ්බතිරෙකමුබ්බෙන
 දසෙසතුං නෙ අනාමනෙනනා ති ආදි චුතනං, ගිකඛවොති වෙත්ථ
 සක්ඛිවසෙන ඉකාරලොපො දට්ඨබ්බො. භික්ඛවො ඉතීති අයං ඉති
 සඤ්ඤෙහෙතු-පරිසමාපනා-දිඅත්ථ- පදත්ථ විපරියාය- පකාර- වධාරණ
 නිදසානාදිඅනෙකත්ථපහෙදෙ. නථා හෙස “රූපතීති බො භික්ඛවෙ
 නසමා රූපනති චුච්චති”ති ආදීසු හෙත්ථෙත්ථ දිසුසති, “නසමාහිග
 භික්ඛවෙ ධම්මදයාදු භවථ, මා ආමිසදයාදු අත්ථි මෙ තුමෙහසු අනු
 කමපා:- කීනති මෙ සාවනා ධම්මදයාදු. භවෙයසුං, නො ආමිසදයාදු”ති
 ආදීසු පරිසමාපනෙ, “ඉති වා ඉති එවරූපා නච්චගීතවාදිනවිසුක
 දසුසනා පටිවිරතො”ති ආදීසු ආදිඅත්ථ. “මාගඤ්ඤියොති ² නසුස
 මුභගඤ්ඤසු සබ්බා සමඤ්ඤා පඤ්ඤතති වොභාරො නාමං නාමකමමං

1 ම. ආදීන 2 ම. මාගඤ්ඤියො

නාමධෙය්‍යං නිරුත්තරී ඛණ්ණනමනිලාපො”නි ආදීප්‍ය පදත්ථවිපරියායෙ,
 “ඉති ඛො භික්ඛවෙ සප්පට්ඨකයො ඛාලො, අප්පට්ඨකයො පණ්ණිනො, ස
 උපද්දවො ඛාලො, අනුපද්දවො පණ්ණිනො, සඋපසග්ගො ඛාලො,
 අනුපසග්ගො පණ්ණිනො”නි ආදීප්‍ය පඤාචරො, “අපී ඉදප්පට්ඨකො ජරු
 මරණනති පුඤ්ඤන සභා ආනන්ද අත්ථනිය්‍ය වචනීයං. කිම්පට්ඨකො ජරු
 මරණනති ඉති වෙ වදෙය්‍ය, ජාතිපට්ඨකො ජරාමරණං ඉච්චස්‍ය වච
 නීය”නති ආදීප්‍ය අවධාරණො, “අපීති ඛො ඛට්ඨකො අසමෙකො
 අනෙතො. නත්ථිති ඛො ඛට්ඨකො අයං උනියො අනෙතො”නි ආදීප්‍ය නිද
 ස්සනෙ. ඉධාපී නිදස්‍යනෙ ඵච දට්ඨබ්බො. භික්ඛවොති හි ආමනනනා
 ඤාචරො, නමෙස ඉතිසද්දො නිදස්‍යෙති:- භික්ඛවොති ආමනෙතාසීති.
 ඉමිනා නලෙන ගදදනෙතනි ආදීප්‍ය පි යථාරතා ඉතිසද්දස්‍ය අත්ථො
 වෙදිනබ්බො. පුබ්බෙ “භගවා ආමනෙතාසී”නි වුත්තානතා භගමනො
 පට්ඨමෙස්‍යාසුනති ඉධ භගවතොති සාම්චචනං, ආමනනනමෙව සමික්ඛි
 අනතරං අපෙකකිතිති ඉමිනා අධිප්පායෙන භගවතො ආමනනනං
 පටි අස්‍යොසුනති වුත්තං, භගවතොති පන ඉදං පටිස්‍යවසමික්ඛෙත
 සමපදනවචනං. යථා “දෙවදනතාය පටිස්‍යුණොති”ති, යං නිදනං
 භාසිතනති සමික්ඛො. ඉමස්‍ය සුත්තස්‍ය සුඛාවග්ගාහණත්ථනති
 කමලකුචලයුජ්ජලවිමලසාධු¹ රසසලිලාය පොකකිරණීයා සුඛාවතර
 ණත්ථං නිමමලසිලානලරචනා විලාස සොභිතරතනසොපානං² විප්ප
 කිණ්ණමුත්තානල³ සදිසචාලුඤාචුණ්ණපණ්ණරභුමිභාගං නිත්ථං විය සුචි
 භත්තාභිතතිවිචිත්‍රවෙදිඤාපරිකම්භතස්‍ය නකඛතතපථං චුම්භුඤාමනාය
 විය පටිච්චමතින⁴ සමුස්‍යයස්‍ය පාසාදවරස්‍ය සුඛාරොහණත්ථං දනනමය
 සණ්ඨමුද්දලකඤ්චනලතාචිතදධමණිගණ්ණපභාසමුද්දයුජ්ජලසොභං සො
 පානං විය, සුවණ්ණවලය⁵ නුසුරුදිසංකට්ඨකසද්දසමික්ඛිතස්‍ය⁶ කචිත
 ගසිතමධුරස්‍යරගෙහජනවිවරිතස්‍ය⁷ උලාර ඉස්‍යරිය විචචපොභිතස්‍ය
 මහාකරස්‍ය සුඛප්පවෙසනත්ථං සුවණ්ණරජනමණිමුත්තාපචාලාදිජුති
 විසරවිලෝකනිත සුප්පතිභිතවිසාලවාරඛාගංමහාවාරං විය 13 අත්ථ
 ඛණ්ණනසමපනතස්‍ය බුද්ධානං දෙසනාඤ්ඤ ගමනීරභාවසංසුචනස්‍ය
 ඉමස්‍ය සුත්තස්‍ය සුඛාවග්ගාහණත්ථං. ඵත්ථාහ:- කිමත්ථං පන ධම්මවිතය
 සඛගහෙ කාරීයමානෙ නිදනවචනං. නනු භගවතා භාසිතවචනස්‍යව
 සඛගහො ඤාතබ්බොති? වුච්චතො:- දෙසනාය ඤීතිඅසමෙමාසසබ්බෙය්‍ය
 භාවසමපාදනත්ථං ඤාලදෙසදෙසකතිමිත්තපරිසාපදෙසෙති උපනිබ්
 න්ඛිතා ධර්මනා හි දෙසනා විරට්ඨිතිඤා හොති. අසමෙමාසධම්මා සඤ්ඤ
 ය්‍යා ව. ඤාලදෙසකතනුගෙභුතිමිත්තෙහි උපනිබ්ඤ්ඤාවිය වොහාර
 විනිච්චයො. හෙතෙව ච ආයසමනා මහාඤාස්‍යපෙන “විත්තපරියාදන
 සුත්තං, ආවුසො ආනන්ද ඤාත්ථ භාසිත”නති ආදීනා දෙසාදිප්ච්චාසු
 ඤාතාසු නාසං විස්‍යජ්ජනං කරොනෙතන ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන “ඵචං
 මෙසුත”නති ආදීනා ඉමස්‍ය සුත්තස්‍ය නිදනං භාසිතං. අපි ව සත්ථු
 සමපනතිප්පඤාසනත්ථං නිදනවචනං. නථාගතස්‍ය හි භගවතො

1 සාදු	5 ම. වලයා
2 මු. ම. අ. විලාසිත සොපානං	6 මු. ම. අ. සමික්ඛි
3 මු. ම. අ. මුත්තාචල	7 ම. විජමසිතවිවරිතස්‍ය
4 මු. ම. අ. පටිස්‍යමසිත	8 මු. ම. අ. විය.

පුබ්බවරණානුමානාගමනක්කාභාවනො සමමාසලුඛිතාව සිද්ධි, නහි සමමා සලුඛිතස්ස පුබ්බවරණාදීහි අත්ථො අත්ථි, සබ්බන්තාපපටිගහ ඤාණ චාරතාය එකපමාණත්තා ව ඤෙය්‍යධමෙමසු. නථා ආචරිය මුට්ඨි ධමමච්ඡරියසාසනසාවකානානුරුගාභාවනො ඛිණාසවභාවසිද්ධි. නහි සබ්බසො ඛිණාසවස්ස හෙ සමභවන්තීති සුචිසුඛස්ස පරුනුගහහප්පවන්ති එවං දෙසකසංකිලෙසභුතානං දිට්ඨිසීලසමපදදුසසානං අච්ඡා හණ්ඨා නං අදිවන්තාභාවසංසුචිතෙහි ඤාණප්පහානසමපදභිඛ්‍යඤ්ජනකෙහි ව සලුඛිතවිසුඛිතාවෙහි වෙසාරජ්ජවයසිද්ධි. නතො ච අන්තරාසිහනීය්‍යා නිකධමෙමසු සමමාභාවසිද්ධිතො පච්ඡිමවෙසාරජ්ජවය සිද්ධිති භග වතො චතුරවෙසාරජ්ජමන්තාගමො, අත්තතිහපරතිහප්පටිපත්ති ච නිදුනචචනෙන පකාසිතා හොති. තස් තස් සමපත්තපරිසාය අජ්ඣා සයානුරුපං ණානුප්පත්තිහප්පටිභාවනෙන ධමමදෙසනාදීපනතො ඉධ පන රුපගරුඤානං පුග්ගලානං අජ්ඣාසයානුරුපං ණානුප්පත්තිහප්පටි භාවනෙන ධමමදෙසනාදීපනතොති යොජෙතබ්බං. තෙන චුත්තං “සංඤ්ඤා සමපත්තිප්පකාසනස්මං නිදුනචචන”නති. තථා සාසනසමපත්තිප්ප කාසනස්මං නිදුනචචනං. ඤාණඤ්ජනාපරිගහතිහසබ්බකීරියස්ස හි භග වතො නත්ථි තීරස්සා පටිපත්ති අත්තතිහස්මා වා, තසමා පරෙසං එව අත්ථො පවත්තසබ්බකීරියස්ස සමමාසලුඛිතස්ස සංලලපි කායවච්චිමතො කමමං යථා පවත්තං චුචචමානං දිට්ඨධමමිකසමපරාසිකපරමත්ථෙහි යථාරහං සත්තානං අනුසාසනටෙය්න සාසනං, න කප්පරචනාහසිදං සංඤ්ඤා චරිතං කාලදෙසදෙසකපරිසාපදෙසෙහි සද්ධිං තස් තස් නිදුනච චනෙහි යථාරහං පකාසිතති.

ඉධ පන “රුපගරුඤානං පුග්ගලාන”නති ආදී සබ්බං පුරිමසදීස මෙව. තෙන චුත්තං:- “සාසනසමපත්තිප්පකාසනස්මං නිදුනචචන”නති. අපි ච සංඤ්ඤා පමාණභාවප්පකාසනෙන චචනෙන සාසනස්ස පමාණ භාවදස්සනස්මං නිදුනචචනං, තඤ්ච දෙසකප්පමාණභාවදස්සනං හෙට්ඨා චුත්තනායානුසාරෙන “භගවා”ති ව ඉමිතා පදෙන විභාවිතනති වෙදි තබ්බං. භගවාති හි තථාගතස්ස රුගදෙසමොහාදී සබ්බකිලෙසමලදුච්ච රිහදෙසප්පහානදීපනෙන චචනෙන අනඤ්ඤසාධාරණසුපරිසුඛි ඤාණඤ්ජනාදීගුණවිසෙසයොගපරිදීපනෙන නතො එව සබ්බසත්තු ත්තමභාවදීපනෙන අයමත්ථො සබ්බථා පකාසිතො හොතිති. ඉදමෙත්ථ නිදුනචචනප්පයොජනස්ස මුඛමත්තනිදස්සනං. නික්ඛිතතස්සාති දෙසි තස්ස. දෙසනා හි දෙසෙනබ්බස්ස සීලාදීඅත්ථස්ස වෙනෙය්‍යසත්තානෙසු නික්ඛිතතො නිකෙහිටොති චුචචති, සුභතනිකෙහිපං විචාරෙත්ථාව චුචචමානා පාඨවං හොතිති සාමඤ්ඤතො භගවතො දෙසනාය සමුට්ඨානස්ස විභාගං දස්සෙත්ථා එත්ථායං දෙසනා එවං සමුට්ඨානාති දෙසනාය සමුට්ඨානෙ දස්සිතො සුත්තස්ස සමමදෙව නිදුනපරිජාන නෙන චණ්ණනාය සුචිඤ්ඤායත්තා චුත්තං. තස් යථා අනෙකසහ අනෙකසහස්සනෙදුතිපි සුත්තනනාති සංකිලෙසභාවියාදීපට්ඨාන නයවසෙන සොළසවිධං නාතිචත්තනති, එවං අත්තජ්ඣාසයාදී සුත්තනි කෙහිපවසෙන චතුර්විධභාවනාහි ආග චත්තාගෙ හි සුත්තනිකෙහිපාති. එත්ථ ච යථා අත්තජ්ඣාසයස්ස අට්ඨුප්පත්තියා ව පරජ්ඣාසයපුච්ඡාහි සභිං සංසග්ගතෙතෙදෙ සමභවති. අත්තජ්ඣාසයො ච පරජ්ඣාසයො ව,

ආකඩවිභවදයා, තෙසං රූපගරුකානං. පටිසෙධයේනාති පටිකෙඛ පඤ්ඤා, කසස පන පටිකෙඛපඤ්ඤාති. ක්‍රියාපධානං හි වාකාං, වසමා න සමනුපසසාමිති සමනුපසසනාක්‍රියාපටිසෙධයේනා. තෙනාහ- ඉමස්ස පන පදස්සාති ආදී. යො පරො න ගොති, සො අන්තාති ලොක සමඤ්ඤමත්ත සිඛං සත්තසන්නානං සකොය අහනාති සත්ථා වදති. න ඛාගිරකපරිකප්පිතං අහසිකාරවිසයං, අහසිකාරස්ස බොධිමුලෙ යෙව සමුච්ඡින්නත්තා. ලොකසමඤ්ඤනාතිකකමත්තා ඵව හි බුද්ධානං ලො කීපය විසයය දෙසනාපචන්ති. ගිකඛමෙති ආලපනෙ කාරණං ගෙට්ඨා චුත්තමෙව. අඤ්ඤනාති අපෙකොසිද්ධිත්තා අඤ්ඤත්ථස්ස ඉදති වත්තබ්බ¹ ඉත්ථරූපනො අඤ්ඤනාති ආහ. එහමපි රූපනාති එකං වණණායනං. “සමං විසමං සමමා යාථාවතො අනු අනු පසසතිති සමනුපසසනා”. ඤ්ඤණං, “සසිතිලිස්සත්තසෙන අනු අනුපසසතිති-සමනුපසසනා,” දිට්ඨි තො නිවචනොති එත්ථ ඉතිසද්දො ආදිඅඤ්ඤා, ඵවමාදිකොති² අඤ්ඤා. තෙන “දුක්ඛතො සමනුපසසති”ති ඵවමාදීති සඛණ්ණාති. ඔලො ගොනොතාපිති දෙවමනුස්සවිමානකපරුකඛමණ්ණිකනකාදිගනාති රූ පාති අනවසෙසං සබ්බඤ්ඤාකඤ්ඤණං ඔලොගොනොතාපි, සාමඤ්ඤ වචනො පි යංසද්දො, එහරූපමට්ඨි රූපස්ස අධිකත්තා රූපවිසයො ඉච්ඡිතොති යං රූපනාති චුත්තං. නථා පුරිසසද්දො පරියාදිසිහබ්බවිත්ත පුග්ගලවිසයොති රූපගරුකාස්සාති විසෙසිතං. ගහණං බෙපනනාති ව අධිපෙපනං. පටිසාදනඤ්ඤ උපපත්තිතිවාරණනාති ආහ වාචුබ්බමුචක³ කුසලවිත්තනාති. හං හි රූපං භාදිසස්ස පරිත්තකුසලස්සපි උපපත්ති තිථාපෙති, කිමඛ පන මහගහනානුත්තරවිත්තස්සාති, ලොකුත්තර කුසලවිත්තස්ස පි උපපත්තිතා තිථාපණං ගොචුං සමත්ථං. ලොකිය කුසලුපපත්තිතා තිථාපනෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථිති වාචුබ්බමුචකකුසල විත්තං පරියාදිතාති චුත්තං. නහි කාමඉණස්සාදපසුභස්ස පුරි සස්ස දුනාදිවසෙන සවිපථාරිකා කුසලුපපත්ති සමච්චති. ගණගිකො³ වෙපෙකොති අත්තානං අස්සාදෙචා පචත්තමානස්ස අකුසලවිත්තස්ස පච්චයො ගොනනං පචත්තිතිවාරණෙන මුට්ඨිගතං විය ගගෙචා අනුප්පාදතිරොධෙන බෙපෙචා විය තිට්ඨති. තාව මහති ලොකසනාති වාසෙ තස්ස පරියාදියධානං අවිච්ඡදනො ලබ්භාතිති ආහ තිට්ඨතිති. යථා “පබ්බහා තිට්ඨනාති, නපෙජා-සඤ්ඤාති”ති. තෙනාහ: “ඉධ උභ යමපි වච්චති” ආදී, යථසිදනාති සත්ථිවසෙන ආකාරස්ස රස්සත්තං යකා රාගමො වාති ආහ යථා ඉදනති. ඉත්ථිසා රූපනාති ඉත්ථිසරීරගතං නප්පටිබ්බඤ්ඤ රූපායනනං,⁴ පරමත්ථස්ස නිරුලෙහා, පඨමං සාධාරණ තො සද්දසත්ථලකඛණාති විභාවෙහබ්බාති, පච්ඡා අසාධාරණතොති. තාති පාළිවසෙන විභාවෙචුං, “රූපනාති⁵ බො-පෙ-වෙදිහබ්බ”නාති ආහ. තත්ථ රූපනාති සිතාදිවිරොධිපච්චයෙහි විකාරං ආපාදියති, ආපජ්ජනාති වා අඤ්ඤා, විකාරූපපත්ති ව විරොධිපච්චයසනාතිපානො විසදිසුපපත්ති විභුත්තරා කුතො පනායං විසෙසොති වෙ, සිනොනාති ආදිවචනො. එච්ඤ්ඤි කචා වෙදනාදීසු අනවසෙසරූපසමඤ්ඤ

1 ම. වත්තබ්බා	3 ම. ගහණා
2 මු. අ. වතුමෙස	4 සි. රූපාරමණ.
5 කීඤ්ඤවිසබ්බමෙව රූපං වදෙථාති භාගො එත්ථ න දිසසතෙ	

සාමසුද්දලකමනනි සබ්බරූපධම්මසාධාරණං රූපභනං, ඉදං අනුඤ්ඤා රනෙයෙහ රූපසද්දං සංවණේණනො අයං පනාති ආදි මාහ:- රූපභවතෙ ඔතනනි “මලාරිභං වා සුමුමං වා” නි ආදි වචනනො. රූපුපපනනිනාති එත් “රූපභවො රූපං” උත්තරපදලො පෙන. රූපභවුපපනනියාති අයං හෙත් අත්ථො. කසිණනිමිතෙනති පච්චිකසිණාදිසසුද්දිනෙ පටිභාගනිමිතෙන, “රූපභති අත්තනො ඵලස්ස සභාවං කරොතිති රූපං” සභාවහෙත්ති ආහ:- සරූපා-පෙ-එත් පච්චයෙති “කරවරණාදිඅවයවසම්ඝාතනාවෙන රූපියති නිරූපියති ති රූපං” රූපකායොති ආහ:- ආකාසො=පෙ=එත් සරිරෙති “රූපයති වණ්ණවිහාරං ආපඡජමානං හදයඛනනභාවං පකාසෙතීති රූපං” වණ්ණායනනං. ආරොහපරිනාහාදිහෙදරූපගතං සණ්ඨාත සම්පතනිං නිස්සාය පසාදං ආපඡජමානො රූපපමාණොති වුත්තොති ආහ:- එත් සණ්ඨාතෙනති. ඔයරූපනති ආදිසු සභාවත්ථො රූපසද්දෙ. ආදිසද්දෙන රූපඡකානාදිනං සම්භවො. රූපි රූපාති පස්සතීති එත් අඡකිත්තං තෙසාදිසු පරිකම්මසසුද්දවසෙන¹ පටිලඤ්ඤරූපඡකානං රූපං, “නං අස්ස අත්ථිති රූපි” ති වුත්තො. ඉත්ථිඤා මත්තස්සමුට්ඨානෙ ඔණේණති ඉත්ථිසරිරපරියාපනනමෙව රූපං ගතිනං. නප්පට්ඨඤ්ඤ වත්ථාලඛ්ඤාදිරූපමි පන පුරිසවිත්තස්ස පරියාදයකං තොතීති දස්සෙත්තං අපි මාති ආදි වුත්තං. ගඤ්චිවණ්ණගහගණෙන විලොපනං. වුත්තං. කාමං අසුකාය ඉත්ථියා පසාධනනති සලලකම්භස්ස අකායපපට්ඨඤ්ඤාපි වණේණා පට්ඨඤ්ඤවිත්තස්ස පුරිසස්ස විත්තං පරියාදය තිට්ඨය්හ, නමපන න එකනතිකනති එකනතිකං දස්සෙනො කායප්පට්ඨඤ්ඤාති ආහ: උපකාප්පනිති විත්තස්ස පරියාදනාය උපකප්පති. සුඡිමස්සෙමාති පුඤ්ඤ වුත්තඅත්ථස්සෙව දළභිකරණත්ථං වුත්තං. යථා විකම්භත්තං ඛඤ්චං සුඛඤ්චනති. නිගමනවසෙන වා එනං වුත්තනති දඨම්ඛං. ඔං මමඛසෙන වුත්තනති යං එවං පුරිසස්ස විත්තං පරියාදය තිට්ඨනති සකලමෙවිදං පුරිමවචනං, උපමාවසෙන වුත්තං, නත් පන උපමාභුතං අත්ථං දස්සෙත්තං යථස්මිදං-පෙ-ඉත්ථිරූපනති වුත්තං. “පරියාදනෙ ආනුභාවො සමනාවො පරියාදනානුභාවො” තස්ස දස්සනවසෙන වුත්තං. ඉදං පන ඉත්ථිරූපනති අදිවචනං පරියාදනානුභාවෙ සාධෙ නඤ්ඤ දිපෙනඤ්ඤ වනු භාරණං. නාගො නාම සො රුජා. දිසද්දසිකත්තා පන මහාදුස්සිකනාගත්ථිති වුත්තො. අසංවරනිසාමෙනාති වකුච්චාරිකෙන අසංවරනිසාරෙන, නිමිතං ගහෙත්ථාති රුගුප්පනතිහෙත්ත භුතං රූපං සුභතිමිත්තං ගහෙත්ථා, විසිඤාදස්සනං ගනත්ථාති සිව පිකාදස්සනං ගනත්ථා, නත් හි ආදිනවානුපස්සනා ඉඡකිති. වනුලො හෙන කුභො නාදිසාය මරණනති අසද්දහනො මුඛං ධුමවණ්ණ නතීති හෙ දහරසාමණෙරෙ උප්පණේනනො වදති. රනනත්තෙය සුප්ප සත්තත්තා කාභවණ්ණතිස්සාදිහි විසෙසනත්ථස්සෙ සො තිස්සමහාරුජා සඤ්ඤාසද්දෙන විසෙසෙත්ථා වුච්චති. දහරස්ස මත්තං පඤ්ඤාදස්ස තිට්ඨනිති කායවසෙන වුත්තං. නිට්ඨිතුද්දස්සකිට්ඨොති ගාමෙ අසප්පාය

1 සී. වසා

රූපදෙසන ඉමසස අනන්තය සියාති ආවර්ගයෙන නිවාර්ගතමප්ප
 වෙසො පච්ඡා නිවසිභුද්දෙසනිවෙවා හුතා සිහො. තෙන චුතනං:-
 අත්තාමානං වචනං අගගහොති. නිවසව්සං. සඤ්ඤානිකානි
 අතනනා දිට්ඨිදිවසෙ නිවසව්සං. තසං මහදිවසෙ සිව්චිතාදෙසනත්තං
 ගතෙන ලද්ධං සඤ්ඤානිකා, මධ්මිති එවං මරණසමපාපනවසෙනපි.
 අයං නාවෙත් අට්ඨකථාය අනුතනානත්දිපනා.

ඉදුති පඤ්ඤානෙයෙන පාලියා අත්වණ්ණනං භරිසසාම. සා පන අ
 ත්වසංවණ්ණනා යසමා දෙසනාය සමුට්ඨානප්පයොජනනාප්පයු පිණ්ඩ
 තේසු ව නිධාරිතොසු සුභරා ගොති සුවිසෙදෙසනා ම. තසමා සුතතදෙස
 නාය සමුට්ඨානාදිති පස්මං නිධාරිතසංගම. තත් සමුට්ඨානං නාම දෙස
 නා නිදනං. නං සාධාරණමසාධාරණනති දුට්ඨං. තත් සාධාරණමපි
 අර්ඝ්ඤානිකාගිරිතෙදතො දුට්ඨං. තත් සාධාරණං අර්ඝ්ඤානිකසමුට්ඨා
 නං නාම ලොකනාථසං මහාකරුණා. තාය හි සමුසසානිතසං භගවතො
 වෙනෙයානං ධම්මදෙසනාය විතනං උදපාදි. යං සකියාය චුතනං:- ස
 තෙනසු ව භාරුඤ්ඤානං පටිච්ච බුද්ධිවකුච්ඡා ලොකං මලොකෙසීති ආදි.
 එත් ව ගෙනාවන්තායපි මහාකරුණාය සභිගහො දට්ඨකමා. යාවදෙව
 සංසාරමගොහො සද්ධම්මදෙසනාගත්දුතොති සතනසතනාරණත්තං
 නදුප්පත්තො යථා ව මහාකරුණා එවං සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාදෙසනල
 ඤ්ඤාදයො ව දෙසනාය අභිගනනාරසමුට්ඨානනාවෙන වතනබ්බා.
 සබ්බං හි ඤෙයාධම්මං තෙසං දෙසෙනබ්බාකාරං සතනානඤ්ඤා ආසයා
 නුසයාදිං යථාවතො ජානනො භගවා යානායානාදිසු කොසලෙභන
 වෙනෙයාර්ඝ්ඤාසයානුරූපං විචිතනායදෙසනං පවතෙනසීති. බාහි
 රමපන සාධාරණසමුට්ඨානං දසසගසංමහාබ්බමපරිවාරසං සභමපති
 බ්බමුනො අර්ඝ්ඤාසනං. තදර්ඝ්ඤාසනුතනාරකාලං හි ධම්මගමිතරනාපච්ච
 වෙකකනාජනිතං අපොසාසුකකතං පටිපසසංගොති ධම්මසාමි
 ධම්මදෙසනාය උසසාගරානො අගොසි. අසාධාරණමපි අභිගනනාර
 බාහිරිතෙදතො දුට්ඨමෙව. තත් අභිගනනාරං:- යාය මහාකරුණාය
 යෙන ව දෙසනාඤ්ඤානෙත ඉදං සුතනං පවතනිතං, නදුප්පං වෙදිතබ්බං.
 බාහිරිමපන රූපගරුකානං පුගලානං අර්ඝ්ඤාසයො, සවායමත්තො අට්ඨ
 කථායං චුතතො එව. පයොජනමපි සාධාරණසාධාරණතො දුට්ඨං. තත්
 සාධාරණං අනුපාදුපරිතිබ්බානං, විමුතතිරසතනා භගවතො දෙසනාය.
 තෙනෙවාහ:- එතදත්තං කථා එතදත්තං මනනානාති ආදි. අසාධාරණ
 මපන තෙසං රූපගරුකානං පුගලානං රූපෙ ඡන්දරාගසං ජගාපනං,
 උභයමෙපනං බාහිරිමෙව. සවෙ පන වෙනෙයාසතනාගතනමපි දෙස
 නාප්ලසිද්ධිසිඤ්ඤානං පයොජනං අධිප්පායසම්ප්පානනාවතො යථාධි
 පෙපනත්සිද්ධියා මහාකරුණිකසං භගවතොපි පයොජනමෙවාති
 ගණෙනස. ඉමිනා පරියායෙනසං අභිගනනාරනාපි සියා. අපි ව තෙසං
 රූපගරුකානං පුගලානං රූපසමි විජ්ජමානසං ආදිතවසං යථාව
 තො අනවබොධො ඉමිසසා දෙසනාය සමුට්ඨානං. තදවබොධො පයො
 ජනං. සො හි ඉමාය දෙසනාය භගවන්තං පයොජෙති නං නිප්පාදන
 පරායං දෙසනාති කතා. යං හි දෙසනාය සාධෙතබ්බං ප්ලං, නං ආක
 ඩබ්බිතබ්බතො දෙසකං දෙසනාය පයොජෙතිති දුට්ඨති. තථා තෙසං

පුග්ගලානං වදඤ්ඤාසඤ්ඤාච චේතොය්‍යානං රූපමුඛෙන පඤ්චස්‍ර උපාදාන කඛිකේස්‍ර ආදීනවදස්‍යනං චේත්‍ය පයොජනං. වථා සංසාරවකකති වහති, සද්ධමමවකකප්‍යවහති, සස්‍යනාදිමිච්ඡාචාදතිරුකරණං,¹ සමමා චාද පුරෙකකාථෙරු, අකුසලමුලසමුහනනං, කුසලමුලසමාථෙරුපනං, අපා යචාරපීදහනං, සග්ගමග්ගචාරමිවරණං, පරිශුච්චානවුපසමනං, අනුස්‍යය සමුග්ගාචනං, “මුත්තො මොචෙස්‍යාමි”ති පුරිමප්‍යටිඤ්ඤාටිසංචාදනං, නප්‍යටිපකම්මාරමනොරථටිසංචාදනං, තිස්‍යධමමතිමමථනං, බුද්ධි ධමමප්‍යතිච්චාපනනති එවමාදීතිපි පයොජනාති ඉධ චෙදිහබ්බාති. යථා නෙ පුග්ගලා රූපගරුඤා, එවං වදඤ්ඤා ච සකකායගරුඤා සකකායසමිං අලලීනා සඤ්චිතධමමනං සමමාසමිබුද්ධස්‍ය ච පටිපනතිං අජානනො අසද්ධමමසමනසාධාරණ පරිවර්ගමනසිඤ්චාරපරු සද්ධ මමසමනධාරණපරිවයප්‍යටිචෙධමිබුධා ච භවටිපපමොකෙකිසිනො චෙ තොය්‍යා ඉමිස්‍යා දෙසනාය භාජනං. පිණ්ඩත්‍යා චේත්‍ය රූපග්ගහණෙන රූපධාතුරූපායනනරූපකඛිපරිග්ගහණනං, රූපමුඛෙන චතුඛුමමා නං වට්ටනකයටිචෙජ්දනුපායො, ආසමොසාදිටිචෙචනං, අභිනඤ්ඤ නිචාරණ සඛගතිකකමො, විචාදමුලපරිච්චාගො, සිකකාතකයානුයො ගො, පභානතකයදිපනා, සමථටිපස්‍යනානුච්චානං, භාවනාසමිජ්ඣිරියා සිද්ධිති එවමාදෙයො චෙදිහබ්බා.

ඉතො පරමපන සොලසනාරු දස්‍යෙනබ්බා. තත්‍ය රූපනති සහ ජානා තස්‍ය තිස්‍යයභුතා නප්‍යටිබද්ධා ච සබේබ් රූපාරූපධමමා තණ්හා වජ්ජා දුකඛිසච්චං. නංසමුච්චාපිඤා වදරමමණං ච තණ්හා සමුදය සච්චං. වදුපගෙසං අප්‍යවහති තිරොධසච්චං. තිරොධප්‍යජානනා පටිපදා මග්ගසච්චං. තත්‍ය සමුදයෙන අස්‍යාදො, දුකෙකින ආදීනචො. මග්ගතිරො ධෙභි තිස්‍යරණං. රූපාරමමණස්‍ය අකුසලචිතතස්‍ය කුසලචිතතස්‍ය ච පරියාදනං ඵලං. යං හි දෙසනාය සාධෙතබ්බං පයොජනං නං ඵලනති වුත්තොචායමත්‍යො. වදත්‍යං හිදං සුතනං භගවතා දෙසිතනති. යථා නං කුසලචිතනං න පරියාදියති එවං පටිසම්බානභාවනාබලපරිග්ග හිතා ඉජ්ජියෙස්‍ර ගුත්තචාරතා උපායො. පුරිසස්‍ය කුසලචිතතපරියාදා නෙනස්‍ය රූපස්‍ය අඤ්ඤාරූපාසාධාරණතා දස්‍යනාපදෙසෙන අත්‍ය ඤාමෙහි වතො චිතතං සාධුඤං රකඛිතබ්බං. අයමෙත්‍ය භගවතො ආණ තතීති අයං දෙසනාභාථෙරු. අස්‍යාදදිසඤ්ඤානං² විභාවනලකඛිණොහි දෙසනාභාථෙරු. වුත්තං ගෙහං නොතනිප්‍යඤ්චරණො:-

අස්‍යාදදිනවතා-තිස්‍යරණමපි ච ඵලං උපායො ච,
 ආණතති ච භගවතො-යොහිනං දෙසනාභාථෙරුති.

“දෙසීයති සංචණ්ණීයති එතාය සුතනත්‍යොති දෙසනා, දෙසනාය සහවරණතො චා දෙසනා” නනු ච අඤ්ඤාපි භාරු දෙසනාසම්බානස්‍ය සුතනස්‍ය අත්‍යංචණ්ණනාතො දෙසනාය සහවරණොචාති? සච්ච මොහං. අයමපනභාථෙරු යෙභුයෙසන යථාරූභවසෙනෙව විඤ්ඤායමාතො.

1 සී. නිචාරණං. 2 සී. ජබ්බිධස්‍ය

ඉඤ්චරූපං යොනිසො ඔලොකීයමානං සනිපට්ඨානභාවනාය පදට්ඨානං. සා බොජ්ඣක්ඛිනානං භාවනාපාරිජුරියා පදට්ඨානං. සා විජ්ජාවිමුක්ඛිනං පාරිජුරියා පදට්ඨානං. කුසලස්ස චිත්තස්ස පරියාදනං සමෙමාගාභිතිවෙ සස්ස පදට්ඨානං. සො සංකාරානං පදට්ඨානං, සංකාර විඤ්ඤාණස්සාති සබ්බං ආවහනති භවවකකං. බ්‍යතිරොභගො පන කුසලස්ස චිත්තස්ස අපරියාදනං හෙසං හෙසං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය පාරිජුරියා පදට්ඨානනනි අයං භාව අවිසෙසහො නයො. විසෙසහො පන සීලස්ස අපරියාදනං අවිප්පට්ඨිකාරස්ස පදට්ඨානං, අවිප්පට්ඨිකාරො පාමොජ්ජස්සාති ආදීනා යාව අනුප්පාද්‍යපරිනිබ්බානං නොතබ්බං. අයං පදට්ඨානො භාගේ. සුත්තො ආගතධම්මානං පදට්ඨානභුතො ධම්මො හෙසස්සො පදට්ඨානභුතොති සමෙවහො පදට්ඨානභුතධම්මනිද්ධාරණලකිණො හි පදට්ඨානො භාගේ. වුත්තස්සොභා:-

ධම්මං දෙසෙති ජ්නො-තස්ස ච ධම්මස්ස යං පදට්ඨානං,
ඉති යාව සබ්බධම්මා-එසො භාගේ පදට්ඨානොති.

පදට්ඨානනනි ආසන්නකාරණං. ඉධ පන “පදට්ඨානවිචාරණං පදට්ඨානොති ආදී යුත්තිභාගෙ වුත්තනගෙයනෙව වෙදීතබ්බං. එකරූපනනි වරූපායනනගහගණෙන ඡන්තවපි බාහිරානං ආයනනානං ගහනං බාහිරායනනභාවෙන එකලකිණිත්තා. චිත්තනනි මනායනනගහගණෙන ඡන්තවපි අජ්ඣන්තිකානං ආයනනානං ගහණං අජ්ඣන්තිකායනනභාවෙන එකලකිණිත්තා. එවං බ්‍යධිධානාදිවසෙනපි එකලකිණිත්තා වත්තබ්බං. අයං ලභ්බගො භාගේ. “ලකිණීයනනි එනෙන එත්ථ වා එකලකිණිධම්මා අවුත්තාපි එකච්චව්වනෙනනනි ලකිණො,, සුත්තො අනාගතොපි ධම්මො වුත්තප්පභාගෙ ආගතො වීය නිද්ධාරෙත්වා යා සංචණණනා, සො ලභ්බගො භාගේ. වුත්තවපි වෙතං:-

වුත්තවති එකධම්මො-යෙ ධම්මා එකලකිණො කෙච්චි,
වුත්තා භවනනි සබ්බෙ-සො භාගේ ලභ්බගො නාමාති.

නිදානෙ ඉමිස්සා දෙසනාය රූපගරූපානං පුගලලානං රූපසමිං අනාදීනවදස්සිනා වුත්තා. කථං හු බො ඉමෙ ඉමං දෙසනං සුත්වා රූපෙ ආදීනවදස්සනමුඛෙන සබ්බසමිමිපි බ්‍යධිපස්සොහො සබ්බසො ඡන්දරාගං පහාය සකලවට්ටදුකිණො මුච්චෙවයස්සං, පරෙ ච තත්ථ පතිට්ඨාපෙයස්සනනි අයමෙත්ථ භගවහො අපිප්පායො. පදනිබ්බවනං නිරූභනං. නං එවනනි ආදීනිදානපදානං නාගනනිආදීපාලිපදානස්සො අභිභව්වායං තස්සා ලීනත්ථ වණණනාය ච වුත්තනගානුසාරෙන සුභරත්තා න විත්ථාරසිමහ පද-පදත්ථ-දෙසනා-දෙසනාතිකෙකිප-සුත්ත- සක්ඛිවසෙන පස්සොවිධා සක්ඛි. තත්ථ “පදස්ස පදනනරෙන සමබ්බො පදසක්ඛි,, “පදත්ථස්ස පදත්ථනනරෙන සමබ්බො පදත්ථසක්ඛි,”යො ක්‍රියාකාරකසමබ්බොති වුච්චති. නාතානුසක්ඛිකස්ස සුත්තස්ස නංභංඅනුසක්ඛිහි සමබ්බො එනානුසක්ඛිකස්ස ච පුබ්බාපරසමබ්බො දෙසනාසක්ඛි, යා අට්ඨකථායං පුච්ඡානුසක්ඛි, අජ්ඣාසනානුසක්ඛි, යථානුසක්ඛිති තිධා! විභත්තා. අජ්ඣාසයො වෙත්ථ

අතනර්කියාසයෝ, පර්කියාසයෝහි විධා වෙදිහබ්බො. දෙසනානිකෙබ්ව සක්ඛි ව්‍යුහනං සුතනතිකෙබ්වනං වසෙන වෙදිහබ්බො. සුතනසක්ඛි ඉධ පස්මතිකෙබ්වවසෙනෙව වෙදිහබ්බො. කසමා පනෙත්ථ ඉදමෙව විතන පරියාදනසුතනං පස්මං නිකඛිතනනති. නායමනුයොගො කත්ථි නප්ප වතනති. අපි ව ඉමෙ සතනා අනාදිමති සංසාරෙ පරිබ්බමනනා ඉත්ථි පුරිසා අඤ්ඤාමඤ්ඤාසං පඤ්චනාමගුණසංකිඛාභරුපාභිරුමා තත්ථ ඉත්ථි පුරිසස්ස රුපෙ සතනා ගිඤ්ඤා ගඤ්ඤා¹ ලග්ගා ලග්ගිනා ආසතනා. සා ව ස්සා තත්ථ ආසතති දුබ්බිවෙවනියා². තථා පුරිසො ඉත්ථියා රුපෙ. තත්ථ ව දස්සනසංසග්ගො ගරුභරෙ ඉතරෙසඤ්ච මුලුභුතො. තෙනෙව ගි භගවා කථං හු බො මාභුගාමෙ පටිපජ්ජිතබ්බනති පුට්ඨා අදස්සනමෙ වාති අවොව. තසමා භගවා පඤ්චසු කාමගුණෙසු රුපෙ ඡන්දරුගහාපනත්ථ ඉදමෙව සුතනං පස්මං දෙසෙයි. නිබ්බානාධිගමාය පටිපතතියා ආදි³ රෙ සා පටිපතතීති. යමපන එකිස්සා දෙසනාය දෙසනනතරෙන සංසන්දනං අයමපි දෙසනාසක්ඛි. සා ඉධ එවං වෙදිහබ්බො, නාහං භිකකිවෙ-පෙ-නිට්ඨනීති අයං දෙසනා“යෙ බො භිකකිවෙ වකඛුච්ඤ්ඤායො රුපා ඉට්ඨා ඛානනා මනාපා පියරුපා කාමුපසංගිනා රජනියා, තඤ්ච භිකඛු අභි නන්දති අභිවදති අපෙකියාසාය නිට්ඨනී. තස්ස භා අභිනන්දනො අභිවදනො අපෙකියාසාය නිට්ඨනො උපපජ්ජනති අනෙතො පාපනා අභුසලා ධම්මා” ති ඉමාය දෙසනාය සංසන්දනී. තථා “රුපෙ මඤ්ඤති, රුපෙසු මඤ්ඤති, රුපතො මඤ්ඤති, රුපං මෙති මඤ්ඤති”. “රුපං භිකකිවෙ අන භිජානං අපරිජානං අච්ඡරුජයං අපපජහං අභබ්බො දුකකිකියායා”නි එවමාදීහි දෙසනාහි සංසන්දනීති අයං චතුබ්බසො හාගෙ “වුසුභියනති විභාගෙන පිණ්ඩියනති එතෙන එත්ථ වාති වුසුගො” “නිබ්බවනාදීනං ව්‍යුහනං වුසුගොති ව්‍යුබ්බසුගො” “ව්‍යුහන වා වුසුගො එත්ථාති ව්‍යුබ්බසුගො නිබ්බවනාධිපපායාදීනං ව්‍යුහනං විභාගලකිකිණොහි චතුබ්බසුගො හාගෙ. චුතනං හෙතං:-

තෙරුතනමධිපපායො-බ්බසන්දනමථ දෙසනානිද්‍යඤ්ච,
 පුබ්බාපරුහුසක්ඛි-එසො හාගෙ චතුබ්බසොති.

නාහං භිකකිවෙ අඤ්ඤා=පෙ=ඉත්ථි රුපනති එතෙන අයෝනිසො මනසිනාගෙ දීපිතො. යං තත්ථ විතනං පරියාදියති, තෙන යෝනිසො මනසිනාගෙ. තත්ථ අයෝනිසො මනසිනාගෙතො තණ්හාවිජ්ජා පරිවබ්බනති. තාසු තණ්හාගහණෙන නව තණ්හාමුලකා ධම්මා ආවතනනති. අවිජ්ජාගහණෙන අවිජ්ජාමුලකා සබ්බං භවවකකං ආවතනති. යෝනි සො මනසිනාරගහණෙන ව යෝනිසොමනසිනාරමුලකා ධම්මා ආව තනනති. ව්‍යුබ්බිධඤ්ච සමපතතිවකකනති. අයං ආචන්තො හාගෙ “ආවතනයනති එතෙන එත්ථ වා සහාගවිසහාගා ව ධම්මා, තෙසං වා ආවතනනනති ආවන්තො” දෙසනාය ගභිතධම්මානං සහාගාසහාග ධම්ම වසෙන ආවතනනලකිකිණොහි ආචන්තො හාගෙ. චුතනමපි වෙතං:-

එකමහි පදට්ඨානෙ-පරියෙසති සෙසතං පදට්ඨානං,
 ආවතනති පටිපකෙබ්-ආචන්තනො නාම සො හාගොති.

1 ම. ගද්දිනා 2 සී. දුකඛනාහිදා 3 ආද-සබ්බත්ථ

රූපං චතුරිඛිධං, කම්මසමුට්ඨානං, චිත්තසමුට්ඨානං, උභුසමුට්ඨානං, ආහාරසමුට්ඨානං. තථා ඉට්ඨං, ඉට්ඨමඡ්ඤිතනං, අනිට්ඨං, අනිට්ඨමඡ්ඤි තතනති. ඉධ පන ඉට්ඨං අධිපෙපනං. චිත්තං කුසලචිත්තමෙඤ්ඤ වෙදි තබ්බං. තං කාමාවචරං, රූපාවචරං, අරූපාවචරං, ලොකුත්තරනති, චතුරිඛිධං. වෙදනාදිසම්පයුත්තධම්මහෙදනො අනෙකච්චිධනති අඤ්ඤං විභගනතිහාගේ, “විභජ්‍යනති එතෙන එඤ්ඤ වා සාධාරණාසාධාරණානං සංඛිති ලෙසවොදුනධම්මානං භූමියොති විභතති”. “විභජනං වා එතෙසං භූමියොති විභතති” සංඛිතිලෙසධම්මෙව වොදුනධම්මෙව ව සාධාරණාසාධාරණො පදට්ඨානනො භූමිනො විභජනලකිකණො හි විභගනතිහාගේ. චුත්තමපි වෙතො:-

ධම්මඤ්ඤි පදට්ඨානං-භූමිඤ්ඤි විභජනෙන අයං හාගේ,
සාධාරණේ අසාධාරණේ ච-නෙයොඤ්ඤ විභතතීති.

ඉත්ථරූපං පුරිසස්ස චිත්තං පරියාදය තිට්ඨති, අයොතිසො මනසි කඤ්ඤො. යොතිසො මනසිනරොනො න පරියාදියති සුසංචුතිඤ්ඤියතො සීලෙසු සමාහිතස්සාති අයං පටිච්චෙනා හාගේ. “පටිපකිඛි වසෙන පටිච්චතියනති ඉමිනා එඤ්ඤ වා සුත්තෙ චුත්තධම්මා, පටිච්චතනං වා තෙසනති පටිච්චෙනා” තිද්දට්ඨානං ධම්මානං පටිපකිඛිනො පටිච්චනනලකිකණො හි පටිච්චෙනා හාගේ. චුත්තං හෙතො:-

කුසලාකුසලෙ ධම්මෙ-තිද්දට්ඨෙ භාවිතෙ පභිණේ ව,
පටිච්චතති පටිපකිඛි-හාගේ පටිච්චතනො නාමා ති.

භිකිඛිවො සමණා පබ්බජිතාති පරියායච්චනං. අඤ්ඤං පරං කිඤ්ඤිති පරියායච්චනං. රූපං වණණං චකුච්චිඤ්ඤායනති පරියායච්චනං. සමනුපස්සාමි ඔලොකෙස්සාමි ජානාමිති පරියායච්චනං. එවං ඉඤ්ඤං ඉමං පභාරනති පරියායච්චනං. පුරිසස්ස පුග්ගලස්සාති පරියායච්චනං. චිත්තං විඤ්ඤාණං මනොති පරියායච්චනං. පරියාදය ගහෙඤ්ඤා බෙපෙඤ්ඤාති පරියායච්චනං. තිට්ඨති ධරති ඤාතිති පරියායච්චනං. යථා යෙන පභාරෙන යෙනාභාරෙනාති පරියායච්චනං. ඉත්ථ නාරී මාඤ්ඤාමොති පරියායච්චනනති අයං චෙමච්චෙනා හාගේ. “විච්චිධං ච්චනං එතෙසංච්ච ඤ්ඤ වාචකමෙඤ්ඤාති විච්චනං”. “විච්චනමෙව චෙච්චනං” “විච්චිධං චුච්චති එතෙන අඤ්ඤාති වා විච්චනං” “විච්චනමෙව චෙච්චනං” එතෙසමං අඤ්ඤ අනෙකපරියායසද්දපපයොජනලකිකණො හි චෙමච්චෙනා හාගේ. චුත්තං හෙතො:-

චෙච්චනාති බහුති භු-සුත්තෙ චුත්තාති එතධම්මස්ස,
යො ජානාති සුත්තවිදු-චෙමච්චෙනා නාම ඤ්ඤා හාගේති.

රූපං කාලසාමාදිවසෙන අනෙකධා පඤ්ඤතනං. පුරිසො බතතියාදිවසෙන අනෙකධා පඤ්ඤතනා. චිත්තං පරිත්තමගගනාදිවසෙන අනෙකධා පඤ්ඤතනං. පරියාදයාති එඤ්ඤ පරියාදනං පරියාදයානං පාපධම්මානං වසෙන විනිකමපරිසුට්ඨානාදිනා ව අනෙකධා පඤ්ඤතනං. අයං පඤ්ඤතනිහාගේ “පභාරෙහි පහෙදනො වා ඤ්ඤපියනති ඉමිනා එඤ්ඤ වා අඤ්ඤාති පඤ්ඤතති.” එතෙසස්ස ධම්මස්ස අනෙකාහි පඤ්ඤතනිහි පඤ්ඤපෙභබ්බාභාරවිභාවනලකිකණො හි පඤ්ඤතනිහාගේ. චුත්තං හෙතො:-

යෙ ධම්මා යං ධම්මං- ජනයනති පච්චයපරම්පරතො,
ගෙභුමචකඛ්ඛිකා-එසො භාචො පජිකාචොති.

පුරිසස්ස විචතං පරියාදාය තිට්ඨතිති එත්ථ පරියාදායිකා විසෙස
තො භණ්ණාචීජ්ජා වෙදිහඛ්ඛා. තාසං වසෙන පරියාදානසමච්චන්තා.
භාසු භණ්ණාය රූපමධිට්ඨානං. අචීජ්ජාය අරූපං. විසෙසතො භණ්ණාය
සමචො පටිපකෙඛා. අචීජ්ජාය විපස්සනා. සමචස්ස වෙතොච්චුතති.
ඵලවිපස්සනාය පඤ්ඤවිචුතති. නථාහි තා රාගචීරාගා අචීජ්ජාචීරාගාති
විසෙසෙතො චුච්චනතිති අයං සමාචොපතො භාචො. “සමාචොපී
යනති එතෙන එත්ථ වා පදට්ඨානාදිචුඛෙන ධම්මාති සමාචොපතො”
සුතෙන ආගතධම්මානං පදට්ඨානාවෙච්චනභාවනාපභානසමාචොපන
විචාරණලකිණො හි සමාචොපතො භාචො චුතතං ගෙහං:-

යෙ ධම්මා යමචුලා- යෙ වෙකත්ථා පනාසිතා මුනිනා,
තෙසමරොපධිහඛ්ඛා-එස සමාචොපතො භාචොති.

එතතාවහා ව:-

දෙසනා විචයො යුතති-පදට්ඨානො ච ලකිණො,
චතුබ්බහො ච ආවතෙතා-විහතති පරිවතතතො.
වෙච්චතො ච පඤ්ඤනති-ඔහරණො ච සොධනො
අධිට්ඨානො පරිකාචො-සමාචොපතො සොලසාති.

එවං චුතතා සොලසහාරුදසසිහාති වෙදිහඛ්ඛා. “හරීයනති එතෙ
හි එත්ථ වා සුතතගෙය්‍යාදිවිසයා අඤ්ඤණසංසයවිපලාසාති” “හාරු
“හරනති වා සයං හාති” “හරණමතතාවෙච්ච වාති හාරු” ඵලුපචාරෙන.
අථවා “හරීයනති වොහරීයනති ධම්මසංවණණකධම්මපපටිග්ගා
හතෙහි ධම්මස්ස දුනගහගණවසෙනාති හාරු,, අථවා “හාරු වියාති
හාරු” යථා හි අනෙකරහනාවලිසමුගො හාරසඛ්ඛාතො අතතතො අව
යචභුතරහනසමිච්චස්සෙහි සමුපජ්ඣීයමානහිලාදසුඛො හුච්චා නදුප
හොගිජ්ජනසරීර්ඝනනාපං නිදුසපරිලාහුපජ්ඣනං චුපසමෙති එවමෙච
තෙ පි නානාචිධරමත්ථරහනප්පබ්ඛා සංවණණණා විසෙසා අතත
තො අවයචභුතපරමත්ථරහනාධිගමෙන සමුපපාදීයමානතිඛුනිසුඛා
ධම්මපපටිග්ගාහකජ්ජනහදයපරිහාපං කාමරාගාදිකිලෙසගෙභුභං චුප
සමෙතතීති. අථ වා, හාරයනති අඤ්ඤණාදිනිහාරං “අපගමං කචොනති
ආචිකිකනතිති වා හාරු” අථ වා, “සොභුජ්ජනවිතතස්ස හරණතො රමණ
තො ව හාරු” තීරුතතිතයෙත. යථා’ “හවෙසු චතතගමතො හගචාති”.

ඉතො පරම්පන නාච්චියාවතනාදි පඤ්චවිධනයා වෙදිහඛ්ඛා. නත්ථ
භණ්ණාචීජ්ජා සමුදයසච්චං. තාසං අධිට්ඨානාදිභුතා රූපධම්මා දුකක
සච්චං. තෙසං අපච්චතතිනිරොධසච්චං. නිරොධපපජානනා පටිපද
මග්ගසච්චං. භණ්ණාගහණෙන වෙත්ථ මායාසාදෙය්‍යමානාතිමාන
මදපපමාදපාපිච්චනාපාපමිහතනාඅහිරිකඅතොතතපපාදිවසෙන අකු
සලපකෙඛා තොහඛෙඛා, අචීජ්ජාගහණෙන විපරිනමනසිකාරතොධු
පනාගමකකපලාසඉස්සාමච්චරියසාරමහදෙවච්චස්සනාහවදිට්ඨිවිභව. දිට්ඨි

ආදිවසෙන අකුසලපකෙතා නෙතබ්බො. චුත්තවිපර්යායනො කුසල පකෙතා නෙතබ්බො. නථං? අමායා අසායෙය්‍යාදිවසෙන අවිපරිච්ඡින්නසි භාරුදිවසෙන ච නථා සමථපකම්පානං සද්ධිඤ්ඤියාදීනං විපස්සනා පකම්පානං අනිච්චසක්ඤ්ඤීනඤ්ච වසෙන වොදනපකෙතා නෙතබ්බොති අයං නඤ්ඤියාවතතස්ස නයස්ස භුමි. යො හි නණ්ණාඅවිජ්ජාහි සසිකිලෙස පකම්පස්ස සුත්තත්ථස්ස සමථවිපස්සනාහි වොදනපකම්පස්ස ච චතු සච්චයොජනමුඛෙන නයනලකකණො සංවණණනාවිසෙසො අයං නඤ්ඤියාවතතතණො නාම. චුත්තං හෙතං:-

නණ්ණඤ්ච අවිජ්ජඤ්ච-සමථෙන විපස්සනාය යො නෙති,
සච්චෙහි යොජසිත්වා-අයං නයො නඤ්ඤියාවතතොති.

“නඤ්ඤියාවතතස්ස විය ආවතොතා ඵහස්සාති නඤ්ඤියාවතොතා; යථා හි නඤ්ඤියාවතොතා අනොතා ධීහෙන පධානාවයවෙන බහිද්ධා ආව තතති, ඵචමයමපි නයොති අත්ථො. අථවා, “නඤ්ඤියා නණ්ණාය පමො දස්ස වා ආවතොතා ඵත්ථාති නඤ්ඤියාවතොතා”. හෙට්ඨා චුත්තනායෙන ගහිහෙසු නණ්ණාවිජ්ජානපපකම්පයධමෙමසු නණ්ණා ලොභො, අවිජ්ජා මොහො, අවිජ්ජාය සමපයුත්තො ලොහිහෙ සති පුබ්බො විය නණ්ණාය සති සිජ්ඤමානො ආසාහො දෙසො’ ඉති තීහි අකුසලමුලෙහි ගහිහෙහි නපපවිපකම්පො කුසලවිත්තගහගණෙන ච තීණි කුසලමුලාති ගහිතාති ඵච හොනති. ඉධා පි ලොභො සබ්බාති වා සාසචකුසලමුලාති සමුදය සච්චං. නනතිබ්බතතා හෙසං අධිට්ඨානගොචරභුතා උපාදනකම්පා දුකම්පච්චනති ආදීනා සච්චයොජනා වෙදිහබ්බා. ඵලං පනෙත්ථ විමො කම්පත්ථයවසෙන තිද්ධාරොහබ්බං.

තීහි අකුසලමුලෙහි තිවිධදුච්චරිත සසිකිලෙසමලවිසමඅකුසල සක්ඤ්ඤවිතකතාදිවසෙන අකුසලපකෙතානෙතබ්බො නථා තීහි කුසලමුලෙහි තිවිධසුචරිතසමකුසලසක්ඤ්ඤවිතකකසද්ධමමසමාධි විමොකම්පුඛාදිවසෙන වොදනපකෙතා නෙතබ්බොති. අයං තිපුකම්ප ලස්සනායස්ස භුමි. යො හි. අකුසලමුලෙහි සසිකිලෙස පකම්පස්ස, කුසලමුලෙහි වොදනපකම්පස්ස සුත්තත්ථස්ස චතුසච්චයොජනා මුඛෙන නයනලකකණො සංවණණනාවිසෙසො, අයං තිපුකම්ප ලනසො නාම. “තීහි අවයවෙහි ලොභාදීහි සසිකිලෙසපකෙත, අලොභාදීහි ච වොදනපකෙත පුකම්පො සොභනොති තිපුකම්පො”. චුත්තං හෙතං:-

යො අකුසලෙ සමුලෙහි-නෙති කුසලෙ ච කුසලමුලෙහි,
භුතං නථං අවිනථං-තිපුකම්ප ලං තං නයං ආහුති:

චුත්තනායෙන ගහිහෙසු නණ්ණා විජ්ජා නපපකම්පයධමෙමසු විසෙස හො නණ්ණාදිට්ඨිනං වසෙන අසුභෙ සුභනති දුකෙකි සුඛනති ච විප ලාසා අවිජ්ජාදිට්ඨිනං වසෙන අනිච්ච නිච්චනති අත්තනති අත්තාති විපලාසා වෙදිහබ්බා. හෙසං පටිපකම්පො කුසලවිත්තගහගණෙන

1. සබ්බෙහි=සබ්බත්ථ.

සිද්ධෙහි සනිවිරියසමාධිපඤ්ඤාදියෙහි වනතාරි සනිපට්ඨානානි සිද්ධා යෙව හොනති. නන් වතුහි ඉන්ද්‍රියෙහි වනතාරෙ පුග්ගලා නිද්දසි නබ්බා. නථං? දුච්චෙධෙහි නණනාවරිතො මුද්දියො තිකඛිඤ්ඤියොති. නථා දිට්ඨිවරිතො. තෙසු පස්මො අසුභෙ සුභනති විපරියෙසග්ගාහි සච ඛලෙන යථාභූතං කායසභාවං සලලකෙහිනො භාවනාඛලෙන නං විපලලාසං සමුග්ගාචෙතා සමමනනතියාමං ඔක්කමති. දුතියො අසුඛෙ සුඛනති විපරියෙසග්ගාහි උපපන්නං කාමවිකකං නාධිවාසෙතීති ආදිනා චුතෙතන විරියසංවරභූතෙන විරියඛලෙන පටිපක්ඛං විනොදෙනො භාවනාඛලෙන නං විපලලාසං විධිමෙතා සමමනනතියාමං ඔක්කමති. තතියො අනිවෙච නිවචනති විපලලාසග්ගාහි සමඵඛලෙන සමාහිත විතො සංඛාරානං බණ්ණභාවං සලලකෙහිනො භාවනාඛලෙන නං විපලලාසං සමුග්ගාචෙතා සමමනනතියාමං ඔක්කමති. වතුන්ථො සනනති සමුග්ගනිවචාරමණ්ණකවඤ්ඤිතතායඵසාදි ධම්මපුඤ්ජමනෙතආනතනති අනතාහි මිච්ඡාහීතිවෙසී වතුන්ථොචිකසුඤ්ඤතාමනසිකාරෙන නං මිච්ඡාහීතිවෙසං විද්ධංසෙතො සාමඤ්ඤඵලං සමඡ් කරෙති. සුභ සඤ්ඤාදීහි ව වතුහි පි වා විපලලාසෙහි සමුදයසඵවං, තෙසමධිට්ඨානා රමණ භූතා පඤ්චුපාදනකඛිකා දුක්ඛසඵවනති ආදිනා සඵවයොජනා වෙදිනබ්බා. ඵලං පනෙත්ථ වනතාරි සාමඤ්ඤඵලානි. වතුහි වෙත්ථ විපලලා සෙහි වතුරසවොසයොගගන්ථඅගතිනණනුපාදනසලලවිඤ්ඤාණධීති අපරිඤ්ඤාදිවසෙන අකුසලපකෙහි නෙතබ්බො. නථා වතුහි සනිපට්ඨා නෙහි වතුබ්බිධර්කිකානවිහාරාධිට්ඨානසුඛභාගියධම්මඅපමඤ්ඤාසමඵප ධානඉද්ධිපාදදිවසෙන වොදනපකෙහි නෙතබ්බොති. අයං සීහවිකඛි ශ්‍රීතස්ස නයස්ස භුමි. යො හි සුභසඤ්ඤාදීහි විපලලාසෙහි සකලස්ස සංඛි ලෙසපකඛිස්ස, සද්ධිඤ්ඤාදීහි ව වොදනපකඛිස්ස වතුසඵවයොජනා වසෙන නයනලකඛිණො සංවණණනාවිසෙසො අයං සීහවිකඛි ශ්‍රීතො නාම. චුතනං හෙතං:-

යො නෙහි විපලලාසෙහි-සංඛිලෙසෙ ඉන්ද්‍රියෙහි ව සද්ධිමෙව,
ඵනං නයං නයවිදු-සීහවිකඛි ශ්‍රීතනති ආහුති.

අසනනසනජවපරකකමාදිවිසෙසයොගෙන සීහො භගවා. තස්ස විකඛි ශ්‍රීතං දෙසනා, වචිකමභූතො විහාරෙති කන්ථා, විපලලාසනපටි පකඛි පරිදීපනතො, “සීහස්ස විකඛි ශ්‍රීතං ඵන්ථාහි සීහවිකඛි ශ්‍රීතො.” නයො. බලවිසෙසයොගදීපනතො වා සීහවිකඛි ශ්‍රීතසදිසනතා නයො සීහවිකඛි ශ්‍රීතො. බලවිසෙසො වෙත්ථ සද්ධාදිබලං දසබලානි ඵව වා.

ඉමෙසං පන තිණණං අත්ථනායානං සිද්ධියා වොහාරනසඵවයං සිද්ධි මෙව හොති. නථා හි අත්ථනායනායදිසාභාවෙන කුසලාදිධම්මානං ආලොචනං දීසාලොචනං චුතනං හෙතං:-

වෙය්‍යාකරණෙසු ව යෙ-කුසලාකුසලා තහිං තහිං චුතනා,
මනසා වොලොකයතෙ-නනතු දීසාලොචනං ආහු ති.

නථා ආලොචිතානං තෙසං ධම්මානං අත්ථනායනායයොජනෙ සමානායනතො “අඛණ්ඩසො විය අඛණ්ඩසො.” චුතනං හෙතං:-

බලොකසිච්චා දිසලොවනෙන-උකඛිපිය යං සමානෙ ති,
සබ්බෙ කුසලාකුසලෙ-අයං නයො අබිකුසො නාමාති.

නසමා මනසාව අත්තයානං දිසාභුතධම්මාලොචනං දිසාලොචනං.
නෙසං සමානයනං අබිකුසොති පඤ්චි නයාති සුත්තාති භොනති,
එත්තාට්ඨා ව:-

පඨමො නන්දියාවනො-උතියො ව තිපුකබලො,
සීහවිකතිලීනො නාම-තතියො නයලඤ්ඤො
දිසාලොචනමාහංසු-වදුත්ථං නයමුත්තමං,
පඤ්චමො අබිකුසො නාම-සබ්බෙ පඤ්ච නයා මනාති.

එවං චුත්තපඤ්චනයා පි එත්ථ දසසීනාති වෙදිනබ්බා. “නයති සබ්බි
ලෙසං වොදුනඤ්ච විභාගතො ඤ්ඤපෙතීති නයො.” “ලඤ්ඤති පඤා
සෙති සුත්තත්ථනති ලඤ්ඤනො” “නයො ව සො ලඤ්ඤනො වාති නයලඤ්ඤ
නො” ඉදඤ්ච සුත්තං සොළසවිධෙ සුත්තනනපට්ඨානෙ සබ්බිලෙසවිභා
ගියං බ්‍යතිරේකමුඛෙන නිබ්බේධාසෙකකභාගියනති දට්ඨබ්බං. අට්ඨවිසති
විධෙ පන සුත්තනනපට්ඨානෙ ලොකීයලොකුත්තරං, සත්තධම්මාසිට්ඨා
නං, ඤ්ඤණඤ්ඤය්‍යං, දසසනභාවනං, සකච්චනං, විසසර්ජනීයං, කුසලාකුස
ලං, අනුඤ්ඤානං, පටිකඛිත්තඤ්චාති වෙදිනබ්බං. තත්ථ සොළසවිධසුත්ත
නනපට්ඨානං නාම:- සබ්බිලෙසභාගියං සුත්තං, වාසනාභාගියං සුත්තං,
නිබ්බේධභාගියං සුත්තං, අසෙකකභාගියං සුත්තං, සබ්බිලෙසභාගියඤ්ච වා
සනාභාගියඤ්ච සුත්තං, සබ්බිලෙසභාගියඤ්ච නිබ්බේධභාගියඤ්ච සුත්තං.
සබ්බිලෙසභාගියඤ්ච අසෙකකභාගියඤ්ච සුත්තං, වාසනාභාගියඤ්ච නි
බ්බේධභාගියඤ්ච සුත්තං, වාසනාභාගියඤ්ච අසෙකකභාගියඤ්ච සුත්තං,
නිබ්බේධභාගියඤ්ච අසෙකකභාගියඤ්ච සුත්තං, සබ්බිලෙසභාගියඤ්ච
වාසනාභාගියඤ්ච නිබ්බේධභාගියඤ්ච සුත්තං, සබ්බිලෙසභාගියඤ්ච වාස
නාභාගියඤ්ච අසෙකකභාගියඤ්ච සුත්තං, සබ්බිලෙසභාගියඤ්ච නිබ්බේධ
භාගියඤ්ච අසෙකකභාගියඤ්ච සුත්තං. වාසනාභාගියඤ්ච නිබ්බේධභාගි
යඤ්ච අසෙකකභාගියඤ්ච සුත්තං, සබ්බිලෙසභාගියඤ්ච වාසනාභාගියඤ්ච
නිබ්බේධභාගියඤ්ච අසෙකකභාගියඤ්ච සුත්තං, නෙව සබ්බිලෙසභාගියං
න වාසනාභාගියං න නිබ්බේධභාගියං න අසෙකකභාගියං සුත්තනති එවං
චුත්තසොළස සාසනපට්ඨානාති. තත්ථ “සංකිලීසුනති එතෙනාති සබ්බි
ලෙසො.” “සබ්බිලෙසභාගෙ සබ්බිලෙසනොට්ඨාසෙ පචත්තං සබ්බිලෙ
සභාගියං.” වාසනා පුඤ්ඤභාවනා, “වාසනාභාගෙ පචත්තං වාසනාභා
ගියං” “වාසනං භජාපෙතීති වා වාසනාභාගියං” “නිරිඛිජ්ඣනං ලොභ
කකිකාදීනං පදුලනං නිබ්බේධො.” “නිබ්බේධභාගෙ පචත්තං” “නිබ්බේ
ධං භජාපෙතීතිවා නිබ්බේධභාගියං” පරිතිට්ඨිනසිකකාධම්මා අසෙකකා
“අසෙකකභාගෙ පචත්තං, අසෙකකෙ භජාපෙතීති වා අසෙකකභාගියං”
නෙසු යත්ථ නුණ්ඤාදිසබ්බිලෙසො විභතො, ඉදං සබ්බිලෙසභාගියං.
යත්ථ දුනාදිපුඤ්ඤත්ථියාවත්ථ විභත්තං, ඉදං වාසනාභාගියං. යත්ථ සෙකකා
සීලකකිකාදයො විභත්තා, ඉදං නිබ්බේධභාගියං. යත්ථ පන අසෙකකා
සීලකකිකාදයො විභත්තා, ඉදං අසෙකකභාගියං. ඉත්ථති නෙසං වො

මිසසානායවසෙන වුත්තාති. සබ්බාසවසංචරපජිෂාසාදීනං වසෙන සබ්බභාගියං වෙදිතබ්බං. තත්ථ හි සබ්බිලෙසධම්මා ලොකීයසුචරිතධම්මා සෙකධම්මා අසෙකධම්මා ච විභවතා. සබ්බභාගියං පන “පසුසං න පසුසං”ති ආදිකං උදකාදිඅනුචාදවචනං වෙදිතබ්බං. අට්ඨවීසනීටිධං සුත්තනනාපට්ඨානං පන:- ලොකීයං, ලොකුත්තරං, ලොකීයඤ්ච ලොකුත්තරඤ්ච, සත්තාධිට්ඨානං, ධම්මාධිට්ඨානං, සත්තාධිට්ඨානඤ්ච ධම්මාධිට්ඨානඤ්ච, ඤ්ඤාං, ඤ්ඤායං, ඤ්ඤාඤ්ච ඤ්ඤායඤ්ච, දසුසනං, භාවනං, දසුසනඤ්ච භාවනඤ්ච, සංචවචනං, පරවචනං, සංචවචනඤ්ච පරවචනඤ්ච, විසුඤ්චනීයං, අවිසුඤ්චනීයං, විසුඤ්චනීයඤ්ච අවිසුඤ්චනීයඤ්ච, කම්මං, විපාකො, කම්මඤ්ච විපාකො ච, කුසලං, අකුසලං, කුසලඤ්ච අකුසලඤ්ච, අනුඤ්ඤානං, පටිකම්මනං, අනුඤ්ඤානඤ්ච පටිකම්මනඤ්ච, ඵලොති ඵලම්මාගතාති අට්ඨවීසනී සාසනපට්ඨානාති. තත්ථ ලොකීයනති “ලොකෙ තිසුත්තො” “ලොකෙ වා විදිතො ලොකීයො” ඉධ පන ලොකීයො අත්ථො යස්මිං සුත්තො වුත්තො නං සුත්තං ලොකීයං. තථා ලොකුත්තරං. යස්මිං පන සුත්තො පදෙසෙන ලොකීයං පදෙසෙන ලොකුත්තරං වුත්තං නං ලොකීයඤ්ච ලොකුත්තරඤ්ච, සත්තඅධිපජායසත්ත පඤ්ඤානතිච්චධෙත දෙසීතං සත්තාධිට්ඨානං. ධම්මවසෙන දෙසීතං ධම්මාධිට්ඨානං. උභයවසෙන දෙසීතං සත්තාධිට්ඨානඤ්ච ධම්මාධිට්ඨානඤ්ච. ඉමිනා නයෙන සබ්බ පදෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො. බුද්ධාදීනං පන ගුණාභිත්ථවචසෙන පචතනං සුත්තං ඵලො නාමාති.

මහානට්ඨබ්බිකො සෙට්ඨො සච්චානං චතුරේ පද,
විරුගො සෙට්ඨො ධම්මානං චිපදනඤ්ච චක්ඛුමාති.

ආදිකං වීය.

විත්තපජිෂාදනසුත්තවණණනා ගිට්ඨිකා.

1. 1. 2.

සදගරුකාදිගනති ආදිසද්දෙන ගඤ්චරසථොට්ඨබ්බගරුකො සඛගණනාති. ආසවසෙනාති අජ්ඣාසවසෙන, උතුසමුට්ඨානො පි ඉත්ථිසත්තානගතො සද්දො ලබ්භති, සො ඉධ නාධිපෙපතොති විත්ත සමුට්ඨානොති වුත්තං කම්මසද්දො ආලාපාදිසද්දො, ගිතසද්දො සරෙන ගායනසද්දො, ඉත්ථියා හසනසද්දොපත්ථ සඛගගෙනබ්බො. තස්ස පි පුරිසෙන අසුසාදෙනබ්බො. තෙනාහ:- “අපි ච බො මාභුගාමස්ස සද්දං සුණාති තිත්ථෙකුඤ්ඤා වා තිත්ථෙපාඤ්ඤා වා හසනතියා වා හණනතියා වා ගායනතියා වා, සො නදසුසාදෙති”ති ආදිං. නිවත්ථනිවාසනස්සාති බලිත්ථඤ්ඤා¹ තිවාසනස්ස, අලඛකාරස්සාති නුපුරුද්දාස්ස අලඛකාරස්ස, ඉත්ථිසද්දොත්ථෙව වෙදිතබ්බොති ඉත්ථිපට්ඨිඤ්ඤාභාවතො වුත්තං තෙනාහ:- සබ්බොපිති ආදිං. අවිදුරට්ඨානෙති තස්ස ගත්ථිකුලස්ස වසනට්ඨානතො අවිදුරට්ඨානෙ, කාසුපපත්තොති සමපත්තනායො

1 සී. බලිතත්තස්ස

විරහවිනමනාකායො, මහාහනවිති මහානුනාවො හඤ්චි,¹ ජෙට්ඨකං කකොති සුඵපතිං කඤ්චා, “කවිනතිකඛි²නාවෙන සිඛනසද්දිසතතා අල සකිකාතාති සිඛනාති එතස්ස අඤ්චිති සිඛිති.” “සුවණ්ණ³වණ්ණතාය මහා බලනාය ව සිඛගඤ්චිආදිමිගසද්දිසතතා මිගො වියාති මිගො” “නඤ්ච නඤ්ච කිච්ච⁴ නෙභුනාවෙන වකඛු යෙව නෙතතං.” “නං උග්ගනට්ඨෙන ආයනං එතස්සාති ආඤ්චවකඛුනෙතෙනා” “අට්ඨි එව නවො එතස්සාති අට්ඨිතනවො” ගෙනාගිගුනොති නෙන මිගෙන අභිභුනොඅජෙඤ්චා ඤ්චො තිච්චලගභිතො හුඤ්චා⁵ කාරුණං⁶ රුද්ධිති කාරුඤ්ඤප්පතෙනා හුඤ්චා රුද්ධමි විරවාමි, පච්චතිකභයනො මුත්ති නාම යථා නථා සහායවනො හොති, න එකාතිනොති ආහ:- මා හෙව මං පාණසමං ජගෙයාති. නඤ්ච මා හේව මනති. මං එවරුපං බ්‍යසනං පතනං අතතනො පාණසමං විස සාමිනං කං මාහෙව ජගි “කුඤ්ඤ ගිරිකුටෙ රමති අභිරමති, නඤ්ච වා විවරති, කුඤ්ඤනාදං⁷ නදනො වා විවරති, කු වා පඵචී තදභිසානෙන ජිරතිති කුඤ්ඤගේ”. සට්ඨිභාගෙනොති ජාතියා සට්ඨිවස්සකාලසමිං කුඤ්ඤරා ථාමෙන පරිභායනති, නං සකියා එවමාහ. පඵඛ්‍යා වාතුරනනාඤ්චි වතුසු දිසාසු සමුද්ධං පඤ්චා සිතාය වාතුරනනාය පඵට්ඨියා, සුපට්ඨිනොති සුට්ඨු පියො, නොසං කං වාදිඤ්ච සෙට්ඨාති යෙ සමුද්දො වා ගඛිතාය වා යමුනාය වා රමමද්දිනදියා වා කුලීර, නොසං සබ්බසං වණ්ණසමපතතියා මහනනතෙන ව “වාරිච්චි ජාතතතා වාරිච්චො”කමෙව. සෙට්ඨා පසඤ්චරො, මුඤ්ඤ රොදනතිසා පතිනති සබ්බසං සෙට්ඨතතා නමෙව යාවාමි, රොදමානාය මය්‍යං සාමිනං මුඤ්ඤ. අථාති ගහණස්ස සිට්ඨිකාරණං⁸සමනනතරමෙව. එත ස්සාති පට්ඨිසතමුද්දනස්ස පඛිඛිතගහණං උපතිස්සාඤ්ච නිස්සො පඛිඛිතරුජයො අතිකකම්ඤ්චා වතුඤ්චාය පඛිඛිතරුජයං පඛිඛිතගහණං උපතිස්සාය, එවං වදනති උදෙනයං වකඛුමාතිආදිනා ඉමං බුද්ධිමනනං මනෙනනො වදති. නඤ්ච උදෙනති පාවිනලොකධාතුනො උග්ග ච්ඡති, වකඛුමාති සකලවකඛවාලවාසිනං අකියාරං විධිමිඤ්චා වකඛුප්පට්ඨි ලාභකරණෙන යනෙන නොසං දිනනං වකඛු නෙන වකඛුනා වකඛුමා, එකඤ්චති සකලවකඛවාලෙ ආලොකකරුනං අනතරෙ සෙට්ඨට්ඨෙන රඤ්ඤනට්ඨෙන ව එකරුජා, හට්ඨිසමචණ්ණොති හරිසමානවණ්ණො සුවණ්ණවණ්ණොති අනො, “පඵට්ඨිං පභාසෙතිති පඵට්ඨිප්පහාසො”. නං නං නමස්සාමිති තසමා නං එවරුපං භවනනං නමස්සාමි වඤ්චමි, නස්ප්ප¹⁰ගුනනා විහරෙමු දිවසනති නයා අජ්ජ රකඛිතගොපිතා¹¹ හුඤ්චා ඉමං දිවසං වතුඉරියාපඵට්ඨිහාරෙන සුඛං විහරෙය්‍යාම, එවං බොධිස තෙනා ඉමාය ගාථාය සුරියං නමස්සිඤ්චා දුතියගාථාය අතීනෙ පරිතිබ්බු නෙ බුද්ධො වෙව බුද්ධිගුණෙ ව නමස්සති යෙ බ්‍රාහමණොතිආදිනා. නඤ්ච යෙ බ්‍රාහමණොති යෙ බාහිතපාපා පරිසුද්ධා බ්‍රාහමණො, වෙදගුති “වෙදනං

1 සි. මහාහඤ්චි, මහනනාවො;	4 ම. කිච්චං.	7 ම. කොඤ්ඤ
2 සි. කඛිනාදි	5 සි. නිච්චලංගභිතො හුඤ්චා	8 සි. නමෙදය
3 සි. සුට්ඨු	6 සි. මු. අ. කපණං.	9 ම. කාරුණ
10 ම. තයාජ්ජ	11 ම. රකඛිතා	

පාරඛනා” “වෙදෙහි පාරඛනානි වා¹ වෙදගු” ඉධ පන “සබ්බ සංඛි
 නාසංඛිනා²ධම්මෙවි විදිනෙ පානාටෙ කඛා ගනානි වෙදගු”. හෙතෙව්වාහ:-
 සබ්බධම්මෙවි. සබ්බ ඛනියානනාධා³ධම්මෙව සලකානිසාමඤ්ඤ
 ලකානිවසෙන අනනනො ඤාණසං විදිනෙ පානාටෙ කඛා නිණ්ණං
 මාරුනං මජ්ඣං මද්දිචා සමොසලොධාධිං පනනා සංසාරං වා අනිකක
 නනානි අපො, හෙ මෙ නමොනි හෙ මමඉමං නමකකාරං පටිච්ඡන්ත
 හෙ ව මං. පාලයනතුනි එවං මයා නමසසිභා ව හෙ භගවන්තො
 මං පාලයනතු රකානතු, නමස්සු බුධාගං=පෙ=විමුතනි⁴ආනි
 අයං මම නමකකාරෙ අනිනානං පරිනිබ්බනානං බුධානං අස්සු. හෙ
 සඤ්ඤව වතුස්ස [මගෙස්ස වතුස්ස] එලෙස්ස ඤාණසංඛානාය බොධියා
 අස්සු. නථා හෙසඤ්ඤව අරහතනඵලවිමුතනියා විමුතනානං අස්සු. යා ව
 හෙසං නදඛන-විකාමනන-සමුච්ඡේද-පටිපප්පාදියා-නිසංරණ සංඛානා
 පඤ්චවිධා විමුතනි, නසංසා [හෙසං] විමුතනියාපි අයං මයං නමකකාරෙ
 අස්සුනි අපො. ඉමං සො පටිත්තං කඛා මොගෙ වරනි එසගානි.
 ඉදං පන පදවයං සත්ථා අනිසව්බුද්ධො හුචා ආග. නසංසො:-
 භිකාවෙ සො මොගෙ ඉමං පරිත්තං ඉමං රකානං කඛා අනනනො
 ගොවරභුමියං පුපඵඵලාදිනං අත්ථාය නානාපඤ්ඤාය එසනා වරනි.
 එවං දිවසං වරිචා සායං³ පබ්බතමත්තො නිසීදිචා අත්ථං ගච්ඡන්තං
 සුරියං ඔලොකෙනො බුද්ධගුණෙ ආවච්ඡිචා නිවසනට්ඨානෙ රකානා
 වරණත්ථාය පුන බ්බමමන්තං වදනො අපෙතයනනි ආදිමාග.
 හෙතෙව්වාහ:- දිවසං ගොවරං ගහෙචානි ආදිං. නත් අපෙතිනි අප
 යානි අත්ථං ගච්ඡනි, ඉමං සො පටිත්තං කඛා මොගෙ වාසම
 කප්පයිනි ඉදමපි අනිසව්බුද්ධො හුචා ආග. නසංසො:- භිකාවෙ සො
 මොගෙ ඉමං පටිත්තං ඉමං රකානං කඛා, අනනනො නිවසන⁴ට්ඨානෙ
 වාසං සංකප්පයිත්ථානි. පටිත්තසාමමනො පුරෙතරමෙමානි පරිත්ත
 කමමකරණනො පුරෙතරමෙව. මොරකුඛකුචිකාආනි. කුඛකුචි⁵
 සද්දියා මොරච්ඡාපිකාය.

1. 1. 3.

නතිස රුපායනසං විස ගකායනසංසපි සමුට්ඨාපකපච්චය
 වසෙන විසෙසො නච්චි ආග:- වාසමුට්ඨානිකනනි. ඉත්ථියා සරීර
 ගකාසංසා භායාරුලුභඅනුලෙපනාදිගකාසංස ව පපටිබ්බිභාවහො අවිසෙ
 සෙන ගහණපසසමෙහ ඉධාධිපෙපහගකං නිඤ්ඤාරෙනො යථායනනි
 ආදිමාග. නත් ඉත්ථිආනි පානනිකාය ඉත්ථියා, දුගහකොනි පානනිකාය
 ඉත්ථියා සරීරගකානාවහො දුගහකො ගොනි, ඉධාධිපෙපනොනි ඉට්ඨ
 භාවහො අසංසාදෙහබ්බතනා වුත්තං. නථමපන ඉත්ථියා සරීරගකාසංස
 දුගහකොනෙවනි ආග:- එකවචානිනි ආදිං. නත් “අසංසං විස ගකො
 අසංසා අච්චි අසංගකංනි” “මෙණ්ඩසං විස ගකො අසංසා අච්චි

1 ම. පාරඛනානි [] ම. නදිසසෙන 4. ම. නිවාසන
 2 ම. සබ්බත 3. සී. සායගෙන 5. ම. කුඛකුචිකා

මෙණ්ඩනනි.” “සෙදසස විය ගකො අසසා අච්චි සෙදගනුනි”
 සොණ්භසස විය ගකො අසසා අච්චි සොණ්භගනුනි” රජ්ජ
 තෙමානි අනාදිමනි සංසාරෙ අවිජ්ජාදිකිලෙසවාසනාය පරිකඩ්ඪිත
 හදයතනා ඵොට්ඨබ්බසසාදගධිභවිතතනාය ව අකුබාලො ඵවරුපායපි
 දුග්ගකුසරීරාය ඉච්චියා රජ්ජනි ඵව, පානතිනාය ඉච්චියා සරීරගකුසස
 දුග්ගකුසාවං දසෙසචා ඉදුනි විසිට්ඨාය ඵකච්චාය ඉච්චියා නද
 භාවං දසෙසචුං වකකවතනිනො පනානි ආදිමාග, යදි ඵවං ඊදිසාය
 ඉච්චියා සරීරගකොපි ඉධ කසමා නාධිපෙපනොනි ආග:-අයං න සබ්බා
 සං ගොතීනි ආදිං. තිරව්චනගනාය ඉච්චියා ඵකච්චාය ව මනුසසිච්චියා
 සරීරගකුසස අච්චිය අසසාදෙභබ්බතාවදසසනනො පුන නව්චි අවිසෙ
 සෙන අනුජානනො ඉච්චියා නායගකො¹වා ගොනු නි ආදිමාග. ඉච්චි
 ගකොකොව වෙදිභබ්බානි නපපිබ්බතාවනො වුතනං.

1. 1. 4. 5. 7. 8.

ව්‍යුත්ථාදීපු කිහෙතනානි ජීවනාවිඤ්ඤායරසෙ ඉධාධිපෙපන නිං
 නෙන අවයවරසාදිනා වුතෙනන පයොජනං, “ඔට්ඨමංසං සමමකෙබ්බිනි
 ඔට්ඨමංසසමමකවනො” බෙලාදිනිආදිසදෙදන ඔට්ඨමංසමකවනො
 නලෙලුලුමවසාදිරසො ගගනනි. සමබ්බා සො ඉච්චිරසොනි ඉච්චියා
 වසස ගගනබ්බතනා. ඉච්චිඵොට්ඨබ්බතනිඵච්චාපි ඵසෙවනගො.
 යදි පනෙත් ඉච්චිගනානි රුපාරමමණාදිනි අවිසෙසනො පුරිසසසවිතනං
 පරිසාදය තිට්ඨනනි. අට කසමා හගවනා නානි විජුං විජුං ගගනචා
 දෙසිනානිනි ආග:- ඉනි සත්ථානි ආදිං. යථාහිනි ආදිනා නමෙවත්ථං
 සමපෙත්ති. ගමෙතිනි විකෙබ්බං ගමෙති, අයමෙව වා පායො. ගමෙතිනි
 ඵ සමගමෙති, න නථා සෙසා සඤ්ඤයො. න නථාරුපාදිනි ආරමමණානි
 නි ඵනෙන සතෙතපු රුපාදිගරුකනා අසකිනිණ්ණා විය දසසිනා, න
 බො පනෙන ඵවං දට්ඨබ්බං, අනෙකවිධිතනා සතනානං අඤ්ඤාසයසසානි
 දසෙසචුං ඵකච්චසස වානි ආදිවුතනං. පඤ්ඤගරුකවසෙනානි පඤ්ඤා
 රමමණගරුකවසෙන, ඵකච්චසස හි පුරිසසස යථාවුතෙනපු පඤ්ඤපුපි
 ආරමමණපු ගරුකනා ගොනි, ඵකච්චසස තත්ථ කතිපයෙපු, ඵකච්ච
 ඵව වා නෙ සබ්බෙපි පඤ්ඤගරුකාතෙව වෙදිභබ්බා. යථා “සතතිසයො²
 අට්ඨවිමොකකා”නි. න පඤ්ඤගරුකච්චතවසෙන, ඵකෙකාරමමණ³ගරු
 කසෙසව නාධිපෙපනනා. ඵකෙකාරමමණගරුකානං හි පඤ්ඤනනං
 පුග්ගලානං තත්ථ ආගහතනා නං ජානානං පඤ්ඤගරුකච්චතනනි
 වුතනා. යදි ඵවං නෙන ඉධ පයොජනං නත්ථිනි ආග:- සකච්චතාවත්ථා
 යානි. ආගඤ්ඤා කමෙභබ්බනනි රුපාදිගරුකනාය ඵනෙ අනායබ්බ
 සනං පනනානි දසෙසචුං කමෙභබ්බං, නෙසනනි සුතනානං, උපපණ්ඩ
 ඤා ගණ්ඤිතුං න ඉච්චිනි නසස ඵොකං විරුපධානුකතනා න ඉච්චි
 අනතිකකමනො⁴නි සංසදෙනෙනා. මෙහත්ථංපනනානි නි වෙ උප
 ලානි ගත්ථිගනානි, පහව්ච්චාකාරං දසෙසචානි අපරාහි ඉච්චිනි
 ඵකෙකං ලද්ධං, මයා වෙ ලද්ධානිනි සනතුට්ඨාකාරං දසෙසචා, පඤ්ඤිනි

1. සි. මු. අ. ඉනි කායගතෙධා වා ගොනු ඉච්චියා
 2. සි. සතතිසසයා
 3. සි. ම. ඵකෙකාරමමණ
 4. සි. මු. අ. නානිකකමනො

නසො පුබ්බසාමිකසො මුබ්බකං සර්ඛා, නසො හි මුබ්බතො උප්පල ගකො වායති. භාගෙකාති නසමා යානා අපනෙකා හග්ගපෙකාති වා පාසො. අයමෙවසො. සාධු සාධුති භාසනොති ධම්මකථාය අනු මොදනවසෙන සාධු සාධුති භාසනො, උප්පලංච සමොදකෙති යථා උප්පලං උප්පලගකො මුබ්බතො නිබ්බතොති.¹ වට්ටමෙව කම්පිතනති යථා රුහ²වසෙන වුත්තං, යද්දපි එවං වුත්තං නථාපි යථා රුහවතෙත්ත³ අවචා විචට්ටා නිගර්ඛා කථෙතබ්බං විමුත්තර්සත්තා භගවතො දෙසනාය.

ඉති මනෝරථපුරණිතා පඨමවග්ගවණණනාය අනුත්තානකදීපනා.

1. 2. 1.

දුකිසසාති දුකියවග්ගසො, එකධම්මමට්ඨිති එත්ථ එක⁴ සභාවමට්ඨිති ඉමිනා සභාවට්ඨොයං ධම්මසදෙදු කුසලා ධම්මාති ආදීපු විශාති දසසිභා හොති. යදගෙනන ව සභාවට්ඨො, නදගෙනන නිසුසත්තට්ඨො සිද්ධො එවංති නිසුසත්තට්ඨෙන ධම්මො වෙදිනබ්බොති වුත්තං. සුභනිමි කනනති ධම්මපරියායෙන වුත්තං. නං හි අත්තො කාමච්ඡදො වා සියො. සො හි අත්තනො ගහණාකාරෙන සුභනති, නෙතාකාරෙන පච නත්තනසො⁵ අඤ්ඤසො කාමච්ඡදසො නිමිත්තත්තා සුභනිමිත්තනති ව වුච්චති. නසො ආරමමණං වා සුභනිමිත්තං. ඉට්ඨං හි ඉට්ඨොකාරෙන වා ගග්ගමානං රුපාදිආරමමණං සුභනිමිත්තනති වුච්චති. ආරමමණමෙව වෙත්ථ නිමිත්තං⁶ නථාහි වකබ්බි සුභනිමිත්තනති රුගට්ඨොනීයං ආරම මණනති. සමුච්චයසො වාසදෙදු අනෙකත්තනා නිපාතානං. ගිණො ගාමාණාති පුනපුනං භාවාය, වෙසුලලාසාති විපුලභාවාය, වධ්ඪියාති⁷ අත්තො. අභිගොති නජානො, සෙසපදති නසෙසව වෙච්චනාති. කාමෙ සුති පඤ්චපු කාමගුණෙසු, කාමච්ඡදෙදුති කාමසඛාතො ඡදො, න කත්තකාමාසාඡදො න ධම්මච්ඡදො. “කාමනවසෙන රජුත්තවසෙන ව කාමො එව රුගො කාමග්ගො” “කාමනවසෙන නඤ්ඤවසෙන ව කාමො එව නඤ්ඤී කාමනඤ්ඤී” “කාමනවසෙන නඤ්ඤායත්තවසෙන ව කාමකණ්ණා” ආදීසදෙදුන කාමසිනෙතො කාමපරිලාගො කාමමුච්ඡා කාමඤ්ඤාසානනති එනෙසං පදනං සඛනගො දට්ඨබ්බො. නත්ථ වුත්තං නායෙනව කාමට්ඨං විදිත්වා සිනෙගනට්ඨෙන කාමසිනෙතො පරිලා ගට්ඨෙන කාමපරිලාගො. මුච්ඡනට්ඨෙන කාමමුච්ඡා. ගිලිචා

1 සී. මු. අ. නිබ්බතොති 4 සී. මු. අ. එකං
 2 සී. මු. අ. යථාඡුත 5 සී. භතනාකාරෙනව වත්තනසසස
 3 සී. මු. අ. යථාඡුතමතෙත්ත 6 නිමිත්තං=සබ්බත්ථ
 7 සී. වධ්ඪිතාවායාති

පරිනිට්ඨාපනටෙඨන කාමජේකාසානං වෙදිතබ්බං. “කාමච්ඡන්දො ඵච කුසලපච්චත්තො විතතස්ස නිවරණටෙඨන කාමච්ඡන්දනිවරණං”. සොතිකාමච්ඡන්දො, අසමුද්ධාරවසෙනාති අසමුද්ධාරභාවෙන, අනනු භුතාරම්භවසෙනාති ඉදං නාමෙතනති වඤ්චවසෙන ඤාතො නසම්මං අත්තභාවෙ අනනුභවස්ස¹. ආරම්භස්ස වසෙන, රූපසද්දිහෙදං පන ආරම්භණං ඵකසම්මපි අත්තභාවෙ අනනුභවං නාම නජෙව. කිම්බග්² පන අනාදිමති සංසාරෙ. යං චුත්තං අසමුද්ධාරවසෙන වාති ආදී, නං අතිසංඛින්නනති විජාරහො දසෙස්සං නස්වාති ආදිමාග. නස් භව³ගග හණෙන මහගගහවො ගහිතො. සො හි ඔලාරිකතිලෙසසමුද්ධාර රහිතො. තජ්ජනියකමකතාදිකාලෙ පාරිවාසිකකාලෙ ව චරිතබ්බාති මෙඅසිතිවකිකමත්තාති නාම. නහි හාති සබ්බාසු අවස්වාසු වරි තබ්බාති. තසමා නාති න මහාවත්තෙසු අනෙතාගධානීති චුද්දසමභා වත්තාතීති චුත්තං. නථා ආගනතුකවත්ත-ආවාසික-ගමික-අනුමොදන-භත්තගග-පිණ්ඩවාරික-ආරඤ්ඤක-සෙනාසන-ජන්තාඝර- වච්චකුටි-උප ජ්ඣාය-සද්ධිවිහාරික-ආවරිය-අනෙතවාසිකවත්තාතීති ඵහාති චුද්දස මහාවත්තාති නාමාති චුත්තං. ඉතරුති පන “පාරිවාසිකානං භික්ඛුනං වත්තං පඤ්ඤපෙස්සාමි”ති ආරභිතො න උපසමාදෙනබ්බං, න ඡමාය වසිකමනෙත වසිකමෙ වසිකමිතබ්බනති චුත්තාති පනහතෙත වරිතබ්බ වත්තාති ඡසට්ඨි. තහො පරං “න භික්ඛවෙ පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා පාරිවාසිකචුක්ඛනරෙන භික්ඛුනා සද්ධිං, මුලායපටිකස්සනාරගෙන මානත්තාරගෙන, මානත්තවාරිකෙන, අබ්භානාරගෙන භික්ඛුනා සද්ධිං ඵකච්ඡන්තො ආවාසෙ වස්ථබ්බනති” ආදීති පනහතෙත වරිතබ්බෙහි අනඤ්ඤත්තා විජුං විජුං අගණෙතො පාරිවාසිකචුක්ඛනරාදීසු පුගලනත රෙසු වරිතබ්බත්තා හෙසං වසෙන සමපිණ්ඩතො ඵහෙතො කතො ගණි හාති පඤ්චාති ඵකසත්තතිවත්තාති. උකෙකපනියකමකවත්තෙසු වත්තපඤ්ඤපච්චවසෙන චුත්තං:- “න පනහත්තස්ස භික්ඛුනො අභිවා දනං පච්චුට්ඨානං=පෙ=පිට්ඨිපරිකමමං සාදිතබ්බනති” ඉදං අභිවා දනාදීනං අසාදියනං ඵකං. “න පනහත්තො භික්ඛු සීලවිපත්තියා අනුඤ්ඤෙතබ්බො”ති ආදීති ව දසාති ඵචං වාසිති හොනති. ඵහෙ සෙවච පන කාතිපි තජ්ජනියකමකතාදිවත්තාති කාතිපි පාරිවාසි කාදිවත්තාතීති -අගගහගගහණෙන වාසිසතිවත්තනති වෙදිතබ්බං. චුද්දසමභාවත්තාතීති වතො පි ආගනතුකගමිකවත්තාති වාති ඉමෙසං විජුං ගගණං ඉමාති අභිණ්ඨං සමභවනතීති කතො. කිලෙසො ඔකාසං න ලභති සබ්බද්ද වත්තපටිපත්තියං යෙව බ්ඛාවටිත්තතාය. අසො නිසොමගසිකාරනති අතිච්චාදීසු තිච්චනතිආදීනා පවත්තං අනුපාය මනසිකාරං, සතිච්චෙස්සගගනති සතියා විස්සජ්ජනං, සතිවිරගනති අත්තො. ඵචමපිති වකමානාපෙකකාය අචුත්තසමපිණ්ඩනත්තො පි සද්දො. අනුසංඛිවසෙනාති පුච්ඡානුසංකිආදිඅනුසංකිවසෙන, පුබ්බා පරවසෙනාති පුබ්බාපරගත්ඤ්ජලකකිණ්චසෙන. ගණභගගස්සාති ආවරියමුඛතො ගණනනාස්ස, සජ්ඣාසනාස්සාති ආවරියමුඛතො උගගහිතගත්ඤ් සජ්ඣායනාස්ස, වාවෙහගස්සාති පාලිං නදත්ඤ්ච උගග ඤ්ඤාපනවසෙන ජ්ජෙරසං වාවෙනනාස්ස, දෙසෙනාස්සාති දෙසනාවසෙන

1 සී. අනුභවසස 2 ම. කිම්බග් 3 සී. මු. අ. භාවතා

පරෙසං ධම්මං දෙසෙනාසං, පඤාසෙහනාසාති අත්තනො අත්තනො සංසයධ්‍යානෙ පුච්ඡන්තානං යථාවතො අත්තං පඤාසෙහනාසං, කිලෙසො ඛිංකාසං න ලහති රතනිඤ්චං ගන්තංගමෙමසු යෙව ඛ්‍යාවච චිත්තතාය, එවමපීති චුත්තසමපිණ්ණනඤ්චො පිසඤ්ඤො. එවං ටෙසෙසුපි. ධුතධරො ගොතීති චුත්තමෙවත්තං පඤාසෙහි තෙරසධුතගුණෙ සමාදාය වත්තතීති. බාහුලොභාති විවරාදිපච්චයබාහුලොය, යථා විමර්දයො පච්චයා බහුලං උපපජ්ජනති තථා ආවත්තාසං පවත්තාසංති අත්තො. පටිඤ්ඤානාසාති ක්‍රියානන්තරයකරෙන විසභාගරුපදසානාදිනා කෙනපි නිමිතෙන පටිඤ්ඤානාසං, විසභවච්ඡක්ඛානාසංති අස මාපජ්ජනවසෙන පටිච්චත්තක්ඛානාසං, භස්සාග්මාදිසුති ආදිසඤ්ඤන ගණසඛනණිකතිද්දනවකමමාදිං සඛනණනාති. සන්තසු වා අනුපසංඝනා සුති එත්ත සත්ත අනුපසංඝනා නාම:-අතිච්චානුපසංඝනා, උක්ඛානුපසංඝනා, අනත්තානුපසංඝනා, නිබ්බිදුනුපසංඝනා, විරාගානුපසංඝනා, නිරොධානු පසංඝනා, පටිතිස්සග්ගානුපසංඝනා, බයානුපසංඝනා, වයානුපසංඝනා, විප රිණාමානුපසංඝනා, අතිමිත්තානුපසංඝනා, අපපණිහිතානුපසංඝනා, සුඤ්ඤ නානුපසංඝනා, අධිපඤ්ඤධම්මවිපසංඝනා, යථාභූතඤ්ඤදසංඝනං, ආදීන වානුපසංඝනා, පටිසම්බානුපසංඝනා, විචට්ඨානුපසංඝනාති ඉමාසු අට්ඨා රසසු මහාවිපසංඝනාසු ආදිතො චුත්තා අතිච්චානුපසංඝනාදිපටිතිස්ස ග්ගානුපසංඝනාපරියන්තා සත්ත. එත්ත යං වත්තබ්බං. තං විසුඛිමග්ග් සංචණණනාතො ගගෙනබ්බං. අනාසෙවනිතාසාති පුරිමත්තභාවෙ ක්‍රියානෙන විකම්භනිතනිලෙසං කාමච්ඡන්දොදිආසෙවනාය අභාවතො අනනුභූතසුඛිනති තසමිං අත්තභාවෙ අනනුභූතසුඛිනං, ජාතොති එතසෙව වෙච්චනං සඤ්ඤාතොති ආදි. නනුච ඛණිකත්තා සබ්බ ධම්මානං උපනනාසං කාමච්ඡන්දසං තබ්බණං යෙව අවසං නිරොධ සම්භවතො නිරුද්ධෙ ව තසමිං පුන අඤ්ඤසෙව උපපජ්ජනතො ව කථං තසං පුනපුනභාවො රාසිභාවො වාති ආග: නත්ත සතිං උප පනනා කාමච්ඡන්දොති ආදි. අට්ඨානමෙහනති අකාරණමෙහං, යෙන කාරණෙන උපපනනා කාමච්ඡන්දො න නිරුජ්ඣති, නිරුද්ධො ව¹ සෙව පුන උපපජ්ජසාති, නාදිසං කාරණං නත්තී අත්තො. ග්ගධ්‍යා නිසන්ති රාගජනකං, අතිච්චාදිසු නිච්චාදිවසෙන විපරිනමනසිකාරෙ ඉධ අයොනිසොමනසිකාරෙති ආග:- අතිච්ච නිච්චනති ආදිං. අසො නිසො මනසිකාරෙති අනුපායමනසිකාරෙ, කුසලධම්මපවත්තියා අකාරණභූතො මනසිකාරෙති අත්තො. උපපථමනසිකාරොති කුසල ධම්මපවත්තියා අමග්ග² භූතො මනසිකාරෙ, සච්චපටිකුලෙනාති සච්චාභිසමයසං අනනුලොමවසෙන, ආවජ්ජනාතිආදිනා ආවජ්ජනාය පච්චයභූතා තතො පුරිමුපනනා මනොචාරිකා අකුසලජවත්තපවත්ති ඵලවොහාරෙන තථා චුත්තා, තසං හි වසෙන සා අකුසලපවත්තියා උපතිස්සයො ගොති. ආවජ්ජනා³ති “භවබ්බචිත්තං ආවජ්ජයතීති ආව ජ්ජනා” “අනු අනු ආවජ්ජනීති අක්ඛාමජ්ජනා”⁴ “භවබ්බාරම්භනො

1 සී. මු. අ. වා. 3 සී. මු. අ. ආවච්චනා
 2 සී. අපථ 4 සී. මු. අ. අත්තාවච්චනා

අඤ්ඤං ආභුජනීති ආහොගො” “සමනනාගරනීති සමනනාහාරෙ”
“තදෙවාරමමණං අත්තානං අනුබන්ධො උපපජ්ජමානො මනසි ඤාතෙති
ඤ්ඤෙති මනසිනාගො” අසං වුච්චති අසොනිසොමනසිනාගොති
අයං අනුප්‍රායඋපපථමනසිනාරඋකමණො අයොනිසොමනසිනාගො
නාම වුච්චති.

1. 2. 2.

දුතියෙ භතනබ්‍යාපනති විසාති භතනස්ස පුත්ථිභාවෙන විප්‍රසං
රජ්ජනති විය, විතනස්ස බ්‍යාපජ්ජන නති විතනස්ස විහාරභාවාපාදනං
තෙතෙව්‍යාහ:-පකතිවිජගනනාවොති. “බ්‍යාපජ්ජනී තෙන විතනං පුති
කුමමාසාදෙයො විය පුරිමජ්ජනතිං ජගතීති බ්‍යාපාදෙ” “පටිඝො යෙව
උපරුපරි උපපජ්ජමානස්ස පටිඝස්ස නිමිත්තනාවතො පටිඝනිමිත්තං”
පටිඝස්ස ච සාරණභුතං ආරමමණං පටිඝනිමිත්තනනති ආහ:- පටිඝස්ස පි
පටිඝාරමමණස්ස පි ඵහං අබ්වචනනති. අධිකං භ්‍යාපනති මහාඅධි
කථායං.

1. 2. 3.

තතියෙ “පිනනා පීනං” සප්පිඝෙකො විය අවිප්‍රාච්චනනාය විතන
ස්ස ඝනභාවො බ්‍රහ්මනාති අජෙඨා. “මෙධනීති මිද්ධං” අකමමඤ්ඤ
භාවෙන හිංසනීති අජෙඨා. “යා නසමිං සමයෙ විතනස්ස අභලානා”ති
ආදිනා පීනස්ස, “යා නසමිං සමයෙ කායස්ස අභලානා”ති ආදිනා ච
මිද්ධස්ස අභිධමෙම නිද්දිධිත්තා වුත්තං:- විතනස්ස අකමමඤ්ඤනා පීනං,
තිණණං බක්ඛානං අකමමඤ්ඤනා මිද්ධනති. සතිපි අඤ්ඤමඤ්ඤවිප්‍ර
යොගෙ විතනකායලභුතාදීනං විය විතනවෙනසිංහානං යථාකකමං නං
නංවිසෙසො සියා. යා තෙසං අභලානාදීනං විසෙසප්පච්චයනා, අයමෙ
තෙසං සභාවොති දුට්ඨබ්බං කපිමිද්ධස්සෙති වුත්තමෙවඤ්ඤං විභාවෙති
පචලාසිකභාවස්සාති. “අකඛිදලානං පචලභාවං කරෙතීති පචලාසි
කො” “පචලාසිකස්ස භාවො පචලාසිකභාවො” පචලාසිකත්තනති
වුත්තං හොති. උභින්නනති පීනමිද්ධානං, විඤ්ඤං වෙදිතබ්බෙති
ඉමිනා සමබ්බො වෙදිතබ්බො. විතනස්ස අභලානාති විතනස්ස ගිලා
නභාවො ගිලානොහි අභලානකොති වුච්චති. විතයෙ පි වුත්තං “නාහං
භනෙත්ථ අභලානකො”ති. “කාලං බමතීති හි කලාන” අරෙගතා, “තස්සං
නිසුත්තො කලානකො” “න කලානකො අභලානකො” අකමමඤ්ඤනාති
විතනගෙලඤ්ඤසකිංතොච අකමමඤ්ඤනාකාරෙ, බලිඝනාති බලියනා
කාරො, ඉරියාපච්චපඤ්ඤිතං හි විතනං ඉරියාපථං සකිංරෙභුං අස
කෙකානතං රුකෙබ්බ වග්ගුලී විය බිලෙ ලගිතථාණිත්තවාරකො 2 විය ච
මලියති ලබ්බති, තස්ස නං ආකාරං සකිංය බලියනාති වුත්තං. දුතිය
පදං උපසගෙන වධිති. කාභස්සාති වෙදනාදිබක්ඛිත්තයසකිං
තස්ස නාමකායස්ස. අභලානා අකමමඤ්ඤනාති හෙට්ඨා වුත්තනායමෙච
“මෙසො විය ආකාසං ඔනායනීති ඔනාහො” ඔනායනීති ච ඡාදෙති

1 සි පුරිම 2 සි. විචරෙලගහිතභාසිතවාරකො

1. 2. 4.

වතුකේ “උද්ධනසං භාවො උද්ධච්චං” යසං ධම්මසං වසෙන උද්ධනං ගොති චිත්තං නංසම්පයුත්තා වා ධම්මා සො ධම්මො උද්ධච්චං “කුච්ඡ්චං කහං කුකහං” දුච්චර්තං සුච්චර්තස්ස ආකාමපි හි කුකහමෙව. එවං හි වත්තාඤ්ඤා ගොනති යං මයා න කහං නං කුකහනති. එවං කහා කහං දුච්චර්තං සුච්චර්තස්ස කුකහං. නං ආරඛන විප්පට්ඨසාරවසෙන පවත්තං පන චිත්තං ඉධ කුකහනති වෙදිතඛං. “නසං භාවො කුකහමෙවං.” චිත්තසං උද්ධනාසංගේති! චිත්තසං අවුපසමාකාරෙව වුත්තො, අවුපසමලකකණං හි උද්ධච්චං. යථා පවත්තසං කහාකහා කාරම්භිඨංසං දුච්චර්තසුච්චර්තසං අනුසොචනවසෙන “විරූපං පට්ඨසරණං විප්පට්ඨසංගේ” කුකහමෙවංසං පි කහාකහානුසොචනවසෙන චිත්තං විකේපභාවතො අවුපසමාකාරෙ සමභවතිති ආහ:- වෙනසො අවුපසමොති උද්ධච්ච කුකහමෙවෙහං නාමනති. සෙවච ව වෙනසො අවුපසමොති උද්ධච්චකුකහමෙවෙව නිද්දිඨං. නස්ස ආත්තනොච අත්තනා සහ ජානං න ගොතීති ආහ:- අයමපන උපනිසංසයකොට්ඨා පච්චයො ගොතීති. උපනිසංසයපච්චයනා ව පුරිමුප්පනවසෙන වෙදිතඛං.

1. 2. 5.

පස්සමෙ “විගහා විකිච්ඡා අසානි විචිකිච්ඡා” “සභාවං විචි නනොතා නාය කිච්ඡතිති වා විචිකිච්ඡා.”

1. 2. 6.

ඡ්චෙඨි හෙතුං වා පච්චයං වා න ලහනීති එඡ්ච හෙතුගහගණෙන ජනකං කාරණමාග. පච්චයගහගණෙන අනුපාලනකං කාරණං. හෙතු නති වා උපාදනකාරණං පච්චයනති සහකාරණං වුත්තං. කනති කිලෙසං, විච්චෙච්චා අරහතං ගණනාති විච්චොතිමුඛං චිත්තං පෙසෙඤා විපසානං වඤ්ඤානො අරහතඵලං ගණනාති, “භික්ඛාය වරනති එඡ්චාති ගිකඛාවාගේ” ගොචරගාමසෙසානං අභිච්චනං. නසමිං භික්ඛාවාරෙ. වසං ආගමමානි දුරහරණානුරූපං වයං ආගමම, ආයු භගෙනාති උපචිතනො, අභිගාරපක්කනති විතච්චිකඛනාරෙසු පක්කං, කිං නාමෙකනති භික්ඛු ගරහනො ආග. ඡ්චමානපෙකක සතොති ජ්චමානො හුඤා තෙනෙව අත්තභාවෙන පෙනභාවං පත්ත සතො භවිසංතිති පරිකප්පවසෙන වුත්තං කුචනති පානියසට්ටං, ආව දුරුණනති අතිවිස දුරුණං, විපාකො කිදිසො භවිසංතිති නයා කහකමෙසං ආයනිං අනුභවිතඛවිපාකො කිදිසො භවිසංති. විසඛිඛි ජිඤාති ඡ්චදනභෙදනාදීති විනාසෙඤා දිපසමිගපක්කිගොති අත්ත නො නිසිත්තභාවසං දීපනතො එවං ලද්ධනාමා මිගපක්කිගො යෙන අරස්සං තෙඤා තෙසාදෙ තෙසං සද්දෙන ආගතාගතෙ මිගපක්කිගො වධිඤා ගණනාති. ඵෙරනති මුලපිණ්ඩපානිකතියසෙඡ්චරං, “ඉද්ධිඤා අගි සඛිඛිජිඤාති අභිච්චානාදිවසෙන ඉද්ධිං අභිසඛිඛිජිඤා, උපයොගතෙඡ්ච

වෙහා භාරණවචනං. අගභිප්පපටිකනනි අවච්ඡිකණං විපජ්ජලිඛනනනි අපෙතො. පසස්නනසෙස්මානි අනාදරෙ සාමිවචනං. නසස් ඓචරසස්නනි. නසස් මිලකනනිසස්තෙරසස්, නසස්නනි නසස් අගභිප්පපටිකාය, පටි බලසස්නනි උගහගණසජ්ඣායාදීසු පටිබලසස්, “දුකඛං උපනිසා භාරණ මෙතිසස්නනි දුකඛපනිසා දුකනනිබන්ධනා දුකඛගෙභුනා සද්ධානි වුත්තං තොති. වත්තවුබෙන නාමවට්ඨානසස් නාචිනත්තා මනනසිසෙ ධස්මානි වුත්තං. පලාලවරණනනි¹ පලාලපුඤ්ජං, ආරභස්මානි සමච්චිපසස්නනා දීසු විරියං භරෙඵ, නිකඛමස්මානි කොසජ්ජතො නිකඛමච්ච නාමානං වා පනුදනාය නිකඛමච්ච, උභයෙන පි විරියමෙව වුත්තං. විරියං හි “ආරමනනනවසෙන ආරමෙහා” “කොසජ්ජතො නිකඛමනවසෙන නිකඛමො”ති වුච්චති සුඤ්ජඵ බුද්ධිසාසනෙති බුද්ධිසස් භගවතො පරියනනි-ප්පටිපනනි-ප්පටිවෙධ සඤ්ඤානෙ නිවිධිසාසනෙ සුඤ්ජඵ යොගං භරෙඵ, එවමනුසුඤ්ජනනා මච්චුතො සෙනං ධුනාස්ම විද්ධංසෙඵ, නත්ඵ මච්චුතො සෙනනනි.

නාමා හෙ පස්මා සෙනා දුතිසා අරනි වුච්චති,
 නතිසා බුපටිපාසා හෙ වභුත්ඵ නණනා පවුච්චති.
 පඤ්ඤමි පිනමිද්ධනෙන ඡරියා හිරු පවුච්චති,
 සත්තමි විචිකිච්ඡා හෙ මකෙබ්බා ඵමෙහා හෙ අට්ඨමො.
 ලාහො² සිලොහො සකකාරෙ මිච්ඡාලඤ්ඤා ව යො යසො,
 යො වත්තානං සමුත්තංසෙ පරෙව අභිරානනා³.
 එසා නමුචි හෙ සෙනා මාරසසා⁴නිප්පහාරිනි,
 න නං අසුරෙ ජනානි ජත්ඵ ව⁵ ලභහෙ සුබනනි.

එවමාගහං නාමාදිහෙදං මච්චුතො සෙනං, එත්ඵ ව යසමා ආදි තොව අගාරියභුතෙ සතෙන වංචුනාමෙසු කිලෙසනාමා මොසයනනි, හෙ අභිභුස අනගාරියභාවං උපගහානං පනෙනසු සෙනාසනෙසු අඤ්ඤභරඤ්ඤභරෙසු වා අධිකුසලෙසු ධමෙමසු අරනි උපපජ්ජනි, වුත්තං ගෙහං- “පබ්බජ්ජෙන බො ආවුසො අභිරනි දුකඛධ”ති හතො හෙ පරප්පටිබඤ්චිචිකත්තා බුපටිපාසා බාධනි, නාය බාධිනානං පරියෙ සනහණහා විත්තං කිලමයනි, අඵ නෙසං කිලනාචිත්තානං පිනමිද්ධං ඔකකමති, නඵඵව විසෙසමනධිගච්ඡනානං දුරනිසමභවෙසු අරඤ්ඤ වනපතෙනසු පනෙනසු සෙනාසනෙසු විහරහං උත්රාසසඤ්ඤදීනා හිරු ජායනි, හෙසං උසස්සිතිනපරිසිඤ්ඤිනානං දීඝරත්තං විවෙකරසමනසස්නා දයමානානං විහරහං න සියා නු බො එසමගෙහනි පටිපනනියං විචි කිච්ඡා උපපජ්ජනි, නං විනොදෙත්ඵා විහරහං අප්පමත්තනෙන විසෙසාධි ගමෙන මානමකඵමනා ජායනනි, හෙපි විනොදෙත්ඵා විහරහං නතො අධිකභරං විසෙසාධිගමනං නිසස්සාය ලාභසකකාරසිලොහා උපපජ්ජ නනි, ලාහාදීහි මුච්ඡත්ඵා ධමමප්පටිරුපහානි පනාසෙනෙනා මිච්ඡායසං අධිගනත්ඵා නත්ඵ සිනා ජානියාදීහි අත්තානං උකකංසෙනනි, පරං

1 සි. මු. අ. පලාලවරණකං 2 ම. ලොහො 3 සි. ම. මච්චානනි
 4 සි. ම. ධණහසා 5 සි. ම. ජෙත්ඵා ව

වදාගනති. නසමා නාමාදිනං පඨමසෙනාදිභාවො වෙදිනබ්බො. නලො
 ගාරනති නලෙහි විනද්ධිනිච්ඡන්දනාගෙහං, විගෙසනිති උග්ගහණ
 සන්ධායනමනසිනාදුග්ගි විජගෙසසති, ඡන්තිසංසාරනති පුනපුනනං
 ජාතිසංඛාතසංසාරවට්ඨා, දුක්ඛසන්තං ආදිසනිති. දුක්ඛසං අන්ත
 සංඛාතං නිබ්බානං සච්ඡ කර්මසනි, පලොපුසුසුඤ්ඤානනති පලොපුසුඤ්ඤං
 අහනති පදවෙඡදො. ආනිසං ඛිනනති අනාගාමිඵලං සන්ධාය වදති,
 තිවසෙගිකුට්ඨාලෙහි “උපසම්පදගො තිති වසානති අසානති
 තිවසෙසා” “තිවසෙසා ච සො භික්ඛු වානි තිවසෙසික්ඛු” “නසෙ වෙන
 වා උපලක්ඛිතො ආලො තිවසෙසික්ඛුආලො” නසමිං. යද සො
 තිවසෙසා භික්ඛු නාම හොති, තදති චුත්තං හොති. ආමමං ආගේනිති
 භාවනානමමං කරෙති, ඡන්ධාමමනති ගන්ධිසයං උග්ගහණාදිකමමං,
 පිණ්ඩාපමිතිං ආඤ්ඤාති අනෙභාවසෙස වෙමාසං දිනනපිණ්ඩසං කිලෙ
 සකඛයකරණෙන අපමිතිං පුජං කඤ්ඤා, පිණ්ඩාපමිතිං කරෙතොගි
 භික්ඛු යෙහි අත්තනො යො පිණ්ඩපාගො දිනනා, වෙසං නසෙ මහපඵල
 භාවං ඉච්ඡන්තො අත්තනො සන්තානමෙව කිලෙසකඛයකරණෙන
 විසොධෙඤ්ඤා අරහත්තං ගණනාති. මහාභුතිති ඵස්ව පුජාවචනො
 මහත්තසද්දො, භුතිති ච නාමෙකදෙසෙන තිසසභුතිතේරං ආලපති.
 භවති හි නාමෙකදෙසෙන පි වොහාරෙ යථා දෙවදන්තො
 දන්තනාති. මහාභුතිති වා පියසමුද්ගාරෙ සො. “මහති භුති විභුති පුසුඤ්ඤ
 ඤ්ඤාදිසම්පද අසානති මහාභුති” ඡන්තං සෙපණ්ණිගච්ඡමුලනති
 සාධාපලාසාදිහි ඡන්තං සන්ධිඡයං සෙපණ්ණිගච්ඡමුලං, අසුභආමම
 ඛිනිනං ආදිඤ්ඤාති ආඤ්ඤාති වෙසාදිඅසුභකොට්ඨාසභාවනාය පමිලද්ධිං
 උපවාරසමාධිං අපපනාසමාධිං වා පාදනං කඤ්ඤා, “අසුභවිසයං උපවා
 රඡ්ඤානාදිකමමෙවෙඡ්ඡ උපරි පවනෙතභබ්බිභාවනානමමසං ආරණ
 භාවනො ධානනති ආමමට්ඨානං” සහසං විසහසංසංඛාමත්තත්තො
 මහාගෙණති චුත්තං. අත්තනො වසනඛිනිනො චෙරසං සනති
 ආ ගනඤ්ඤාති අත්තනො වසනට්ඨානනො ආකාසෙන ගන්තො විහාර
 සමිපෙ මහරිඤ්ඤා දිවාදානෙන නිසිනනතේරසං සන්තිනං ගන්තො, ඤ්ඤා
 අගෙණෙහිති නිංඤ්ඤා ආගහොසි, සබ්බසු¹ රනතිඤ්ඤාගාගෙසු
 ඛිනිනං අලගනෙහිති සො කිරුඵෙරෙ භුසං මහාසො න හමිසසති
 ආවුසෙති² චුත්තෙ පි විහතකමාලහෙ සිතාලෙ පුච්ඡසාමි. හනෙතති
 වඤ්ඤා නසමිං ධානෙ අඤ්ඤා පුච්ඡසනතිති චුත්තෙ භික්ඛාචාරමගෙහ
 හනෙතති වඤ්ඤා නත්තාපි අඤ්ඤා පුච්ඡනතිති චුත්තෙ දුපට්ඨානං
 නිවාසනට්ඨානෙ සඤ්ඤාපිපාරුපනට්ඨානෙ පත්තනිගරණට්ඨානෙ ගාමෙ
 වරිඤ්ඤා ආසනසාලාය යාගුං පිනාලෙ හනෙතති. නත්තාපි ඵේරා අත්ත
 නො කඤ්ඤා විනොදෙනති ආවුසෙති. අනෙභාගාමගො නික්ඛිමනආලෙ
 පුච්ඡසාමි හනෙතති. නත්තාපි අඤ්ඤා පුච්ඡනති ආවුසෙති. අත්තර
 මගෙහ හනෙතති. භොජනසාලාය හත්තකිච්චපරියොසානෙ හනෙත.
 දිවාදානෙ පාදධොවනආලෙ හනෙතති. නතො පඨාය යාව අරුණො
 පරමජ්ජති. නාව සො දන්තකට්ඨං ගහෙඤ්ඤා මුඛධොවනත්තං ගමන
 ආලෙ හනෙතති. තද පි අඤ්ඤා පුච්ඡනතිති. මුඛං ඛොචිඤ්ඤා ආගමන

1 සි. මු. අ. සබ්බ 2 සි. මු. අ. හමිසසතිති

කාලෙ භනොති. නත්‍රාපි අඤ්ඤ පුච්ඡස්සන්තීති. සෙනාසනං පටිසිඤ්ඤා නිසින්නා කාලෙ භනොති. නත්‍රාපි අඤ්ඤ පුච්ඡන්ති ආවුසොති. එවං සබ්බෙසු රත්තිද්විතානාගෙසු යාව මානො ඔකාසං නලභි. තං සක්කියෙතං වුත්තං. එවං ඔකාසෙ අසති මරණස්ස කථං ඔකාසං ලභිස්සථාති. භනොත නත්‍ර මුඛං ධොවිඤ්ඤා සෙනාසනං පටිසිඤ්ඤා තයො වත්තාරො පලලඤ්ඤා උණ්ඤා පෙඤ්ඤා යොතිසො මනසිකාරකමමං කරොන්තානං ඔකාසලාභෙන භවිතබ්බං සියාති අධිප්පායෙන වදති. මණ්ඩලණ්ණති ඉඤ්ඤාල මණ්ඩලණ්ණ, සමෙතනසෙසධාති වායමන්තසෙසව, විසුද්ධිප්ප චාරණනති පරිසුද්ධො අගන්ති එවං පචන්තං විසුද්ධිප්පචාරණං, අර ගන්තානමෙව ගෙසා පචාරණං. කාලෙතංචාති මගන්තං කාලෙතං සක්කිය වදති. කිලකොති බුද්දකං සක්කිය, උභයෙන පි සීලස්ස පරිසුද්ධිතාව මෙව විභාවෙති, පටිපට්ඨානමභිකාති පටිපට්ඨානමෙව නිසුත්තා, ලද්ධ මගනනති ලද්ධිප්පායං, පට්ඨමෙව ලද්ධිපදෙසන්ති වුත්තං ගොති. පන්තා නීති ඡබ්බිකාති, අලොකිතෙව සාරදෙති. සරදකාලෙ වානානපගනාති තත්ත තත්ත පිප්පනිණ්ණආලොකිති විය, කාපොභානානීති කපොභාන වර්ණනාති, නා දික්ඛාන කා රතිති තාති එවරුපාති අධිකි දිස්වා භුමනානං කා නාම රති, නත්‍ර අප්පමන්තකාපි රති කාභුං න වට්ටති යෙවො ති අත්ථො. දුතීසකථං අභවිනසුබ්බෙති අත්තනො වුසිභරෙන සද්ධිං වුත්තවචනස්ස පචචතිකං දුතීයකථං අභවිනසුබ්බෙති, “නදම්බන නදම්බස්ස පගානං නදම්බප්පගානං” යං හි රත්තිතාගෙ සමුප්පලිතෙන දීපෙන අක්කිකාරස්ස විය තෙන තෙන විපස්සනාය අවයවභූතෙන ඤ්ඤානමෙතන පටිපකඛවසෙනෙව තස්ස තස්ස පගානබ්බධමමස්ස පගාන මීදං නදම්බප්පගානං නාම. යථා කාමච්ඡන්දයො විත්තං පරිසුද්ධියා තිට්ඨන්ති එවං පරිසුද්ධියානස්ස නිසෙධනං අප්පවත්තිකාරණං විකම්බන නං විකම්බනප්පගානං. යං හි සසෙවංලො උදකො පකම්බෙනතන සමෙත සෙවංලස්ස විය තෙන තෙන ලොකීයසමාධිතා නිවරණාදීනං පචචතිකධමමානං විකම්බනනමීදං විකම්බනප්පගානං නාම. “සමමා උපච්ඡන්තති එතෙන කිලෙසාති සමුචෙඡ්දෙ.” “පභියන්ති එතෙන කිලෙසාති පගානං” “සමුචෙඡ්දසකිකානං පගානං න සෙසප්පගානන්ති සමුචෙඡ්දප්පගානං” යං හි අසනිවිචකකාතිගහස්ස රුකකස්ස විය අරිය මග්ගඤ්ඤෙන සංයොජනාදීනං ධමමානං යථා න පුන වත්තන්ති එවං පගානමීදං සමුචෙඡ්දප්පගානං නාම “පටිප්පස්සමගනති වුපසමමන්ති කිලෙසඅරයො එතායාති පටිප්පස්සද්ධි” එලං, “සායෙව පගානන්ති පටිප්පස්සද්ධිප්පගානං “සබ්බෙ කිලෙසා සබ්බසකිකා වා තිස්සරන්ති අපගච්ඡන්ති එතෙනාති තිස්සරණං” තිබ්බානං. “නදෙව පගානන්ති නිස්සරණප්පගානං” පටිප්පස්සමග්ගමානනති පටිප්පස්සමග්ග කි ලෙසවුපසමං කුරුමානං, ලොකීයලොකුත්තරෙහීති නදම්බවිකම්බන නප්පගානානං ලොකීයත්තා ඉහරෙසං ලොකුත්තරත්තා වුත්තං

“නිමිසනි ඵලං එනෙන උපපජනට්ඨානෙ පකඛිපමානං විය ගොතිනි නිමිතනං” ආරණ්‍යෙහං අධිවචනං. “අසුභස්ස! නිමිතනං අසුභමෙව වා නිමිතනනනි අසුභනිමිතනං” අසුභනිසසිනමපි හි කුමානං නිසසින නිසස්සයවොහාරෙන අසුභනනි වොහරීයති. යථා මඤ්චා උක්කුට්ඨිං භරෙ නනිති. හෙනෙවාහ:- දසසු අසුභෙසු උපපනනං සාරමමණං පස්මජ්ඣා නනනි. අනිච්ච අනිච්චනනි ආදිනා නයෙන චුත්තස්සානි ඉමිනා චතුරිඛිධං යොනිසො මනසිඤාරං දසෙස්සති. හෙට්ඨා වෙත්ථ ඉධ ව චතුරිඛිධස්ස අයොනිසො මනසිඤාරස්ස යොනිසො මනසිඤාරස්ස ව ගහනං නිරව සෙසදස්සනත්ථං භවනනි දට්ඨබ්බං. හෙසු පන අසුභෙ අසුභනනි මනසි ඤාරෙ ඉධාධිපෙපනො. නදනුක්කුලනනා වා ඉහරෙසමපි ගහණං දට්ඨ බ්බං. එනාදසසු අසුභෙසු පටික්කුලාඤාරස්ස උගහණනනං යථා වා නත්ථ උගහනනිමිතනං උපපජනි නථා පටිපතති අසුභනිමිතනස්ස උගහතො. උපචාරපපනාවහාය අසුභභාවනාය අනුග්‍රහණනං අසුභභාවනාය:ඉ ඉඤ්ඤා ගොජනෙ මනකඤ්ඤනා පිනමිඤ්ඤානිභවාහාවා ඔහාරං අලභ මානො කාමච්ඡන්දො පභියතිනි වදනනි. ගොජනනිසසිනමපන ආහාරෙ පටිකඤ්ඤාසඤ්ඤං, නබ්බිපරිණාමස්ස නදධාරස්ස තස්ස ව උදරීයභුතස්ස අසුභවාදස්සනං කායස්ස ව ආහාරට්ඨිනිකවාදස්සනං යො උපපාදෙති සො විසෙසතො ගොජනෙ පමාණඤ්ඤා නාම, තස්ස ව කාමච්ඡන්දො පභියතෙව. දසවිධං හි අසුභනිමිතනනනි පාභවටසෙන චුත්තං. කාය ගතා සනිවපන ගහෙවා, එනාදසවිධමපි අසුභනිමිතනං වෙදිතබ්බං. අභුචා උදකං පිචෙති පානීයස්ස ඔකාසදනත්ථං චත්තාරෙ පඤ්ච ආලොපෙ අභුචා පානීයං පිටෙයතානි අත්ථො, හෙන චුත්තං:- චතුත්තං පඤ්චනනං ආලොපනං ඔකාසෙ සනිති. අනිධමමට්ඨිකාඤාරෙන පනෙත්ථ “චත්තාරෙ පඤ්ච ආලොපෙ භුචාන උදකමපිටෙ”ති පායං පරි භාපෙපනා අඤ්ඤථා අත්ථො වණ්ණිගො, සො අට්ඨකථාය න සමෙති. අසුභභාවමිකනිසසත්ථෙති දනතට්ඨිදස්සාපි

1. 2. 7

සත්තමෙ “මිජ්ජනි හිනඵරනවසෙන සිතිස්සනිති මතොනා” හිගෙසි පුග්ගලො. “නසමි මිතෙත භවා, මිතතස්ස වා එසා නි මෙතනා” හිගෙ සිතා. තත්ථ මෙතනානි චුත්තෙ අපපනාපි උපචාරෙ පි වට්ටනි සාධා රණවචනභාවතොති ආහ:- මෙතනානි එත්තවතා පුබ්බනාගා¹පි වට්ට නිති. අපිසද්දෙ අපපනං සමපිණ්ණති. අපපනං අපපත්තාය මෙතනාය සුචුචුච්චිචනස්ස අභාවතො වෙතොවිචුත්තනිති-පෙ-අපපනා ව අධිපෙප නානි චුත්තං. සත්තසු මෙතනායනස්ස හිතුපසංහාරස්ස උපපාදනං පචත්තනං මෙතනානිමිතනස්ස උගහතො, පස්මුපපතොනා මෙතනා මනසිඤාරෙ පරතො උපපජනකස්ස ආරණ්‍යභාවතො මෙතනාමනසි ඤාරෙ ව මෙතනානිමිතනං, “කමමිංයෙව සකං එතෙසනනි කමම සස්සකා” සත්තා. “නබ්බතාවො කමමස්සභානා” කමමද්දාදතා දෙස

1 ම. පුබ්බනාගො.

විභාවෙහි:- න ව අතිලිනනනිආදිනා. අතිලිනංගි භාවනාවිනතං
 නොසජ්ජපකිකං සියා, අතිපගනිනසද්ධ උද්ධවපකිකං. භාවනා විපිං
 අනජෙකා ගාගෙකා සබ්බෙකාචාපනනි අතිලිනනා, අජෙකාගාගෙකා
 අනෙකාසබ්බෙකාවො අජකනසබ්බිනනනා, අතිපගනිනනා
 අවිචාරද්ධවිපිතා බහිද්ධාවිකිනනනා බහි විසව විනකකානුධාවනා,
 නදෙතං විරියං වච්චනමාදිකාසිකපපයොගාවගං කාසිකං, නදෙකදුං
 වෙතසිකං. රතනිද්ධවසස සද්ධවගොච්චි;සෙති පුබ්බනන-සායනන-
 පද්ම-මජ්ඣම-පච්ඡමයාමසකිකාගෙ පසව නොට්ඨාසෙ, හදුනසමිති
 කාසිකං වෙතසිකසද්ධ විරියං, මිලකනිකසසෙරසස මහාසිවසෙර
 රසස ව වජ්ඣ හෙට්ඨා දසසිනමෙව. පිනිමලලකසෙරසස වජ්ඣ පන එවං
 වෙදිනබ්බං:- සො කීර ගිහිකාලෙ මලලුද්ධාය ආහිණ්ඩනෙතා තිසු
 රජෙජු පටානං ගගෙකා නමබ්පණ්ණීදීපං ආගමම රුජානං දිසා
 රසදු කානානුග්ගනො එතදිවසං නිලසුජාසන¹ සාලාචාරෙන ගච්ඡ
 නො "රූපං භික්ඛවෙ න භූමනානං නං පජනථ" නං වො පහිණං දිස
 රතනං ගිහාය සුඛාය භවිසසතීති න භූමනාචග්ගනං සුඛා විනොසි
 නෙව කීර රූපං අතනනො, න වෙදනාති. සො නංගෙව අභිකුසං කාචා
 නිකම්භිකා මහාවිහාරං² ගනකා පබ්බජ්ජං යාචිකා පබ්බජ්ඣො උපසම්ප
 නො වෙමානිකා පගුණං කාචා නිංසභිකබ්බු ගගෙකා අවර³වාලිය
 අභිගණං ගනකා සමණධම්මං අකාසි. පාදෙජු අවගනනාසු ජනනුගෙහි
 වච්චනමිති. නමෙතං රතනි එතො මිගලුද්ධො මිගොති මසදුමානො
 උත⁷. සනති විනිවිජ්ඣිකා ගතා. සො නං සනති හරාපෙචා පහාර
 මුඛාති නිණ්වට්ඨියා පුරාපෙචා පාසාණ්ඩට්ඨියං අතනානං නිසීදුපෙචා
 මිකාසං කාරාපෙචා විපසනං වච්චසිකා සහපට්ඨමහිදුහි අරහතනං
 පචා උකකාසිනසදෙත ආගනානං භික්ඛනං බ්‍යාචරිකා ඉමං
 උදනං උදනෙසි.

භාසිනං බුද්ධසෙට්ඨසස සබ්බලොකග්ගවාදිනො,
 න භූමනානං ඉදං රූපං නං ජගෙසාථ භික්ඛවො.
 අතිව්චා වන සකිාරා උපපාදවසධම්මනො
 උපපජ්ඣිකා නිරුජ්ඣනති තෙසං වූපසමො, සුබොති.

කුට්ඨමිසපුත්තනිසසෙරසසාපි වජ්ඣ එවං වෙදිනබ්බං:-සාවස්ථියං
 කීර නිසෙසා නාම කුට්ඨමිසපුත්තො වනනාලීසගිරසදුකොට්ඨො
 පහාය පබ්බජ්ඣා අගාමනො අරසෙදු විහරති. නසස කාණ්ඨිකාතු
 හරියා ගච්ඡථ නං ජීවිතා වොරෙපෙථාති පසවසනො වොරෙපෙසෙසි.
 නෙ ගනකා ඵෙරං පරිචාරෙචා නිසීදිංසු. ඵෙරෙ ආහ:- කසමා
 ආගනත් උපාසකාති. නං ජීවිතා වොරෙපෙසසාමාති. පාටිභොගං
 මෙ උපාසකා ගගෙකා අජෙජ්ඣාරතනිං ජීවිතං දෙථාති. නො නෙ සමණ
 ඉමසම් ධානෙ පාටිභොගො භවිසසතීති. ඵෙරෙ මහත්තං පාසාණං
 ගගෙකා [වෙ] උආරට්ඨිති භිඤ්චිකා වට්ඨති උපාසකා පාටිභොගොති

1. සි. ම. ලසදකාසන
 2. සි. ම. විහාර.
 3. සි. ගවර
 [] සි. ම. උආනං.

ආහ:- හෙ අපකකමිඤ්ඤා වඩකමනසිසෙ අහං කඤ්ඤා නිපජ්ජංසු. ථෙරසාය වෙදනං විකඛමෙතඤ්ඤා සීලං පච්චවෙකඛනො පරිසුඤ්ඤාසීලං නිසායාය පිනිපාමොජ්ජං උපපජ්ජි. නහො අනුකකමෙන විපසානං වසෙස්සනො නිසාමරහතිං සමණධම්මං කඤ්ඤා අරුණුගමනෙ අරහ තතං පනො ඉමං උදනං උදනෙයි.

උහො පාදනි භිජ්ජිඤ්ඤා සඤ්ඤාමෙසාමි¹ වො අහං,
අට්ඨිසාමි හරයාමි, සරගමරණං අහං
එවාහං විනතසිඤ්ඤාන යථාභුතං විපසසිසං²,
සමපනෙන අරුණුගමනි-අරහතතං අපාපුණිනති.

අනිභොජනෙ නිමිත්තග්ගාහොති අනිභොජනෙ පිනමිඤ්ඤා නිමිත්තග්ගාහො, එතතනෙ භුතෙන නං භොජනං පිනමිඤ්ඤා කාරණං හොති එතතනෙ නහොතිනි පිනමිඤ්ඤා කාරණං කාරණග්ගාහො හොතිනි අජො. බසතිරෙකවසෙන වෙනං චුතතං. නසො එතතනෙ භුතෙන නං භොජනං පිනමිඤ්ඤා කාරණං න හොතිනි භොජනෙ මතතඤ්ඤානං ව අජනො දසසිනාති දට්ඨබ්බං. තෙනාහ:- වචුපසඤ්ච=පෙ=නං න හොතිනි. දිවාසුඤ්ඤාලොකනති දිවාගහිත නිමිත්තං සුඤ්ඤාලොකං රතතිං මනසි කඤ්ඤානසාපිති එවමෙජ් අජො වෙදිතබ්බො. බුතඛගානං විරියතිසසිනතතා චුතතං බුතඛග නිසසිනසප්පායකපායපිති.

1. 2. 9.

නවමෙ ක්කානෙන වා විපසසනාය වා චුපසමිත්තවිනතසාති ක්කානෙන වා විපසසනාය වා අචුපසමකරකිලෙසවිගමනෙන චුපසමිත්ත විතතසා, කුකකුචවට්ඨි කතාකතානුසොචනවසෙන පවතතමානං වෙනසො අචුපසමාවහනාය උඤ්ඤවෙන සමානලකඛණනති උභයසා පහානකාරණං අභිනනං කඤ්ඤා චුතතං. බහුසසුභසා ගජනො අජනො ව සුභතාදිති විචාරෙනසා නබ්බහුලච්චාරිනො අජවෙදදිපපි ලාභසමභවනො විකෙඛපො න හොති. යථා විධිපපිපතතියා යථානු රුපපතතිකාරපවතතියා ව විකෙඛපො ව කතාකතානුසොචනඤ්ච න හොතිනි බාහුසසවෙන පි උඤ්ඤවකුකකුචවං පභියතිනි ආහ:- යද ගෙන බාහුසසවෙන උඤ්ඤවකුකකුචවං පභියති නදගෙන පරිපුච්ඡ කතා විනයපපානඤ්ඤානාති පි නං පභියතිනි දට්ඨබ්බං. චුඤ්ඤ සෙවිනා ව චුඤ්ඤාසීලිනං ආවහතිනි වෙනසො උපසමකරතතා උඤ්ඤව කුකකුචවපහානකාරිනි චුතතං. චුඤ්ඤං පන අනපෙකඤ්ඤා කුකකුචව විනොදනා විනයධර් කලසාණමිත්තාති චුතතාති දට්ඨබ්බං. විකෙඛ පො ව පබ්බජිතානං යෙභුයෙසන කුකකුචවගෙභුකො හොතිනි කපපියාකපපියපරිපුච්ඡාබහුලසාතිආදිනා විනයනගෙනෙව පරි පුච්ඡ කතාදයො නිද්දිට්ඨා.

1 ම, සඤ්ඤා පෙසසාමි 2 ම, විපසසිභු.

1. 2. 10.

දසමෙ බහුසුභානං ධම්මසභාවාවෛබසව්භවතො විචිකිච්ඡා අනවකාසා එවාති ආහ:- බහුසුච්චත්ථ පෙ=විචිකිච්ඡා පටියතිති. කාමං බහුසුච්චපරිපුච්ඡනනාහි සබ්බං ච අට්ඨවච්ඡුකා විචිකිච්ඡා පටියති, නථා ච රතනතනයවිචිකිච්ඡාමුලිකා සෙසවිචිකිච්ඡාහි ආහ:- තිණි රතනාති ආරබ්භ පරිපුච්ඡාබහුලස්සාති. රතනතනයගුණාවෛබසෙ ධම්ම “සසර්වකඛකි” තිආදි විචිකිච්ඡාය අසව්භවෙති. විනයෙ පන වාසුද්දො “සිතබ්බය කඛකි”හි වුත්තාය විචිකිච්ඡාය පහානං කරොතිති ආහ:- විනයෙ විණ්ණවසිතාවස්සාපි ති. ඔහාසනිං සද්ධාසබ්බාන අධිමොක්ඛබහුලස්සාහි සඤ්ඤායවච්ඡුතො අනුප්පවිසනසඤ්ඤාසබ්බාන අධිමොක්ඛන අධිමුච්චනබහුලස්ස, අධිමුච්චනස්ඤ්ඤා අධිමොක්ඛප්පා දනමෙවාති දට්ඨබ්බං. සඤ්ඤාය වා නන්තිනාපොණනා අධිමුත්ති අධිමොක්ඛා, තීවරණානං පච්චයස්ස වෙච්ච පච්චයසාතස්ස ච විභාවිතනනා වුත්තං වට්ටවිට්ටං කපිතනති.

දුතියො චෛතො

1. 3. 1.

නතිසස්ස පස්මෙ අභාවිතනති සමඵට්ඨස්සනාභාවනාවසෙත න භාවිතං, නථා අභාවිතනනා නං හි ආවඤ්චිතනති වුච්චති පටිපක්ඛාහි භවෙන පරිබුභනාභාවතො. තෙනාහ භගවා:- අභමමතිසං ගොතිති.

1. 3. 2.

දුතියෙ වුත්තවිපරියායෙන¹ අත්ථො වෙදිතබ්බො. පස්මොති නතිස වග්ගස්ස පස්මසුත්තෙ, චම්චමච්චෙතොති: විපාකවට්ටවසෙන, තෙනාහ චම්චමනති තෙභුමනවිපාකවට්ටං, චම්චමප්පට්ඨාහංස: කාමමනති විපාක වට්ටස්ස පට්ඨාභාය උපතිස්සයභුහං කමමං, වස්ස සභායභුහං කිලෙස වට්ටමපි කමමග්ගනණෙනෙව සංගහිතනති දට්ඨබ්බං. විචම්චමප්පට්ඨාහංස: කාමමනති විචම්චාධිගමස්ස උපතිස්සයභුහං කමමං, යමපන චර්ම භවතිබ්බතනනං කමමං, නං විචම්චප්පට්ඨාහංස: කමමං ගොති න ගොතිති. න ගොති වට්ටපාදනභාවතො: චර්මභවප්පට්ඨසඤ්චි විය පන විචම්ච පතිස්සයොති සකකා විඤ්ඤාදුං, භහි කදුච්ඡ² තිගොකුකප්පට්ඨසඤ්චියා විතා විසෙසාධිගමො සමභවති. ඉමෙඤ්ඤ සුභොතස්සති ඉමෙඤ්ඤ පන පස්මදුතිය සුත්තෙඤ්ඤ යථාකමමං වට්ටවිට්ටමෙච්ච කපිතං.

1. 3. 3.

නතිසෙ අභාවිතනති එත්ථ භාවනා නාම සමාධිභාවනා, සා යත්ථ ආසඤ්චිතබ්බො, නං කාමාවච්චපස්මමහාකුසලවිභවාදි අභාවිතනති අධි පෙපනනති. ආහ:-දෙවමනුස්සසමපතතිසොති ආදිං.

1. 3. 4.

වතුපෙව යසමා විතනනානි විවරවවසෙනෙව උප්පනනවිතනං අධිපෙපහං නසමා ජාතිජරාවාසාධිමරණසොසාදිදුකකසස අනිබ්බතනන හො මහතො අත්ථාස සංවතනනිති යොජනා වෙදිතබ්බා.

1. 3. 5. 6.

පඤ්චමඡවෙය්සු උප්පනනනනි අවිතතුප්පාදදිබණ්ණනායමි අහා පිතං භාවනාරහිතං අපානුභවතෙව පණ්ණිතසමවහසස උප්පනනනිවිව සස අසාධනතො. යථා අපුතෙනානි. සො හි සමපො හුඤා පිතු පුතන කිව්වං අසාධෙනො අපුතෙනානි ලොකෙ වුච්චති, එවං සමපදමිදං. හෙනාහ:- නසමානි ආදිං. ගෙනු ඛමමසුනි ලොකුතනරපාදනාඤ්ඤා නාදිසු, ඵෙරෙ පන මත්ථාපනතමෙව භාවිතං විතනං දසොහො මග්ගවිතනමෙවති ආහ.

1. 3. 7. 8.

සනුතමට්ඨමෙසු සුනප්පනං අභගනනනි භාවනාබහුලීකාරවසෙන පුනප්පනං න සනං, ඉමානිපිමෙති ඉමෙසු විසු සුතොසු ආගනානි ඉමානිපි වෙ විතනානි.

1. 3. 9.

නවමෙ දුකෙබ්බානි කිවෙජන,¹ අබ්බිහනි²නි ආනෙති, දුසො සනිකොනි දුකෙබ්බ පෙසෙහබ්බහො.

1. 3. 10.

මත්ථාපනතං විපසානාසුඛං පානනිකාඤ්ඤානසුඛතො සනුතනර පණ්ණිතනරමෙවති ආහ:- කොනසුඛතො විපසානාසුඛනනි. හෙනාහ හග්ගා:-

සුඤ්ඤගාරං පටිට්ඨසස සනුතවිතනාසස හිකවුතො;
අමානුසී රති හොති සමමා³ධවමං විපසානො.
යතො යතො සමමසනි බ්බානං උදයබ්බසං;
ලහනි පජීතිපාමොජ්ජං අමහං තං විජානනනනි.

නං හි විතනං විසාසට්ඨඉ ඤචජ්ජරසදිසං. අමොසනාවනො

අභමමනි මගෙහා නනිසො.

1. 4. 1.

වතුත්ථසස පඨමෙ අදනනනනි විතනනාවනාය විතා නදනනං, හෙනාහ:-සුනිසංවරරහිතනනි.

1. සී. මු. අ. අබ්බිහනි පෙසියහිති,
2. සී. මු. අ. අබ්බහනිති ආපනනි, දුසොබ්බානි පොසෙහො.
3 ම. සමම

1. 4. 3.

වතුණේ හතියය වුනතව්පරියායෙන අණෝ වෙදිහබෙබා.

1. 4. 5. 6.

පඤ්චමතටෙය්සු පුරිමසදිසො එවානි හතියවතුන්සදිසො එව.

1. 4. 7. 8.

සත්තමටෙය්මෙසු උපමා පනේසු:නි යථා පස්මාදීසු අදනනාහනි අසාදයො උපමාහාවෙන ගතිහා, එවමෙත්- සත්තමටෙය්මෙසු අසංවුන සරවාරුදිවසෙන වෙදිහබෙබානි වුනනං.

1. 4. 9. 10

නවමදසමෙසු වතුහිපිපදෙහිති අදනනාදිහි වතුහි පදෙහි යොජෙතා නවමදසමානි සුත්තානි වුත්තානිනි යොජනා.

අදනන¹වගෙගා වතුණෝ

1. 5. 1.

පඤ්චමසු පස්මෙ “උපමාව ඔපමමං” “සො එව අණෝ” ඔපමමණෝ, හසමං ඔප්මමණේ නොධොබෙබි නිපානො. සෙසයපාපිති යථානි අණෝ. එත් වහනු ගඟවා කන්වි අණේන උපමං පරිවාරේනා දසෙසනි, වන්සුනෙන විය පාරිව්ජනනානොපමඅගතිකකිකොපමාදීසුනෙනාසු විය ව කන්වි උපමාය අත්ං පරිවාරේනා දසෙසනි, ලොණමිලිසුනෙන විය සුවණණකාරකසත්තපුරියොපමාදී²සුනෙනාසු විය ව. ඉමසමිං පන සාලීසුනොපමෙ උපමාය අත්ං පරිවාරේනා දසෙසනොනො සෙසයපාපි හිකකිවෙති ආදිමාහානි පොත්තොසු ලිඛනති. නං මජ්ඣිමට්ඨකාපාය වත්සුභාචණ්ණනාස න සමෙහි. නත් හි ඉදං වුනනං “සෙසයපා පි හිකකිවෙ වත්තනි” හිකකිවෙ යථා වත්ං, උපමාවචනමෙහං. උපමං කරුණොනා ව හගවා කන්වි පස්මං යෙව උපමං දසෙසනා පච්ජා අත්ං දසෙසනි. කන්වි පස්මං අත්ං දසෙසනා පච්ජා උපමං කන්වි උපමාය අත්ං පරිවාරේනා දසෙසනි, කන්වි අණේන උපමං නථා ගෙස:-සෙසයපාපිසු හිකකිවෙ වෙ අගාරු සවාරු³ නත් වකුමා පුරිසො මජෙකි සිනො පසෙසයසානි සකලමපි දෙවද්දාසුනනං උපමං පස්මං දසෙසනා පච්ජා අත්ං දසෙසනොනො ආහ, තිරුකුබ්බං තිරු පාකාරං තිරුපබ්බහං අසජ්ජමානො ගච්ජති, සෙසයපාපි ආකාසෙති ආදිනා පන නයෙන සකලමපි ඉද්ධිවිධං අත්ං පස්මං දසෙසනා පච්ජා උපමං දසෙසනොනො ආහ, සෙසයපාපි මුගඟණ පුරිසො සාරනිකො සාර ගවෙසිති ආදිනා නයෙන සකලමපි වුලසාරුපමසුනනං උපමාය අත්ං පරිවාරේනා දසෙසනොනො ආහ, ඉධ පන හිකකිවෙ එකචෙව

1. සි. මු. අ. දහන 2. සි. මු. අ. පුරියොපම 3. ම. පනචාරු

කුලපුත්තා ධර්මං පරියාපුණ්ණනි සුත්තං-පෙ-“සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ පුරි
 සො අලගදදුඤ්ඤො”ති ආදීනා පන නයෙන සකලමි අලගදදුසුත්තං
 මහාසාරාමසුත්තනනි ඵලමාදීති සුත්තනි අනෙත උපමං පරිවා
 රෙඤ්ඤා දසෙසනෙතා ආහ, සවායං ඉධ පස්මං උපමං දසෙසනා පච්ඡා
 අත්ථං දසෙසතිති. ඵත්ථ හි මුලසාගෙ පමාදීසු පස්මං උපමං වඤ්ඤා නද
 නනනරං උපමෙය්‍යත්ථං වඤ්ඤා පුන උපමං වදනෙතා උපමාය අත්ථං පරි
 වාරෙඤ්ඤා දසෙසතිති වුතෙතා, අලගදදුසුත්තාදීසු පන අත්ථං පස්මං
 වඤ්ඤා නදනනනරං උපමං වඤ්ඤා පුන අත්ථං වදනෙතා අනෙත උපමං
 පරිවාරෙඤ්ඤා දසෙසතිති වුතෙතා. තෙනෙවෙත්ථ ලින ස්වසභාසිතිසං
 වුත්තා:- පස්මං උපමං වඤ්ඤා නදනනනරං උපමෙය්‍යත්ථං වඤ්ඤා 1 පුන
 උපමං වදනෙතා උපමාය අත්ථං පරිවාරෙඤ්ඤා දසෙසතිති වුතෙතා.
 අනෙත උපමං පරිවාරෙඤ්ඤානි ඵත්ථාපි ඵසෙව නයොති, ඉධ පන
 කත්ථි අනෙත උපමං පරිවාරෙඤ්ඤා දසෙසති වස්සුතෙත විය පාටි
 ච්ඡ නා ආසාම අග්ගිකකිකොපමාදීසුතෙත සු විය වාති වුත්තං. නත්ථ
 වත්ථසුතෙත නාව “සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ වත්ථං සංකිලියං මලගහතිනං.
 නමෙතං රජනො යස්මිං යස්මිං රභිගජාතො උපසංහරෙය්‍ය, යදි නිලී
 කාය, යදි ජිනිකාය; යදි ලොහිතිකාය, යදි මඤ්ජුට්ඨිකාය, දුරත්තවණ්ණ
 මෙවස්ස. හං කිස්ස හෙතු? අපරිසුඤ්ඤා භික්ඛවෙ වත්ථස්ස. ඵලමෙව
 ඛො භික්ඛවෙ විතෙන සංකිලියෙව දුග්ගති පාටිකඛො”ති ආදීනා පස්මං
 උපමං දසෙසනා පච්ඡා උපමෙය්‍යත්ථො වුතෙතා, න පන පස්මං අත්ථං
 වඤ්ඤා නදනනනරං උපමං දසෙසනා පුන අත්ථො වුතෙතා, යෙන කත්ථි
 අනෙත උපමං පරිවාරෙඤ්ඤා දසෙසති, වස්සුතෙත වියාති වදෙය්‍ය.
 නථා පාටිච්ඡන්තනොපමෙපි “යස්මිං භික්ඛවෙ සමයෙ දෙවනං නාව
 තිංසානං පාරිච්ඡන්තනො නොවිලාගෙ පණ්ණිපලාසො හොති, අත්ත
 මනා භික්ඛවෙ දෙවං නාවතිංසා නස්මිං සමයෙ හොති. පණ්ණිපලාසො
 පාරිච්ඡන්තනො නොවිලාගෙ න විරසෙසවදුති ඡිනා? පලාසො හවි
 ස්සතිති. =පෙ=ඵලමෙව ඛො භික්ඛවෙ යස්මිං සමයෙ අරියසාවනො අගාර
 සමා අනගාරියං පබ්බජ්ජාය වෙතෙති’ පණ්ණිපලාසො භික්ඛවෙ අරිය
 සාවනො නස්මිං සමයෙ හොති”ති ආදීනා පස්මං උපමං දසෙසනා පච්ඡා
 අත්ථො වුතෙතා. අග්ගිකකිකොපමෙ “පස්සථ නො තුමො භික්ඛවෙ අමුං
 මහන්තං අග්ගිකකිකං ආදීනං සමපජ්ජලිනං සජොතිභුතනි. ඵලමහ
 නෙන. හං කිං මඤ්ජුට්ඨිකවෙ කතමනනු ඛො වරං යං අමුං මහ
 නතං අග්ගිකකිකං ආදීනං සමපජ්ජලිනං සජොතිභුතං ආලිඛෙතඤ්ඤා
 උපතිසීදෙය්‍ය වා උපතිපජෙය්‍යය 3 වා, යං බත්තියනඤ්ඤං වා බ්‍රාහමණ
 කඤ්ඤං වා ගහපතිකඤ්ඤං වා මුදුනලනහත්ථාදං ආලිඛෙතඤ්ඤා උප
 තිසීදෙය්‍ය වා උපතිපජෙය්‍යය වා”ති ආදීනා පස්මං උපමං යෙව දසෙස
 නා පච්ඡා අත්ථො වුතෙතා. න පන පස්මං අත්ථං වඤ්ඤා නදනනනරං
 උපමං දසෙසනා පුන අත්ථො වුතෙතා. නස්මා කත්ථි අනෙත උපමං
 පරිවාරෙඤ්ඤා දසෙසති වස්සුතෙත විය පාටිච්ඡන්තනොපමඅග්ගි
 කකිකොපමාදීසුතෙත සු විය වාති න වත්තබ්බං. තෙවි පනෙත්ථ ඵලං

1. උපමෙය්‍යත්ථං පස්මං වඤ්ඤා නදනනනරං අත්ථං වඤ්ඤා-සබ්බත්ථ.
 2 සී. සීඤ 3 ම. නිපපජෙය්‍යය

වණණයනා:- අත්තං පස්මං චඤා පච්ඡා ව උපමං දසෙස්සනො අනෙත උපමං පරිවාරෙඤා දසෙස්සති නාම. උපමං පන පස්මං චඤා පච්ඡා අත්තං දසෙස්සනො උපමාය අත්තං පරිවාරෙඤා දසෙස්සති නාම. හදු භයස්සපි ආගතට්ඨානං නිදසෙස්සනො ඔත්තපුතො වියාති ආදි මාහාති. තමපි කත්ථි අනෙත උපමං පරිවාරෙඤා දසෙස්සති ඔත්ත පුතො විය පාදිව්ඡනො. පමදගිතො. පමදාදිපුතොපු විය වාති වතනබ්බං. එවඤ්ච වුච්චමානෙ කත්ථි උපමාය අත්තං පරිවාරෙඤා දසෙස්සති ලොණමබ්බලපුතො වියාති විපුං න වතනබ්බං, අගිතො. පමදාදිපුතො වියාති එත්තාදිසද්දෙතව සමගතිතතනා. ලොණමබ්බලපුතොපිති “සෙස්සඵාපි තිතබ්බෙව පණ්ණිනො වියතො කුසලො සුදෙ රුජානං වා රුජමමාමහනං වා නානග්ගරසෙහි සුපෙහි පච්චුපට්ඨිනො අස්ස අමබ්බලගෙහිපි තිතනකගෙහිපි හදුකගෙහිපි මධුරගෙහිපි බාරකෙහිපි ලොණ්කෙහිපි අලොණ්කෙහිපි, සබ්බො සො භිකබ්බෙව පණ්ණිනො වියතො කුසලො සුදෙ සකස්ස හතතු නි තනං උග්ගණ්ණාති ඉදං වා මෙ අජ්ජ හතතු සුපෙයසං රුච්චති, ඉමස්ස වා අති හරති, ඉමස්ස වා බුහුං ගණ්ණාති, ඉමස්ස වා වණණං භාසති. අමබ්බලගං මෙ අජ්ජ හතතු සුපෙයසං රුච්චති. අමබ්බලගස්ස වා අතිහරති, අමබ්බ ලගස්ස වා බුහුං ගණ්ණාති, අමබ්බලගස්ස වා වණණං භාසති=පෙ=අලොණ්කස්ස වා වණණං භාසති. සබ්බො සො භිකබ්බෙව පණ්ණිනො වියතො කුසලො සුදෙ ලාභී වෙච ගොති අච්ඡාදනස්ස, ලාභී වෙතනස්ස, ලාභී අතිහාරාණං. හං කිස්ස හෙතු? තථා හි සො භිකබ්බෙව පණ්ණිනො විය තො කුසලො සුදෙ සකස්ස හතතු තිමිතනං උග්ගණ්ණාති. එවමෙච බො භිකබ්බෙව ඉධෙකවෙචා පණ්ණිනො වියතො කුසලො භිකබ්බු කායෙ කායානුපස්සී විහරති=පෙ=වෙදනාපු=පෙ= විතො=පෙ=ධම්මෙපු ධම්මානුපස්සී විහරති. ආනාපි සමපජනො සතිමා විතොය ලොකෙ අති ජ්ඣාදෙමනස්සං. තස්ස ධම්මෙපු ධම්මානුපස්සිනො විහරතො විතනං සමාධියති, උපකකිලෙසා පභියනති. සො හං තිමිතනං උග්ගණ්ණාති. සබ්බො සො භිකබ්බෙව පණ්ණිනො වියතො කුසලො භිකබ්බු ලාභී වෙච ගොති දිට්ඨධම්මෙපුබ්බාරුඤං, ලාභී සතිසමපජඤාඤස්ස. හං කිස්ස හෙතු? තථා හි සො භිකබ්බෙව පණ්ණිනො වියතො කුසලො භිකබ්බු සකස්ස විතනස්ස තිමිතනං උග්ගණ්ණාති”ති එවං පස්මං උපමං දසෙස්සතො පච්ඡා අනෙත වුතො. සුමණ්ණසාරස්මයකො පමදාදිපුතොපු විය වාති ඉදඤ්ච උදගරණමෙත්ත න සමගතං¹ ගච්ඡති. සුමණ්ණසාරස්මයනාදිපු පස්මං උපමාය අදසසිතතො. එතොපු හි සුමණ්ණසාරෙණ පමදාදිපුතො නාම “අධිවිතනමනුසුතොන භිකබ්බෙව භිකබ්බුනා තිණ්ණි තිමිතනාති කා ලෙත කාලං මනසි කානබ්බාති. කාලෙත කාලං සමාධිතිමිතනං මනසි කානබ්බං, කාලෙත කාලං පග්ගනතිමිතනං මනසි කානබ්බං, කාලෙත කාලං උපෙකකාතිමිතනං මනසි කානබ්බං. සමෙ භිකබ්බෙව අධිවිතනමනු සුතො භිකබ්බු එකනතං සමාධිතිමිතනඤ්ඤෙච මනසි කරෙය්‍ය, ඤානං හං විතනං කොසජ්ජාය සංවතොය්‍ය. සමෙ භිකබ්බෙව අධිවිතනමනුසුතො

1 උදගරණමෙත්තන සමගතං-සබ්බඵ

භික්ඛු ඵකන්තං පග්ගනනිමිත්තකඤ්ඤාවු මනසි කරෙය්‍ය, ධානං නං විත්තං උදධිවිමය සංවතෙනාය්‍ය. සචෙ තිකනිචෙ අධිවිත්තවනුසුත්තනා භික්ඛු ඵකන්තං උපෙකනානිමිත්තකඤ්ඤාවු මනසි කරෙය්‍ය, ධානං හං විත්තං න සමමා සමාධියෙය්‍ය ආසවානං ඛයාය. යතො ව ඛො භික්ඛවෙ අධිවිත්තවනුසුත්තනා භික්ඛු ඛාලෙන කාලං සමාධිනිමිත්තං=පෙ=පග්ගනනිමිත්තං=පෙ=උපෙකනානිමිත්තං මනසි කරෙති, නං ගොති විත්තං මුදු ව කචමඤ්ඤඤච පහසුරඤ්ඤච, න ව පහඛගු, සමමා සමාධියති ආසවානං ඛයාය. සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරෙ වා සුවණ්ණකාරනෙත වාසි වා උකකං ඛිකිති, උකකං ඛිකිතවා උකකාමුඛං ආලිමපති, උකකා මුඛං ආලිමිතවා සණ්ඨාසෙන ජාතරූපං ගභෙතවා උකකාමුඛෙ පකිච්චිතවා කාලෙන කාලං අතිධමති, කාලෙන කාලං උදනෙන පරිපෙඨාසෙති, කාලෙන කාලං අජ්ඣුපෙකති. සචෙ භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරෙ වා සුවණ්ණකාරනෙතවාසි වා හං ජාතරූපං ඵකන්තං අතිධමෙය්‍ය, ධානං හං ජාතරූපං දභෙය්‍ය. සචෙ භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරෙ වා සුවණ්ණකාරනෙතවාසි වා හං ජාතරූපං ඵකන්තං උදනෙන පරිපෙඨාසෙය්‍ය, ධානං හං ජාතරූපං නිබ්බායෙය්‍ය. සචෙ භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරෙ වා සුවණ්ණකාරනෙතවාසි වා හං ජාතරූපං ඵකන්තං අජ්ඣුපෙකෙය්‍ය, ධානං හං ජාතරූපං න සමමා පරිපාකං ගචෙජ්ජය්‍ය. යතො ව ඛො භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරෙ වා සුවණ්ණකාරනෙතවාසි වා හං ජාතරූපං කාලෙන කාලං අතිධමති, කාලෙන කාලං උදනෙන පරිපෙඨාසෙති, කාලෙන කාලං අජ්ඣුපෙකති, හං ගොති ජාතරූපං මුදු ව කචමඤ්ඤඤච පහසුරඤ්ඤච, න ව පහඛගු සමමා උපෙති කමමාය. යස්‍යා යස්‍යා ව පිලිකිනවිකතිසා ආකඛිති, යදි, පට්ටනාය, යදි කුණ්ඩලාය යදි ගීවෙය්‍ය කාය, යදි සුවණ්ණමාලාය, වඤ්ඤාසු අත්ථං අනුගොති. ඵචමෙච ඛො භික්ඛවෙ අධිවිත්තවනුසුත්තනා භික්ඛු=පෙ=සමමා සමාධියති ආසවානං ඛයාය. යස්‍ය යස්‍ය ව අතිඤ්ඤ සච්ඡිකරණීයසු ධමමසු විත්තං අතිති න්නාමෙති අතිඤ්ඤ සච්ඡිකිරියාය, නත්‍ර නත්‍රෙච සකිච්චිතං පාපුණ්ණි සති සති ආයතනෙති. ඵචං පඨමං අත්ථං දසෙය්‍යචා නදනන්තරං උපමං වච්චා පුනපි අත්ථො වුත්තො. සන්තප්පි ජනාපමෙ ව=අතිවිවා භික්ඛවෙ සඛිකාර, අද්ඛුචා භික්ඛවෙ සඛිකාර, අනසාසිකා භික්ඛවෙ සඛිකාර, යාවඤ්ඤිදං භික්ඛවෙ අලමෙච සඛිකාරෙරසු නිබ්බිජ්ඣං, අලං විරජ්ඣං, අලං විමුච්චිං. සිනෙරු භික්ඛවෙ පබ්බතරාජා වතුරාසීනියොජන සහසාති ආයාමෙන, වතුරාසීනියොජනසහසාති විජාරෙන, වතුරාසීනියොජන සහසාති මහාසමුදෙද අජෙකාගාලො, වතුරාසීනියොජන සහසාති මහාසමුදු අච්චුගහො ගොති. සො ඛො භික්ඛවෙ සමයො යං කදුචි කරගචි බහුති වසාති බහුති වසසකාති බහුතිවසසහසාති බහුති වසසදසහසාති බහුති වසසසහසාති දෙවො න වසසති. දෙවෙ ඛො පන භික්ඛවෙ අවසුනෙන යෙ කෙච්චෙ ඛිජගාමගුහගාම ඔසධිනිණ්වනපපනෙයො, නෙ උයසුසුනති විසුසුසුනති න භවනති. ඵචං අතිවිවා භික්ඛවෙ සඛිකාර, ඵචං අද්ඛුචා භික්ඛවෙ සඛිකාර, ඵචං අනසාසිකා භික්ඛවෙ සඛිකාරති ආදිනා පඨමං අත්ථං දසෙය්‍යචා නදනන්තරං උපමං වච්චා පුනපි අත්ථො වුත්තො. අඵ වා සුරියසු භික්ඛවෙ උදයතො ඵහං පුබ්බඛමං ඵහං පුබ්බනිමිත්තං:- යදිදං අරුණ්ණං.

එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛුනො අරියස්ස අට්ඨධිතිකස්ස මගස්ස උපපාදය එතං පුබ්බභවමං එතං පුබ්බනිමිත්තං:- යදිදං කලුතාණමිත්තතා”ති යදෙනං සංයුක්තනිකායෙ ආගතං, නං ඉධ සුඤ්ඤොපමසුත්තනනි අධිපෙපනං සියා, තච්චි කත්ථි උපමාය අත්ථං පරි වාරෙඤා දසෙහිති ඉමිනා න සමෙති, පස්මං උපමං වඤා තදනන්තරං අත්ථං දසෙහිති පුන උපමාය අවුත්තතතා. පස්මමෙව හි තත් උපමා දසසිනා. ඉමසමිං පන සාලිසුභොපමෙ උපමාය අත්ථං පරිවාරෙඤා දසෙහිනො සෙයාපාපි භික්ඛවෙති ආදිමානාති ඉදමච්ච වචනමසඞ්ඛනිතං වස්මසුත්තස්ස ඉමස්ස ව විසෙසාභාවතො. උභයත්ථාපිති පස්මං උපමං දසෙහිති පච්ඡා අත්ථං වුත්තො. නස්මා එවමෙත්ථ පාඨෙන භවිතබ්බං: “නත්ත භගවා කත්ථි පස්මං යෙව උපමං දසෙහිති පච්ඡා අත්ථං දසෙහිති වස්මසුත්තෙ විය පාඨවිජ්ජනනොපමඤ්ඤිකාමධිසුත්තෙත්තසු විය ව, කත්ථි අත්ථෙන උපමං පරිවාරෙඤා දසෙහිති සුවණ්ණකාර සත්තසුඤ්ඤොපමාදිසුත්තෙත්තසු විය. ඉමසමිං පන සාලිසුභොපමෙ පස්මං උපමං දසෙහිති පච්ඡා අත්ථං දසෙහිනො සෙයාපාපි භික්ඛවෙති ආදි මාහා”ති. අඤ්ඤාපා මජ්ඣිමට්ඨනාපාය විරුඤ්ඤිති. ඉධාපි ව පුබ්බෙනාපරං න සමෙති. මජ්ඣිමට්ඨනාපාය වුත්තනායෙනෙව වා ඉධාපි පාඨො ගඟෙ නබ්බො. කණ්ඨදසො සාලිප්පස්ස කුණෙධි¹ උපපජ්ජනනාවලො සාලි සුභං නපා ආවසුභං. සුභස්ස නනුඤාභාවතො හෙදවතො හෙදො නාති මහාභොතිති ආහ:- භිඤ්ඤස්සති ඡම් ඡඤ්ඤස්සතිති අත්ථොති. යථා මිච්ඡා ධම්මසාලිසුභාදි අකකන්තමපි ගත්ථාදිං න භිඤ්ඤති භිඤ්ඤං අයොගහ භාවෙන සීතතතා. එවං ආවයගාමි²විතතං අවිජ්ජං න භිඤ්ඤති භිඤ්ඤං අයොගහභාවෙන උපපන්නතතාති ඉමමත්ථං දසෙහිති මිච්ඡාධම්මෙනාති ආදිනා. අට්ඨසු ධාමොසුති දුකෙක අඤ්ඤාණනාති ආදිනා වුත්තෙත්තසු දුකබා දිසු වතුසු සවෙවසු පුබ්බෙනාදිසු වතුසු වාති අට්ඨසු ධාමොසු. සභාබහ ලනති විරකාලපරිභාවනාය අතිරිය බහලං, “මහාවිසයනාය මහාපටි පකඛනාය බහුපරිවාරනාය බහුදුකඛනාය ව මහති අවිජ්ජාති මහාඅවි ජ්ජා”තං මහාඅවිජ්ජං, මහාසද්දෙහි බහුභාවත්ථොපි ගොති³ මහාජනොති ආදිසු විය. නණ්ණා වානතො තිකඛින්නභාවෙනාති තත් නණ්ණාය අභාවමෙව වදති.

1. 5. 2.

දුතියෙ පාදෙනෙව අවමද්දිනෙ අකකන්තනනි වුවමානෙ ගත්ථෙන අවමද්දිනං අකකන්තං විය අකකන්තනනි රුලුභිතෙසාති⁴ ආහ අකක නනනෙත්ත වුත්තනනි. අඤ්ඤොපමායෙහි අරියදෙසවධිසිතං වොහාඤො, මහන්තං අගහභවො අපමන්තාසෙසව ගහණෙ පයො ජනං දසෙහිතුං කස්මා පනාතිආදි ආරඤ්ඤා’නොන විවට්ටුපතිස්සය කුසලං නාම යොතිසො උපපාදිතං අපපකනති න විනොතබ්බං,

1 සී. සාලිසුභස්ස කුණෙධි. ම. සාලිප්පස්ස ජුණෙධි
 2 සී. අපවයගාමි
 3 සී. බහුභාවතො බහු භාවතො
 4 සී. රුලුභිසද්දෙනාති

අනුකතමෙන ලඛ්‍යවිධයං හුන්වා වසිසමානං බුද්ධකනදී පිය පකකිකි
මහොසා සමුද්දං, අනුකතමෙන නිබ්බානමහාසමුද්දමෙව පුරිසං පාපෙති
නි දීපෙති. පච්චිකමොධිං බුද්ධභූමිනනි¹ව පච්චිකෙන උපයොගවචනං,
වච්චවච්චං කභිකනනි යථාකතමෙන වුත්තං.

1. 5. 3.

නතියෙ දෙසෙන පද්ධතිවිභවනනි සමපසුභවධම්මානං, යසම්
සන්තානෙ උපපජ්ජති නසං ව දුසනෙන විසසංසධිපුති වුත්තසද්දසෙන
දෙසෙන පද්ධතිවිභවනා, අනනනනා: වි: නනනනා: නි අනනනනා වෙහො
පරිසංඝයෙන සබ්බසංඝයෙන වා සභිතෙන විතෙනන, පටිච්චි
දේසනා: නි සංඝයෙන පරිච්චි:දිනා, “ඉට්ඨානාරෙන එතිනි අයො” සුඛං
“සබ්බසො අපෙහො අයො එනසං, එනසමාති වා අපාපො.” “නාගි
නසං වෙහසි:නසං ව දුකකිසං ගති පච්චනිට්ඨානනනි දුගනනි” “නාරණා
වසෙන විවිධං විනාරෙන ව නිපාතිසනනි එතානි විනිපානො” “අප
නොපි නත් අයො සුඛං එතානි නිපො:නි එවමෙත් අත්ථො චෙදි
නබ්බො.

1. 5. 4.

වජුත්ථෙ සද්ධා:පසාදෙන පසනනනනි සද්ධාසංඛාතෙන පසාදෙන
පසනනං, න ඉන්ද්‍රියානං අනි:පසසනනාය. සුඛසං ගතිනනි සුඛසං පච
ත්තිට්ඨානං, “සුඛමෙවෙත් ගච්චනනි, න දුකකිනනි වා සුගනනි.” “මනා
පිය රූපාදිනාය සහ අග්ගෙතිනි සග්ගං” ලොකං.

1. 5. 5.

පසඤ්චමෙ “පරිලාභඋපසමා:ගරෙ රහදෙ, එත්ථානි රහදෙ.” උදක
පුණ්ණො රහදෙ. [උදකරහදෙ]“උදකං දහනි ධාරෙතිනි³ උදකදහො”
ආච්චෙ:නි කලලබ්හුලනාය ආකුලො, හෙනාහ:- අච්චපසනනනනි.
ලුලිනො:නි වාහෙන ආලොලිනො, හෙනාහ:- අච්චසංඝිනොනි. වානා
භිකාතෙන විචිතනරඛනමාලාසමාකුලනාය⁴හි පරිතො න සංඝිනො වා
අපටිසංඝිනො: වානාභිකාතෙන උදකසං ව අපහාවෙන කලලිභුතො
කද්දමනාවපසනනනනි ආහ කද්දමිභුතො:නි: සිපටිසො: මුත්තා සිපටි
ආදයො, සමුච්චා: සංඛිසලානවිසෙසා, චරනනමි නිධි නනමිති යථා
ලාභ වචනමෙනං දට්ඨබ්බං, නමෙව හි යථාලාභවචනනං දසෙසංචුං එත්ථා
නි ආරඤ්චං. පටිසංඝ:නදෙධනා:නි පටිච්චාදිතෙන, නසිදං නාරණෙන
ආච්චලනාවසං දසනනං. “දිට්ඨිමෙව ඉමසම් අනනනාවෙ හවො දිධි
බමිමිනො.” සො පන ලොකියොපි ගොති ලොකුත්තරෙපීති ආහ:-
ලොකියලොකුත්තරමිසංගොනි. “පෙච්ච සමාදෙහබ්බතො සමප
ඤ්චො” පරලොකො, හෙනාහ:-සො හි පරත් අත්ථානි පරත්ථානි. ඉති

1 සී. මු. අ. පච්චිකමොධි බුඛිභුමි 2 ම. අභි
[] සබ්බත් උභං 3 සී. දධානිනි
4 සී. විචිතරඛනමාලාසමාකුලනාය

වාගසසාති විඤ්ඤයති. අඛණ්ඩවුද්දසනති හෙවි, අඛණ්ඩවුද්දසනති අපරෙ. සාධිතං දියඛණ්ඩසතං වාගාති දළතං නාචා වදනති විමංසිනඛණ්ඩං. වුද්දනාලිතො තුමෙඛා, පුච්ඡාන අභාවෙතොති සකකා පන භනෙන උපමං භාදුනති එවං පවනතාය පුච්ඡාය අභාවෙන න භනා උපමා ඛණ්ඩදෙසනාපරිසෙසාගෙනති සනතිනිනපරිසාය යථාරුඛ්ඛමම දෙසනාය පරිසෙසානෙ.

1. 5. 9.

නවමෙ පහසරනති පරිසොදාහං සභාවපරිපුඛතෙත්ත, හෙතොත: පණ්ඩරං පරිපුඛනති. පහසරනාදයො නාම වණණධාතුයං ලඛනනක විසෙසාති ආහ:- කිමපන විතතසස වණණො නාම අත්ති. ඉතරො අරුපතාය “නඤ්ඤ”නි පටිකඛිපිඤා පරියායකථා අයං නාදිසසස විතතසස පරිපුඛනාවනාදිපනායාති දසෙසනො “නිලාදිනනති” ආදිමාහ. නථාහි “සො එවං සමාගිතෙ විතෙන පරිපුඛෙ පරිසොදාහෙ”නි චුතතා. හෙනෙ වාහ:- ඉදමපි නිරුපකකිලෙසතාය පරිපුඛනති පහසරනති. කිමපන භවඛනවිතතං නිරුපකකිලෙසනති? ආම සභාවතො නිරුපකකිලෙසං, ආගනතුකඋපකකිලෙසවසෙන පන සියා උපකකිලිට්ඨං. හෙනොත:-නඤ්ඤ ඛොතිආදිං. නඤ්ඤ අතතනො¹ හෙඤ්ඤ භිකඛුතං පච්චකඛනාවතො පුඛෙඛ ඉදනති වඤා ඉදති පච්චාමසනවසෙන නනති² ආහ. වසඤ්ඤ අඤ්ඤපතායනෙ. ඛොසඤ්ඤ වචනාලඛකාරෙ අවධාරණෙ වා. වකඛමානසස අත්ඤ්ඤ නිච්ඡිනභාවතො භවඛනවිතෙනන සභාවට්ඨානාභාවතො උපකකිලෙසානං ආගනතුකනාති ආහ:-අසහජාතෙහිති ආදිං. “රුගාදයො උපෙච්ච විතතසනානං කිලිසනති විඛාධෙනති උපජාපෙනති වා”නි ආහ:- උපකකිලෙසෙහිති රුගාදිහිති. භවඛනවිතතසස නිපපරියායෙනො උපකකිලෙසෙහි උපකකිලිට්ඨතා නාම නඤ්ඤ අසංසට්ඨතාවතො. එන සනනතිපරියාපනනතාය පන සියා උපකකිලිට්ඨතාපරියායොති ආහ:- උපකකිලිට්ඨං නාමාති චුච්චතිති. ඉදති නමඤ්ඤ උපමාය විභාවෙචුං යථාහිති ආදිමාහ. හෙන භිතතසනනානගතායපි නාම ඉරියාය ලොකෙ ගාරඤ්ඤනා දිසසති.³ පගෙව එනසනනානගතාය ඉරියායාති ඉමං විසෙසං දසෙසති. හෙනොත:- ජච්චනකඛණ්ණෙ=පෙ= උපකකිලිට්ඨං නාම භොතිති.

1. 5. 10.

දසමෙ භවඛනවිතතමෙව විතතනති “පහසරමීදං භිකඛවෙ විතතනති” චුතතං භවඛනවිතතමෙව, යදඤෙන භවඛනවිතතං නාදිස පච්චායසමවායෙ උපකකිලිට්ඨං නාම චුච්චති, හදඤෙන නඛඛිඬුර පච්චායසමවායෙ උපකකිලෙසහො විමුතතනති චුච්චති. හෙනොත: උපකකිලෙසහො විපමුතතං නාම ගොතිති. සෙසමෙත්ත නවමසුතෙන චුතතනායානුසාරෙන වෙදිනඛණ්ඩං.

සඤ්ඤමො චගෙහා.

1 සී. අතතංනා ම 2 සී. තඤ්ඤ ඛොති 3 සී. ලොකවොභාරො යථා පනිදිසසති

නානප්‍රකාරානං සකකායද්විධාදිනං ¹ අවිග්‍රහනනා නා ජනෙනති, නාති
 වා ජනිනාති පුත්‍රජනා” අවිකානමෙව වා ජනසද්දෙ වදති. පුත්‍රිනං ²
 සසාධනං මුඛලොකානාති එස ජුත්‍රජනා සත්‍ර පටිඤ්ඤ ඵනෙසනති
 පුත්‍රජනා” “සබ්බගතිහි අවුට්ඨිනාති එස ජනෙනබ්බා, ජයනති³ වා එස
 සත්තාති ජනා” ගතිසො, “නා පුත්‍ර ඵනෙසනති පුත්‍රජනා” “ඉතො පරෙ
 ජායනති ඵනෙගිති ජනා” අභිසංඛාරාදදෙයො. හෙ ඵනෙසං පුත්‍ර විජ්ජ
 නතිති පුත්‍රජනා” අභිසංඛාරාදදෙයො එව වා ⁴ ජනසද්දෙ දට්ඨබ්බො.
 ඔක්ඛා භාමොසාදෙයො, රුගහනිආදෙයො සහනාපා, හෙ එව සබ්බෙපි වා
 කිලෙසා පටිලොභා පුත්‍ර පඤ්ඤා භාමගුණෙත්‍ර රත්තාති එස “ජායතිති
 ජනො” රාගො ගෙධොති එවමාදිතො. “පුත්‍ර ජනො ඵනෙසනති පුත්‍ර
 ජනා” “පුත්‍ර ජනා ජානා රත්තා”ති එවං රුගාදිදෙයො එව වා ජන
 සද්දෙ දට්ඨබ්බො රත්තාති වසං විය රඛනජානෙන⁵ විත්තංසං විපජ්ජනාම
 ඤරෙන ඡන්දරුගෙන රත්තා සාරත්තා, ගිදධාති අභිකඛිනසභාවෙන
 අභිනිජ්ඣනෙන. ගිදධා ගෙධං ආපනනා, ගපිතාති ගජ්ජනා විය දුමෙමාව
 නියනාවෙන නස් පටිබ්බා, මුඛිනිනාති කිලෙසවසෙන විසඤ්ඤාභූතා
 විය අනඤ්ඤාතිවං ⁶ මොහමාපනනා. අජෙකාපනනාති අනඤ්ඤාසාධා
 රතෙහ විය ඤාති ගිලිතා පරිනිට්ඨාපෙතා සිනා ලොභාති වඛිකාණං
 ඤො විය ආසත්තා, මහාපලිපෙ පහරනාසිකාගො පලිපනනපුට්ඨෙසා විය
 උච්චිතං. අසකඤ්ඤාසභාවෙන නිද්දිග්ගා, ලගිනාති මකකවාලෙපෙ
 ආලගනාවෙනසමමසිතො විය මකකපටා පඤ්ඤානං ඉත්‍රියානංවසෙන
 ආලගිතා, පලිබ්බාති සමබ්බා ⁷ උපද්දතා වා, ආවුට්ඨා⁸ ති ආවරිතා,
 නිවුට්ඨාති නිවුට්ඨා, ඔවුට්ඨාති පලිගුණසිතා පරියොනධා වා, සිගිනාති
 පිදගිතා පටිච්ඡන්තාති ඡාදිතා, පටිඤ්ඤාති ගෙට්ඨාමුඛජානා, අසසු
 නවාති ඵනෙන අවිජ්ජකිතා වුත්තාති ආහ: අකි ⁹ පුත්‍රජනො
 වුත්තොති. විත්තධම්මිතිවිත්තපටිගහනො නිජ්ජිති යාය පටිපතතියා
 විත්තංසං උපකකිලෙසං නහො විපපමුත්තඤ්ඤා යථා සභාවතො
 ජානෙයස, සා විත්තභාවනා විත්තට්ඨිති, එකාරමමනෙ සුට්ඨා සමාධාන
 වසෙන අවට්ඨිනිං පාදං ඤාති පවත්තිතා සමපසුත්තධමෙමති නිසංසා
 රමමනෙති ව සං විත්තංසං පරිගහනසඤ්ඤානා විපසංසා භාවනාපී
 නාසී, යාය වුත්තමත්ථං යථා සභාවතො ජානෙයස.

1. 6. 2.

දුකිසො සුභවාති පදංසං අත්ථො. අනන්තරසුත්තෙ වුත්තොයෙව.
 අරියසාවනොති එස වාදකකා සමභවතිති නං දෙසංසං අත්ථි අරියොති
 ආදි ආරඤ්ඤං. “පච්චෙචං සච්චාති බුච්චනෙතාති පච්චෙචබ්බා” නනු
 සබ්බෙත්ථ අරියා පච්චෙචනමෙව සච්චාති පටිවිජ්ඣනති ධම්මංසං පච්චත්ත
 වෙදනියභාවතො. නාසිදම්මිදං පටිවෙධං සකිංස වුත්තං. යථා පන
 සාවනා අඤ්ඤාසං නිසංසෙත්ථ සච්චාති පටිවිජ්ඣනති පරතො

1. සී. කෙලෙසානං සකකායද්විධාදිනං 5. ම. රඛනජානො තෙන සී. රඛනජනා
 2. සී. මු. අ. පුත්‍ර 6. ම. අනඤ්ඤාතිවං සී. අනඤ්ඤ දැතිවම්
 3. ම. ජයනති. 7. ම. සමබ්බා
 4. සී. එස 8. සී. මු. අ. ආවට්ඨා
 9. සී. මු. අ. අනො

සොසෙන විනා හෙසං දසුනමග්ගසු අනුප්පජ්ජනනො. යථා ව සමවාසලේඛ්‍යා අඤ්ඤාසං නිසසයභාවෙන සද්ධාති අභිසමුක්ඛිකන් න ඵවමෙතෙ, එතෙ පන අපරනෙය්‍යා හුචා අපරනායකභාවෙන සද්ධාති පටිච්ඡක්ඛිනති, තෙන චුතතා: "පච්චෙඛාං සද්ධාති බුඛ්චනෙතාති පච්චෙඛාබ්බා"ති. අභි සාවගො: න අභි සො:ති ඵඤ්ඤා ප්‍රාච්ඡනිකාය සමාය රතනත්තයෙ අභිප්පසනො සමොපි ගතිතො ඵව, ගිහි අනාගත ඵලොති ඉදං පන නිදසුනමත්තං දට්ඨබ්බං. යථාචුත්තප්‍රග්ගලො හි සරණගමනතො පට්ඨාය සොභාපතති ඵලසමිඡ්ඡිතිරියාය පටිපනො ඉච්චව වත්තබ්බතං ලහති. සමායමත්ථො දකඛිණාච්චිසුඛිසුත්තො න දිපෙනබ්බො. සුත්තවාති ඵඤ්ඤා චුත්තඅත්ථො නාම අත්තගිතපරගිතප්පටි පතති, තසු වසෙන සුත්තසමපනො. යං සමාය චුත්තං "සො ව ගොති සුත්තෙ උපපනො. 1 අප්පමි වෙ සගිහං නාසමාත්තො"ති ව ආදි අභි සාවගොති වෙදිකබ්බොති අරියසු භගවතො ධම්මසවන කිච්චෙව යුත්තප්පසුත්තභාවතො චුත්තං. උපකතිලෙසෙහි විප්පමුත්ති අනුපකතිලිට්ඨනා, තසු යථාසභාවරතනං දලහතරාය ඵව විත්තා භාවනාය සති ගොති, න අඤ්ඤාථාති බලවටිපසසනා කථිතාති චුත්තං.

1. 6. 3.

තතිසෙ. අග්ගිකකමොපමසුත්තනනඅමසුප්පනතිසනති අග්ගි කකිකොපමසුත්තෙ දෙසනාඅට්ඨුප්පනතිසං, නංදෙසනාගෙභුනං හි ඵකච්චානං හිකුඤ්ඤං මිච්ඡාපටිපනතිං නිමිත්තං නචො භගවා ඉමං සුත්තං දෙසෙසි. අච්ඡනිකමෙව ගොති අඤ්ඤාථාති සබ්බභාලං සුප්ප තිට්ඨිතසතිසමප්ඡඤ්ඤනනා, යසමා බුද්ධානං රුපකායො බාහිරබ්භනන රෙහි මලෙහි අනුපකතිලිට්ඨො සුධොතජාතිමණි²සදිසො, තසමා චුත්තං උපට්ඨානානුග්ගහත්ථං [සීභුණ්ණවිනොදනවසෙන] සර්ථාසුකඤ්ඤාති. විනිනාමෙඤ්ඤාති ඵලසමාපතතිහි විනිනාමෙඤ්ඤා, කාලපරවෙඡ්ඡදවසෙන විචිත්තාසනෙ විනිනාමනං විවෙකතිත්තතාය වෙව පරෙසං දිට්ඨානුගති ආපජ්ජනත්ඤ්ඤා. නිවාසෙඤ්ඤාති විහාරතිවාසනපරිවත්තනවසෙන නිවා සෙඤ්ඤා, කදුචි ඵකකසු, කදුචි හිකුඤ්ඤපරිචුත්තසු කදුචි පකතිසා, කදුචි පාටිගාරියෙහි වත්තමානෙහි³ ව ගාමප්පවෙසො තථා තථා විනෙ තබ්බප්‍රග්ගලවසෙන. උපසංහරිඤ්ඤා⁴ හි හිමවනනාදිසු ප්‍රප්පිතරුකබාදි තො ආනෙඤ්ඤා ඔනභුත්තතාය භුමියා සඤ්ඤාදතිකෙහි පසමයෙ සමභාවා පතති, සුබසමප්පසවිකසිතපදුමසමපටිච්ඡනඤ්ඤා සුප්පතිට්ඨිතපාදනාය නිසසඤ්ඤා, න ඉද්ධිතිමමානං, නිදසුනමත්තං වෙතං සකබ්බකයල කණ්ඩකසබ්බකලොදිඅපගමො, සුචිතාවාපතතිහි ඵවමාදීනමපි තද ලබ්භ නතො. ඉඤ්ඤාලසු අනොනා ධම්මමනෙතති ඉදං යාවදෙව වෙතෙය්‍ය ජනවිතයත්ථාය සඤ්ඤාපටිගාරියං පවත්තනති කචො චුත්තං. දකඛිණ පාදෙති ඉදං බුද්ධානං සබ්බපදකම්ණතාය. ඡබ්බණ්ණරංසියොති වචොපි සුමණ්ණරංසියොති විසාති ඉදං බුද්ධානං සර්ථෙ පිනානාය යෙභුය්‍යතාය චුත්තං. මධුරොනාභාගරන සද්දං කාගෙතතිහි දට්ඨබ්බසාර සුඤ්ඤාදිට්ඨතාය. ගෙරිආදීතං පන සද්දයනං ධම්මභාව. ප්‍රමි⁵මාගෙ නතිහි

1. උපපනො ගොති-සබ්බත්ථ.
 2. සී. සුමො ජනිමණි
 3. සී. මු. අ. උපාගරිඤ්ඤා
 4. සී. මු. අ. පති
 5. සී. මු. අ. පති

සුදුලලහං ඉදං අජ්ජ අමෙහති ලබ්භති යෙ මයං ඊදිසෙහ පඤ්ඤිතෙන ආභා රෙන භගවනතං උපට්ඨානාමානී පනීතමානසා මානෙනනී පුජෙන්නී. **තෙසං සන්තානානී ඔලොකෙකොති** තෙසං තථා උපට්ඨානානං පුගහලානං අනිතෙ එතරහි ච පවත්නවිත්තසන්නානානී ඔලොකෙකො, අරහතෙන පතිට්ඨනනනීනී සමබ්භො. **තත්ථානී විහාරෙ, ගකිමණ්ඩල මාලෙති** වතුජ්ජානියගකෙකින කතපරිහණෙකි මණ්ඩලමාලෙ, **දුලලහා ඛණ්ඩමසනනීනී** සනීපී මනුස්සත්තප්පට්ඨානෙ පතිරුපදෙසවාසංඉඤ්ඤියාවෙකලල-සද්ධාපට්ඨානාදයො ගුණාදුලලහානී අපො. වාතුමමහා රුජ්ඣං=පෙ=වසවතනිභවනං ගච්ඡන්තීනී ඉදං තත්ථ සුඤ්ඤවිමානානී සකියාය වුත්තං. භගවා ගකිකුට්ඨං පවිසිකා පච්ජාභතනං තයො භාගෙ කොප්පට්ඨාගෙ සවෙ ආකඛිති දකඛිණෙන පසෙසන සීහසෙයං කපෙපති. සවෙ ආකඛිති බුද්ධාවිණ්ණඵලසමාපනතීං සමාපජ්ජති, අඵ යථාකාලපරිච්ඡදං තතො වුට්ඨිතීවා දුතියභාගෙ පච්ඡමයාමෙ තතියකොට්ඨාසෙ වීය ලොකං වොලොකෙති වෙනෙයත්තං ඤාණපරිපාකං පසසිභුං. **තොනාහ:-**සවෙ ආකඛිතීනීආදිං. **කාල සුභගනනී** පත්තකලලං ඉමිසා වෙලාය ඉමසා එවං වත්තබ්බන්තී තං කාලානුරූපං, **සමසසුත්තනනී** තසෙසව වෙච්චනං, අට්ඨපත්තීඅනුරූපං වා, **සමසසුත්තනනී** වා අරියසමයසංයුත්තං, දෙසකාලානුරූපමෙව හී බුද්ධා භගවනොවාධමමං දෙසෙන්නී, දෙසෙන්නා ච අරියධමමනං පටිච්චසමුප්පාදනං දීපෙන්නාව දෙසෙන්නී, අඵවා **සමසසුත්තනනී** හෙතුදගරණසහිතං, කාලෙන සාපදෙසං හි භගවා ධමමං දෙසෙති, කාලං විදිකා පරිසං උයොතාජෙති, න යාව සමකිකාරු ධමමං දෙසෙති, උතුං **භාහාපෙති** න පන මලං පකබාලෙතීනී අභිප්පායො. නහි භගවතො කායෙ රජොජලලා උපලිමපතීනී. **තතො තතොනී** අත්තතො අත්තතො දිවාට්ඨානාදිතො, **ඔකාසං ලහමානානී** පුරෙහත්ත-පච්ජාභතන-පුරිමයාමෙසු ඔකාසං අලහිකා ඉදති මජ්ඣිමයාමෙ ඔකාසං ලහමානා භගවතා වා කතොකාසනාය ඔකාසං ලහමානා, පච්ජාභතනසානීසු භාගෙසු පට්ඨමහාගෙ සීහසෙයංකප්පනං එකනතීකං න හොතීනී ආහ. පුරෙහත්තතො පට්ඨාය තිසජ්ජාපිට්ඨිනසා සරීරසානී, තෙනෙව හී තත්ථ සවෙ ආකඛිතීනී තද සීහසෙයංකප්පනසා අනිබ්බවා විභාවිතා. **කිලාසුභාමො** පරිසමො, සීහසෙයං කපෙපති සරීරසා කිලාසුභාවමොවනත්තනී යොජෙතබ්බං. **බුද්ධචක්ඛනා ලොකං ඔලොකෙති** ඉදං පච්ඡිමයාමෙ භගවතො බහුලං ආවිණ්ණවසෙහ වුත්තං. අපෙපකද අවසිට්ඨබලඤ්ඤෙහී සබ්බඤ්ඤාභඤ්ඤෙනෙව ච භගවා තමත්ථං සාධෙතීනී, **ඉමසමිං** සෙමි **කිමෙවති** පච්ඡිමයාමකිච්ච, බලවතා පච්චනු **1**තාපෙන සංවසිඨමානෙන කරජකායෙ මහාපරිලාහො උපපජ්ජතීනී ආහ:-**නාමකාසෙ සනතතෙන කරජකාසො සනතතොනී. නිබ්බාගහනනී** සනතීවිතලොහිතං සකියාය වුත්තං. **උණං ලොහිතං මුඛතො උගහඤ්ඤී** ලොහිතං උණං හුත්වා මුඛතො උගහඤ්ඤී, **ධානනී** හිකවුප්පට්ඨඤ්ඤා, **කං පාපං මධ්ඨමානනනී** හිකවුප්පට්ඨඤ්ඤා අවිජ්ඣිතත්තා තථා පවසිඨමානපාපං, අනතීමවච්ඡුඅජ්ඣාපනනානමපි උපායෙන පවත්තියමානො යොනිසොමනසිකාරෙ සාත්ථො හොති යෙවානී දසෙසනො ජාතසංවෙගානී ආදිමාහ. **අහො සලෙලබ්බනනී** අහො අනිවීය සලෙලබ්බන ඉතං **2** පවත්තං, **කාසාවපජෙත්තොනී**

1. සී. පච්ජානු 2. ඉදං—සබ්බත්ථ

කුලා පනෙන් සාම්පරිතොගො දයජ්ජරිතොගො ච පුත්‍රජ්ජනානං සමභවති? උපචාරවසෙන යො හි පුත්‍රජ්ජනස්සාපි සලෙඛපපටිපතනියං සිත්තං පච්චානෙවං පතාය තත් අනුපලිතෙන ආ විනෙතා පරිතොගො සො සාම්පරිතොගො වීය හොති, සීලවතො පන පච්චිචෙව සබ්බපරිතොගො දයජ්ජරිතොගො වීය හොති දයකානං මනො රථස්ස අවිදධානො. කලාණං පුත්‍රජ්ජනස්ස පරිතොගෙ වහාබ්බමෙව නත් තස්ස සෙකබ්බමනනො, සෙකබ්බමනං හොගස්ස අත්ස්ස සාධකං. ඉමස්ස හිකුඤ්ඤොති අච්චරාසබ්බාතමනනමපි කාලං මෙනතා විතතං ආසෙවනාස්ස හිකුඤ්ඤො, අමොසො රථස්මිණ්ඤපිඤ්ඤොගොති අයං පබ්බජ්ජො සමන්තො හිකුඤ්ඤි ආමිසං දෙනනානං තාය මෙනතාසෙවනාය අතනනො සන්තානො දෙසමලස්ස චා තදෙකට්ඨානස්ස චාපධිමානං පබ්බාජනතො වූපසමනතො සංසාරෙ ව භයස්ස සමමාච ඉකබ්බතො අජ්ඣාසයස්ස අවිසංවාදනෙතස්ස අමොසො රථස්මිණ්ඤපරිතොගො. මහට්ඨිගාහි මහත්තං මහාපයොජනං, මහපචලනි විපුලපචලං, මනානිසංසාහි මනානිස්ස ඤපචලං, මහාජ්ඣතිගාහි මහානුභාවං, මහා විඤ්ඤානි මහාවිජාරං, එත් ව පස්මං කාරණං මෙනතාසෙවනාය තස්ස හිකුඤ්ඤො සාම්ආදිභාවෙන රථස්මිණ්ඤපරිතොගාරහතා. දුතියං පරෙහි දිනනස්ස දුතස්ස මහට්ඨිගාහාචාරණං. හො සන මාදෙදුති. මෙනතාය ආසෙවනමනනමපි එවං මහානුභාවං හො පන වාදෙ බහුලි කාරෙ එත් වහාබ්බමෙව නත්ති අපො.

1. 6. 4.

චතුසේ උපාදෙති වසෙසිති. එත් භාවනාසද්දස්ස උපාදන වසිතත්තා පුබ්බෙ වුතතා එව:

1. 6. 5.

පස්සමෙ ඉමෙසු මිසුති චතුස්ථපස්සමෙසු, තතියෙ වුතනතයෙ නෙව වෙදිතබ්බනති වතා තථා වෙදිතබ්බනං දසෙසභුං යො හි ආසෙව තිති ආදි වුතතං, තෙන ආසෙවනාභාවනාමනසිකාරානං අත්ථිසෙසා භාවමාහ. යදි එවං සුතනනස්ස දෙසනා කථනති ආහා-සමමාසලබ්බෙදධා පනාති ආදිං. යාය ධම්මධාතු සංඝි සබ්බස්සඤ්ඤාසංඝාමාහ. තෙන හි ධම්මානං ආකාරතෙදං ඤාතා තදනුරූපං එතමපි ධම්මං තථා විහජ්ජො භගවා දසෙසති. නිඤ්ඤො ධම්මෙසෙති ආසෙවනා-භාවනා- මනසිකාර භාගෙහි, මෙනතා හි "සබ්බව. සුතො මෙනතායනවසෙසන ආනිතා සෙව නා ආසෙවනා" තස්සා¹ වසිතා භාවනා, අවිසංචේතවා මනසි ස්ථනං මනසිකාරෙ.

1. 6. 6.

ඡවෙත් අනි සමිතමවනං ඉමෙ නාමාති නියමෙතා අවුතනතතා, නිසාමිතමවනං අකුසලාති සරූපෙතෙව වුතනතතා, අසෙසනො පරි යාදිනා හොනති අප්පකස්සපි අකුසලභාවස්ස අගගතිතස්ස අනා වනො. "අකුසලං භජනතිති අකුසලභාගිසා" "අකුසලපකෙඛ භවාති

1. 6. තස්ස

අකුසලපක්ඛිනා” තෙතාහ:-අකුසලායෙවාහි ආදිං. පට්ඨකරංගච්ඡ
 නිහි පස්මහරං පචන්තති පස්මො පධානො හුඤ්චා වන්තතිහි අපේඨා.
 එකුප්පාදදිවසෙන හි එකඤ්චං පචන්තමානොසු වතුසු අරුචකඛකේසු
 අයමෙව පස්මං උප්පජ්ජතිහි ඉදං නඤ්චි. ලොකුත්තරමගෙනසු විය පන
 පඤ්ඤිඤ්ඤියං ලොකියධමෙවසු මනිඤ්ඤියං පුරෙතරස්ස 1 භාවො සාතිස
 යොති සබ්බෙහි හෙ මනොපුබ්බිඛනමාහි චුත්තා. නථාහි අනිධමෙවපි “යස්මිං
 සමයෙ ඛාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පනාං හොති”ති චිත්තං පුබ්බ
 ඛනමං ජෙට්ඨං ඛාඤ්චා දෙසනා පචන්තා. සුත්තොසුපි චුත්තා:- “මනො
 පුබ්බිඛනමා ධමමා, ඡවාදුඤ්චිජාති. තෙතාහ:- එතෙතිහි ආදිං
 තෙසං මනො උප්පාදෙතොති ව යදගෙන මනො සමප්පුත්තාධමමානං
 ජෙට්ඨො හුඤ්චා පචන්තති හදගෙන හෙ අත්තානං අනුවත්තා
 පෙතොනා හෙ නථා උප්පාදෙතොනා නාම හොතිහි ඛාඤ්චා චුත්තං. අට්ඨ
 ඛථායං පන චිත්තස්ස ජෙට්ඨාභාවමෙව සක්ඛාය රාජගමනඤ්ඤියෙන
 සනුප්පත්තිප්පස්මුප්පත්ති විය ඛාඤ්චා චුත්තාහි අයමපේඨා දස්සිහො.
 අනිදෙවති එතෙතෙව චිත්තස්ස ධර්මවසෙන පස්මුප්පත්තියා අභාවො
 දිපිහොති දට්ඨබ්බො. තෙතෙවාහ:-එතො යෙවාහි අපේඨාහි.

1. 6. 7

සත්තමෙ වාතුඛකුමනා: 2 පි කුසලා ධමමා ඛට්ඨිතාහි යෙ තෙවි
 කුසලාධමමාහි අනවසෙසපරියාදානො චුත්තා.

1. 6. 8.

අට්ඨමෙ ඉදන්ති ලිඛිතවිපලාසෙන නිදෙද්දෙසො, නිපානපදං වා එතං
 යදිදන්ති ආදිසු විශාහි ආහ: අයං පමාදෙති අපේඨාහි. පමජනා:ඤා
 ඤෙහි පමාදපත්ති, විතනස්ස මොස්සගෙහා:හි ඉමෙසු එත්තකොසු
 යානොසු සතියා අනිග්ගඤ්චිචා චිත්තස්ස මොස්සජනං සතිචිරහො,
 මොස්සගොනුප්පදානනි මොස්සග්ගස්ස අනු අනු පදානං පුනප්පුනං
 විස්සජනං අසකඛවිචක්ඛිතා:හි එතෙසං දානාදිනං කුසලධමමානං පච
 තතනෙ පුග්ගලස්ස වා දෙය්‍යධමමස්ස වා අසකඛවිචකිරියා, “සත්තභාවො
 සානචිවං” “සානචෙච්ච ක්‍රියා සානචිව ක්‍රියා” “සායෙව සානචිව ක්‍රියාහා
 “නසානචිව ක්‍රියාහා අසානචිව ක්‍රියාහා,, අනබ්බිතක්ඛිතාහි අති
 චිතීතක්ඛිතා නිරන්තරං න අනුචිතක්ඛිතා ව, ඛලිතචුත්තාහි නිර
 නතරතරණසංඛාතස්ස විපථායස්ස අභාවෙන ඛලිතචුත්තාහි නිසබ්බත
 ඡඤ්ඤාහි කුසලක්‍රියාය විරියච්ඡඤ්ඤස්ස නිසබ්බතභාවො නිසබ්බත
 ධුර්තා:හි විරියධුර්තස්ස ඛරෙපනං, ඛසකතිගමානසභා අනබ්බිතනනනි
 කුසලභරණේ අප්පතිචිතභාවො අනනුප්පාගො:හි අනනුසුඤ්ඤානං
 කුසලධමමසු ආසෙවනාදිනං අභාවො අනාසෙවනාදෙසො. පමාදෙති
 සරුපතිදෙද්දෙසො. පමජනා:හි ආකාරනිදෙද්දෙසො. පමජනිතත්තනනි
 භාවතිදෙද්දෙසො. පරිගායනනිහි ඉමිනා පමාදස්ස සාවජ්ජනං දෙස්සති
 නසිදං ලොකියානං වසෙන. න ලොකුත්තරානනනි ආහ:-උප්පනා-පෙ-
 ඉදන්තිආදිං.

1. ම. පුරස්ස 2. සි. මු. අ. වතුකුමනා

1. 6. 9.

නවමෙ “නාසමජනනි ඵලොනානි අපමාදො, පමාදස්ස පටිපකෙබ්බා සනියා අපිප්පාසො, අභ්වො නිච්චා උපට්ඨිතාය සනියා ඵනං නාමං. පමාදො පන සනියා සතිසම්පජ්ඣස්ස චා පටිපකඛගුණො අකුසලවිභවු ප්පාදො දඨස්සබ්බා. තොනාහ:- පමාදස්ස පටිපකඛවසෙන විභාරතො චෙදිනබ්බොති.

1. 6. 10.

දසමෙ “කුච්ඡිතා සිද්ධති කුසිණො, දංකාරස්ස නංකාරං කඛා. “නස්ස භාවො භොගස්ස” ආලසියනති අප්ථො.

ඡෙදිනා චෙදනා.

1. 7. 1

සතමස්ස පස්මෙ “විරස්ස 1 නවමනනි විරියං” “විඛිනා චා ඊරසි නබ්බං පමනනානබ්බනනි විරියං” “නදෙව කුසලක්ඛියාය පධානවෙඨන ආරමෙඤා විජ්ඣාදමෙහා, [ආරඤ්ඤා] 2 විරියතා පගගභිනවිරියතා පරිපු ණණවිරියනානි පචෙච්චං විරියනාසදො සොජෙභබ්බො.

1. 7. 2.

දුතියෙ “මහති ඉච්ඡා ඵනස්සානි. මහිච්ඡො” “නස්ස භාවො මහි ච්ඡනා” “මහාවිසයො ලොකො මහාලොකො” මහනානානං වාඤ්ඤාං බහු නාඤ්ඤා අනිතිඤ්ඤානො. ඉතරිතස්සති ආදිනා පබ්බජ්ජනානං උපපජ්ජන මහිච්ඡනා වුත්තා. පඤ්ඤාති ඤාමගුණෙහිති අදි ගහට්ඨානං වසෙන වුත්තා. ඉච්ඡාති සභාවතිදොදො. ඉච්ඡාගුණනති ඉච්ඡාපවනනං, මහි ච්ඡනාති මහාඉච්ඡනා. අභ්වො පනායං රුගො ඵනානි වුත්තං රුගො සාරුගොති ආදි.

1. 7. 3

නතියෙ අසම්මුඡ්ඡස්සාති ඵඤ්ඤා අප්පසදො අභාවප්ථො “අප්පාබාධො තොති අප්පාභවෙකා” ති ආදිසු විධානි ආහ: අනි ච්ඡස්සාති ලොකො පාන වස්ස හි අසබ්බොගකුච්ඡිතොගාදිතෙදස්ස ආබාධස්ස අභාවං සක්ඛාය අප්පාබාධොති වුත්තා. ඉදුති වුත්තමෙච්චං පානචතරං කාතුං ඵඤ්ඤා භිති ආදි වුත්තා. බසස්සනං සාවසෙසා විය පරිත්තනෙහි අප්පසදො දිස්සමානත්තා, අප්ථො පන තිරවසෙසො සබ්බසො පච්චිච්ඡිය අභා වස්ස අධිපෙපහත්තා. තොනාහ:- නතිනි ආදි. ඉච්ඡාය අභාවෙහෙව අප්පිච්ඡො නාම තොතිති ඉමමස්සං. පඤ්ඤානතරන දීපෙඤා අපි ඵනාති ආදි වුත්තං. අනිච්ඡනා නාම අහු අහු ඉච්ඡා, “අසනනතුණ සමනාවන නාය පාපා ලාමිකා නිතිනා ඉච්ඡා භාමිච්ඡනා” යාය පච්චෙසුප්පාදනස්ස අත්තති විජ්ජමානතුණෙ සමනාවෙති, පච්චිච්ඡනං පටිගගනණෙ ව න මත්තං ජනාති, අයං මහිච්ඡනා. අසනනගුණ [සමනාවනනා] 3 ති අත්තති අපි ජ්ජමානානං ගුණානං විජ්ජමානානං විය පරෙසං පනාසනා, සනනගුණ සමනාවනනාති ඉච්ඡාචාතෙර ස්ථා අත්තති විජ්ජමානසීලධුභධමමාදි ගුණවිභාවනා, නාදිසස්ස පටිගගනණෙ අමත්තඤ්ඤාපාටි ගොති, සාපි අනිධමෙම ආගතායෙච්චානි සච්චෙකො. 1 දුස්සනාප්පො: 2 නි දුත්තප්පයො

1. සී. විදුහා. [] 2. සී. මු අ. උභා. [] 3. සී. මු. අ. සභාවනනා

සමමුඛාපි ආසවානං ඛයං පඤ්ඤාසෙතීති, සට්ඨාසාරොපි අත්තනො අරිය භාවෙ කිකිසුං රඤ්ඤාදු භගවතා ආරොච්ඡෙන න අත්තමනො අහොසි නෙතාහ: සට්ඨාසාරකුමහසාරො වියාති ඉමසමිං පනාසොති යථසීදං භික්ඛවෙ අපට්ච්ඡනාති චුතෙන අපට්ච්ඡනාසංඛාතො අසො, බලවඅලො හෙනාති දලහතරපච්චතනිකොන අලොහෙන.

1. 7. 4.

වතුණේ “නත්ථි එහස්ස සනතුට්ඨිති අසනතුට්ඨි” “හස්ස භාවො අසනතුට්ඨිනා” නමපන සරුපනො දසෙස්සනොනො අසනතුට්ඨි පුග්ග ලො—පෙ—ලොහොති ආග සෙමන්තසසාති ආදීති අසුඤ්ඤාමිඤ්ඤාවෙව චනාති.

1. 7. 5.

පඤ්චමෙ “තුස්සනං තුට්ඨි” “සමං සනොන සනොන වා තුට්ඨි එහ ස්සාති, සනතුට්ඨි” “හස්ස භාවො සනතුට්ඨිනා” යස්ස සනොනාසස්ස අත්ථිතාය භික්ඛු සනතුට්ඨිනාති චුච්චති, තං දසෙස්සනොනො ඉතිරිකර පච්චික සනොනාසෙති සමන්ත:ගතස්සාති ආග. විචරුදිකො යත්ථ කත්ථි කපටියෙ පච්චයෙ සනතුස්සනෙන සමඤ්චිභුතස්සාති අසො. අථවා ඉතරං චුච්චති භිනං පඤ්චිතො අසුඤ්ඤතතා, තථා පඤ්චිතමි ඉතරං භිනො අසුඤ්ඤතතා, අපෙකඛාසිඤ්ඤාති ඉතරතා. ඉති යෙන ධම්මෙන භිනෙන වා පඤ්චිතෙනවා විචරුදිපච්චයෙන සනතුස්සති, සො තථා පච්චෙනො අලො හො ඉතරිතරපච්චයසනොනාසො, තෙන සමන්තාගතස්ස. “යථාලාභං අත්තනො ලාභානුරුපං සනොනාසො යථාලාභසනොනාසො” සෙ සපදච්චයෙපි එසෙවනයො, “ලබ්භතීති වා ලාභො” “යො යො ලාභො යථා ලාභො” “තෙන සනොනාසො යථාලාභසනොනාසො” බලනති කාය බලං, සාරුප්පනති භික්ඛුනො අනුච්ඡවිකතා, යථාලඤ්ඤානො අසුඤ්ඤස්ස අපත්ථනා නාම සියා අපට්ච්ඡනාපි පච්චතති ආකාරොති නනො විතීවෙ වින¹ මෙව සනොනාසස්ස සරුපං දසෙස්සනොනො ලභනොනාපි න ගණනා තීති ආග. නමපට්ච්චෙනොනො පනාතිදුබ්බලාදිතං ගරුච්චරං අථාසුභාවා වහං සරීරබෙදවහඤ්ඤා හොතීති පයොජනවසෙන න අනුච්ඡනාදිවසෙන නමපට්ච්චෙනොනො ලුහකච්චරපරිභොගා සනොනාසවිරොධි න හොතීති ආග: ලුහකෙන යාපෙතොනාපි සනතුට්ඨිනාව හොතීති. මහස්සච්චරං බහු තී වා විචරාති ලභිතො තාති විස්සපෙජතො නදඤ්ඤස්ස ගහණං යථා සාරුප්පනයෙ සිහතතා න සනොනාසවිරොධීති ආග. තෙසං—පෙ—ධා රෙතොනාපි සනතුට්ඨිනාව හොතීති. එවං සෙසප්පච්චයෙසුපි යථාසාරුප්ප නිදෙදුසෙ අපිසද්දග්ගහණෙ අධිප්පායො වෙදිතබ්බො. මුත්තහගරිතකනති ගොමුත්තපරිභාචිතං පුතිභාවෙන වා ඡඤ්ඤිතං හරිතනං, බුද්ධාදිති මණණිනනති. අපට්ච්ඡනාසනතුට්ඨිසු භික්ඛු තියොපෙභුං “පුතිමුත්ත හෙසජ්ජං නිස්සාය පබ්බජ්ජා”ති ආදිතා බුද්ධාදිති පසත්ථං, ප රමසනතු

1 සී. විනිවට්චිත

වෙඩාවගොනි පරමෙන උක්කංස¹ගතෙන සන්තොසෙන සමන්තාග
භවතා. භද්‍රාසාරූපසන්තොසො සෙව අගොනි නත් නත් භික්ඛු
සාරූපං යෙව නිසාය සන්තුස්සනවසෙන පවත්තනතො අගො.

1. 7. 6. 7.

පට්ඨසන්තමෙසු නත් වත්තබ්බං.

1. 7. 8. 9.

අට්ඨමනවමෙසු “න සමපජානාතිති අසමපජානො” නස්ස භාවො
අසමපජස්සං. චුත්තප්පට්ඨකෙනින සමපජස්සං වෙදිතබ්බං.

1. 7. 10.

දසමෙ පාපමිත්තා දෙවදන්තසදිසා, තෙහි භිනාවාරතාය දුක්ඛ
ස්ස වා සමපාපකතාය පාපාති චුච්චනති නොනාකාරෙන පවත්තා
නනති යො පාපමිත්තස්ස බන්ති රුචි අධිචුත්ති නන්තිත්තතා තංසමප
වඛකතාදිආකාරො, නොනාකාරෙන පවත්තනං චතුත්තං ඛක්ඛාන
මෙමෙතං නාමනති චතුත්තං අරූපකඛිකානං පාපමිත්තනාති එතං
නාමං “යස්මා අස්සද්ධියාදිපාපධම්මසමන්තාගතා පුග්ගලා විසෙසතො
පාපා පුඤ්ඤධම්මවිමොක්ඛතාය, නෙ යස්ස මිත්තා සහායා සො පාප
මිත්තො” නස්ස භාවො පාපමිත්තතා තොනාහ: යෙ තෙ පුග්ගලා අස්ස
ද්ධාති ආදිං.

සන්තමො වගො

1. 8. 1.

අභවස්ස පඨමෙ බුද්ධා සාරිපුත්තාදයො වා කල්‍යාණමිත්තා,
චුත්තප්පට්ඨකඛිකානෙතොති පාපමිත්තනාති පදෙ චුත්තස්ස පට්ඨකඛික
යෙන.

1. 8. 2.

දුතියෙ ඤොගොති සමඛිභාවො, පඤොගොති පසුඤ්ඤනං පටි
පනති, අඤොගොති අසමඛිභාවො අප්පඤොගොති අප්පසුඤ්ඤනං
අප්පට්ඨනති, අනුඤොගොති අනුයොගහෙතු.

1. 8. 4.

චතුත්තෙ බුද්ධිනිසන්තස්සාති චතුත්තං අරියසච්චානං පටි
විජ්ඣනකපුග්ගලස්ස, අඛගභුතාති තස්සෙව පටිච්චෙධස්ස කාරණභුතා,
එත් ව “චත්තාරි අරියසච්චාති බුද්ධිති, අඤ්ඤණතිදය වාපි බුද්ධිණීති
බොධී”ති ලද්ධනාමො අරියසාවනො බුද්ධිනිසන්තතො තස්ස බුද්ධිනික
සන්තස්ස, බොධිණීති තස්සා ධම්මසාමග්ගිසක්ඛිනාය බොධියා, “බුද්ධි
නට්ඨන බොධියො” “බොධියො එවං සච්චසමපට්ඨබොධියං අඛතා”ති
චුත්තං: බුද්ධිනිති බොජ්ඣක්ඛිනාති. විපස්සනාදිනං කාරණානං බුද්ධි
නබ්බානස්සච සච්චානං අනුරූපං බුද්ධිනතො අනුබුද්ධිනිති බො
ජ්ඣක්ඛිනා, පටිචුච්චං පච්චකඛිභාවෙන අභිචුච්චං බුද්ධිනතො පටිබුද්ධිනති

1. සී. උභයවං. 2. සී. බොධියා එව

නිලෝඡ්ඤාමයා, සමමා අවිපරිනතො බුඡ්ඤානතො සමබුඡ්ඤානනීති
 බොඡ්ඤාමයානී එවං අස්විසෙසදීපතෙන උපසගෙනහි අනුබුඡ්ඤානනීති
 ආදීවුතතං. බොධිසද්දො¹ සබ්බවිසෙසසුත්තං බුඡ්ඤානසාමසොඤ්ඤාන
 සමගණනති. බොධාඤ්ඤා සංවත්තනනීති ඉමිනා වාසාං ධම්මසාමග්ගියා
 බුඡ්ඤානස්ස එකන්තාභාරණතං දසෙයිති. එවං පනොතං පදං විභතන
 මෙවානී වුත්තප්පභාරෙත එතං බොඡ්ඤාමයානී පදං නිදද්දසෙ පටි
 සමතිදුමගෙහ විභතනමෙව.

1. 8. 5.

පඤ්ඤාමෙ ආථාචසරසභුමිති යාථාවතො සකිච්චනරණභුමි, ආනී
 යාථාවසරසභුමි.² විපසයනානී බලවවිපසයනා, කෙච්චි භමගඤ්ඤාණතො
 පට්ඨායානී වදන්ති විපසයනාය පාදකඡ්ඤාතො ච සනී ආදයො බොඡ්ඤා
 මගපකිකා එව පරියායබොධිපකිකියභාවතො වත්තානී ආදී වභුබ්බිධා
 නං බොඡ්ඤාමයානං භුමිවිභාගදස්සනං.

ජට්ඨො තෙසං අනතරෙති තෙසං භික්ඛුනං අනතරෙ, කාමං සබ්බිති
 ආරුඡ්ඤාවසෙන අප්පකම්දං සුත්තපදං, භගවා පනොස්ස සන්තිපනිතපරි
 සාය අඡ්ඤාසයානුරුපං විජාරිකං නාරොතීති කච්චා ඉදං වුත්තං: මහතී
 දෙසනා භවිස්සතිති. ගාමනිගමාදිකථා නිතීති වාසාං කථාය අනී
 රච්ඡානකථාභාවමාහු, වථාහි සා “පුබ්බ බහුඤ්ඤානිකං අහොසි බහු
 පකං, ඉද්දනී අප්පඤ්ඤානං අප්පපකිකනී” අනීච්චනාමුබෙත නියානික
 පකිකා ජානා. එනාඤ්ඤානී යථාවුත්තාය පරිභානියා, පනිකිච්ඤානනීති
 නං, මම සාසනෙති ඉදං කමමස්සකභාඡ්ඤානපඤ්ඤානමපි³ විසෙසනමෙව
 තදුභයමපි හි බාහිරකානං වප්පඤ්ඤාවගො සානිසයමෙව, සබ්බඤ්ඤා
 බුඡ්ඤානං දෙසනාය ලඤ්ඤාවිසෙසතො විචච්චුපනිස්සයතොව.

1. 8. 7.

සත්තමෙ තෙසං වින්තාවාරං ඤ්ඤානී වථා කථෙන්නානං තෙසං
 භික්ඛුනං තස්ස උපගමනෙන අනතතො දෙසනාය භාජනභුතං වින්තප්ප
 වතනී ඤ්ඤානී, කමමස්සකභාදීනී ආදීසද්දෙන ඤ්ඤානපඤ්ඤාදීනං වභු
 තනමපි පඤ්ඤානං ගහණං.

1. 8.

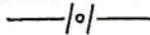
අට්ඨමාදීසු ගෙට්ඨා වුත්තනගෙතොවානී යා එසා මම සාසනෙති
 ආදීනා ගෙට්ඨා වුත්තනගෙතොව, සෙසමෙස්ස උත්තාතස්සමෙව.

අට්ඨමො චගො.

—:o:—

1 සතෙතා-සබ්බච්ච
 2 ඤ්. යාථාවතො සකිච්චනරණභුමිති දුත්තා යාථාවසරසභුමි. 3 ම. පඤ්ඤා, ඤ්ඤා

නවමේ වගෙහ නැණි වතනබ්බං.



1. 10.

දසමේ වගෙහ “අජ්ඣන්තසන්නානො භවං අජ්ඣන්තිනං” “අජ්ඣන්ත සන්නානනො ඛිඤ්ඤාභවං බාහිරං” චුත්තාපටිපක්ඛනසෙතානී අවිනා සායානී එවමාදිනා අත්ථො ගභෙනබ්බො. චතුකෙකාටිකෙති අනු යොගො අකුසලානං, අනනුයොගො කුසලානං, අනුයොගො කුසලානං, අනනුයොගො අකුසලානනනී එවං පරියොසානසුත්තෙහ ආගතනගං ගභෙනා “නාහං භික්ඛවෙ අක්ඛංදං එකධම්මපි සමනුපස්සාමි” තී ආදිනා ආගතසුත්තානං සමක්ඛංද ජානා, සුත්තනනගෙය යථා වොදනා සධ්ධිලෙසධම්මානං විපරියෙසනං, නංනංධම්මකොට්ඨාසානක්ඛංද¹ උභන නො අධිකනො ච පවෙදනං අධම්මං ධම්මොති දීපනං නෙසං යෙව පන අවිපරිනනො අනුනාධිකනො ච පවෙදනං ධම්මං ධම්මොති දීප නං, එවං විනයපටිපත්තියා අයථා විධිප්පවෙදනං අධම්මං ධම්මොති දීපනං, යථා විධිප්පවෙදනං ධම්මං ධම්මොති දීපනං, සුත්තනන නගෙහ පක්ඛවිධො සංවරවිනයො පහානවිනයො ච විනාසො, නප්පටි පකෙඛන අවිනාසො විනයනගෙහ වඤ්ඤුසම්පදාදිනා යථා විධිප්පටිපත්ති එව විනාසො, නබ්බිපරියාගෙහ අවිනාසො වෙදිතබ්බො. නිංස නිස්සග්ගිනා පාවිනනී ආති එත්ථ ඉති සද්දො ආදි අත්ථො. තෙන වාන චුතිපාවිතතියා, වතනාරො පාරිදෙසතියා, සත්ත අධිකරණසමථානී ඉමෙ සං සම්භගො. එකනිංසනිස්සග්ගිනානී එත්ථ නොචුතිපාවිතතියානී ආදිනා වතනබ්බං. සෙසමෙත්ථ සුචික්ඛෙක්ඛංදො, “අධිගනනබ්බනො අධිගමො” මග්ගඵලානී. තිබ්බොනං පන අනතරධානාභාවනො ඉධ න ගග්ගනී. “පටිපජ්ජනං පටිපනනී” සික්ඛාතතයසමායොගො, “පටිපජ්ජ නබ්බනො වා පටිපනනී” “පරියාපුණ්ණබ්බනො පටිපනනී” පිටකතත යං, මග්ගග්ගගණෙන න ගභිනාපි නතියවිජ්ජා² විජ්ජාභික්ඛංදො සමක්ඛංද නො තියෙසා විජ්ජා ඡ අභික්ඛංදනී පුනපි ගභිනා, නනො පරං ඡ අභි ක්ඛංදනී වස්සසගස්සනො පරං ඡ අභික්ඛංද නිබ්බතෙනාං සකෙකානනී, න පටිසම්චදනී අධිප්පායො, නනෙති අභික්ඛංදො කාලතො පච්ඡා, නානී අභික්ඛංදො, පුබ්බභාගෙ ක්ඛානසිනෙහාභාවෙන කොවලාය විපස්සනාය යථා අග්ගඵලපනනා සුක්ඛවිපස්සනා නාම, මග්ගකඛණෙන පන ක්ඛාන සිනෙගො නච්ඡිති න වතනබ්බො, සමඵවිපස්සනං යුගනක්ඛං භාවෙතිති වචනනො, පච්ඡිමභාස්සානී සබ්බපච්ඡිමස්ස, කික්ඛොපි අරියො අපරිභාන ධම්මො, සොභාපනනස්ස පන උඤ්ඤං ජීවිතපරියාදනා අධිගතධම්මො උප්පනො නාම නැණි. පච්චයසාමග්ගියා අසති යාව උපරිවිසෙසං නිබ්බතෙනාං න සකෙකානනී, නාව අධිගමස්ස අසම්භවො එවානී ආහා- සොභාපනනස්ස—පෙ—නාම භොතීති. නසසීදං මනුස්සලොකවසෙහ චුත්තනනනී දඬුබ්බං, න වොදෙනනීති අක්ඛංදමක්ඛංදසමිං විජ්ජමානං දොසං ජානනනාපි න වොදෙනනී න සාරෙනනී, අකුභකුම්භා හො නනීති කුභකුම්භං න උප්පාදෙනනී, අසක්ඛවචනාදිනො හොනනීති ව

1. හං. තං ධම්මකොට්ඨාසං යක්ඛවංසබ්බත්ථ 2 ම. ඡ වධිනික්ඛංදවිජ්ජාභික්ඛංද

හිරේතනාසදීපනසන්නි ලොකපාලනකිවෙච්ච හිරේතනාපටමෙච්ච කිව්වතො පනාසෙභුං, තෙසං හි කිව්වං සත්තසන්නාතො ඵච පාකටං තොතිති පුග්ගලාධිසානාය ආචාර්යානං වත්තබ්බං. එසෙවනගො සෙසෙ සුචි. යසම්ච හි විතතුප්පාදෙ කම්මං උප්පන්නං, නං සන්නාතො ඵච නසු ඵලසු උප්පත්ති කම්මසසානා. එවං හි කභවිඤ්ඤාණනාසො අකභාග මො ව නඤ්ච, ඉති සා පුග්ගලාධිසානාය ඵච දෙසනාය දීපෙතබ්බං. තෙහි සත්තහි කාභබ්බපුඤ්ඤත්‍රියා පච්චනනසුචිසානාග්ගො, සොපි සන්නාන වසෙන නිසපෙතබ්බතො පුග්ගලාධිසානාය ඵච ආචාර්යානං දීපෙතබ්බො, ආනනාදිපදිපනසන්නි චුතිඅනන්තරං ඵලං අනන්තරං නාම, තසම්ච අනන්තරෙ නිසුත්තාති නං නිබ්බත්තනෙන අනන්තරකරණසීලාති අනන්තරකරණපයොජනාති වාති ආනන්තරියාති” මාභුසානාදීති, තෙසං දීපනසං, නාතිපි හි සන්නානවසෙන නිසපෙතබ්බො මාහරං ජීවිතා වොරොපෙතිති ආදිනා පුග්ගලාධිසානාය ඵච ආචාර්යානං දීපෙතබ්බො ති, නථා සො මෙත්තාසගගහෙන වෙතසා ඵං දීසං ඵරිඤ්චා විහරතිති ආදිනා, සො අනෙකවිභිනං පුච්චෙතිවාසං අනුසාරති ඵං ආචාර්යානං ආදිනා, අනි දකඤ්ඤා දායකතො විසුඤ්ඤාති, තො පටිග්ගාහනතොති ආදිනා ව, පච්චනනා බුහුමවිහාරපුච්චෙතිවාසදකඤ්ඤාවිසුඤ්ඤාභවං පුග්ගලාධිසානා ඵච කඤ්චා දීපෙතබ්බො සත්තසන්නානවිසයනතා. “අස්පුරිසපුග්ගලා” “න සම්මච්චිතො පුග්ගලො”ති ආදිනා ව පරම සංකප්පං කපෙතොපි ලොකසම්මුතියා අප්පනානසං පුග්ගලකපං කපෙති, එතෙන චුත්තාවසෙසාය ආචාර්යානං පුග්ගලාධිසානාතො ව පයොජනං සාමඤ්ඤාවසෙසන සංගහිතනනි දධ්ව්බ්බං. කාමං වෙතං සංකප්පං අපරිඤ්ඤාවච්චුකානං වසෙන චුත්තා. පරිඤ්ඤාවච්චුකානමපි පන ඵචං දෙසනා සුඛාවතා ගොති. එකපුග්ගලාති විසිට්ඨසමාවාර පසුසයවිරහිතො ඵං පුග්ගලො, බුද්ධානං හි සීලාදිගුණෙන සදෙවනෙ ලොකෙ විසිට්ඨො නාම කොචි නඤ්ච, නථා සදිසොපි සමානකාලෙ. තෙනාහ:- න ඉමසම්ච ලොකෙ පරසම්ච වා පන බුද්ධෙන සෙසො සදි සො ව විජ්ජතිති. නසමා සදිසොපි කොචි නඤ්ච. හිනොපි අපසුසයභුතො තඤ්ච. තෙන චුත්තං විසිට්ඨසමාවාර පසුසයවිරහිතො ඵං පුග්ගලොති. යෙ ව “සීලාදිගුණෙහි නඤ්ච එතෙසං සමා”ති අසමා පුරිමකා සමමා සදිබුද්ධා, තෙහි සමො මරෙඤ්ඤා හිනනසුච්චණ්ණතෙකං විය නිබ්බිසිට්ඨො ති අසමසමට්ඨොපි ඵං පුග්ගලො අඤ්ඤාසු නාදිසසු අනාචා. තෙන චුත්තං අසදිසට්ඨොති ආදි, සත්තලොකොඅධිපෙපොතො සත්ත නිකායෙ උප්පජ්ජනතො, මනුසුලොකෙ ඵච උප්පජ්ජති. දෙවබුහුම ලොකානං බුද්ධානං උප්පත්තියා අනොකාසභාවතො, කාමදෙවලොකෙ නාම නුප්පජ්ජති බුහුමවිරියවාසසු අධිසානාතො, නථා අනච්ඡරිය භාවතො, අච්ඡරියධම්මො හි බුද්ධා භගවනො, තෙසං සා අච්ඡරියධම්මො දෙවත්තතො ව සීනානං ලොකෙ න පාකටං ගොති, යථා මනුසුභුතානං, දෙවභුතෙහි සමමා සදිබුද්ධා විසයභාවං බුද්ධානුභාවං දෙවනුභාවතො ව ලොකො දගති න බුද්ධානුභාවතො, නථා සති අයං සමමාසදිබුද්ධොති නාධිච්ච්චති න සමපසීදති, ඉසුසරකුභතග්ගාහං න විසුඤ්ඤාති දෙවත්ත භාවසු ව විරකාලාවචනතො ඵං කච්චසසුභවදතො න පරිමුච්චති.

බුහමලොහො නුසුජ්ජනිති එත්ථාපි එසෙව නයො. සත්තානං
 භාදිසග්ගාහමිතිමොවනත්ථං හි බුධා හගවනොනා මනුසුගතිසං එව
 උපපජ්ජනති, න දෙවපුගතිසං, යසමා ඉමං වකකවාලං මජ්ඣෙකි කත්වා
 ඉමිනා සද්ධිං වකකවාලානං දසසහස්සසෙස්සව ජාතිකෙකිත්තනාචො දීපි
 හො ඉතො අඤ්ඤස්ස බුධානං උපපන්ධිානස්ස හෙමට්ඨො බුධුවච
 හො ආගතසානස්ස අනාවනො, හසමා චුත්තා:- ඉමස්මිංසෙව වකකවා
 ලං උපපජ්ජනති. ඉධ උපපජ්ජනොපි කසමා ජලබුදීපෙ එව උපපජ්ජනි
 න සෙසදීපෙසුති. තෙවි තාව ආහු:යසමා පච්චියා නාතිභුතා බුධුනාවස්ස
 අවලංචිානභුතා බොධිමණ්ඩභුමි ජලබුදීපෙ එව, හසමා ජලබුදීපෙ එව
 උපපජ්ජනිති. එතෙනෙව හත්ථ මර්කිමදෙසෙ එව 1 උපපජ්ජනිති එහමපි
 සංවණ්ණිතනාති දඨබ්බං. හථා ඉහරෙසමපි අභිජගිහට්ඨානානං හත්ථෙව
 ලබ්භනො. යසමා පුරිමබුධානං මහාබොධිසත්තානං පච්චෙවකබුධානං
 ච තිබ්බතතිසා සාවහබොධිසත්තානං සාවහබොධියා අභිනිහාරෙ
 සාවහාරමියා සමහරණපරිපාවනඤ්ච බුධුකෙකිත්තභුතො ඉමස්මිං
 යෙව වකකවාලෙ ජලබුදීපෙ එව ඉජ්ඣති න අඤ්ඤත්ථ, වෙතොයසජන
 විනයනත්ථෙව බුද්ධුප්පාදෙ, හසමා අග්ගසාවහමහාසාවහාදිවෙනෙයස
 විසෙසාපෙකකාය ඉමස්මිං ජලබුදීපෙ එව බුධා තිබ්බතනනාති න සෙස
 දීපෙසු. අයඤ්ච නයො සබ්බබුධානං ආවිණ්ණසමාචිණ්ණොති. හො
 සං උත්තමපුරිසානං හත්ථෙව උපපන්ති සමපන්තිවකකානං විය අඤ්ඤ
 මඤ්ඤාපතිස්සයහාය දඨබ්බො. හෙන චුත්තා: අඨ්ඨ හථායං “තිසු දීපෙසු
 බුධා න තිබ්බතනනාති ජලබුදීපෙ එව තිබ්බතනනාතිති දීපං පස්සති”ති
 උභයමපිදං විප්පකතවචගමෙව, උප්පාදක්ඛියාය වත්තමානාලිකත්තා.
 උපපජ්ජනානි වා උපපජ්ජනං සමත්ථො, සත්ථඅත්ථො වායං මාන
 සද්දො, යාවතා හි සාමජීයොග මහාබොධිසත්තානං වර්මහවෙ උපපන්ති
 ඉච්ඡතිබ්බො හත්තනොන බොධිසමහාරසමුද්දෙන පරිපුණ්ණෙන සමන්තා
 ගනොති අත්ථො. මහදදුති විසෙසො, හමෙව හි තිට්ඨං විසෙසං දෙස්ස
 භුං එසතිති ආදිචුත්තා: අඨ්ඨ බ්ගසමනනාගහස්ස මහාභිනිහාරස්ස සීද්ධි
 කාලොහො පඨාය මහාබොධිසත්තො බුධුනාවාය නිසත්තාවප්පත්තනා
 ය බොධිසමහාරප්පට්ඨං පටිපජ්ජමානො යථාචුත්තසාමජීයයොගෙන
 උපපජ්ජමානො නාමාති අත්ථො. උප්පාදස්ස එතනතිකත්තා. පරිසෙස
 ගෙනාති විචිතනො, පරිපාභාඤ්ඤා කැණෙති.ඉමිනා හො පුබ්බ
 ඤ්ඤාස්ස අපරිපකකාය එව ලඤ්චවසරය කමමපිලොකියා විසෙන බො
 ධිසත්තො හථා මහාපධානං පදහිතිදෙස්සති. අරහත්තඵලකිණෙ උප්ප
 නො නාම උප්පනො හොතිති වත්තබ්බතනා. ආගනොව නාම හෙතු
 සමපදය සමමදෙව තිපථනත්තනා. හිනස්සාසාති ලොකියලොකුහනරස්ස
 හිතස්ස සීද්ධියා. සුඛස්වාසාති එත්ථාපි එසෙව නයො. නස්සාති නස්ස
 සත්තලොකස්ස, සො පනායං සත්තලොහො යෙන අනුකකමෙන ධම්මාති
 සමයං පාපුණ්ඨි හං හෙනෙව අනුකකමෙන දෙස්සනො මහාබොධි
 මණ්ණෙති ආදිමාග. ඤාමජ්ජ දිවසාති එත්ථ අජ්ජසද්දෙන සාසනස්ස

1. සී. මු. අ. මජ්ඣිමෙදෙසෙ
 2. ම. පරිපකක

අවධානකාරී වදනි. දෙවමනුසානනානි උක්ඛට්ඨනීදෙදසොති දසෙසභුං න කොවලනාති ආදී වුත්තං. ඡනෙසමෙති නාගසුප න්ණොදිනමි, අයං පුච්ඡාති ඉමිනා කතමොති පදසුස සාමඤ්ඤො, පුච්ඡාභාවො දසසීභො න විසෙසගොති භාසු පුච්ඡා විසෙසභාවඤ්ඤ පනඤ්ඤං මහානිදෙදසෙ ආගතා සබ්බාපි පුච්ඡා අනුඤ්ඤාධාරනායෙන දසෙසති පුච්ඡා ව නාමෙසාති ආදිනා “අදිට්ඨං ජෙනියති එවායා” නි අදිට්ඨමෙතනා, “දිට්ඨං සංසඤ්ඤියති එවායාති දිට්ඨි සංස ඤනා” සංසඤ්ඤ නඤ්ඤ සාකච්ඡාවසෙන විනිවිච්ඡයතරණං. “විමතිං ජිහ්වති එවායාති විමතිමෙතදනා” “අනුමතිසා පුච්ඡා අනුමතිපුච්ඡා” භං කිං මඤ්ඤඵ හික්ඛවෙති ආදිපුච්ඡාය කා භුමිතා කා අනුමතිති අනුමතිපුච්ඡානා හොතිං සංචෙමනුකමනා පුච්ඡති කචෙ භුතමනසාය පුච්ඡා, ලක්ඛණනාති ඤ්ඤා, ඉච්ඡිතො යො කොචි සභාවො, අඤ්ඤානනාති යෙන කෙනචි ඤ්ඤානන අඤ්ඤාභාවමාභ. අදිට්ඨනාති දසුනභුතෙන ඤ්ඤානන පච්චිකං විය අදිට්ඨකභං, අනුලිභනාති එතතකා එතනාති භුලාභුතෙන අනුලිභනං. අනිජිතනාති නිරන්භුතෙන අකභඤ්ඤානක්ඛියාසමාපනං, අමිභුනනාති ඤ්ඤානසු අපාකචභාවං, අමිභාවිතනාති ඤ්ඤානන අපාකචභාවභාවං, යෙන භුණ්චිසෙසෙති නිමිත්තභුතෙති භගවති නථාගතොති අයං සම ඤ්ඤා පමත්තා භා දසුනභුතං “අදිට්ඨි කාරණෙති භගවා නථාගතො” නි ආදී වුත්තං. භුණ්චිසෙසනමිත්තානාතෙව හි භගවිතො සබ්බාති නාමාති. යථා:

අසමෙධයනාති නාමාති සභුතෙතා මහෙසිතො,
 භුතෙතා නාමං උදෙසියසං¹ අපි නාමසහසුසොති.

නථා ආගතොති එතථ ආකාරනියමනවසෙන ඔපමමසමපිපා දනතො නථාසදෙසු. සාමඤ්ඤාජොගනාපි හි විසෙසෙ අචිතියති. පිපදගමනතො ආගතසදෙසු, න ඤ්ඤානමනතො, “නථලක්ඛණං ආගතො” නි ආදීපු විය. නාපි “කායගමනතො” “ආගතො ඛො මහාසම ජෙන මගධානං නිරිබ්බජනති” ආදීපු විය. නථ යදකාරනියමනවසෙන ඔපමමසමපිපාදනතො නථාසදෙසු නඤ්ඤානපධානතො මහා කාරණොමුඛෙන පුරිවුට්ඨිතං ආගමනපපිපදං උදගරණවසෙන සාමඤ්ඤොතො දසෙසගොතො යංභංසදුනං එතනනසබ්බකිභාවතො යථා සබ්බලොක-පප-ආගතාති සංඛාරණතො වතා, පුන නමපිපදං මහාපදනපුත්තාදීපු සබ්බපුලනීදෙදසෙන පුපාකචානං ආසනනානඤ්ඤ විපසුසිආදිනං ඡනනං සමමාසද්වු ධානං විසෙන නිදසෙසගොතො යථා විපසුසිභගවති ආදිමාභ. නථ ජෙන අචිතියාජොති මනුසුසහා-ලිඛිතමපතති-නෙභු-සඤ්ඤසුන-පබ්බජා- අභිඤ්ඤදිභුණ්ඤමපතති-අධිකාර-විච්ඡදනං විසෙන අධිකිභසමනනාගතෙන මහාපණ්ඩානෙන සබ්බසං හි බුධානං ආයපපණ්ඩානං ඉමිනාච අභිනිතාජොති සමපුඤ්ඤ තිති එවං මහානිතිතාරවිසෙසෙන නථාගතොති පදසුස අතං දසෙසභා ඉදුති පාරමිපුරණවසෙන දසෙසභුං යථා විපසුසි භගවා-පප-යථා කසු පො භගවා දනපාරමිං පුරෙචාති ආදිමාභ. එතථ ව සුත්තභාහිකානං

1. සී. ඉං. 14. 1 නිසසිතං නාම

මහාබෝධිපටිපදය කොසලලජනනන්ධං කා පනෙනා පාරමියො, කෙන
 ඓන පාරමියො, නනිට්ඨා වෙනා, කො නාසං කමො, කානි ලකකිණ
 රසපච්චුපට්ඨානපදවයානානි, කො පච්චෙයො, කො සසිකිලෙසො, කිං
 වොදනං, කො පටිපකෙකා, කා පටිපනති, කො විභාගො, කො සඛගහො,
 කො සමපාදනුපායො, කිත්තනෙන කාලොන සමපාදනං, කො ආනි
 සංසො, කිං වෙනාසං ඵලනනි පාරමිසු අයං විජාරකථා වෙදිනබ්බා,
 සා පනෙසා ඉ ච්ඡන්තනා දීසාගමවිනායං වුත්තනායෙනෙව වෙදිනබ්බානි,
 න ඉධ දසසිතා. යථාචුත්තාය පටිපදය යථාචුත්තවිභාගානං පාරමීනං
 පුරිතනාමං සකායාහ: සමනනිංසපාරමිණො පුරෙකානි. සතිපි මහා
 පරිච්චාගානං දුතපාරමිනාවෙ පරිච්චාගවිසෙසනාවදසසනන්ධං වෙච්ච සුදු
 කකරනාවදසසනන්ධං ච මහාපරිච්චාගෙහි විසුං ගහණං, නතො යෙව ච
 අඛනපරිච්චාගතො විසුං නයනපරිච්චාගගහනණං පරිච්චාගනාවසාම
 කෙදෙපි ධනරජ්ජපරිච්චාගතො පුත්තදුරපරිච්චාගගහනණං ච නතං, ගත
 පච්චාගනිකවත්තසකිඛානාය පුබ්බනාගපටිපදය සදධං අභිකෙදෙසමා
 පනතිනිපථාදනං පුබ්බවණ්ණො,දුතාදීසු යෙව සානිසයපපටිපනති නිපථා
 දනං පුබ්බවණ්ණො, යා වා චරියා 1 පිටකසඛගනිතා, අභිනිහාරෙ පුබ්බවණ්ණො
 වො, දුතාදීපපටිපනති වා 2 කායවිචේතවසෙන ඵකචරියා වා පුබ්බචරියා
 හි කෙවි. දුතාදීනං වෙච්ච අපටිච්ඡනාදීනෙද්ව සංසාරනිබ්බානොසු ආදීන
 වා නිසංසානෙද්ව විභාවනවසෙන සත්තානං බොධිත්තයෙ පතිට්ඨාපන
 පරිපාවනවසෙන ච පවත්තා කථා ඛමකඛානං, කෙදීනං අත්චරියා
 කෙදෙපි චරියා, සාපි කරුණායනවසෙනෙව. ආදීසදෙදන ලොකත්චරි
 යාදයො සංගණනානි. කමමසසානකෙදෙපි සෙන අනවජ්ජනමමායනන
 සිප්පායනනවිජ්ජායානපරිවයවසෙන ඛකායනතාදීපරිවයවසෙන ලකක
 ණත්තයතීරණවසෙන ච කෙදෙපි වාරෙ චුද්ධවණ්ණො, සා පන අත්තො
 පකෙදෙපි පාරමි යෙව, කෙදෙපි සමාරදසසනන්ධං විසුං ගහණං. කොපිති පරි
 යනෙනා, උකකංසොති අත්තො. වත්තාරෙ සතිපට්ඨානො භාවෙනානි
 සමබ්බො. නත්ථ භාචෙකානි උප්පාදෙද්වා, බුච්චෙකානි වරෙකිත්තා,
 සතිපට්ඨානාදිගහනණෙන ආගමනපටිපදං මත්තං පාපෙකා දසෙසනි.
 විපසසනාසඛගනිතා 3 ඵච වා සතිපට්ඨානාදයො දට්ඨබ්බා. ඵත්ච යෙන
 අභිනිහාරෙනානි ආදීනා ආගමනපටිපදය ආදීං දසෙසනි, දුතපාර
 මිනනි ආදීනා මජ්ඣං, වත්තාරෙ සතිපට්ඨානොනි ආදීනා පරියොසා
 නනනි වෙදිනබ්බං. සමපනි ඡන්තොනි මුත්තනජාතො නිකකිත්තමත්තො,
 නිකකිත්තමත්තං හි මහාසත්තං පඨමං බුහමානො සුවණණජාලෙන
 පටිගහණනිංසු තෙසං හත්තො වත්තාරෙ මහාරජාතො අජිනප
 වෙණ්ණියා, තෙසං හත්තො මනුසසා දුකුලචුච්චිකෙන පටිගහණනිංසු.
 මනුසසානං හත්තො මුච්චිත්තා පඨවියං පතිඤ්ජෙනා. යථාහානි ආදීනා මහා
 පදනදෙසනාය වුත්තවචනං නිදසෙසනි. කෙදෙපි ඡන්තොනි දිබ්බ
 සෙනච්ඡන්තො, අනුනීරමානෙති 4 ධාරියමානො, ඵත්ච ඡන්තගහ
 ගණෙනෙව බහාදීනි පකෙදිකකුධගණධානි වුත්තානොවති දට්ඨබ්බං.
 බහා-නාලවණං-මොරනත්තං-වාලච්ඡති-උණනිසපට්ඨාපි හි ඡන්තනන

1. ම. චරිය
 2. දුතාදීපටිපනති=සබ්බත්ථ
 3. සහගතා=සබ්බත්ථ
 4. ම. අනුධාරියමානො

සහ නද උපට්ඨිතා අභ්‍යුත්තං. ඡන්ධාදිති යෙව ච නද පඤ්ඤාසිංසු, න ඡන්ධාදිග්ගාහකා. සබ්බා ව¹දිසාති දස දිසා, න ඉදං සබ්බදිසාවිලෝකනං සත්තපදවිතිනාරුග්ගරනාලං. මහාසත්තො හි මනුස්සානං හත්තො මුච්චිතා පුරත්මං දිසං ඔලොකෙයි. තත් දෙවමනුස්සා ගක්ඛිමාලාදිහි පූජයමානා මහාපුරිස ² ඉධ තුමොති සද්දිසොපි නත්, කුතො උත්තර නරොති ආහංසු. එවං වනයො දිසා වනයො අනුදිසා ගෙට්ඨා උපරිති සබ්බා දිසා අනුචිලොකොචා සබ්බත් අත්තනා සද්දිසං අදිසවා අයං උත්තර දිසාති සත්තපදවිතිනාරෙන අගමායි. ආසගිනති උත්තමං, අගෙනාති සබ්බපස්මො, ජෙජමා: ³ සෙජමා. ති ව නයොව වෙච්ච නං. අසමනති මා ජාති නජී දාති සුභබ්බවොති. ඉමසමං අත්තනා වෙ පත්තබ්බං අරහත්තං බ්‍යාකායි. අනෙකෙසං විසෙසාධිගමානං පුබ්බ නිම්භතනාවෙනාති සබ්බිත්තෙන චුත්තමත්ථං යං හි ති ආදිනා විත්ථා රතො දයොති. තත් එත්ථාති-

අනෙකසාබ්ඤ්ච සහස්සමණධලං
 ඡන්ධං මරු ධාරයුමනනලිකෙති,
 සුවණණදණ්ඩා විතිපනනති වාමරු
 න දිසරෙ වාමරුඡන්තගාහකාති.

ඉමිස්සා ගාථාය සබ්බඤ්ඤාහඤ්ඤානමෙව සබ්බත් අප්පට්ඨනවාර නාය අනාවරණඤ්ඤානනාති ආහ: සබ්බඤ්ඤානානාවරණඤ්ඤාප්පට්ඨා හස්සාති. නථා අසං හගවාපි ගනො-පෙ-පුබ්බනිම්භනනාවෙචා. ති එතෙන ව අතිජාතියං ධම්මනාවසෙන උප්පජ්ජනනවිසෙසා සබ්බබොධි සත්තානං සාධාරණාති දයොසති. පාරමිතාතිසඤ්ඤා හි තෙති. ⁴ වික්කමිති අගමායි. මරුති දෙවා, සමාති විලෝකනසමනාය සමා සද්දිසයො, මහා පුරිසො හි යථා එනං දිසං විලෝකෙයි එවං සෙසදිසාව, න නත්චි විලෝ කනෙ විබ්බො නස්ස අගොසිති. සමාති වා විලෝකොචුං ⁵ යුත්තනාති අත්ථො, න හි නද බොධිසත්තස්ස විරුපභීනච්ඡ ⁶ විසමරුපාති විලෝකො චුං අයුත්තනාති දිසාසු උපට්ඨිගනනිති. එවං තථාගතොති ධායගම නටෙයන ගතසද්දෙන තථාගතසද්දං නිද්දිසිතා ඉදාති ඤ්ඤානමනටෙයන නං දයොචුං අථවාති ආදිමාහ. තත් නෙක්ඛමෙමනාති අලොහප්පධා නෙන කුසලවිතතුප්පාදෙන, කුසලා හි ධම්මා ඉධ නෙක්ඛමමං, න පබ්බ ජ්ජාදයො. පස්මජ්ඣානෙනාති ව වදනති. පහාඝාති පජ්ඣිතා, ගනො අධිගතො පට්ඨනො උත්තරවිසෙසනති අත්ථො, පහාඝාති වා පහාන ගෙචු පහානලකකණං වා. ගෙචුලකකණත්ථො හි අයං පහායසද්දො. කාම ච්ඡද්දිප්පනානගෙචුකං හි ගතො ති එත්ථ චුත්තං ගමනං අවබොධො පට්ඨනති එව වා කාමච්ඡද්දිප්පනානෙන ව ලකඛීයති. එසනගො පදාලෙ කාති ආදීසුපි. අබ්‍යාප දෙනාති මෙත්තාය ⁷ ආලෝකසඤ්ඤාසාති විභූතං කාචා මනසිකරණෙන උපට්ඨිතආලෝකසඤ්ඤානෙන,

1. සබ්බා=සබ්බත්
 2. මහාපුරිස=සබ්බත්
 3. ජෙජමාති=සබ්බත්
 4. සී. පාරමිතාදිසනාය පෙනි
 5. ම. පාරමිතාතිසඤ්ඤාතිපෙනි
 6. සද්දිසයො=සබ්බත්
 7. සී. මෙත්තාවිත්තොන

අභිභවනපෙතානි සමාසිනා, බමමට්ඨස්ථානෙනනානි කුසලාදිධමමානං
 යාථාවනිච්ඡයෙන, සප්පච්චයනාමරූපවච්ඡානෙනනානිපි වදනති. එවං
 භාමවච්ඡද්දිනිවරණප්පනානෙන “අභිඡක්ඛං ලොකො පභායා”ති ආදිනා
 වුත්තාය පස්මඡක්ඛානස්ස පුබ්බහාගප්පවිපදාය හගවනො නථාගනහාවං
 දිස්සෙත්වා ඉදානි සහ උපායෙන අට්ඨති සමාපනතිහි අට්ඨාරසහි ව මහා
 විපස්සනාහි හං දස්සෙත්වා සුභෙත්තානි ආදිමාහ. නාමරූපපරිභ්‍යන්ත
 ඛිට්ඨිතරණානං හි විබ්බිභුතස්ස මොගස්ස දුර්භරණෙන සද්දනපරිභ්‍යන්ත
 යං සීහස්ස අභිච්චසඤ්ඤදයො සිජ්ඣන්ති. නථා ක්ඛානසමාපනතිපු අභි
 රතීතිමිත්තෙනා පාමොජ්ජන නත්. අනතීරනියා විනොදිතාය ක්ඛානාදී
 නං සමමිගමොති සමාපනතිවිපස්සනානං අරතීවිනොදනඅවිජ්ජා
 පදලනාදිඋපායො, උප්පට්ඨානිච්ඡෙදොසො පන නිවරණසහාවාය අවි
 ජ්ජාය ගෙට්ඨා නිවරණෙපුපි සම්භගදස්සනත්තනි දට්ඨබ්බො. සමා
 පනතිවිහාරප්පවෙසවිබ්බිනෙන නිවරණානි කථාට්ඨසානිති ආහ: නිව
 රණකථාට්ඨං උග්ගාට්ඨොති. “රහතිං විහතෙකත්වා විමාරෙත්වා දිවා
 කමමනෙන පයොජ්ජති”ති වුත්තට්ඨානෙ විහතෙකවිමාරා මුමායනා අධි
 පෙපනානි ආහ: මිනකාමිවාරමුමනති. නිඤ්චාපි පස්මඡක්ඛානුපවායෙ යෙ
 ව උදකං, වචුත්තඡක්ඛානොපවායෙ යෙව ව සුබං පභියති. අනිසයප්පහානං
 පන සක්ඛායාහ: වචුත්තඡක්ඛානෙන සුබඋදකං පභායාති. රූපසඤ්ඤානි
 සඤ්ඤාසීසෙන රූපාවචරඡක්ඛානානි වෙච්ච නදරමමණානි ව වුත්තාති.
 රූපාවචරඡක්ඛානමිති රූපනති වුච්චති උභතරපදලොපෙන, “රූපී
 රූපානි පස්සති” ති ආදීසු. නස්ස ආරමමණමපි කසිණරූපං රූපනති
 වුච්චති. පුරිමපදලොපෙන “බහිඤ්ඤා රූපානි පස්සති සුවණණදබ්බණණා
 නි”ති ආදීසු. නසමා ඉධ “රූපෙ රූපඡක්ඛානෙ හං සහගතා සඤ්ඤා රූප
 සඤ්ඤා”ති එවං සඤ්ඤාසීසෙන රූපාවචරඡක්ඛානානි වුත්තාති. “රූප 1
 සඤ්ඤා අස්සානි රූපසඤ්ඤා”රූපසඤ්ඤාසමනනාගනනති² වුත්තං ගොති
 එවං පට්ඨිකසිනාදිගෙදස්ස නදරමමණස්ස වෙච්චං අධිවචනනති වෙදී
 නබ්බං. සමිසසඤ්ඤානි චකංගදිනං වචුත්තං රූපාදීහං ආරමමණානසච
 පටිසානෙනා පටිගනනෙන විසමිවිසයසමොධානෙන සමුප්පනනා විපසච
 විඤ්ඤාණසහගතා සඤ්ඤා³ නානනසඤ්ඤාසොති “නානනෙන
 ගොවරෙ පචතනා සඤ්ඤා” “නානනවාචා සඤ්ඤා නානනසඤ්ඤා”
 අට්ඨ භාමාවචරකුසලසඤ්ඤා මාදස අකුසලසඤ්ඤා එකාදස භාමාවචර
 කුසලවිපාකසඤ්ඤා වෙ අකුසලවිපාකසඤ්ඤා එකාදස භාමාවචරත්‍රියා
 සඤ්ඤානි එනාසං වචුචතනාලීසසඤ්ඤානමෙහං අධිවචනං. එනාහි
 යසමා රූපසඤ්ඤා⁴ හෙදෙ නානනෙන නානාසභාවෙ ගොවරෙ පචතන
 නති, යසමා ව නානනවා නානාසභාවා අඤ්ඤාමඤ්ඤා අසද්දිසා, නසමා
 නානනසඤ්ඤානි වුච්චනති. “අභිච්චස්ස අභිච්චනානි වා අනුපස්සනා
 අභිච්චානුපස්සනා” නෙභුමකධමමානං අභිච්චනං ගහෙත්වා පචතනාය
 අනුපස්සනායෙහං නාමං. නිවමසඤ්ඤානති සමුභවධමමෙ නිවමා සස්ස
 නානි පචතනං මිච්ජාසඤ්ඤාදං, සඤ්ඤාසීසෙන දිට්ඨිවිත්තානමපි ගහණං
 දට්ඨබ්බං. එසනගො ඉභො පරෙපුපි. නිබ්බි දුනුපස්සනායොති සඛිට්ඨෙපු

1. { සී. රූප
 { මි. රූප.
 2. රූපස්ස නාමනාම=සබ්බත්ථ
 3. සඤ්ඤා පටිගසඤ්ඤා—සබ්බත්ථ
 4. සඤ්ඤාදි—සබ්බත්ථ

තිබ්බි ඤානාචරෙන ¹ පවනතාය අනුපසස්සනාය, නද්දිනති සප්පිතිනා නණ්ණං, විග්ගානුපසස්සනායාති සඤ්ඤාචරෙස්ස විරජ්ජනානාචරෙන පවනතාය අනුපසස්සනාය, නිරොධානුපසස්සනායාති සඤ්ඤාචරෙන නිරොධස්ස අනුපසස්සනාය, නෙ සඤ්ඤාචර නිරුජ්ජිනති එව ආයතීං සමුදයවසෙන න උපපජ්ජනති එවං වා අනුපසස්සනා නිරොධානුපසස්සනා, නෙනෙවාහ: “නිරොධානුපසස්සනාය නිරොධෙති නො සමුදෙති” මුඤ්ඤි භුක්ඛමඝනා හි අයං බලපපතතාති පටිනිස්සජ්ජනාකාචරෙන පවනතා අනුපසස්සනා පටිනිස්සග්ගානුපසස්සනා, ² පටිසඤ්ඤා සනතිට්ඨනා හි අයං. ආදානනති නිච්චාදිවසෙන ගහණං, සනතතිසමුග්ගනිච්චාරමමණානං වසෙන එතතගහණං. ඤානසඤ්ඤා, ආයුග්ගනං අභිසඤ්ඤා, අවජ්ඣාචිසෙසාපතති පිපපිණාමො, ධුට්ඨසඤ්ඤානති පිරිනාචග්ගනණසඤ්ඤා ³ නිමිත්තනනති සමුගාදි සනවසෙන සතිච්ච පරිචෙජ්ජනාය ව සඤ්ඤාචරෙන සවිග්ගහහනං, පණ්ඨිතති රුගාදිපණ්ඨිං, සා පතඤ්ඤා නණ්ණාචසෙන සඤ්ඤාචරෙස්ස නිනනනා ⁴ අභිනිච්චෙසනති අතතානුදිට්ඨිං, අනිච්චදුක්ඛාදිවසෙන සබ්බධමමතිරණං අධිපසඤ්ඤාධමමචිපසස්සනා. සාරදනාහිනිච්චෙසනති අසාරෙ සාරග්ගනණචිපලාසං, ඉස්සරකුතනාදිවසෙන ලොකො සමුප්පනනාති අභිනිච්චෙසො සමමොභාහිනිච්චෙසො, කෙච්චි පන “අභොසිනනු ඛො අහමතිනමධානනති” ආදිනා පවනතසංසයාපතති සමමොභාහිනිච්චෙසොති වදනති. සඤ්ඤාචරෙස්ස ලෙණ්ණාණනාචග්ගනණං ආලසාහිනිච්චෙසො. ‘ආලසරනා ආලසසමුද්දිනාති’ වචනතො ආලසො නණ්ණා, සා යෙව චක්ඛාදීස්ස රූපාදීස්ස ව අභිනිච්චෙසවසෙන පවනතියා ආලසාහිනිච්චෙසොති කෙච්චි. එවං නෙ සඤ්ඤාචර පටිනිස්සජ්ජනති පවනතං ඤාණං පටිසංඛානුපසස්සනා, “වට්ටනො විගහනතා විට්ටං” තිබ්බානං, “නඤ්ඤා ආරමණ්ණකරණසඤ්ඤානෙන අනුපසස්සනෙන පවනතියා විට්ටානුපසස්සනා,, ගොත්‍රභු. සංඝොභාහිනිච්චෙසනති සංයුජ්ජනවසෙන සඤ්ඤාචරෙස්ස අභිනිච්චිසනං, දිට්ඨිකාදිකාදි දිට්ඨියා සහජානෙකට්ඨි පහානෙකට්ඨි ව, ඔලාපිකෙති උපරිමග්ගවජෙකි කිලෙසෙ අපෙකඛිච්චා වුත්තං. අඤ්ඤාචරාදස්සනාපහානබ්බාපි දුතියමග්ගවජෙකිහි ඔලාරිකාති. අණ්ණසහගනෙති අණ්ණභුතො, ඉදං ගෙට්ඨිමමග්ගවජෙකි අපෙකඛිච්චා වුත්තං. සබ්බකිලෙසෙති අවසිට්ඨසබ්බකිලෙසෙ, න හි පඨමාදිමග්ගෙහිපි පභිනා කිලෙසා පුන පභියනති. කාඤ්ඤානං කභිනභාවො, පග්ගරණං උචනාවො, ලොකීයවාසුතා භස්සාය විය යෙන නංතංකලාපස්ස උද්ධුමායනං. එඛිභාවො වාන විඤ්ඤානං, විජ්ජමානෙපි කලාපනතරභුතානං කලාපනතරභුතෙහි පුට්ඨි ⁵ භාවෙ නංතංභුතවිචිතතතා. රූපපරියනෙතො ආකාසොති යෙසං යො පරිචෙජ්ජෙදො, තෙහි සො අසමුද්දෙයාව අඤ්ඤාචරාභුතානං පරිචෙජ්ජනාවො න සියා බ්බාපින ⁶ භාවාපතතිතො. යසමිං කලාපෙ භුතානං පරිචෙජ්ජෙදො, තෙහි අසමුද්දෙයාවො අසමුද්දෙයාලක්ඛණං, නෙනාහ: හගවා ආකාසධාතුතිදෙදසෙ “අසමුද්දෙයාව චතුහි මහාභුතෙහි”ති. විරොධිප්පච්චයසනති පානෙ විසදිස්සපතති රූප්පනං, වෙනතො

1. නිබ්බිජ්ජනා—සබ්බඤ්ඤා
 2. { ඉමං පටිච්ච ආගතභාගසස ඝීහලක්ඛණං 4. නද්දිනා=සබ්බඤ්ඤා
 මුද්දින අවධිකථායං උග්ගනා දිසසෙන 5. පුට්ඨා=සබ්බඤ්ඤා
 3. සවිග්ගහහණං=සබ්බඤ්ඤා 6. බ්බාපි=සබ්බඤ්ඤා

පධානනා සඛාරකකිකධමානං . වෙනනාවසෙතොනං දිනනං සඛිධාග්නං අභිසඛිධරණලකඛණනි. නථා හි සුත්තනනනාජනියෙ සඛාරකකිකවිහමෙහ “වකඛුසමථසුභ්භා වෙනනා”ති ආදිනා වෙනනාව විහනනා. අභිසඛිධරලකඛණං ව වෙනනා, යථාහ: “නථ ආනවමො පුඤ්ඤාභිසඛිධො ඤාසලා වෙනනා ඤාමාවචරා”ති ආදිං. ඵරණං විපජාරිකනා, අසසද්ධිසෙති අසසද්ධියගෙචු, නිමිත්තනෙථ භූමමං, එස නයො කොසරෙජනි ආදිසු. උපසමලකඛණනි කායවිතතපරිලාභුප සමලකඛණං, ලිඛුදධිවචරගිතො අධිවිතො පවත්තමානො උගහන නිගහනසමපනංසනෙසු අඛ්ඤාවචනාය අජ්ඣුපෙකකනං පටිසඛිධානං, පකකපාභූපචෙජදනො. මුසාවාදදිනං විසවාදනාදිකිවචනාය ලුඛානං අපරිගහනනානං පටිපකකිභාවනො පරිගහනකසභාවා සමමාවාවා ඤිති ඛනාවනො සමපසුත්තධමම සමමාවාවාවචමයං සුභාසිනං¹ සොනා රඤ්ඤි පුගලං පරිගහණනාති සා පරිගහනලකඛණං. කායිකත්ථියා නිඤ්චි කත්තඛිමං සමුට්ඨාපෙති සයඤ්චි සමුට්ඨානං සටනං ගොතිති සමමාකම නතසඛිධානා විරතිපි සමුට්ඨානලකඛණාති දට්ඨඛිඛා. සමපසුත්තධමමා නං වා උකඛිපනං සමුට්ඨනනං කායිකත්ථියාය .භාරුකඛිපනං විය. ජීව මානසස සත්තසස සමපසුත්තධමමානං වා ජීවිතිජ්ඣිවුත්තියා ආජවසෙස ව වා සුද්ධිමොදනං, සංඛාග්නි ඉධි වෙනනා අධිපෙපනාති වුත්තං: සඛිධාරනං වෙනනාලකඛණනි. නමනං ආරමමණනිමුඛිඛාවො ආසනනං පවත්තනං, ආයනනාවසෙත හි ආයනන² සඛිධානානං විත්ත වෙන සිකානං පවති. නණනාස හෙතුලකඛණනාහි වටටසු ජනකහෙ චු භාවො, මහසු පන නිඛිඛානසමපාපකත්තනාහි අයමෙතෙසං විසෙ සො. හඬ ලකඛණං අවිපරිතසභාවො, ඵකරසො අඤ්ඤමඤ්ඤනතිව ත්තනං අනුනාධිකභාවො, යුගහනිකා සමච්චිපසුභාව, සද්ධාපඤ්ඤා පගහනාවිකෙකිපාතිපි වදනති. ධර්මොති නිලෙසකකියො මගො, අනු ප්‍යාදපරියොසානනාය අනුප්‍යාදො ඵලං, පසසද්ධි නිලෙසඋපසමො, ඡඤ්ඤාති කත්තභාවමාජඤ්ඤා, මුලලකඛණං පතිට්ඨාභාවො, සමුට්ඨානලකඛණං ආරමමණපටිපාදනනාය සමපසුත්තධමමානං උපපනතිගෙචුනා, සමොධානං විසයාදිසනතිපානොන ගහෙනඛිඛා කාඤ්ඤා, යා සඛනතිති වුච්චති. “සමං සහ මදහනති අනොන සමපසුත්ත ධමමාති වා සමොධානං” එසෙසා, “සමොසරනති සනතිපනනති එඤ්ඤාති සමොසරණං” වෙදනාය විනා අපවත්තමානා සමපසුත්ත ධමමා වෙදනානුභවනනිමිත්තං සමොසටා විය ගොනතිති එවං වුත්තං. ගොපානසිනං ඤුටං විය සමපසුත්තානං පාමොකකිභාවො පමුඛ ලකඛණං, “නනො හෙසං වා සමපසුත්තධමමානං උත්තරි පධානනති නතුභවති” පඤ්ඤාත්තරු හි ඤාසලා ධමමා. විමුත්තතිඝාති එලසු, නං හි සිලාදිගුණසාරසු පරමුක්කංසභාවෙන සාරං, අයඤ්චි ලකඛණවිභා ගො ඡධාභූපඤ්ඤාකිකානඛිඛාදිවසෙත නංනංසුත්තපදනුසාරෙන පොරුණ ට්ඨකථායං ආගහනනායෙන කතොති දට්ඨඛිඛං. නථාහි පුඛෙඛි වුත්තො පි කොපි ධමමො පරියායනනරපකාසනඤ්ඤං පුත්ත දසසිගො. නනො එව ව “ඡඤ්ඤලකා ඤාසලා ධමමා මනසිකාරසමුට්ඨානා එසසමොධානා

1. පවසසුභාසිනානං=සඛිඛිඛි 2. ආය=සඛිඛිඛි

වෙදනාසමෝසරණානි, පඤ්ඤානන්දා කුසලා ධර්මානි, විමුක්ඛාසාරම්ඤං බ්‍රහ්මචරියනානි, නිබ්බානොගධං හි ආවුසො බ්‍රහ්මචරියං නිබ්බානපරියො සානනානි”ව සුභතපදනං වසෙන ඡන්දස්ස මුලලක්ඛණනානි ආදී වුභතං. **නාමිමමා නාම චක්ඛානං අභිසංඝවමොති** අවිපරිනසනාවභතා, **නාමිම** නං සනාවභතා, **අමිනාමානි**, අමුසාසනාවභතා, **අනාසංඝානානි** අඤ්ඤානාර රභිභතතා, **ඡන්තිපච්චසංඝමුදානසමුදගනාවෙයො**නි ඡාතිපච්චයා සමිගුහං හුක්ඛා සභිතස්ස අතනනො පච්චයාහුරුපස්ස උඤ්චං උඤ්චං ආගතසනාවො අනුප්පවත්තයොනි අඤ්ඤා, අථවා “සමිගුහාවෙයො ච සමුදගනාවෙයො ච සමිගුහසමුදගනාවෙයො” න ඡාතිනො ඡරුමරණං න තොනි න ච ඡාතිං විනා අඤ්ඤාවො තොතිනි ඡාතිපච්චයසමිගුහාවෙයො, ඉඤ්ඤාව ඡාතිනො සමුදගච්ඡතිනි ඡාතිපච්චයසමුදගනාවෙයො,,යා යා ඡාති යථා යථා පච්ච යො තොති නදහුරුපං පාචුභාවොනි අඤ්ඤා. සංඛාරානං අවිජ්ජා පච්ච යවෙයොනි 1 එඤ්ඤා 2 න අවිජ්ජා සංඛාරානං පච්චයො න තොනි න ච අවි ජ්ජාං විනා සංඛාරා උප්පජ්ජනානි යා යා අවිජ්ජා යෙසං යෙසං සංඛාරා රානං යථා යථා පච්චයො තොනි අයං අවිජ්ජා 3 සංඛාරානං පච්ච යවෙයො පච්චයනාවොනි අඤ්ඤා, හගවා නං ඡානානි පස්සතිනි සමඛ ඤො. **නෙතො**නි හගවා නං විහරුමානනානි යොජෙතබ්බං. **නනානි** රුපායනනං, ඉට්ඨාතිට්ඨාදීනි ආදිසදෙදන මජ්ඣන්තං සමඛණනානි, නවා අතිනානාගතපච්චුප්පනනපරිනතඅජ්ඣන්තබ්බිඤ්ඤානදුභයාදිතෙදං, **ලබ්බ මානසපදවසෙනා**නි “රුපායනනං දිට්ඨං, සද්දායනනං සුභං, ගඤ්ඤාය නනං රසායනනං චොට්ඨබ්බායනනං මුභං, සබ්බං රුපං මනසා විඤ්ඤා හනනි” 4 වචනනො, දිට්ඨපදඤ්ඤා විඤ්ඤානපදඤ්ඤා රුපාරම්මණෙ ලබ්බනි. **අනෙතෙති නාමෙති** රුපාරම්මණං ඉට්ඨං අතිට්ඨං මජ්ඣන්තං පරි නතං අතිතං අනාගතං පච්චුප්පනං අජ්ඣන්තං බ්බිඤ්ඤා දිට්ඨං විඤ්ඤානං ඊථං රුපායනනං රුපධාතු වණණනිතා සතිදසසනං සප්පට්ඨං නීලං පිතකනානි එවමාදීනි, අනෙතෙති නාමෙති, **නෙතෙති වාචෙති** රුපන ඤෙති ආගතෙ තෙරස නිදෙදසවාචෙරසඤ්ඤායාහ. 5 **පඤ්ඤාසාමි නෙතෙති** නි, එතෙතෙති වාචෙර වතුනනං වතුනනං වච්චාපනනායනං වසෙන විප ඤ්ඤාසාය නෙතෙති, **නාමිමමානි** අවිපරිනදසසනාය අප්පට්ඨනායදෙ සනනාය ච නථවෙව තොනි, **ඡානාමි අබ්බසංඝානානි** වභතමානානින කාලෙසු ඤ්ඤාප්පවත්තිදස්සනෙන අනාගතෙම ඤ්ඤාප්පවත්ති වුභතා යෙවානි දට්ඨබ්බා. විදිනසද්දො අනාමිට්ඨනාලවිසෙසො වෙදිනබ්බො. දිට්ඨං සුභං මුභනානි ආදිසු විය. **න උපඤ්ඤානි** අතනනනානියවසෙන න උපගඤ්ඤා, “යථා රුපාරම්මණාදයො ධර්මො යංසනාවා යංපනාරා ව තථා නෙ පස්සති ඡානානි ගච්ඡතිනි නවාගතො”නි එවං පදසමිගාවො වෙදිනබ්බො. තෙවි පන නිරුභතිනෙයන පිසොදරදිපතෙතිපෙන වා දසසිසද්දස්ස ලොපං ආගතසද්දස්ස වාගමං කථා නවාගතොනි වණණ නානි, **ඝං රතනිනානි** යස්සං රතනියං, අච්චනනසංයොගෙ වචනං උපයොග වචනං. **නිණ්ණං මාගනනානි** නිලෙසානිසංඛාරදෙවුභතසංඛාරානං

1. ම. අවිජ්ජාසංඛාරානං පච්චයවෙයොනි 3. අවිජ්ජාය=සබ්බවඤ්ඤා
 2. එඤ්ඤාපි=සබ්බවඤ්ඤා 4. පඤ්ඤානාම=සබ්බවඤ්ඤා
 5. සී. මු. 4. වෙ

තිණණං මාරුනං, අනුපවජ්ජනති නිද්දොසනාය න උපවජ්ජං, අනුන නති පකඛිපිතබ්බාභාවෙන න උභනං අනධිකනති අපනෙතබ්බා භාවෙන න අධිකං. සබ්බාකාරපටිපුණණනති අත්ඛ්‍යාදිසමප තතියා සබ්බාකාරෙන පටිපුණණං, නො අඤ්ඤාථාති තපෙචාති චුත්තමෙවත්ථං බ්‍යතිරෙකෙන සමපාදෙති. තෙන යදත්ථං භාසිතං තං නිපථාදනනො යථා භාසිතං භගවතා තපෙචාති අවිපරිතදෙසනතං දසෙසති. ගදදෙසො 1 ති එනෙන “නථා ගදතීති තථාගතො” ති දකාරස්ස තකාරං කත්වා නිරුත්ති නයෙන චුත්තනනති දසෙසති. “නථා ගතමස්සාති තථාගතො” ගතනති ච කායස්ස වාචාය වා පචතතීති අත්ථො. තථාති ච චුත්තෙ යං නං සද්දනං අබ්‍යච්චාරිතසමබ්බිතාය යථාති අයමත්ථො උපවසීතො යෙව හොති. කායවාචාක්‍රියානඤ්ච අඤ්ඤ මඤ්ඤනුලොමෙන වචනිථ්ඡායං කායස්ස වාචා වාචාය ව කායො සමබ්බිතාවෙන උපතිඨතීති ඉමමත්ථං දසෙසනො ආහ: භගවතො හිති ආදිං. ඉමමමිං පන අත්ථෙ “නථා වාදිතාය තථාගතො” ති අයමපි අත්ථො සිද්ධො හොති. සො පන පුබ්බෙ පකාරනතරෙන දසසීතොති ආහ: එවං තථා කාරිතාය තථාගතොති. නිදිසං අපටිමාණාසු ලොකධාතුසු ති එනෙන යදෙකෙ තිට්ඨං විස උපරි අධො ච සනති ලොකධාතුයොති වදනති නං පටිසෙමෙති “දෙසනාවිලාසො යෙව දෙසනාවිලාසමයො” 2 යථා පුඤ්ඤමයො දුනමයනති ආදිසු. නිපානානං වාචකසද්දසනතිධානෙ තදත්ථචොතනභාවෙන පචත්ත නනො. ගතසද්දො යෙව අවගතත්ථං අතීතත්ථඤ්ච වදනීති ආහ: [ගතොති] 3 අවගතො අතීතොති. අථවා “අභිනීභාරනො පටිඨාය යාව සමමාසමෙබ්බං එත්ථනතරෙ මහාබොධියානපටිපත්තියා භානඨා න 4 සංකිලෙසතිවත්තීනං අභාවතො යථා පණ්ඩානං තථා ගතො අභිනී භාරුනුරුපං පටිපනෙතොති තථාගතො”. අථවා මහිද්ධිකතාය පටිස මහිද්දනං උක්කංසාධිගමෙන අනාවරණඤ්ඤණතාය ව කත්ථිපි 5 පටිඝාතා ඤ්චාචනො “යථා රුපි තථා කායවාචාවිත්තානං ගතොති ගමනාති පචතතී යො එතස්සාති තථාගතො” යසමා ච ලොකෙ විධි-යුත්ත-ගත-පකාර සද්ද සමානත්ථා දිස්සනති, තස්මා “යථාවිධා විපසයිආදයො භගවනො අයමපි භගවා තථාවිධොති තථාගතො” “යථායුත්තා ච හෙ භගවනො අයමපි භගවා තථායුත්තොති තථාගතො” අථවා යසමා සච්චං තත්තං 6 තච්ඡං තථනති ඤ්ඤණසෙසනං අධිවචනං, තස්මා “තපෙචා ඤ්ඤණ ආගතොති තථා ගතො” ති එවමපි තථාගතසද්දස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො.

පහාය කාමාදිමලෙ යථා ගතා
සමාධිඤ්ඤණෙහි විපසයිආදයො,
මහෙසිනො සකාසමුතී ජුතීකිරො
තථාගතො තෙන තථාගතො මනො.

1. සී. මු. අ. ගදඅත්ථො. 4. { සී. භානාඨානං.
2. සී. මු. අ. දෙසනා විලාසො. } ම. භානාඨානං
3. [] සී. මු. අ. න දිසසතෙ. 5. කත්ථි=සබ්බත්ථ.
6. ම. තත්ථං.

නථසුච්ච ධානායතනාදිලකකිණං
සභාවසාමසුද්ධවිභාගභෙදනො,
සයම්බුද්ධසුද්ධෙන ජිනො යමාගනො
නථාගනො වුච්චති සන්ඛාපුඛගවො.

නථාති සච්චාති සමන්තවකුචුනා
නථා ඉදපපච්චයනා ච සබ්බසො,
අනසුද්ධනෙයෙසන යනො විභාවිනා
නථා නථා 1 නෙන ජිනො නථාගනො.

අනෙකභෙදසුපි ලොකධානුසු
ජිනස්ස රූපායතනාදිගොචරෙ,
විචිත්තභෙදෙ නථමෙවදස්සනං
නථාගනො නෙන සමන්තලොචනො.

යනො ච ධම්මං නථමෙව භාසති
කරෙති වාචායනුලොමිත්තනො,
ගුණෙහි ලොකං අභිභූයාෂ ඊරති 2
නථාගනො නෙනපි ලොකනායකො.

යථාභිනිභාරමිනො 3 යථා රූපි
පචන්තවාචානනුචිත්තභාවනො,
යථාවිධා යෙන පුරු මහෙසිනො
නථාවිධො නෙන ජිනො නථාගනො.

යථා ච යුත්තා සුගතා පුරුත්තා
නථා ච යුත්තො නථසුද්ධලොචනො,
සමාගනො නෙන සමන්තලොචනො
නථාගනො වුච්චති සන්ඛාපුඛගවො 4 ති.

සඛගගාථා. මුඛමත්තමෙව. කසමා, අපපමාදපදං විය සංඝලකුසල
ධමමසමපට්ඨනතියා සබ්බබුද්ධගුණානං සඛගාභනනා නෙනෙවාහ:
සබ්බාඤ්ඤා රෙතාති ආදිං. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

1. 14. 2

දුතියෙ උපපනතිති පඨමාය ජනියා නිබ්බතතිං වන්චා අරියාය
ජනියා නිබ්බතතිං දසෙස්සාදුං නිපථන්තිති ආහ. නදු හිස්ස බුච්චභාවනිපථ
න්තිති. දුලලභොති ආදිං වන්චා භාරණස්ස දුරසමාර 5 භාවනො නත්ථ
භාරණං දසෙස්සනො එකවාරන්ති ආදිමාහ. ඉදං වුත්තං හොති: නත්ථ
මාරගණනා නාම මාසසංවච්ඡරකපගණනාදිකා. කපපානං එකං
අසඤ්චයාසං වෙ අසඤ්චයාසාති. තීණී අසඤ්චයාසාතිපි පාරමියො
සුරෙඤ්චා පි බුච්චෙත හවිභුං න සකකා, හෙට්ඨමකොටියා පන වන්තාරි

1. යථාවනො=සබ්බත්ථ. 4. { අයං ගාථා සබ්බ සෙවයෙව
2. දී. වී. අභිභූයාෂි රියති. } ජපාත්තකොසු උභානා.
3. මනො=සබ්බත්ථ. 5. සී. දුරසිසමෙව.

අසඹේඛියානි කප්පසනසහසසඤ්ච නිරන්තරං දසපාරමියෝ පුරේච්චා ව බුද්ධිභාවං පත්තුං සකකා න ඉතො අඤ්ඤාථාති ඉමිනා කාරණෙන දුලලභො පාතුභාවො බුද්ධානනහි.

3

තතිසෙ නිව්චං න භොගීති අභිණ්ණප්පවතතිකං, 1 න ගොති කදුචි දෙව සභවතො, යෙභුසෙයන මනුසසා අච්ඡරියං දිසවා අච්ඡරං පහරන්ති නං සකියා චුත්තං අච්ඡරං පහරිච්චා පසිනිනබ්බොති අප්පොති. සමනනාගනනනාති එතෙන “අච්ඡරියා ගුණධම්මො එතසම්මිං සන්තීති අච්ඡරියො”ති දසෙසති. අපි ව “ආදිනො පභුති අභිනීඨාරාවහෙ 2 නතො පරමපි අනඤ්ඤසාධාරණෙ ගුණධම්මෙ ආචිණ්ණවාති 3 අච්ඡරියො”ති ආහ: ආචිණ්ණමනුසෙසාති වා අච්ඡරිසමනුසෙසාති ආදිං. “මහාබොධිඤ්ඤාණමෙව මණ්ඩභුතං මහාබොධිමණෙධා” සබ්බඤ්ඤාන ඤ්ඤාණ පදට්ඨානං හි මග්ගඤ්ඤාණං මග්ගඤ්ඤාණපදට්ඨානාඤ්ච සබ්බඤ්ඤාන ඤ්ඤාණං මහාබොධිති චුච්චති. අනිවන්තනසභාවෙන, බුද්ධිකාරකා නං 4 බමමානං පුරණමපි න අඤ්ඤාසස කසසම් ආචිණ්ණානිආදිනා ගෙභුඅවජාය ඵලාවජාය සත්තානං උපකාරාවජාය වාති තීප්පි අවජාසු ලොකනාථො අනඤ්ඤසාධාරණානං ගුණධම්මානං ආචිණ්ණනාය අච්ඡරියමනුසෙසා චුත්තොති දසෙසති.

1. 14. 4

වතුණේ “කාලෙ කිරියාති කාලකිරියා” කතරසම්මිං කාලෙ කීදිසි කිරියා, සාමඤ්ඤප්පෙත්තනා හි විසෙසෙ අච්චිට්ඨති විසෙසප්පිනාව විසෙසො අනුප්පයොජ්ඣනබ්බොති ආහ: එකසම්මිං කාලෙ පාකවා කීදිසාති. කතරසම්මිං පන එකසම්මිං කාලෙ කථඤ්ච පාකවාති, කප්පානං සනසහසසාධිකාති අනෙකාති අසඹේඛියානි අතිකකම්චා යථාධිප්පෙන මනොරථපාරිපුරිවසෙන සමුපලඤ්ච එකසම්මිං කාලෙ. සදෙවකෙ ලොකෙ අතිවිය අච්ඡරියමනුසසස පරිතිබ්බානනති අව්චන්තපාකවා. අනුනාපකර්ති වෙතොදුකඛාවහා, දසසහසමකඛවාලෙසුති 5 චුත්තං තසස බුද්ධිකෙඛනනභාවෙන පරිච්ඡිනනනනා හදඤ්ඤාසඤ්ච අවිසයනනා.

1. 14. 5

පඤ්චමෙ දුතිසසස බුද්ධිසසාති දුතිසසස 6 සබ්බඤ්ඤාබුද්ධිසස, අභාවා, සුභබුද්ධො නාම සුභමයෙන ඤ්ඤාණෙනබුජ්ඣිතබ්බසස බුද්ධිතනා. චතුසම්චබුද්ධො නාම වතුනනං අරියසච්චානං අනවසෙසනො බුද්ධිතනා. පච්චෙකබුද්ධො නාම පච්චෙකං අත්තනො යෙව යථා වතුසච්ච සමෙබ්බොධො ගොති එවං බුද්ධිතනා. සමමාසච්චබුද්ධො එව හි යථා සදෙව කසස ලොකසස වතුසච්චසමෙබ්බොධො ගොති එවං සච්චාති අභිසම්බුජ්ඣති. වන්තාදි වා අට්ඨි වා සොලස වාති ඉදං කතමහාභිනීඨාරානං

1. සී. අභිණ්ණප්පවතතිකං. 4. සී. මු. අ. කාරක.
2. අභිනීඨාරාවහො=සබ්බජ. 5. සී. ම. වකඛවාලෙසුති.
3. ආචිණ්ණං වාති=සබ්බජ. 6. සී. මු. අ. දුතිසසසස.

මහාබෝධිසත්තානං පඤ්ඤාධික - සඤ්ඤාධික - විරියාධිකවිභාගවසෙන වුත්තං. පඤ්ඤාධිකානං හි සඤ්ඤා මන්දා හොති පඤ්ඤා තිකකා. සඤ්ඤාධිකානං පඤ්ඤා මන්දා හොති. විරියාධිකානං පඤ්ඤා මන්දා පඤ්ඤානුභාවෙන ව සමමාසමෝධි. අභිගන්තබ්බාති අවස්ථාභායං වුත්තං. අවිසේසෙන පන විමුක්තිපරිපාවනියධමන්තං තිකකමන්දාමුද්‍රභාවෙන නයො පෙනෙ හෙදා සුත්තාති වදන්ති. තිවිධා හි බෝධිසත්තා අභිනිගාරකකිණේ භවන්ති උග්ගච්ඡා ¹ ඤ්ඤා විපඤ්චිතඤ්ඤා ² ඤ්ඤායාහෙදෙන. නොසු උග්ගච්ඡිතඤ්ඤා සමමාසමබ්‍රහ්මකා සමබ්‍රහ්මා වාතුපපදිකාං ගාථං සුණනෙතා තතියපදෙ අපරියොසිහෙ යෙව ඡති අභිඤ්ඤාහි සහ පටිසම්භිද්ධහි අරහත්තං පත්තුං සමන්ත්‍රපතිස්සයො හොති. දුතියො සන්ත්‍ර සමබ්‍රහ්මා ඵකං ගාථං සුණනෙතා අපරියොසිහෙ යෙව වතුපපදිකාං ඡති අභිඤ්ඤාහි අරහත්තං පත්තුං සමන්ත්‍රපතිස්සයො හොති. ඉතරෙ භගවතො සමබ්‍රහ්මා වාතුපපදිකාං ගාථං සුත්තා පරියොසිතාය ගාථාය ඡති අභිඤ්ඤාහි අරහත්තං පත්තුං සමන්ත්‍රපතිස්සයො හොති. නයොපෙනෙ විනා කාල හෙදෙන කතාභිනිගාර ලඤ්ඤාකාරණා පාරමියො පුරෙත්තා යථා කකමං යථා වුත්තහෙදෙන කාලෙන සමමාසමෝධිං පාපුණන්ති. නොසු නොසු පන කාලහෙදෙසු අපරිපුණණෙසු තෙ තෙ මහාසත්තා දිවසෙ දිවසෙ වෙසසන්තරදානසදිසං දානං දෙනන්තාපි නදනුරුපං සීලාදිසෙස පාරමිධමෙව ආවිණන්තාපි අන්තර බුද්ධා භවිස්සන්ති අභාරණමෙතං. කසමා ඤ්ඤාණසං අපරිපච්චනතො. පරිවර්තනකාලනිපථාදිකං විය හි සසං පරිවර්තනකාලෙ නිපථාදිකා සමමාසමෝධි තදන්තර සබ්බසංගහෙ වායමනෙත්තාපි න සකකා පාපුණ්ණන්ති පාරමිපුර යථා වුත්ත කාලවිසේසෙන සමපඡ්ඡති වෙදිතබ්බං. සඤ්ඤාහි සමානකාලෙ, අසභාසොති නිපපරියායනො වුත්තං. සහ අයනවෙධා හි සභායවෙධා පටිපත්තිවසෙන භගවතා සහ සමං අයනං නාම කසං විපි නන්තෙව. “හත්ථාදිඅවයවතො පටි පටි මිනිතබ්බතො පටිමා” වුදවති අත්තභා වො. සමන්ත්‍ර නාම නන්ති දෙවො වා මාරො වා බ්‍රහ්මා වා කොචි නන්ති, පටිසමෝති පටිතිවිභාවෙන සමො, පටිභාගං දුකුන්ති චිත්තා රෙ සතිපට්ඨානාති ආදිකා වුත්තසං ධම්මභාගසං ධම්මකොට්ඨා සසපටි පකබ්භුතං කන්තා භාගං කොට්ඨාසං පටිච්චනං දුකුං සමන්තො නාම නන්ති, “නන්ති ඵසං සීලාදිගුණෙහි පටිබ්බහුතො පුග්ගලොති අපට්ඨසුගහලො” නෙතාහ: අඤ්ඤා කොචිති ආදිං. තිසහසසමහා සහසසිතං චිභාගො පරතො ආවිභවිස්සති. සෙසමෙත්‍ර සුච්ඤ්ඤායා මෙව.

1. 14. 6.

ඡට්ඨාදිසු නසමිං සුගහ ලති සමමාසමබ්‍රහ්ම, නන්ති පඤ්ඤා වකබ්‍ර, පාතුභුතමෙව හොති තසං සහසං උපපඡ්ඡනතො. උපපඡ්ඡති උපපඡ්ඡනං, නිපථනතිති පරිවුද්ධි, කිමරුපසං. ති කිදිසසං, සාවක විසෙව හත්ථගනං පඤ්ඤාවකබ්‍ර නාම චිත්තං අග්ගසාවකානං යෙවොති ආහ: සාරිපුත්තන්තරසසාති ආදිං. සමාධිපඤ්ඤාහි සමාධිසහගතා පඤ්ඤා, සමාධිසංවත්තනිකා බිපතිසන්ති ආදිවිසෙසාවහා පඤ්ඤාති

1. ම. උසභාවිත. 2. සී. විපට්ඨඤ්ඤා.

නෙවි. ආලෝකොති පඤ්ඤාආලෝකො ඵච, තථා ඛනාසො. නිශ්චිති
 තීතිපි සුත්තාති, ලොකිසලොකුනතරමියසකානිති පුබ්බභාග
 පඤ්ඤාය අධිපෙභනතා වුත්තං. උත්තමධමමානනාති අත්තනො
 උත්තරිතරසස අභාවෙන සෙට්ඨධමමානං, “දට්ඨබ්බතො දසසනං. භග
 වතො රුපනායො, නන්ධපි විසෙසනො රුපායනනං, නොනාහ: වකඛු
 විඤ්ඤනෙන දට්ඨං ලභතිති. “නඤ්ඤි ඉතො උත්තරනති අනුත්තරං,”
 “තදෙව අනුත්තරියං,” “දසසනඤ්ච 1 නං අනුත්තරියඤ්චාති දසසනා
 නුත්තරියං” සෙසප්ඨෙසුපි ඵසෙවනසො. අයං පන පදවිසෙසො. “සුය
 තීති සචනං” භගවතො වචනං, “ලබ්බතීති ලාභො” භගවති සද්ධා
 “සිකඛිතබ්බතො සිකඛා” සීලසමාධිපඤ්ඤා, “පරිවරණං පාරිවරියා”
 උපට්ඨානං, “අනුසාරණං අනුසාති” සජ්ඣ ගුණනුසාරණං. ඉමෙ
 සනති යථාචුත්තානං ඡන්තං අනුත්තරියානං, පානුභාවො භොනීති
 නථාගතසස පානුභාවා නප්පවිබඞ්ගතා නබ්බිසයනතා ව පානුභාවො
 භොති, දසසනානුත්තරියනති ව සදෙවනෙ ලොකෙ උත්තරිතරසස
 භගවතො රුපසස න දසසනමත්තං අධිපෙභනං, අථ ඛො නසස රුප
 දසසනමුඛෙන අවෙච්චප්පසාදෙන බුඞ්දගුණෙ ඔනපෙභනා ඔගාගෙනා
 දසසනං දට්ඨබ්බං. නොනාහ: ආයසමා හීති ආදිං. ඉදමපි දසසනානු
 තනරියනති. පුබ්බෙ වුත්තතො නිබ්බිසෙසනතා වුත්තං. දසබලං
 දසසනාස ලභිතොති ආනන්දන්තෙරෙ විය පසාදහතතිමෙත්තාපුබ්බ
 කා දසබලං දසසනාය ලභිතො, දසසනං වඛෙඨිතොති දසසනමුඛෙන
 පචත්තං විපසසනාචාරං වඛෙඨිතො, දසසනමුඛෙන යාව අනුලොමඤ්ඤං
 විපසසනාචාරං වඛෙඨිතො නදනනතරං අට්ඨමනමගාභුමිං ඔක්ක
 මනොනා දසසනං සොනාපතතිමග්ගං පාපෙති නාම: ඉධ පරතො පච
 තනං දසසනං දසසනමෙව නාම. මුලදසසනං පන සච්චදසසනසසපි
 කාරණභාවතො දසසනානුත්තරියං නාම. ඵස නයො සෙසානුත්තරි
 යෙසුපි. දසබලෙ සද්ධං පටිලභනීති සමමාසලුඤ්ඤො භගවති සද්ධං පටි
 ලභති, නිසොසා සිකඛා සිකඛිතොති නිසොසා පුබ්බභාගසිකඛා සිකඛි
 තො, පරිවරනීති උපට්ඨානං කරෙති, ඉතිපි සො භගවති ආදිනා
 බුද්ධානුසාතිවසෙන අනුසාතිකානං උප්පාදෙනා නං පදට්ඨානං
 කතො විපසසනං වඛෙඨිතොනා අනුසාතිං වඛෙඨිතොති වුත්තො. සච්ඡි
 කිදියා භොනීති පච්චකකිකරණං භොති, මග්ගකකිකෙ හි ලබ්බමානා
 පටිසම්භිදා ඵලකකිකෙ සච්ඡිකතා නාම භොති. තතො පරං අන්තර්දීපු
 යවිච්ඡිනං විනිශොගකමභාවතො. වනසොසාති ගණනපරිච්ඡේදෙ,
 පටිසම්භිදාති පහෙදා, නසස පන පහෙදාති, අන්තෙ ඤ්ඤං අන්තපටිසම්භි
 දාති ආදිවචනතො ඤ්ඤානසොසොහෙ පහෙදා. නසමා වනසොසා පටිසම්භි
 දාති වත්තාරෙ ඤ්ඤානප්පහෙදාති අන්තො. අන්තපටිසම්භිදාති අන්තෙ පටි
 සම්භිදා, අන්තප්පහෙදසස සලලකකිණ-විභාවන-වන්තාවනකරණසමන්තං
 අන්තෙ පහෙදගතං ඤ්ඤානනති අන්තො. තථා ධම්මප්පහෙදසස සලලකකිණ
 විභාවන-වචන්තාවනකරණසමන්තං ධම්මෙව පහෙදගතං ඤ්ඤං ධම්මපටි
 සම්භිදා. නිරුත්තරිප්පහෙදසස සලලකකිණ-විභාවන- වචන්තාවනකරණසම
 න්තං නිරුත්තරාභිලාපෙ පහෙදගතං ඤ්ඤං නිරුත්තරිපටිසම්භිදා. පටි

භානපපනෙදසස සලලකකිණ-විභාවන-වචන්භානකරණසමන්ථං පටිභා
 නෙ පනෙදගනං සද්දණං පටිභානපටිසමිදි. අනෙච්ඡ සද්දණනති ආදීච්ඡ
 අනෙච්චාති සබ්බෙපනො හෙච්චුඵලං, නං හි හෙච්චුචසෙන අරණීයං ගනන
 බ්බං පනනබ්බං, නසමා අනෙච්චාති චුච්චති. පනෙදනො පන යං කීඤ්චි පච්ච
 සුපපනනං නිබ්බානං භාසිනෙච්චා විපානො කිරියාති ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා
 අනෙච්චාති වෙදිනබ්බා. නං අන්ථං පච්චවෙකකිනනසස නසමිං පනෙදගනං
 සද්දණං අන්ථපටිසමිදි, ධම්මොති සබ්බෙපනො පච්චයො, සො හි
 යසමා නනතිං දහති විදහති පච්චතෙතති වෙච්ච පාලෙති ච ස්පෙති ච
 නසමා ධම්මොති චුච්චති. පනෙදනො පන යො නොචි ඵලනිබ්බතන
 නො හෙච්චු අරියමග්ගො භාසිනං කුසලං අකුසලනති තිට්ඨොති වෙදි
 නබ්බො. නං ධම්මං පච්චවෙකකිනනසස නසමිං ධම්මෙ පනෙදගනං සද්දණං
 ධම්මපටිසමිදි, නන්ථ 1 ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ සද්දණනති නසමිං
 අනෙච්ච ධම්මෙ ච සභාවනිරුත්තසද්දං ආරම්මණං කත්වා පච්චවෙකක
 නනසස නසමිං සභාවනිරුත්තසද්දං පනෙදගනං සද්දණං, ඵචමයං
 නිරුත්තපටිසමිදි සද්දරම්මණං, නාම ජනා න පඤ්ඤාතතිආරම්ම
 ණං, කසමා, යසමා සද්දං සුත්වා අයං සභාවනිරුත්තසද්දං න සභාවනිරු
 තතීති පජානාති, පටිසමිදිපනෙතො හි ඵසොති චුත්තෙ අයං සභාව
 නිරුත්තතී ජානාති, ඵසොති වා ඵසොනති වා චුත්තෙ අයං න සභාව
 නිරුත්තතී ජනාති, වෙදනාදීච්ඡ පි ඵසෙච්ච නයො. අයං පනෙස නාමා
 බ්බාතලපසග්ගාබ්බයපදමපි ජනාති ඵච සභාවනිරුත්තසද්දං යාචාචනො
 ජනනතො. සද්දණෙච්ච සද්දණනති සබ්බන්ථකසද්දණං ආරම්මණං කත්වා
 පච්චවෙකකිනනසස පනෙදගනං සද්දණං, ඉමා පන චනසො පටිසමිදි
 සෙකකභුමියං අසෙකකභුමියනති චිච්ඡ ආනෙච්ච පනෙදං ගච්ඡනති. අභි
 ගමො පරියතති සචනං පරිපුච්ඡා පුබ්බයොගොති ඉමෙහි පඤ්චති කාර
 ණෙහි විසද්ද හොනති. අභිගමො නාම සච්චපටිච්චෙධො, පරියතති
 නාම බුද්ධිච්චනං, නං හි ගණනනනසස පටිසමිදි විසද්ද හොනති.
 සචනං නාම ධම්මසචනං, සකකච්චං ධම්මං සුණනනසසාපි හි පටිස
 මිදි විසද්ද හොනති. පරිපුච්ඡා නාම අට්ඨකථා, උග්ගතිනපාලියා අන්ථං
 කපෙන්නසසාපි හි පටිසමිදි විසද්ද හොනති. පුබ්බයොගො නාම පුබ්බ
 යොගාචචරනා, හරණපච්චාහරණනගෙන පටිපාකච්චමට්ඨානසසාපි
 පටිසමිදි විසද්ද හොනති. ලොකීසා²ලොකුතනභ්ව වාති ඵන්ථ තිසො
 පටිසමිදි ලොකීයා, අන්ථපටිසමිදි සියා ලොකීයා සියා ලොකුතන
 රුති ඵචං විහජ්චා අනෙච්ච වෙදිනබ්බො. බුද්ධිප්පාදෙ සෙච්චාති අචධා
 රණො න බුද්ධිප්පාදෙ ඵච ලබ්බනතො අබුද්ධිප්පාදෙ අලබ්බනතො
 අනඤ්ඤසාධාරණො පටිච්චෙධො අභිපෙපනො. ඵචඤ්ච කත්වා මහතො
 චකච්චසාති ආදීච්ඡ පඤ්ඤමහනනාදිකමපි අනඤ්ඤසාධාරණමෙච්ච අභි
 පෙපනනති දට්ඨබ්බං. නථා විජ්ජාච්චුතතිඵලසච්ඡකිරියාදයොපි පරෙසං
 නබ්බාචාචනා දට්ඨබ්බො. යා කාචි ධාතුයො ලොකීයා ලොකුතනරු වා
 සබ්බා නා ඉමාගෙච්ච සංගතිනා ඵන්ථෙච්ච අනෙතාගධාති චුත්තං: ඉමාම
 අච්චාරසධාතුසො නානාසභාවතො නානාධාතුසොති. සචාය
 මන්ථො අනෙකධාතුනානාධාතුසද්දණවිභබ්බෙන දීපෙනබ්බො. සච්ඡකිරී

1. අන්ථං-සබ්බන්ථ
 2. ම. ලොකීයා

යානි වුත්තනනා විජ්ජානි ඵලෙ ඤාණනනි වුත්තනං. යසමා “වකකති අපර පරං පරිවත්තනති වකකං” නසමා ඉරියාපථාපි අපරපරං පරිවත්තන වටෙඨන වකකසදිසත්තා වකකනනි වුත්තා නථා පතිරුපදෙසවාසාදි සමපනනියො. නනො පට්ඨාස ධම්මවකකං අභිනිගරනි නාමානි. ඵත්ථ නද මහාසත්තො අත්තානං අභිනිගාරයොග්ගං¹කරෙත්තො ධම්ම වකකං අභිනිගරති නාමානි වුත්තො නනො පට්ඨාස ධම්මවකකාහි නිගාරවිබක්ඛකරධම්මානුපපජ්ජනනො අභිනිගමං නාමානි ඵත්ථාපි අයමෙව නයො. අරහතනමග්ගං පටිච්ජකිනෙනාපි ධම්මවකකං ² උප්පාදෙනි ³ නාම නදත්ථං ඤාණං පරිපාවෙතිති කත්වා. ඵලකඛණ ධම්මවකකං උප්පාදිනා නාම නසමිං ඛණෙ ධම්මවකකස්ස උප්පාදනාය කාතඛනිකිවචස්ස නස්සපි අභාවා. පරිවෙධඤාණං හි ඉධ ධම්මවකකනනි අධිපෙපනං. ඉදුනි දෙසනාඤාණවසෙන ධම්මවකකං දස්සෙතුං නද පවත්තනනි නාමානි ආදිමාහ: න කෙවලං පෙරස්සෙව ⁴ අථ ඛො සබ්බෙ සමපි සාසතිකානං ධම්මකථා භගවතො ධම්මදෙසනා චතුන්තං අරිය සච්චානං චතුන්තඤ්ච ඵනත්තාදිනායානං අවිරුධනතොති දස්සෙතුං “යො හි කොපි හිකඛු වානි” ආදි ආරඬං. සෙසං සුචිඤ්ඤායත්තමෙව.

එකසුග්ගලවණණනා නිට්ඨිනා.

එනදග්ගවණණනා.

1. 1. 1.

එනදග්ගෙසු පඨමවග්ගස්ස පඨමෙ ආදිවනි දිස්සතිති ඵත්ථ අග්ග සද්දෙහි ආනෙත්වා යොජෙතඛබ්බං. අජ්ජනග්ගහනි අජ්ජදිවසං ආදිං කත්වානි අත්ථො. අඛණ්ඩග්ගහනානි අඛණ්ඩලිකොට්ඨාසා, අමඛිලග්ගහනි අමඛිලකොට්ඨාසො, කොපිභුනානි පරමකොට්ඨාසා, නසමිං ධානෙ නාදිසානං අඤ්ඤාසං අභාවතො, නනො ඵච සෙට්ඨභුනානිපි අග්ගා. එනදග්ගසහනිකොපොති එනදග්ගෙ ධ්පනං අට්ඨපපනතිආදීහි වතු හිපි කාරණෙහි, මහාපඤ්ඤානාය පෙරෙන එනදග්ගට්ඨානස්ස ලඬු භාවං විත්ථාරතො දස්සෙතුං කථනනි ආදිමාහ. මේ පදනගනි දස්සෙ ත්වාති ගණකමෙ ⁵ මුලෙ යුගකිරපබ්බතෙති චිත්ත ධානෙසු වෙ පදනි දස්සෙත්වා, මුණකපිඨිකනනි ⁶ යං සත්තඛගං පඤ්චඛගං වා න ගොති කෙවලං මුණකපිඨං, නං සකායෙතං වුත්තං. අවත්ථිකො නිසීදිති බුඬ්ඛානුභාවෙන අජෙකාත්ථරිත්වා නිසීදි, තෙනාහ: ඵචං නිසීදත්තොති ආදිං. කාසකකම්භං කත්වානි නාමකායෙන දෙසනාය සමපරිවත්තවසෙන සකම්භුනං කත්වා, කුසලා ධම්මා අකුසලා ධම්මා අබ්බාසානධම්මානි ඉති සද්දොආදි අත්ථො, තෙන සබ්බං අභිධම්මදෙසනං සඛගණනාති. පාටිගා

1. යොගං=සබ්බත්ථ	4. ම. පෙරසෙ
2. සී. ම. ඤාණං.	5. ම. කණකමෙ
3. සී. මු. අ. උප්පාදෙනි ඵච.	6. සී. මු. අ. බුද්දපිඨසං.

සට්ඨානෙති යමකපාටිගාරියස්ස භවට්ඨානෙ, පස්සථාති තෙසං ඛත්තභාවං සක්ඛිය චුත්තං. නස්සාති මත්තස්සසමුගස්ස එච්ච¹භාවං, ආකාසනති ආකාරං, මහාජනෙති සදෙවනෙ ලොකෙ සබ්බො මහාජනො, යථා තිරයදස්සනං සංවෙගජ්ජනනඤ්ඤං එවං දෙවලොකදස්සනමපි සංවෙගජ්ජනනඤ්ඤමෙව අනුපුබ්බිකථායං සග්ගකථා විය එවං සබ්බසමපතතිසමුපෙනොපි සග්ගො අතිදෙවො අඤ්ඤවො වචනධරමොති. සජෙජ්ජා² ති සමපණ්ණාසාය මුච්ඡනාහි යථා භාමෙන විණං වාදෙභුං³ සකකා එවං සජෙජ්ජා, පුපුජ්ජනපසඤ්ඤං පසඤ්ඤනති පුපුජ්ජනපසඤ්ඤං ආදිං කඤ්ඤා පවතතිහං බිණ්ණසමපසඤ්ඤපරියනං පසඤ්ඤපසඤ්ඤං, පස්සමං--පෙ-සුච්ඡිති පුපුජ්ජනවිසයෙ පසඤ්ඤං පුච්ඡි, පටිසම්භිදා යථාතිනිගාරං යථා සකං විපස්සනාතිනිගාරෙන පස්මභුමියාදයො විය පවතතිනවිසයාති චුත්තං නෙ අත්තනො අත්තනො පටිසම්භිදා විසයෙ ධ්වං භවං සිංහුති බුද්ධවිසයෙ පසඤ්ඤාපුච්ඡති.

යෙ ව සබ්බාභධමමා සෙ යෙ ව සෙකකා පුපු ඉධ තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං පුට්ඨො පමුග්ගි මාරිසාති.⁴

ඉදං පසඤ්ඤං පුච්ඡි, තඤ්ඤ සබ්බාභධමමාති සබ්බාභා ඤානා වතුස වචධමමා සෙ ව සබ්බාභධමමා වතුති මග්ගෙහි පටිවිඤ්චවතුසවධධමමාති අජෙඤ්ඤා, ඉමිනා අසෙකකා කපිනා. පුපුසඤ්ඤා උභයඤ්ඤාපි යොජෙ තබ්බො. යෙ පුපු සබ්බාභධමමා යෙ ව පුපු සෙකකාති. නෙසනති තෙසං චිත්තං සෙකකාසෙකකපුග්ගලානං, මෙ සුපට්ඨාති යොජෙතබ්බං, මයා පුට්ඨොති අජෙඤ්ඤා. ඉදිසනති සෙකකාසෙකකභුමියා ආගමනපටිපදං, “ඉරියති ගච්ඡති සෙකකභුමිං අසෙකකභුමිඤ්ඤා එභාගාති ඉදිසා” තං තෙසං ඉරියං ආගමනපටිපදං මයා පුට්ඨො පමුග්ගි කථෙතිති අජෙඤ්ඤා. එවං භගවා බුද්ධවිසයෙ පසඤ්ඤං පුච්ඡිඤ්ඤා ඉමස්ස නු ඛො සාරපුත්ත සමබ්බෙත්තන භාසිතස්ස භවං විජ්ජාඉරන අජෙඤ්ඤා දට්ඨබ්බොති ආහ. ථෙරෙ පසඤ්ඤං මලොකෙඤ්ඤා සඤ්ඤා ඉදි සෙකකාසෙකකානං හිකුඤ්ඤා ආගමනපටිපදං පුච්ඡතිති පසෙඤ්ඤ නිකකඤ්ඤා නුඤ්ඤා ආගමනපටිපදා නාම බක්ඛාදිවසෙන බහුති පි මුඛෙහි සකකා කථෙඤ්ඤා, භවාරුභාරෙන නු ඛො කථෙන්නො සඤ්ඤා අඤ්ඤාසයං ගණ්ඤිඤ්ඤා සකකිස්සාමිති අඤ්ඤාස යෙ කඤ්ඤි තං සකකායෙන චුත්තං: ධම්මසෙනාපති--පෙ--න සකකානිති.

පුච්ඡනපසඤ්ඤං විස්සජෙජ්ජාං පටිභානෙ අසති දිසාවිලොකනං සත්තානං සභාවොති දස්සනෙනා පුරුජ්ජම-පෙ-නාසකතිති ආහ තඤ්ඤ පසඤ්ඤාපනති ධ්වංගනති පසඤ්ඤපතති. ඤාරණං, ථෙරස්ස කිල මහභාවං ඤාඤාති සාරපුත්තො පසෙඤ්ඤ නිකකඤ්ඤා අඤ්ඤාසයෙ මෙ කඤ්ඤමානො කිලමතිති ථෙරස්ස කිලමනභාවං ඤාඤා, වතු⁵ මහාභුතිස කාසපටිග්ගනනති එතෙන බක්ඛිමුඛෙන නාමරුපපරිග්ගහො චුත්තො. භුමමදනති සාරපුත්ත සමනුපස්සයිති හි වදනෙනන භගවතා

1. සී. එහි
 2. මු. අ. මුච්ඡනා
 3. ම. නිවාදෙභුං.
 4. { සී. තෙසං මෙ නිපකා පුට්ඨො
 { ඉරියං මුග්ගි මාරිසාති.
 5. සී. මු. අ. වතු.

බකිඤ්ඤා වසෙන නාමරූපපරිගහනො දසසිතො, එවං කිරිසුස භගවතො අහොසි: සාර්පුතෙනා මයා නයෙ අදිනෙන ආචේද්‍යං නා සකිකිසුසති, දිනෙන පන නයෙ මමඡකිසුසයං ගහෙනවා බකිඤ්ඤා කචේසුසතිති. චේරසුස සහ නයදුනෙන සො පසෙදුනා නයසතෙන නයසහසෙසන උප ව්‍යාසි. තෙනාහ: අසුසුදුනං භගවා අසුසුදුනං සුගනාති. අරූපාවචරෙ පචිසසි නාම නි හොතිති බොධිසමහාරසමහරණසුස අනොකා සභා වනො වුතනං. තෙනාහ: අභබ්බච්චානිනනාති. ලද්ධබ්‍යාසාරණානං බොධිසත්තානං උපපනතියා අභබ්බදෙසත්තාති අනේවා. රූපාවචරෙ නිබ්බතනිති කමමචසිතාසමචවනො අරූපාවචරෙ අතිබ්බතනිතී රූපාවචරෙ නිබ්බතනි, පරෙසහසුසනතිආදීනා පරෙසහසුසනතකං දසෙසති. තත් පරොසහසුසමචිති අතිරෙක සහසුසමචි, සමාගතා නනති සනතිපතිතානංභාසිතසුසඅත්ථංඡාතිදුං අසකෙකානතානං බාලා නං කාදෙසදුං නෙ වසසහනං අපසුසුදුනි තෙ එවං සමාගතා අපසුසුදු ඉමෙ බාලතතා සසා විය වසසහනමචි වසසහසුසමචි රෙදෙයදුං හරි දෙවෙයදුං, රෙදමානාපි පන අත්ථං වා කාරණං වා නෙව ඡනෙයදු නති දීපෙති. එකොව සෙසෙසා සුචිසො සපසෙසුදුනි එවරූපානං බාලානං පරෙසහසුසතොපි එකො පණ්ණිනපුරිසොව සෙයෙසා වර නරෙති අනේවා, කිදිසො සපසෙසුදුනි ආහ: සො භාසිතසුස විඡ නාති අත්ථනති අයං ජෙට්ඨනෙනවාසිනො විය යො භාසිතසුස අත්ථං ඡනාති සො නාදිසො සපසෙසුදු වරනරෙති අනේවා, දුතියෙ පරෙ සනඡානකෙ ක්‍රාසෙසදුනති යාථාවනො අත්ථං ඡනිදුං සමාහිතා හුචා විනෙතයදුං, සෙසමෙත්ථ වුතනතයමෙව.

නතිසඡනකෙ සෙ සසුදුනිනොති යපෙචා නෙවසසුදුනාස සුදුසුයනකලාභිනො අවසෙසසවිනතකසතෙන දසෙසති, නෙපි දුගහ නාති නසුසා නෙවසසුදුනාසසුදුසුයනකසමාපනතියා අලාභනො තෙපි දුගහනා දුකබ්බං උපගතා සසුදුනිභවෙ, “සසුදුරෙගො සසුදුගණෙබ්බා සසුදුසලලනති” හි තෙ සසුදුසු ආදීනවදසසිනො. සෙපි අසසුදු නොති අසසුදුභවෙ නිබ්බතෙන අවිනතකසතෙන දසෙසති, තෙපි ඉමිසුසායෙව සමාපනතියා අලාභනො දුගහනායෙව. කිනාසුබං අන ඛණං නිදෙසං යථාවුතනදෙසාභාවනො, බලවචිනෙතකගහනා සභාවෙනපි නං අනඛණං නාම ඡනං. නෙවසසුදුනාසසුදුනි ආහාති අතිනෙ කීර බාරාණසියං බුභමදතෙත රඡ්ඡං කාරෙනෙ බොධිසතෙනා අරසුදුසුයනනෙ කාලං කරෙතෙනා අනෙනවාසිකෙහි පුටෙයා නෙවසසුදුනාසසුදුනි ආහ. පුරිමඡනකෙ වුතනතයෙ නෙව තාපසා ජෙට්ඨනෙනවාසිනසුස ආභං න ගණිතංසු. බොධිසතෙනා ආභසුසරතො ආගනචා ආකාසෙ යචා ඉමං ගාථමාහ. තෙන වුතනං සෙසං වුතනතයෙනෙව වෙදිතබ්බනති. වතුත්ඡනකෙ “වඤ්ඤා විය ආභා එනසුසාති වඤ්ඤං” ඔදුනකසිණං, සුචිසාහනති “සුචියසු විය ආභා එනසුසාති සුචියාභං” පීනකසිණං, සොබ පසුදුසු ගාබනිති යො පුගහලො ඉධ සත්තලොකෙ ඉදං කසිණවයං පසුදුසු ගාබනි ආරමමණං කචා අනුපපචිසති නත්ථ වා පතිට්ඨනති, අවිභගනනා ක්‍රානෙන හොති ආහසුසරූපගොති සො පුගහලො තථා කචා පචි

ලද්දෙන දුතියෙන ක්ෂානෙන ආභසාරබ්‍රහ්මලොකුපගො ගොති,
 සෙසං පුරිමනගෙනෙව වෙදිතබ්බනති ඉමිනා ඉමං දසෙස්නි: අතීනෙ
 බාරාණසියං බ්‍රහ්මදනෙන රජං කාරෙනෙන බොධිසතෙනා අරඤ්ඤා
 යනනෙ කාලං කරෙතෙනා අනෙනවාසිකොහි පුච්ඡිතො වසුභං සුරියං
 භනති වඩා ආභසාරෙ තිබ්බතෙනා. නාපසා ජෙට්ඨනෙනවාසිකාස්ස
 න සද්දහිංසු. බොධිසතෙනා ආගනඩා ආකාසෙ සිහො ඉමං ගාථං
 අභාසි:

පඤ්චමජ්ඣනෙ ආසිංසෙපේවාති ආසාවේඡදං අකඩා අතනනො
 කමෙමසු ආසං කරෙය්‍යාමු න නිබ්බිඤ්ඤස්සාති න නිබ්බදං උප්පා
 දෙය්‍යන උකකතෙස්සය්‍යාති අප්‍රො, මොති තිපානමතනං. ඒවා ඉච්ඡිතාති
 අහං හි සට්ඨිගත්ථා නරකා උට්ඨානං ඉච්ඡිං, සොමහි තපේව ඡනො නනො
 උට්ඨිතොගෙවති දීපෙති. අතීනෙ නිර බාරාණසියං බ්‍රහ්මදනෙන රජං
 කාරෙනෙන බොධිසතෙනා සරහමිගයොතියං නිබ්බතනිඩා අරඤ්ඤ
 පටිවසති. රජ මිගවිතනනො අගොසි ථාමසමපනෙනා. සො එකදිවසං
 මිගවං ගනඩා අමට්‍ටෙව අහ: යස්ස පසෙස්සන මිගො පලායති තෙ
 නෙව සො දුහබ්බොති.¹ අපේකදිවසං සරහමිගො උට්ඨාය රඤ්ඤ
 ඩිතසානෙන පලාසි. අථ නං අමච්චා උප්පණෙඤ්ඤං. රජ විනෙනඬි:
 ඉමෙ මං පරිභාසනති මම පමාණං න ඡනනතීති ගාලුහං නිවාසෙඩා
 පතතිකොව බග්ගං ආදය සරහං ගණ්හිස්සාමිති වෙගෙන පකඤ්ඤ,
 අථ නං දිස්වා තිණ්ඤි යොජනාති අනුබ්බි, සරහො අරඤ්ඤං පාවිසි,
 රජපි පාවිසියෙව. නත්ථ සරහමිගස්ස ගමනමගෙහ සට්ඨිගත්ථමතෙනා
 මහාපුත්තිපාන ² නරකආවාටො අත්ථි, සො නිංසගත්ථමග්ගං උදකෙන
 පුණෙණා තිණෙහි පටිච්ඡනෙනා සරහො උදකගඤ්ඤං ඝාසිඩ්ධාච ආවා
 ටභාවං ඤ්ඤා ථොකං ඔසකකිඩා ගතො. රජ පහ උජ්ඣකමෙව
 ආගච්ඡනෙනා තසමිං පති.³ සරහො තස්ස පදසද්දං අසුණනෙනා
 නිවතනිඩා නං අපස්සනෙනා නරකආවාටෙ පතීනො භවිස්සතිති ඤ්ඤා
 ආගනඩා ⁴ ඔලොකෙනෙනා නං ගමහිරෙ උදකෙ අප්පතීටෙඨි නිල
 මනනං දිස්වා තෙන කනඅපරාධං හදයෙ අකඩා සඤ්ජානකාරුඤ්ඤා
 මා මසි පස්සනෙන වරුකො⁵ නස්සඬු, ඉමමහා නං දුකඛා මොවෙස්සා
 මිති ආවාටනිරෙ සිහො මාභාසි මහාරුජ අහං නං දුකඛා මොවෙස්සා
 මිති වඩා අතනනො පියපුතනං උඛරිඬුං⁶ උස්සාහං කරොනෙනා විය
 තස්සුඬුරණ්ණ්ණිය සිලාය යොග්ගං කඩා විඡක්ඛිස්සාමිති ආගනං රාජ
 නං සට්ඨිගත්ථා නරකා උඬුරිඩා අස්සාසෙඩා පිට්ඨිං ආරොපෙඩා
 අරඤ්ඤා නිහරිඩා සෙනාය අවිදුරෙ ඔතාරෙඩා ඔවාදමස්ස දතා
 පඤ්චසු සිලෙසු පතිට්ඨාපෙසි. රාජා සෙනඔහපරිචුතො නගරං
 ගනඩා ඉතො පට්ඨාය සකලරට්ඨවාසිනො පඤ්චසිලාති රකකනතුති
 ධමමහෙරිං වරුපෙසි. මහාසතෙනන පන අතනනො කහගුණං කස්ස
 වි අකපේඩා සායං නානගහරසගොජනං භුඤ්ජිඩා අලඛකතසය
 නෙ සසිඩා පච්චුසකාලෙ මහාසතනස්ස ගුණං සරිඩා උට්ඨාය සයන

1. සි. ඝාතෙනබ්බොති
 2. සි. පාද
 3. ම. පහති
 4. සි. ථොකං ආගනඩා
 5. සි. ම. වරුකා
 6. ම උඤ්ඤරිඬු.

විටෙයි පලලබ්ධික නිසිදිකා පිතිපුණේන හදයෙන උදනං උද නෙනො ආසිංසෙපෙව පුරිසොති ආදිනා ඉමා ඡ ගාථා අභාසි. නත් අභිනා ගිනාවාති දුක්ඛඵසා සුඛඵසා ව, මරණඵසා ජීවිතඵසාතිපි අත්ථො, සත්තානං හි මරණඵසො අභිතො ජීවිතඵසො හිතො, තෙසං අවිනතීතො මරණඵසො ආගච්ඡ තිති දසොති. අවිනතීතමපීති මයා ආවාටෙ පතිසාමිති න විනති තං, සරභං මාරෙසාමිති විනතිතං, ඉදනි පන මෙ විනතිතං නට්ඨං අවිනතිතමෙව ජත්තනී උදනවසෙන වදති. භොගාති යසපරිවාර, එතෙ විනතාමයා න ගොනති. තසමා ඤාණවතා විරියමෙව කාත බ්බන්ති වදති, විරියවතො හි අවිනතිතමපි ගොති යෙව. තසොනං උදනං උදනෙනාසොව අරුණං උට්ඨගී¹ පුරොහිතො පාතොව සුඛසෙය්‍යාපුච්ඡන්ත්‍රං ආගන්තො මාරෙ සීතො තසං උදනගීත සද්දං සුඛා විනෙන්සි: රුජා හියො මගචං අගමාසි, තත් සරභමගං විද්ධො භවිසාති තෙන මඤ්ඤ උදනං උදනෙතීති. එවං බ්‍රාහමණසං රඤ්ඤ පරිපුණ්ණඛ්‍යඤ්ජනං උදනං සුඛා සුමජ්ජිතෙ ආදිසෙ මුඛං ඔලොකෙනතසං ඡායා විය රඤ්ඤ ව සරභෙන ව කත කාරණං පාකටං අගොසි. සො නබගෙන මාරං ආකොටෙසි. රුජා කො එසොති පුච්ඡ. අහං දෙව පුරොහිතොති. අඵසං මාරං විවරිකා ඉතො එහාවරියාති අහ. සො පවිසිකා රුජානං ජයාපෙචා එක මන්තං සීතො අහං මහාරාජ නයා අරඤ්ඤ කතකාරණං ජානාමි කිං එකං සරභමගං අනුබ්බන්තො නරකෙ පතීතො, අඵ නං සො සරභො සීලාය යොගහං කචා නරකතො උගුරි, සො කිං තසං ගුණං සරිකා උදනං උදනෙසීති වකා සරභං ගිරිදුගහසමිනති ආදි නා වෙ ගාථා අභාසි. නත් අනුසරීති අනුබ්බති, විකාමනති² උගුරුණන්දාය කතපරකකමං. අනුජීවසීති උපජීවසී තසානුභාවෙන තයා ජීවිතං ලඞ්ඞනති අත්ථො. උද්ධරිති³ උගුරුණං අනාසි, සීලාස ඤොගහං සරභො කචිකාති සීලාය සොපානසදිසාය නරකතො උගුරුණ යොගහනං නරිකා, අලීනවිතනනති සචෙකාවං අපපතනවිතනං නං මගං⁴ මදෙසීති සුවණ්ණසරභමගං ඉධ සිරිසයනෙ නිපනො වණ්ණසී, නං සුඛා රුජා අයං මයා සද්ධිං න මගචං ආගතො සබ්බඤ්ච පචන්ති ජානාති. කථං නු බො ජානාති පුච්ඡසාමි නනති විනෙන්තො කිං නු තත්ථොති නවමං ගාථමාහ: තත් හිංසරු පනති කිං නු තෙ ඤාණං⁵ බලවජාතිකං තෙනෙනං ජානාතීති වදති, බ්‍රාහමණො නාහං සබ්බඤ්ඤාලුද්ධො ඛ්‍යඤ්ජනං අමකෙකිකා නයා කචිතගාථාය පන මයං අත්ථො උපට්ඨාතීති දීපෙනො න වෙමි හනති දසමං ගාථමාහ. තත් සුභාසිනානනති ඛ්‍යඤ්ජනං අමකෙකි කා සුවච්ඡිභාසිනානං, අත්ථං තද නෙනතීති යො තෙසං අත්ථො ත, ආනෙතනී උපධාරෙනතීති අත්ථො. තද පුරොහිතො ධම්මසෙකාපති අගොසි. තෙනෙවාහ: අතීතෙපීති ආදිං. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

1. ම. උඨාති 2. සී. මු. අ. විකාකත 3. ම. උගුරි 4. සී. මු. අ. තමගං 5 ම. ධාත,

අඤ්ඤාසිනොණධිඤ්ඤාදෙවොදයොති ආදීසුපන ආථාච¹සරසගුණ වසෙනාති යථාසභාවගුණවසෙන, පබ්බජ්ජාවසෙන පටිවේධවසෙන සුචිරං සුතිපුණං රතතින්ද්‍රිව²පරිවේජ්ජජානනවසෙන ච රතනඤ්ඤානා වෙදිනබ්බාති, තං දසෙසනෙනා ස්පෙඤ්ඤා හි සමමාසමුද්ධානති ආදී මාහ. පාකමො හොතිති සතිපඤ්ඤාවෙපුලලපනතීනො පාකටො විභු තො හොති, අඤ්ඤාසිනොණධිඤ්ඤාති සාවනෙසු සබ්බපදමං වතතාරි අරියසච්චාති ඤ්ඤානොණධිඤ්ඤා, සබ්බෙසුපි එනදගෙහසුති සබ්බෙසුපි එනදගෙහසුතෙහසු, සබ්බෙසු වා එනදගෙහසුතෙහසු, ධුර පනතානීති පනතානං පමුඛභූතාති බාහිරපනතාති, නමුතිහස්ථානීති මජ්ඣිමපුරිසස්ස හතේන නමුති රතනාති, “පදුමෙතෙව නං නං පදෙ සං උතතරති අතිකකමතීති පදුමුනගෙ” භගවා, ගනිදුමමාලා³ දුමාදිහීති ආදිසද්දෙන පනතදුමාදිං සංගණනාති. නස් ගනිදුමෙහි කතමාලා ගනිදුමං, ලවඛනතකෙකාලජාතිපුප්ඵාදීහි කතමාලා මාලා දුමං, නමාලපනතාදීහි කතමාලා පනතදුමං, චඛගපට්ටෙහි චඛග දෙසෙ උප්පනතසනසුමුවවතේ, උනනමසුමුවමස්ථනති කාසිනවස්ථ මාහ, තෙපරිවට්ටමමචකකපපවනනනසුනනනපරිසොසානෙති එස් “ඉදං දුකං අරියසච්චනති” ආදිනා සච්චවසෙන, “දුකං අරිය සච්චං පරිඤ්ඤාය්‍යනති” ආදිනා නිච්චවසෙන, “දුකං අරියසච්චං පරි ඤ්ඤානනති” ආදිනා කතවසෙන ච තිහි ආකාරෙහි පරිවට්ටනා වතු නනං සච්චානං දෙසිතතතා “තයො පරිවට්ටා එනස්ස අඤ්ඤිති නිපරි වට්ටං” “නිපරිවට්ටමෙව තෙපරිවට්ටං” “තෙපරිවට්ටඤ්ඤා නං ධම්ම වකකපපවනතනං වාති තෙපරිවට්ටධම්මවකකපපවනතනං” “තදෙව සුතනනනං” තස්ස පරියොසානෙති අත්ථො. සාලිගඛනං ඵාලෙඤා ආදුස්සාති සාලිගඛනං ඵාලෙඤා නස් ලබ්බමානං සාලිබිරසං ආදුස්, අනුච්ඡවිකනති බුද්ධානං අනුච්ඡවිකං බිරපායාසං පවාපෙම, වෙණි යො පුරිසභාවවසෙන බන්ධිනා කලාපකරණේ කලාපග්ගං. බලෙ කලාපානං ස්පනදිවසෙ බලග්ගං, මද්දිනා විහිනං රාසිකරණදිවසෙ බලගණධිග්ගං, කොට්ඨස්ස හි ධඤ්ඤාස්ස පනඛිපනදිවසෙ කොට්ඨ ග්ගං, මෙ ගතිසොති වෙ එව නිප්පතියො, වෙ නිට්ඨාති අත්ථො, නස්මිං කුමාරෙ සබ්බඤ්ඤානං පනෙතති කොණ්ඩඤ්ඤාමාණවසෙසව ලද්ධියං ස්ථානං ඉතරෙපි ඡ ජනා පුතෙන අනුසාසිංසු. බොධිරුක්ඛ මුලෙ පාවිතපස්ස අවලට්ඨානං නාම, යං වජිරාසනනති පි වුච්චති. මහතං මහතියො වහතීති පාවිතමුබොති අවච්චා පාවිතලොකධිතු මුච්චොති වුතතං. මංසවකමුපි ලොකනාඨස්ස අප්පට්ඨානං මහාවිසයං වාති. චතුරඛගසමනනාගනනති කාමං නවො ව නභාරු ව අරිසි ව අවසිය්‍යනුති ආදිනා වුතතචතුරඛගසමනනාගනං, ඉදං පන සබ්බමෙ වා⁴ති කස්ස නු බො අහං පදමං ධම්මං දෙසෙස්සාමිති ආදිනස්ස පව වතතං සබ්බමෙව, පරිචිතකතිනමනතමෙව නථා අස්ඨද්ධියා අභාව තො. සුච්චිතඵලිනං කඤ්ඤාති අභිඤ්ඤාපට්ඨමතිදුති සබ්බඵාලිපුලලං මග්ගඵලෙහි සබ්බසො ඵලභාරහරිතඤ්ඤා කරොනෙනා පුප්ඵිනං ඵලිනං කඤ්ඤා, අපකකමිතුකාමො හුඤ්ඤාති වෙපි අග්ගසාවනෙ අතතනො

1. සි. මු. අ. සථා 2. සි. ම. දිවං 3. සි. මු. අ. ගනිමාලා 4. සි. මු. අ. සබ්බමාන .

නිපව්වාකාරං කරොනො දිසවා නෙසං ගුණාතිරෙකතමං බහු මඤ්ඤනො බුද්ධානං සනතිකා අපකකම්තුකාමො හුඤා, නපෙච චාති ඡද්දනනදහතිරෙසෙව.

2. 3.

දුතියනතියෙසු ඉද්ධිමනනානනනි එත් මනනසදෙද අතිසයත් විසයොති ථෙරසස අතිසසිනඉද්ධිතං දසෙසාදුං ඉද්ධිආසමපනනන නනි වුතනං, “සහපංසුගිතිලිංසුගි සහපංසුගිලිනා,” ඉධ ලොකනන භාවමෙචාති දිට්ඨධම්මකඅතනභාවමෙව, සොළසපඤ්ඤ පටිච්ඡේදිනා සිනොති මඤ්ඤමනිකායෙ අනුපදසුතනනනදෙසනාය මහාපඤ්ඤ භික්ඛවෙ සාර්පුතො පුථුපඤ්ඤ භික්ඛවෙ සාර්පුතො හාසප ඤ්ඤ භික්ඛවෙ සාර්පුතො ජවනපඤ්ඤ භික්ඛවෙ සාර්පුතො නික්ඛපඤ්ඤ භික්ඛවෙ සාර්පුතො නිබ්බෙධිකපඤ්ඤ භික්ඛවෙ සාර්පුතොති එවමාගනා මහාපඤ්ඤදිකා ඡ, නසමිංයෙව සුතො ආගනා නවානුපුබ්බවිහාරසමාපනතිපඤ්ඤ අරහතනමග්ගපඤ්ඤති ඉමා සොළසවිධා පඤ්ඤ පටිච්ඡේදිනා සච්ඡ නඤා සිනො, පඤ්ඤ සාකමඡනති පඤ්ඤසස පුච්ඡනවසෙන විසසඡ්ඡනවසෙන ව සාකමඡං කරොනති,¹ අත්ථිකෙහි උපඤ්ඤානං මග්ගනනි එතං අනුබ්බනසස කාරණවචනං, ඉදං හි වුතනං හොති: යනනුනාහං ඉමං භික්ඛුං පිට්ඨිනො පිට්ඨිනො අනුබ්බනියදුං, කසමා, යසමා ඉදං පිට්ඨිනො පිට්ඨි නො අනුබ්බනං නාම අත්ථිකෙහි උපඤ්ඤානං මග්ගං ඤ්ඤනො වෙව උපගතො ව මග්ගොති අත්ථො. අථවා අත්ථිකෙහි අමොග්ගි මරණෙ සති අමනොනාපි භවිතබ්බනති එවං කෙවලං අත්ථිති උපඤ්ඤානං අනු මානඤ්ඤණෙන උපගනමා ඤ්ඤානං නිබ්බානං නාම අත්ථි තං මග්ග නො පරියෙසනොති එවමෙපත් අත්ථො දට්ඨබ්බො. නොසං පථි සාසාති විනනං අග්ගසාවකානං පරිවාරභුතපරිසාය, මෙ අග්ගසාව කෙහි සාර්පුතනමොග්ගලොනෙ වෙ මහානුභාවෙ සාවකො, ධානිනන රෙති අග්ගසාවකනනසඤ්ඤදිනෙ ධානනනරෙ ධපෙසි, කසමා පනෙත් අග්ගසාවකෙහි අවඤා මහාසාවකෙහි වුතනං? ඈදි අඤ්ඤාපි මහාථෙරං² අභිඤ්ඤානාදිගුණවිසෙසයොගෙන මහාසාවකාති වතනබ්බතං ලභනති ඉමෙ යෙව පන සාවකෙසු අනඤ්ඤසාධාරණභුතා විසෙසනො මහා සාවකාති වතනබ්බාති දසසනත්ථං වෙ මහාසාවකෙහි වුතනං.

4

වතුත්ථෙ යසමා ධුතවාද-ධුතධම්ම-ධුතභිගාති ධුතමුලකාති, තසමා ධුතො වෙදිනබ්බාති ආරඤ්ඤං, තත් “කිලෙසෙ ධුති ධුතවාති ධුතො” ධුතකිලෙසො පුග්ගලො, කිලෙසධුතනො වා ධම්මො, කිලෙසධුතනො ධම්මොති ව සපුබ්බභාගො අරියමග්ගො දට්ඨබ්බො. “නං ධුත සඤ්ඤදිනං කිලෙසධුතනධම්මං වදති පරෙ තත් පතිට්ඨාපෙතිති ධුතවාදෙ” වතුකකඤ්ඤවත් සමභවතිති තං දසෙසාදුං එත් පනාති ආදි ආරඤ්ඤං. නාසිදනති නිපානො, තසස සො අයනති අත්ථො. “ධුතභුතසස ධුතභුතා ධම්මා ධුතධම්මා, අපට්ච්ඡනා සනතුට්ඨිතා

1. කරොති සබ්බත් 2. මහා සබ්බත්

හෙට්ඨා චුත්තා එව. “කිලෙසෙ සමමා ලීඛති නච්ඡතීති සලෙලොධො,” කිලෙසපේගුච්ඡේ, “නසු භාවො සලෙලධනා” “චිහි පි ඤාමෙහි විචිච්චතීති. 1 පච්චෙධො” යොතිසො මනසිකාරඛනුලො පුගගලො, “නසු භාවො පච්චෙධනා,” “ඉමිනා සරීරඨපනමනෙනන අඤ්චි ඉදමට්ඨි”ත්ථකාරසු ධ්ඨකාරං කඤ්චා, “නසු භාවො ඉදමට්ඨිනා. 2” “ඉමෙහි. වා කුසලධමෙමහි අඤ්චි ඉදමට්ඨි” යෙන සදුනේන පබ්බජ්භෙන නාම පංසුකුලිකඛනාදීසු පහිට්ඨිභෙන හච්චනඛනනි යථානුසිට්ඨං ධුතගුණේ සමාදියති වෙච පරිහරතී ච නං සදුනං ඉදමට්ඨිනා, තෙනාහ:- “ඉදමට්ඨිනා සදුනමෙචාති” ධුතධමමා නාමාති ධුතඛගසෙවනාය පටිපකඛගුනානං පාපධමමානං ධුතනව සෙන පවතනියා ධුතොති ලදධනාමාය ධුතඛගවෙනනාය උපකාරකා ධමමාති කඤ්චා ධුතධමමා නාම, අනුපකනනිති නදනොගධා නපප රියාපනනා හොනනි නදුභයසෙසව පවතනිවිසෙසභාවතො. පටිකොඛ පමයුක්තී ධුතඛගසෙවනාය පටිකඛිච්චනඛවංඤ්චුසු පහානඛවංඤ්චුසු, පංසුකුලිකඛගං—පෙ—නෙසජ්ඣිකඛගනනි උලෙසොපි පෙයසාලන යෙන දසසිනො. යදෙත්ථ වතනඛිං නං සඛිං විසුඛිමගෙහ විජාරතො චුත්තං. ධුතවාදගගනේනෙව ථෙරසු ධුතභාවොපි ගහිතො හොතිති ධුතවාදනනෙව චුත්තං අඤං මහාති අභිනිහාරදි මහනනනායපි සාසනසු උපකාරිනායපි අයං ථෙරෙ මහා, ගුණං මහනනනාය පසංසාවචනමෙව වා එනං ථෙරසු යදිදං මහා කසසපොති. යථා මහාමොග්ගලාගොති. සඤ්ච ධමමදෙසනාය වඤ්චතගෙ සඤ්චානපසාදනාය උපාසකභාවෙ සිතනනා චුත්තං උපොසඨඛනාති අඛිට්ඨාසාතිආදි. එනසු අගගභාවසුනාති යොජේ නඛිං. සච්චකාග්ගති සච්චභාවාවහො කාරෙ අවිසංවාදනවසෙන වා නදත්ථසාධනොති අත්ථො, ඤොලාහලනනි කුතුහලවිප්ථාරෙ, සත්ථා සතතමෙ සතතමෙ සංවච්ඡරෙ ධමමං කථෙතො සතනානං සවනගො ගං කාලං සලලකෙතෙනො දිවා සායනසමයං කථෙති රතනියං සකල යාමං, තෙනාහ: බ්‍රාහමණො හොති කීං රතනිං ධමමං සුඤ්ඤසි දිවතී. විසසාසිඤොති විසසාසිභාවො, තතො පට්ඨාය සොති වා පාඨො. මෙ අසඛිඛිඤාති සුචිනපාරමිසසාති ඉදං සා පරමපරය සොන පතිනං අත්ථං ගහෙඤ්චා ආහ: අදිනනවිපාසසාති අවිපකකවිපා කසු, භද්දඤ්ච ඤාලෙති යුතෙන කාලෙ, නිකඛතනනනි නකඛ තෙනන ලකඛිතං ඡණං, නසමිං නසමිං හි නකඛතෙන අනුභවිතඛි ඡණාති නිකඛතනාති නාම, ඉතරති පන ඡණාති නාම. සමමාපතින දුකඛතො විමොචනෙන නතො නියසානාවගනාය ඉච්ඡනත්ථසු ලභා පනතො ව නිසානිඤං, නෙසනනි සුවණණපදමානං, ඛලමඛඤාති සුවණණරතනවිචිත්තා රතනදමා, සුඤ්ඤනියමෙතාති පුඤ්ඤා නුභාවසිඤ්ඤන නියාමෙන, සචසු බාරාණසීරජ්ජං දුභුං කතො කාසො. සුඤ්ඤරථනනි මඛගලරථං, සෙනච්ඡතන-උණනිස-වාලවිජ නි-බග්ග-මණිපාදුකාති පඤ්චවිධං රුජකකුඛභණ්ඩනනි වදනනි. ඉධ පන සෙනච්ඡතනං විසුං ගහිනනනි සිභාසනං පඤ්චමං කඤ්චා වදනනි.

1. සි. පච්චිච්චතීති 2. සි. මු. අ. ඉදමට්ඨිනා 3. සි. කරුණා

පාරපනකණනනි පාරපනවන්සු දසනනං, දිබ්බවන්දුසි පුඤ්ඤානුභාවවොදිතො නනු නානා ජුලනනි ආභ. අහො නපෙය්ති අහො කපණො අයං රාජානි අහො, බුද්ධානං සද්දගිකානි බුද්ධානං සාසනං සද්දගිකා, චිකිත්තමනසනානිනි ඉති සද්දො ආදි අහො, තෙන හි අග්ගිසාලාදිනි පබ්බජ්නසාරුප්පානි ධානානි සඛගණනානි. සාධුකිලිනනනි අරියානං පරිනිබ්බුතට්ඨානෙන කාතබ්බසකකාරං වදනි නප්පමජ්ජි තිරොගා අය්‍යානි පුච්ඡිතාකාරදසුනං. පරිනිබ්බුතා දෙ වානි දෙවි පටිච්චනං අදුසි. පටිපාදෙකානි නියාදෙකා, සමණක පබ්බජ්ජනනි සමිතපාපෙහි අරියෙහි අනුට්ඨානබ්බපබ්බජ්ජං, සො හි රාජා පච්චෙකබුද්ධානං වෙසසු දිට්ඨතතා ඉදමෙව හදුකනනි තාදිසං යෙව ලිඛනං ගණනි. නපොච්ච¹නි බුභවලොකෙ එව, විසතිමෙ වසෙස සමපතෙනති ආහරිකා සමබ්බො. බුභවලොකතො වටිකා නිබ්බතන තතා බුභවචරියාධිකාරසු ව චිරකාලසමභුතතතා එවරුපං කථං මා කපෙථානි ආභ. විසතිධරණානි නිකිනනනි වදනනි පඤ්චපලං නිකිනනනි අපරෙ. ඉන්ධාකරෙහි ඉතිරතනසු උප්පනනිට්ඨානං, අස්‍යධිනානි අමානං අය්‍යසු ධිතා හදුකාපිලානිනි අහො, සමා නපණනනනි සදිසපණණං සදිසලෙඛං කුමාරසු කුමාරිකාය ව යුතතං පණණලෙඛං, තෙ පුරිසා සමාගනට්ඨානතො මගධිරට්ඨ මහානිජ්ඣමං මදුරට්ඨ සාගලනගරඤ්ච උද්දිසු අපකකමනතා අඤ්ඤමඤ්ඤං විසුජ්ජනතා නාම හොනනිනි. ඉතොච² එතොච ව පෙසෙසුනනි³ චුතතා. සුපඵදුමනනි හනිහන්පමාණං පුපඵදුමං, නානිනි නානි උභොහි ගන්ථපිනානි වෙ පුපඵදුමනි, නෙති උභො. හදු, වෙව පිපඵලිකුමාරෙ ව, ලොකාමිසෙනානි කාමසුයාදෙන, අසංසධ්ධානි න සංයුතතා සටෙ ජලනොනන විය පදි පෙන අජ්ඣාසයෙ සමුජ්ජලනොනන විමොකධිවෙරන සමුසුයාහින විතතතතා, ජනනබද්ධානිනි සසුසමපාදනන්ථං නන්ථ නන්ථ වාරකවාච යොජනවසෙන බද්ධානි නිකිමනභුච්චනි, කමමහොනානි කසි කමමකරණට්ඨානං, දුසිකගාමානි දුසානං වසනගාමා, බසාරකානි පකිපිකා, ආකාප්පකුතවසෙනානි ආකාරවසෙන කිරියාවසෙන අනනුච්ඡිකනනි පබ්බජ්නභාවසු අනනුරුපං, නසු මන්ඤෙහි වෙධාපඵසු විධානුතට්ඨානෙන, එතෙසං සඛගං කාභුං වට්ටනිනි නිසීදිනිසමබ්බො. සා පන නන්ථ සජ්ච නිසජ්ජා එදිසිනි දසෙසු නිසීදෙනො පනානි ආදි චුතතං. නන්ථ යා බුද්ධානං අපරිමිතකාල සමභුතාවිනොය්‍යාපරිඤ්ඤෙය්‍යපුඤ්ඤසමාරුපවයනිබ්බතතා රුප පභාවබුද්ධගුණවිජ්ජානිතා මතනිංසමහාපුරිසලකකණඅසිනි අනුබ්බ ඤ්ඤනසමුජ්ජලිතා බ්‍යාමපභාකොභුමාලාලකිකතා සභාවසිච්චිතය අනිකනිමා රුපකායසිරි, නං යෙව මහාකසුපසු අදිට්ඨපුබ්බප සාදසංචද්ධනන්ථං අනිගුහිකා නිසිනො හගවා බුද්ධවෙසං ගහෙකා—පෙ—නිසීදිනි චුතො. අසිනිහන්පදෙසං බ්‍යාපෙකා පවනනියා අසිනිනන්ථානි චුතතා, සනසාවොනි බ්‍රහ්මාබො අනෙක සාබො, සුවණණවණෙණොව අහොසි නිරන්තරං බුද්ධිරසමිති සමනතො

1. සි. මු. අ. නන්ථ. 2. ම. ඉතො. 3. සි. මු. අ. එතෙසං පපපසුනනි

සමොක්ඛණ්ණභාවනො. නිසු ධානෙසුති දුරතො නාතිදුරෙ ආස
 නෙතති නිසු ධානෙසු නිභි ඔවාදෙභිති “තසමාතිහ නෙ කසසප
 එවං සිකඛිතබ්බං කිනාති මෙ හිරෙතනපපං පච්චුපට්ඨිතං භවිසසාති
 ථෙරෙසු නවෙසු මජ්ඣිමෙසුති, එවං හි නෙ කසසප සිකඛිතබ්බං.
 තසමාතිහ නෙ කසසප එවං සිකඛිතබ්බං, යං කිසුඤ්ඤි ධවමං සොසාමි
 කුසලුපසංගිතං සබ්බනතං අට්ඨං කතා මනසි කතා සබ්බං වෙහසා
 සමනනාහරිතා ඔභිතසොනො ධවමං සුඤ්ඤාමිති, එවං හි නෙ කසසප
 සිකඛිතබ්බං. තසමාතිහ නෙ කසසප එවං සිකඛිතබ්බං සානසගගතා
 මෙ කායගතාසති න විජභිසසතිති, එවං හි නෙ කසසප සිකඛි
 තබ්බනති” ඉමෙහි තිභි ඔවාදෙහි, එත් හි භගවා පස්මං ඔවාදං
 ථෙරසස බ්‍රාහ්මණ්ණජතිකතතා ජතිමානපපහානත්මභාසි, දුතියං බාහු
 සචමං තිසාය උපපජ්ජනක අහංචාරපභානත්මං, තතියං උපධිසමප
 තතිං තිසාය උපපජ්ජනකඅත්තසිනෙගපභානත්මං. මුදුකා ඛො නා
 ඤනති මුදුකා ඛො තෙ අයං, කසමා පන භගවා එවමාහ, ථෙරෙන
 සහ විවරං පරිවතෙනතුකාමනාය, කසමා පරිවතෙනතුකාමො ජානො
 ති, ථෙරං අත්තනො ධානෙ ධපෙතුකාමනාය, කිං සාරිපුත්තමො
 ගහලානා නත්ති, අත්ති, එවං පනසස අහොසි: ඉමෙ න විරං ධසස
 නති, කසසපො පන විසවසසභායුතො, සො මසි පරිනිබ්බුතෙ සත්ත
 පණ්ණේගුභායං වසිතා ධවමවිනායසබ්බහං කතා මම සාසනං පඤ්චවසස
 සහසස පරිමාණකාලපචතනනකං කරසසතිති අත්තනො ධානෙ
 ධපෙසි. එවං හිකඛු කසසපසස සුසුසිතබ්බං මඤ්ඤිසසනතිති, තසමා එව
 මාහ. චන්දුපමොති වන්දසදිසො හුතා, කිං පරිමාණකාලනාය, නො, අපි ව
 ඛො යථා චන්දෙ ගගණතලං පකඛන්දමානො න කෙනවි සද්ධිං
 සත්චං වා සිනෙහං වා ආලයං වා¹ කරෙති, න ව න ගොති මහා
 ජනසස පියො මනාපො, අයමපි එවං කෙනවි සද්ධිං සත්චාදීනං
 අකරණෙන බහුජනසස පියො මනාපො චන්දුපමො හුතා බතතියකුලා
 දීති වතතාරි කුලාති උපසඛකමතිති අත්තො. අපකසෙසම කාසං
 අපකසස විතභනති තෙනෙව සත්චාදීනං අකරණෙන කායඤ්ච
 විතතඤ්ච අපකධසිතා අපනෙතාති අත්තො. හිචමං නවොති
 තිච්චනවකොව ආගනතුකසදිසො හුතාති අත්තො, ආගනතුකො
 හි පටිපාටියා සමපතතගෙහං පවිසිතා සවෙ නං සරසාමිකා දිසව,
 අමනාකමපි පුත්තභානගෙ විපපවාසං ගතතා එවං විවරංසුති අහු
 කමපමානා තිසිදපෙතා භොජෙනති, භුතතමතො යෙව භුමානං
 භාජනං ගණනථාති උට්ඨාය පකකමති, න හෙහි සද්ධිං සත්චං වා
 කඤ්ච තිච්චකරණීයාති වා සංවිදගති, එවමයමපි පටිපාටියා සමපතනං
 සරං පවිසිතා යං ඉරියාපථෙ පසනතා මනුසා දෙනති නං ගගෙතා
 ජිනසත්චො තෙසං කිච්චචාරණීයෙ අවාචටො හුතා තිකකමතිති
 දිපෙති. අපපගබ්බො²ති නපපගබ්බො අභට්ඨානෙන කායපාගබ්බි
 යෙන චතුට්ඨානෙන වට්ඨිපාගබ්බියෙන අනෙකට්ඨානෙන මනොපා
 ගබ්බියෙන ව විරහිතොති අත්තො. අභට්ඨානං කායපාගබ්බියං නාම

1. ආලයං සබ්බජ
 2. සී. මු. අ. අපපගබ්බො.

සඛ්‍ය-ගණ-පුගල-භෝජනසාලා-ජනනාසර-නභානතිජ-භික්ඛාචාර මගෙහු¹ අනන්තරසරං පවෙසනෙ ව භාගෙන අපභිච්චකරණං වතුට්ඨානං වච්චාගබ්බියං නාම. සඛ්‍ය-ගණ-පුගල-අනන්තරසරෙහු අපභිච්චාචාරිච්චරණං අනෙකට්ඨානං මනොපාගබ්බියං නාම: නෙසු නෙසු ධාතෙසු කායචාචාරි අජ්ඣාචාරං අනාපජ්ඣිකාපි මනසා කාමචිතකකාදීනං චිතකකනං, සබ්බසම්පි ඉමෙසං පාගබ්බියානං අභාවෙන අපභගබ්බො හුචා කුලාති උපසඛකමතිති අජො. කසසප සංයුතෙන ව වක්ඛපමපච්චපදදිනා² ථෙරසස ධුතචාදෙසු අග්ගභාවසා. බොධිතතනා චුතනා: එතදෙව කසසපසංයුතනං අට්ඨප්පනතිං කචාති.

5.

පඤ්චමෙ භෝජනප්‍රසංඝවචනනනි ගොවරගාමෙ පිණ්ඩාය වරණාභාරපරිභොගසඤ්ඤිතං භෝජනප්‍රසංඝවචනනං, දීපරුකකා නනනි ලොහදන්තකට්ඨමයානං මහනතානං දීපරුකකානං, ලොහ මගෙහුපි හි නෙසු දීපාධාරෙහු දීපරුකකකාති රුද්‍රිතිරෙසා³ දට්ඨබ්බො. මලබ්බකදීප-මණ්ඩලදීප-සංවරණදීපාදිනා සෙසදීපා, අනුපට්ඨසාධි පදකඛිණකරණවසෙන, [අහං නෙතාති] යෙන තුග්ගං අජො අහං තෙන පචාරෙම්, තසමා නං අගරුපෙචා ගණනාති අජො. සුවර්ණා පානිසං සෙවසා නතනං උපපජ්ඣිති⁴ දෙවතානුභාවෙන උපපජ්ඣි, න කිඤ්චි පවනකිච්චං අභි, සත්තමහාසුට්ඨිසම්චිතකෙක විතකෙකසිති “අපච්චිච්චසායං ධම්මො නායං ධම්මො මභිච්චසායා”ති ආදිකෙ සත්ත මහාසුට්ඨිසම්චිතකෙක විතකෙකසි. අට්ඨමෙති “නිපපඤ්චාරමසායං ධම්මො නායං ධම්මො පපඤ්චාරමසායා”ති එතසම්. පුරිසම්චිතකෙක, මම සඛකප්‍රසංඝසාති “අපච්චිච්චසායං ධම්මො නායං ධම්මො මභිච්චසායා”ති ආදිනා මහාසුට්ඨිසම්චිතකවසෙන ආරභ්බමඤ්චං මඤ්චං පාපෙහුං අසමඤ්චාවෙන සිතං මම සඛකප්‍රසංඝං ජනිචා, මනොම ආභිගාති මනොමගෙන විය මනසා නිමිතිසදිසෙන පරිණාමිතො නාති අජො, ඉඤ්චිසාති අයං කායො ඉදං චිතතං විය භොතුති ච්චං පචතතාය අධිට්ඨාතිඤ්චියා, සද්⁵ මෙ අහු සඛකප්‍රසංඝාති යසම්. කාලෙ මයාං කීදිසො හු බො අට්ඨමො මහාසුට්ඨිසම්චිතකෙකාති පච්චිතකෙකා අභොසි, යද් මෙ අහු සඛකප්‍රසංඝා නනො මම සඛකප්‍ර මඤ්ඤය ඉඤ්චියා උපසඛකම්, උතනරි දෙසසිති ගොජනා. උතනරි දෙසසිති “නිපපඤ්චාරමසායං ධම්මො නිපපඤ්චරතීනො,” නායං ධම්මො පපඤ්චාරමසා පපඤ්චරතීනො”ති ඉමං අට්ඨමං මහාසුට්ඨි සම්චිතකං පුරෙතො උපරි දෙසසි, තම්පන දෙසිතං දසෙසෙනො ආහ: නිපපඤ්චරතො බුඤ්චො නිපපඤ්චමදෙසසිති. පපඤ්චා නාම රුගාදගො කිලෙසා, නෙසං වුපසමනතාය නදභාවතො ව ලොකුතනර ධම්මො නිපපඤ්චා නාම, යථා නං පාපුණාති නථා ධම්මං දෙසෙසි සාමුකකංසිකං වතුසච්චදෙසකමදෙසසිති අජො. නාසානං ධම්ම මඤ්ඤසාති තසස සත්ථු දෙසනාධම්මං. ජනිචා, විහාසිනාති යථාහු

1. ම. මගෙහ. 2. වක්ඛපමපච්චපදදි-සබ්බච්ච. 3. දෙසා=සබ්බච්ච.
 [] සී. මු. අ. උආහං. 4. සී. මු. අ. උපපජ්ඣති. 5. සී. මු. අ. යථා.

සිටියං පටිපජ්ජන්තො විහරං, සාසනෙ රතොති සිකිත්තයසංගහෙ
සාසනෙ අතීරතො, නිසේසා විජ්ජා අනුප්පන්නාති පුබ්බතිවාසකදුණං
දිබ්බවකඛුකදුණං ආසවකකියකදුණන්ති ඉමා නිසේසා විජ්ජා මයා අනු
ප්පන්නා සච්ඡිකානා, තහො එව ඛාතං බුද්ධස්ස සාසනං අනුසිට්ඨි
ඔවාදො අනුට්ඨිතොති අපේඨා.

6.

ඡට්ඨෙ උච්චසද්දෙන සමානපේඨා උච්චාසද්දෙති ආග: උච්චා
කුලිකානනනි උච්චෙ කුලෙ ජානානනනි. කාලී සාදෙමිති කාලවණණ
නාය¹ කාලී සාදෙමී, කුලානුකකමෙන රජ්ජානුප්පත්ති මහාකුලී
නසේසවාති වුත්තං සො එව වාතිආදී.

7.

සත්තමෙ ජිත්තකොති දෙය්‍යවජ්ජර්ගිහො, ගුණ ආවජ්ජිකාති
භග්වහො රූපගුණෙ වෙව ආකප්පසම්පදදිගුණෙව අත්තනො අපිප්පායං
කුචා අමුපකකස්ස පටිගහණං පරිභුඤ්ජනනනි එවමාදිහො යථා
උපට්ඨිතො ගුණෙ ආවජ්ජිතා.

8.

අට්ඨමෙ අභිනනාදභාවෙන “සීගස්ස පිය නාදො සීගනාදො” “සො²
එනෙසං අභිති සීගනාදිකා” නෙසං සීගනාදිකානං. ගර්භිතබ්බපසංසි
තබ්බධමෙම යාථාවතො ජනනතසේසව ගර්භා පසංසා ව සුත්තරූපාති
ආග: බුද්ධා ව නාමාති ආදිං. බිණා ජනිති ආදිති පච්චවෙකිණිකදුණස්ස
භුමිං දසේසති. තෙන හි කදුණෙන අරියසාවතො පච්චවෙකිනෙතො
බිණා ජනිති ආදිං³ පජනාති. කතමා පනස්ස ජනි බිණා, කථඤ්ච නං⁴
පජනාතිති. න භාවස්ස අතිභා ජනි⁵ බිණා පුබ්බව බිණ්ණනා, න අනා
ගතා අනාගතෙ වායාමාභාවතො, න පච්චුප්පනා විජ්ජමානනනා, යා පන
මහස්ස අභාවිතනනා උප්පජ්ජෙය්‍ය එකවතුපඤ්චවොකාර්භවෙසු එක
වතුපඤ්චකකිකප්පහෙද ජනි සා මහස්ස භාවිතනනා අනුප්පාද
ධම්මතං ආපජ්ජනෙන බිණා නං සො මහභාවනාය පටිනක්ඛිලෙසෙ
පච්චවෙකිච්චා කිලෙසාභාවෙ විජ්ජමානමපි කමමං ආයති අප්පටි
සක්ඛිකං ගොතිති ජනපෙනා පජනාති. මුඛිනනනි වුත්තං පරි⁶ වුත්තං
කතං වර්තං නිට්ඨිතනනි අපේඨා. මුඛමච්චිණනනි [මග්ග⁷] මුඛමචරියං.
පුපුජ්ජනකලාසාණකෙනති සද්ධිං සත්ත සෙකකා මග්ගමුඛමචරියං වසනාති
නාම, බිණාසවො වුත්තවාසො, තසමා අරියසාවතො අත්තනො මුඛම
චරියවාසං පච්චවෙකිනෙතො වුච්චිතං මුඛමචරියනනි පජනාති. යානං
කාරණිකනනි වතුසු සච්චෙසු වතුහි මග්ගෙහි පරිඤ්ඤප්පනානසමුච්චිකිරියං
භාවනා[තිසමය⁸]වසෙන සොලසවිධමපි⁹ කිච්චං නිට්ඨාපිතනනි අපේඨා.
පුපුජ්ජනකලාසාණකාදෙයො හි නං කිච්චං කරොනනි, බිණාසවො භව
කරුණියො, තසමා අරියසාවතො අත්තනො කරුණියං පච්චවෙකි
නෙතො භවං කරුණියනනි පජනාති. ගාසරං ඉසුත්තනායාති[ඉදති¹⁰].
පුත්ත ඉසු¹¹ මහාවාය එවං සොලස [විධ¹²] කිච්චභාවාය කිලෙසකකි

1. සී. මු. අ. කාලවණණ. 2. සී. සීගනාදො. 3. ආදිති=අංගුසාරරිසාතිපානසභාථා=
4. ම. කථඤ්ච. 5. ජනි=සබ්බස්ථ උග්ගං, 6. සී. මු. අ. පටි.
7. සී. මු. අ. උග්ගං. 8. සබ්බස්ථ උග්ගං. 9. විධං=සබ්බස්ථ.
10. ඉදති=සබ්බස්ථ උග්ගං. 11. සී. මු. අ. ඉසු. 12. සබ්බස්ථ උග්ගං.

යායවා මග්ගභාවනාය¹ නිවීම මෙ නැවති පජනාති, අථ වා ඉසංඝනා
 ඝාති ඉසංඝනාවනො ඉමෙසවා එවං පසාදා ඉදති වන්නමානකකිකි
 සන්තානා අපරං බිකිසන්තානං මයං නඤ්ච, ඉමෙ පන පඤ්චකඛිකා
 පරිඤ්ඤානා නිට්ඨන්ති ඡින්නමුලකා රුකකා විය නො වර්ගනවිඤ්ඤාණති
 රෙධෙන අනුපාදනො විය ඡන්තවෙදෙ නිබ්බාසියානතීති පජනාති

9.

නවමෙ අට්ඨාරසසුපි විජ්ජාසානෙසු නිපජනතිං ගතන්තා සබ්බ
 සිප්පෙසු නොවිදෙ හුන්වාති චුත්තං. අභිදයා අබ්බඤ්ඤාවගසෙසුව²
 ධම්මසා නත් උපලබ්ධනනො මොකඛධම්මං ගවෙසනො අදිසවාති
 චුත්තං. නොනාහ: ඉදං වෙදනායං නාමාති ආදිං. නවාහි අනෙත
 දුග්ගතිපරිමුච්චනමපි පුලලහං, අභිඤ්ඤාපරිවාරානං අට්ඨන්තං සමා
 පනතිනං ලාභිතාය සයං එකදෙසෙන උපසනො පරමුක්ඛංසගතං
 උත්තමදම්මසම්මං අනඤ්ඤසාධාරණං ගතවන්තං සමනාවෙනො
 අයං පුරිසොති ආදිමාග. පිටභාගී ගහෙඤ්ඤා ආගච්ඡන්තොති³ එල
 භාජනාති ගහෙඤ්ඤා අසාමං⁴ ආගච්ඡන්තො, බුද්ධාගනති ගාරව
 වසෙන බහුවචාතිදෙදසො නනො. පටිභුඤ්ඤාති දෙවනා හි පකඛිත්ත
 දිබ්බොඡං වනමුලප්ලාඵලං පරිභුඤ්ඤා, පතෙන පතිට්ඨාපිතසමන්තතර
 මෙව හි දෙවනා නත් දිබ්බොඡං පකඛිපිංසු. සමමසිඤ්ඤාති පච්ච
 වෙකඛිකා, පරිවනොත්තාති ච වදන්ති. අරහන්තං පාපුණ්ණිති මහා
 දෙවනෙරසාසං අනුමොදනකථාය අනුපුබ්බිකථාසකඛිකාය සුචිසොධිත
 විත්තසන්තානා අරහන්තං පාපුණ්ණිංසු, දසග්ගි කථාවඤ්ඤාති අපට්ච්ඡ
 කථා සන්තුට්ඨිකථා පච්චෙකකථා අසංසග්ගකථා විරියාරම්භකථා සීල
 සම්පදකථා සමාධිසම්පදකථා පඤ්ඤාසම්පදකථා විමුක්තිසම්පදකථා
 විමුක්තිඤ්ඤාණදසානසම්පදකථාති ඉමෙහි දසග්ගි කථාවාපුණ්ඨි, ජාතිභුමි
 රට්ඨිවාසිනොති ඡනිභුමිවන්තදෙසවාසිනො, සඤ්ඡන්තදෙසවාසිනොති
 අත්ථො සිසානුලොකිනොති පුරනො ගච්ඡන්තසා සිසං අනු අනු
 පසාසනො, ඛිනාසං සලලකෙඛිකාති සාභච්ඡාය අවසරං සලලකෙඛිකා
 [සන්ත]විසුඤ්ඤාමං⁵ පු: ඡිති කීනානු බො ආවුසො සීලවිසුඤ්ඤාතං හග
 වති බුභමවරියං වුසානති ආදිසන්තවිසුඤ්ඤායො පුච්ඡ, ධම්මකපිකානං
 අග්ගට්ඨානෙ ධුපෙසි සච්චෙසෙන දසකථාවඤ්ඤාලාභිතාය.

10

දසමෙ සබ්බිනෙත්තන භවිතධම්මසාති මධුපිණ්ඩිකසුත්තන්ත
 දෙසනාසු විය සකෙඛිපෙන දෙසිතධම්මසා, නං දෙසනං වින්ධා
 රෙඤ්ඤාති හං සකෙඛිපදෙසනං ආයන්තාදිවසෙන වින්ධාරෙඤ්ඤා, අත්ථං
 විහජමානාගනති නසා සකෙඛිපදෙසනාය අත්ථං විහජනා
 ක්ථෙට්ඨානානං, අත්ථවසෙත්තමා⁶ හි එත්තනා එතසා අත්ථාති අත්ථව
 සෙන වා දෙසනං පුරෙච්ඤා සකෙකානති, බ්‍රහ්මඤ්ඤාවසෙන වාති
 එත්තනාති එත්ථ බ්‍රහ්මඤ්ඤාති දෙසනාවසෙන වත්තබ්බාතිති බ්‍රහ්මඤ්ඤ
 නවසෙන වා පුරෙච්ඤා සකෙකානති, අයං පන මහාකච්චායන්තෙරෙ

1. සී. මු. අ. මග්ග භාවනා.
 2. සී. අභ්‍යාදයොවසෙසව.
 3. සී. සාමිකා ම. අසාමිකාය.
 4. සී. අත්ථවසෙනව
 5. { සී. සන්තවිසුඤ්ඤාමං
 { [.] ම. උත්තං.
 6. { සී. අත්ථවසෙනව
 { ම. අත්ථවසෙන.

සමාධිකුසලනාය වෙනොව්චටකුසලනා තබබ්බුලවිහාරිනාය. තථා විපස්සනාකුසලනාය සඤ්ඤාව්චටකුසලනා. එකොති චූළපඤ්ඤායෙරං වදති. සමාධිලක්ඛණෙති සවිතකකසව්චාරාදිසමාධිසභාවෙ, පුන එකොති මහාපඤ්ඤායෙරමාග. චිපස්සනාලක්ඛණෙති සත්ත අනුපස්සනා අධාරසමභාවිපස්සනාදිවිපස්සනාසභාවෙ, සමාධිශාලෙහාති සමාධිසමිං ඔගාලනවිනේනා සුභාවිතභාවනනා, අභිගමසමිති නෙහාති වතුරඛනිකතිවඛනිකාදිවසෙන ක්කානඛගානං සබ්බිපනෙ, ආරම්මණසමිතිනෙති කසිණුගඤ්ඤාවිචානාසාදිතිබ්බතනනෙන කසිණාදිආරම්මණනං සබ්බිපනෙ, අභිගමවස්ථාපනෙති ¹ විතකකාදීනං ක්කානඛගානං වචන්දාපනෙ, ආරම්මණවස්ථාපනෙති පච්චිකසිණාදි ක්කානාරම්මණනං වචන්දාපනෙ, ක්කානඛෙගහිති රූපාවචරක්කානඛෙගහි, ක්කානඛගානෙව ක්කානං² පුන ක්කානඛෙගහිති අරූපාවචරක්කානඛෙගහි, භානාති ජෙට්ඨභානා, අස්සාති කුටුච්චියස්ස, සුමණණපුප්භනි සොවණණමයං පුප්ඵපුප්ඵං කඤ්ඤා, දෙවපුප්ඵෙති නාවතිංසභවනෙ සුදස්සනමහානගරෙ, අගභවාවෙත්තාති තසමිං දිවසෙ අග්ගං සබ්බිපයමං විචටෙන නගරවාරෙන නිකම්භිනා, කොකනිදන්ති පදුමවිසෙසනං, යථා කොකාසකනති. ² නං කීර් බ්බුපත්තං වණණසමප්පනං අතිසුගකිඤ්ඤව හොති. කොකනදං නාම සෙන පදුමනතිපි වදනති. පානොති පගෙව, අයං හෙත්ථ අත්ථො: යථා කොකනදසඛ්ඛානං පදුමං පානො සුරිපුග්ගමනවෙලායං පුලලං විකසිතං අවිතගකිං සියා, විරොවමානං, එවං සරීරගකේන ගුණගකේන ව සුගකිං සරදකාලෙ අත්තලීකෙකි ආදිචචම්ච අත්තනො තෙජසා තපනනං අඛෙගහි නිච්චරණකපුත්තියා අඛිතීරභං සමොසමුද්ධං පස්සාති. චූළපඤ්ඤා කීර් කස්සපසමමාසමුද්ධකාලෙ පබ්බජ්ඤා පඤ්ඤවාහුඤ්ඤා අඤ්ඤාභරස්ස දකිතිකචුනො උදෙස ³ ගභණනාලෙ පරිභාසකෙලීං අනාසි. සො භිකචු නෙන පරිභාසෙක ලජ්ජනො නෙව උදෙසං ගණති, ත සඤ්ඤායමනාසි, නෙන කමෙමනායං පබ්බජ්ඤාව දකොජානො. තසමා ගතිතගතිතපදං උපරි උපරි පදං ගණනනක්ක නස්සති. ඉදං අභිගමනිකාසධම්මසථා පුදං වොලඛණං අදුසිති, තස්ස පුබ්බගෙහුං දිස්වා තදනුරූපෙ කමමච්චානෙ නියොජෙනො සුද්ධං වොලඛණං අදුසි. සො කීර් පුබ්බෙ රූපා හුඤ්ඤා නගරං පදකම්භං කාරොනෙනා නලාටනො සෙදෙ මච්චනො පරිසුද්ධෙන සාවනෙන නලාටං පුඤ්ඤි, සාවනො කිලිට්ඨො අගොසි. සො ඉමං සරීරං නිය්සාය එවරූපො, ⁴ පරිසුද්ධසාවනො පනතිං ජතිනා කිලිට්ඨො, ජානො, අතිච්චා වන සඛ්ඛාරති අතිච්චසඤ්ඤං පටිලිති, නෙන කාරණෙනස්ස රජොගරණමෙව පච්චයො ජානො. ලොමානිති වොලඛණකනතු⁵ ගතඅංසුකෙ වදති, කිලිට්ඨධාතුඤ්ඤානිති කිලිට්ඨසභාවාති, එවං ගතිකමෙමාති ඉදං විතතමපි භවඛතවසෙන පකතිඤා පණ්ඨරං පරිසුද්ධං රුගාදිසමපසුත්තබ්බවසෙන සංකිලිට්ඨං ජානනති දසෙසති. නිකම්භනා සමානොපාති නකබත්තං සමනනා හරිනා, ආවජ්ජනාති අත්ථො. බ්ලාජ්ජසමාසාති බ්ලාජ්ජස්ස ගොව

1. සි. මු. අ. අභිගමවස්ථානෙ
 2. සි. කොකෙ නාදසතිති. කොකනදං.
 3. ම. උදෙසං
 4. ම. එවරූප.
 5. සි. වොලඛණකන
 6. සි. මු. අ. බ්ලාජ්.

රජාය, ජලපථකමමහෙනාති සමුද්දකමමහෙන, වාජිනි බාදි
 නබ්බිතිණං, සච්චනාදුනාති සච්චනාවාවනං භාරං, අත්තනා ගහිතෙ
 භණ්ඩ අසෙසුසං න දුතබ්බනාති වතා දුතබ්බලසුඡනාති චුතනං
 ගොති. නතිසෙන පටිභාගේනාති¹ නතිසෙන සාසනෙන,² පනාති
 කා හුචාති සාමිනො හුචා, අපපොනපිති ථොනෙනපි පරිතෙන
 නපි, මෙධාවිති පසුදුචා, පාහනෙනාති හණ්ඩමුලොභ, ච්චකකණොති
 වොහාරකුසලො, සමුට්ඨාපෙති අත්තනානාති මහනනං ධනං
 යසසුච උපාදෙචා තත් අත්තනං සණ්ඨපෙති පතිට්ඨාපෙති, යථා
 බිං, අණුං අණිංච සනිං යථා පණ්ඩිතො පුරිසො පරිත්තනං
 ගතිං අනුකකමෙන ගොමයචුණ්ණාදිති පසබ්බිචා මුඛවාතෙන
 මෙනො සමුට්ඨාපෙති වච්චසිති මහනනං අභිනිනිඤ්ඤා භරොති,
 ඵචමෙව පණ්ඩිතො ථොගමපි පාහනං ලභිතා නානාඋපායෙහි පයො
 ජෙචා ධනසුච යසසුච වච්චසිති, වච්චසිචා පුත තත් අත්තනං
 පතිට්ඨාපෙති, නාය ඵච වා පන ධනසු මහනනාය අත්තනං
 සමුට්ඨාපෙති අභිසුදුභං පාහටං භරොතිති අපේඨා.

3

තතිසෙ රණාති හි³ රුගාදයො කිලෙසා චුච්චනාති. සරණා
 ධමමාති ආදීපු රුගාදයො කිලෙසා රණාති චුච්චනාති. “රණනාති
 ඵත්තෙති රණා” යෙහි අභිභූතා සත්තා නානපපහාරෙන කාදුනාති
 පරිදෙවනාති, නසමා නෙ රුගාදයො රණාති චුතනා. දෙසිනාතිසාම
 නො අනොකාමිඤ්ඤාති⁴ දෙසිනානොකකමනනො⁵ අන⁶පගනචා දෙ
 සෙති, සථාරු දෙසිනාතියාමෙනෙව අනෝදිසසංභං භාචා ධමමං දෙසෙ
 තිතිචුතනං ගොති. ඵචනාති ඵචං මෙනනාඤ්ඤානනො චුට්ඨාය භිකකා
 ගහණෙ සති, භිකකාදයභානං මහපථලං හවිසසතිති ඉදං චුලච්ඡරු
 සමසානසුතෙනන දීපෙනබ්බං, අච්ඡරුසමසානමතනමපි හි භාලං
 මෙනනං චිතනං ආසෙවනනසු භිකකුතො දිනනදුනං මහපථලං ගොති
 මහාතිසංසං, තෙන ව සො අමොසං රට්ඨිච්ඡඤ්ඤං භුසුඤ්ඤාති අය
 මපේඨා තත් ආගතො යෙව. නිමිතනං ගණ්ඨිඤ්ඤාති ආභාරං සලල
 කෙචා

5

පසුච්චෙ වනසභාගනාති සභාගං වනං, සභාගනාති ව සපායනාති
 අපේඨා. යං හි පකතිවිරුඳ්ධං බ්බාධිවිරුඳ්ධසුච න ගොති, නං සභා
 ගනාති චුච්චති. උදකසභාගනාති ආදීපුපි ඉමිනාව තයෙන අපේඨා
 ච්චදිතබ්බො. භාලාණකමමාසුහතකකණොති භාලාණකමමුපච
 යසස ඔකාසො, නිණ්ණං හාතිකානනාති උපතිසෙසා චුඤ්ඤ උප
 සෙතොති ඉමෙසං නිණ්ණං ජෙට්ඨිභාතිකානං, නිසසනනං⁷ හගිනි
 නනාති වාලා උපවාලා සීපුපවාලාති ඉමාසං⁸ නිසසනනං ජෙට්ඨිභාති
 නිතං, ඵත්ච සාරිපුත්තපේරෙ සයං පබ්බජිචා වාලා උපවාලා සීපු
 පවාලාති තිසෙසා හගිනියො චුඤ්ඤ උපසෙතොති ඉමෙ භාතරෙ ව

1. { සී. මු. අ. පටිභාරසෙන	4. ම. අනුභාසමච්චා.
2. සී. පටිභාරසෙනන.	5. ව. දෙසිනානුකකමනනො
3. සී. මු. අ. රණනාති.	6. ම. අනුප.
	7. නිණ්ණං = බ්බිච්ච
	8. ම. ඉමෙසං,

පබ්බාජෙසී, රෙවනකුමාරො ඵනොව ගෙහෙ අවසිසුති, තෙන චුතතං: අමනාසං—පෙ—පබ්බාජෙතීති. මහලොකනග්ගි චුඬ්ඨවරු, ඉදඤ්චි කුමාරිකාය චිරජීවිතං අභිකඛ්ඛමානා ආහංසු. සා කිර වසස අයසකා විසතිවසසසතිකා බණ්ඩදන්තා පලිනනෙසා වලින¹ වා තිලකාගතගතතා ගොපානසිවඛකා අගොසී. විධාවනිකනගි විධාවනකිලීකං, නිසස නනං² සමපනගිනනගි අනුසුචවසෙන මනුසුචදෙවමොකඛසමපනගි යො සකාය වදනි, මනුසුචදෙවබ්බමසමපනගි යො වා. සිවලියු පුඤ්ඤං විමංසිසුභාමාති සිවලිනා කනපුඤ්ඤසු විපාකදනට්ඨානමිදන්ති ඤ්ඤා ඵවමාග. සභාගට්ඨානනගි සමං දෙසං, නං භුමි³ රුමණෙ සසකනගි කිඤ්චාපි. අරගනෙනා ගාමනෙනා කායවිවෙකං න ලභනගි විතනවිවෙකං පන ලභනෙනව, තෙසං ගි දිබ්බපච්චිගාගාතිපි ආරමණාති විතතං වාලොකුං න සනෙකානගි, නසමා ගාමො වා ගොකු අරඤ්ඤදීනං වා අඤ්ඤතරං යත්ථ අරගනෙනා විහරන්ති නං භුමි රුමණෙයසකං සො භුමිපපදෙසො රමණීයො ඵවාති අත්ථො.

6

ජට්ඨෙ අභප්ඵප්පො ආචුප්පො ගුලොති ඵනං දිවසං ඵෙරො අනතරං මග්ගෙ ගුලිකරණං ඔකකමිත්වා ගුලෙ පිට්ඨමපි ඡාරිකමපි පකඛිතෙන දිසාන අකප්ඵයො ගුලො සාමිසො න කප්පති ගුලො විකාලෙ පරි භුඤ්ජතුනගි කුකකුච්චායනෙනා ඵවමාග. අභප්ඵප්පො මුග්ගාති ඵක දිවසං අනතරං මග්ගෙ වචෙච මුග්ගං ඡානං දිසාන අකප්ඵයො මුග්ගා පකකාපි මුග්ගා ඡායන්තිති කුකකුච්චායනෙනා ඵවමාග. සෙසමෙත්ථ සබ්බං උතතානමෙව.

7

සත්තමෙ භාපෙනබ්බවෙච අගොති අච්චාර චිචිරියතතා. උදකෙන සමුපබ්බුලෙහති උදකෙන ඵලං උසාපරවා නත්ථ නත්ථ රුසිකනෙ, හරිතුප ලිප්පාසා ති¹ ගොමයපරිනජ්ඣායාය, නිබ්බන්ධන උදකෙන පොසෙනගිති බිච්චද්ධං ගඤ්ඤාද්ධං ගොවලොද්ධානගි ඵවං තිච්ච ධෙන උදකෙන පොසෙනගි පරිපාලොගි. අභිසංචෙච්චාති පරිසො ධෙත්වා, ගභිපන නණ්ඩුලෙති යොජ්ජනබ්බං. දෙවො මඤ්ඤති දෙවො චිය, මිණ්ණාච්චාදෙනගි නං නිං. මඤ්ඤපි සොණ යදු නෙ විණාය නනගි යො අච්චායනා ගොසගි, අපි නු නෙ විණා තසමිං සමයෙ සරවති වා ගොති කපිමඤ්ඤ ඵාති. නො ගෙනං හනෙනගි ඵවමෙව බො සොණ අච්චාරභිං චිරියං උඬ්ඨිච්චාය සංචනනගි, අති සිපිලං චිරියං කොසරජාය සංචනනගි, “තසමාතිග ජවං සොණ චිරිය සමථං අභිට්ඨාගි ඉඤ්ඤානඤ්ඤ සමථං පටිච්චකං” ති ඵවං විණං උපමං කත්වා පචතතිතෙන විණොපමොවාදෙන, චිරියසමථිප්පොස්ථා නත්ථාසාති චිරියසං සමථෙන යොජ්ජනඵාය.

8

අට්ඨමෙ කුමිසණණාති චුට්ඨගිති ගොටිකණණාති වතනබ්බෙ කුටිකණණාති මොගරියගි, “භුදුසරෙ හවා කුලප්පිකා⁵” සා කිර අවනතිරට්ඨෙ කුලසරෙ මහා විගඵසස සෙට්ඨිසස හරියා, දස

1. සි. උලිත. 3. සි. මු. අ. භුමි.
 2. සි. නිසසනනං පනමෙ. 4. සි. මු. අ. හරිතුපතතායාති.
 5. සි. මු. අ. කුරිරයරියා.

බලසහ බලමකථං සුඛා සොනාපතනිඵලෙ පතිට්ඨාය විනොසීති ඉදං
 අමිඤ්ඤතරභාණ්ඩාදාං මහො චුභහං සුතනතිපාතට්ඨකථායං පන
 සපරිසො භගවතං උපසඛකමම බමමදෙසනං අසොසාසි, න ච කිඤ්චි
 විසෙසං අධිගඤ්ඤ, කතං? සො හි බමමං සුඤ්ඤනො හෙමවතං අනුසස්ස
 රිඤා ආගමො චු චො මෙ සහායමො නොති දිසානුදීසං ¹බලො
 කෙඤා හං අසස්සනො වඤ්චිතො මෙ සහායො යො එවං විචිත්‍ර
 පටිභානං හෙමවතො දෙසනං ච සුඤ්ඤාති විකම්මනවිනො අභොසීති
 තං. යස්මා පටිසනී-ජනි-අභිජ්ඣකමන-බොධි-පරිනිබ්බානෙසෙවච
 තිංසපුබ්බතිමිතතාති හුඤාච පටිගච්ඡන්ති න විරට්ඨිතිකාති
 තනි බමමවකකපචකතනෙ පන තාති සවිසෙසාති හුඤා
 රතරං ඝඤා නිරුජ්ඣන්ති, තස්මා චුතනං තියොජනසහස්සං හිමවතනං
 අකාලපුප්ඵප්පිතං දිසාතිආදි. අගභලකාපොති සබ්බපුරතො
 ගච්ඡන්තො බලකායො, කෙන පුප්පිතභාවං ජනාසීති, යෙන කාරණෙන
 ඉමං අකාලපුප්ඵපාටිහාරියං ජනං නං ජනාසීති චුතනං හොති.
 තස්ස පවතනිතභාවනති තස්ස බමමවකකස්ස භගවතා පවතනිතභාවං,
 සද්දෙ භිමිතනං ගණනීති සද්දෙ ආකාරං සලලකෙබසි, නනොති
 අහං එතං අමතබමමං නං විජනාපෙසොමීති තවසන්තිනං ² පයා
 නොසමීති යං චුතනං නදනනතරනති අපො. සානාගිරෙ හෙමවතස්ස
 බුද්ධිපපාදං කථෙඤා නං භගවතො සන්තිනං ආනොභුකාමො අජ්ජ
 පණණරසොති ආදිගාථමාහ: තත් අජ්ජාති අයං රතනිඤ්චො පකබ
 ගණනතො පණණරසො උපවසිතබ්බතො උපොසථො, තිසු වා
 උපොසථෙසු අජ්ජ පණණරසො උපොසථො න වාතුඤ්ච උපොසථො
 න සාමග්ගිඋපොසථො, “දිවි භවාති දිබ්බාති” “දිබ්බාති එත් අජ්ජිති
 දිබ්බාති”³ කාති තාති රුපාති, නං හි රතනිං දෙවානං දසසහස්සි
 ලොකධාතුතො සන්තිපතිතානං සරීරවත්ථාහුරණවිමානපභාහි අබ්බාදි
 උපකක්ඛිලෙසවිරහියාය වජ්ජපභාය ව සුඤ්ඤච්චුදිපො අලභකතො
 අභොසීති අතිවිය අලභකතො ච පරිවිසුඤ්චිදෙවස්ස භගවතො සරීරපභ
 භාය, තෙනාහ දිබ්බා රතනි උපවසිනාති, එවං රතනිගුණවණණනා
 පදෙදෙසනාපි සහායස්ස විතතපසාදං ජනොනො බුද්ධිපපාදං
 කථෙඤා ආහ “අනොමනාමං සත්ථාරං හඤ්ජ පසාම ගොතමනති.”
 තත් අනොමෙහි අලාමකෙහි සබ්බාකාරපරිපුරෙහි ගුණෙහි නාමං
 අසාති අනොමනාමො” තථාහිස්ස “බුජ්ඣතිනා සචාතීති බුද්ධො”
 “බොධෙනා පජ්ජාති බුද්ධො”ති ආදිනා තයෙන බුද්ධොති අනො
 මෙහි ගුණෙහි නාමං, “භග්ගරුගොති භගවා, භග්ගදෙසොති භගවා”ති
 ආදිනා තයෙන භගවාති අනොමෙහි ගුණෙහි නාමං, එසනායො
 අරහං සමාසමුද්ධො විජ්ජාවරණසමපනොති ආදීසු. “දිට්ඨිබමිකාදි
 අපෙති ⁴දෙවමනුස්සෙ අනුසාසති ඉමං පජ්ජථ ඉමං සමාදය වතතථාති
 සත්ථා” නං අනොමනාමං සත්ථාරං, හඤ්ජති බ්‍රහ්මසායපෙති! තිපාතො,

1 { සි. පරිසං.
 ①. දිසාදිසං.

2, ③. උග්ගං. 3. ③. දිබ්බා
 4. ③. අපෙච්ඡ

පසසාමානි නෙන අන්තානං සහ සඛගහෙකා පච්චුප්පනන¹ බහුවචනං, ගොනමනති ගොනමගොනනං ඉදං චුතනං ගොති: සඤ්ඤා න සඤ්ඤාති මා විමතිං අකාසි, එකන්තාව්චසිතො හුකාව එති පසසාම ගොනමනති. එවං චුතෙන ගෙමවතො අයං සානාගිරෙ අනොමනාමං සඤ්ඤානති හණනො නසස සබ්බසුඤ්ඤාං පකාසෙති. සබ්බසුඤ්ඤානො ච දුලලහා ලොකො, සබ්බසුඤ්ඤාපට්ඨෙසුඤ්ඤාති පුරණාදි² සද්දිසගෙව ලොකො උපද්දනො, සො පන යදි සබ්බසුඤ්ඤා අධ්මා නාදි ලකබණං පතො හවිසසති, නෙන එවං ගහෙසසාමිති විනෙතනා නාදිලකබණං පුච්චනො ආහ: කච්චි මනොති ආදිං. නඤ්ඤාති පුච්චා, මනොති විතනං, සුපණ්ණිගිනොති සුසුඤ්ඤා ධම්මො අවලො අසමපවෙධි, සබ්බෙසු භුතෙසු නාදිනොති නාදිලකබණං පතනසෙම සනො. පුච්චාඑව මා අයං සො නව සඤ්ඤා සබ්බභුතෙසු නාදි උද්භු නොති ආදි. ³ ඉට්ඨෙසු අනිට්ඨෙසු මා නි එවරුපෙ ආරමමණෙ, සබ්බකප්පාති විතකකා මසිකනා⁴ ති වසං ගමිතා, ඉදං චුතනං ගොති: යන්තං සඤ්ඤාං වදසි නසස නෙ සඤ්ඤා කච්චි නාදිලකබණං සමපතනසස සනො සබ්බ භුතෙසු මනො සුපණ්ණිගිනො උද්භු යාව පච්චයං න ලහති නාව සුපණ්ණි ගිනො විශ බායති, සො මා නෙ සඤ්ඤා කච්චි සබ්බභුතෙසු සතෙතසු නාදි උද්භු නො, යෙ ව ඉට්ඨාතිට්ඨෙසු ආරමමණෙසු රුගදෙසවසෙන සබ්බකප්පා උපපජ්ජෙසුං නසස කච්චි වසිකනා උද්භු කදච්චි නෙසංපි වසෙන වතනතිති, නිණ්ණි මසසානිති සොණසස පබ්බජ්ඣනදිවසනො පට්ඨාය නිණ්ණි වසසානි, නද කිර හිකඤ්ඤා යෙභුයෙසන මජ්ඣම දෙසෙයෙව වසිසු, නසසා නඤ්ඤා කතිපයා එව අපහසුං. නෙ ව එකසමි නිගමෙ [එකො] දෙවති එවං විසුං විසුං වසිසුං. ඵෙරුනඤ්ඤා කතිපයෙ හිකඤ්ඤා ආනොඤ්ඤා අඤ්ඤාසු ආනියමානෙසු පුබ්බං ආනිතා කෙන වි දෙව කරණියෙන පකකමිසු, නිඤ්ඤා කාලං ආගමෙකා පුත නෙසු ආනිය මානෙසු ඉතරෙ පකකමිසු, එවං පුතපුතං ආතයනෙන සන්ති පානො විරෙනෙව අගොසි. ඵෙරෙ ව නද එකවිහාරී අගොසි, නෙන චුතනං: නිණ්ණි වසසානි ගණං පරියෙසිතාති. නිණ්ණි මසසානිති ව අච්ච නතසංයොගෙ උපයොගවචනං, සඤ්ඤා අධිප්පායං ඤ්ඤාති අන්තනො ආණාපනෙනෙව ඉමිතා සද්ධිං එකගකිකුට්ඨං වසිභුකාමො හගවාති සඤ්ඤා අධිප්පායං ජාතිකා, හගවා කිර යෙන සද්ධිං එකගකිකුට්ඨං වසිභුකාමො, නසස සෙනාසනපඤ්ඤානිතියං ආනඤ්ඤා ආණාපෙති. අජෙකාසායෙ විනිතාමෙකාති අජෙකාසායෙ නිසජ්ජාය විනිතා මෙකා, යසමා හගවා ආයසමනො සොණසස සමාපතතිසමාපජ්ජනෙන පටිසඤ්ඤාං කරෙනො සාවකසාධාරණා සබ්බා සමාපතතියො අනුලොමපට්ඨෙසු සමාපජ්ජනො බහුදෙව රතනිං අජෙකාසායෙ නිසජ්ජාය විනිතාමෙකා පාදෙ පකකාලෙකා, විහාරං පාවිසි, නසමා ආයසමාපි සොණො හගවතො අධිප්පායං ඤ්ඤා නදනුරුපං සබ්බා නා, සමාපතතියො සමාපජ්ජනො බහුදෙව රතනිං අජෙකාසායෙ

1. ම. පච්චුප්පනනං. 3. සී. නාදි
 2. ම. පුරණාදි, 4. ම. ගතා

නිසර්ජය විනිනාමෙතො පාදෙ පකබාලෙතො විහාරං පාවිසිති වදන්ති. පවිසිතො ව භගවතා අනුඤ්ඤානො විවරනිරුකාරණියං නාමා භගවතො පාදපසෙසා, නිසර්ජය විනිනාමෙසි. අපේකසි 1 නි ආණාපෙසි, පටිනානු නං ගිකුඤ්ඤා භාසිනුනති භිකුඤ්ඤා භාසිනු භාසිනු උපට්ඨානු, ඤාණමුඛං ආගච්ඡන්තු, යථා සුභං යථා පරියතනං ධම්මං භණාතිති අපේ. අට්ඨකවග්ගිනානි²ති අට්ඨකවග්ගභුතානි නාමසුභතා දිසොලසසුභතානි, සුගභගිනොති සමමා උගගහිතො, සබ්බෙ 3 වරෙණා විනි විතයධරපඤ්ඤාමෙත ගණෙන උපසමපද, ධුට්ඨනානාං වමමඤ්ඤා ගණංගණපාඨනං විවරවිප්පවාසොති ඉමෙ පඤ්ඤාවරෙ යාමි, සුගතො ආගතමමානි උද්ගාපාලියං ආගතසුභතං සකාය වදති.

1. 9.

නවමෙ සාකච්ඡතා සාකච්ඡතා 1 නි රඤ්ඤා සද්ධිං පටිච්චරුජ්ඣකත වසෙන පුනාපනං සාකච්ඡං නාමා, ගුණදම්මානි පඤ්ඤානං ගුණසද්ධිං නාමාදම්මං, අනිඅඤ්ඤානි අනිච්ච ආකච්ඡිතං, කඤ්ඤා චාගෙනානි දබ්බිමඤ්ඤා පවාසෙතො, පරිසාරාවෙතොති අපේ. දම්මො කඤ්ඤා ගගෙනානිපි පාදො. නනානි සුප්පවාසං චිත්තමුච්ඡං පුඤ්ඤාපෙතොති ඉමිනා සමබ්බෙතො. සාමානි උකකච්ඡනානි යාව දුනො න උකකච්ඡනානි දුකුකාමාව ගොනානිති අධිප්පායො, මහාදුකකං අනුගොසිති පසව නිබ්බන්තං මහනාං. දුකකං අනුගොසි. සාමිකං ආමුගොසොති සත්තාහං මුලුගගඤ්ඤා නිබ්බාහි බරාහි දුකකවෙදනාහි පුට්ඨා “සමමාසලේඤ්ඤා වන සො භගවා යො ඉමස්ස ඵවරුපස්ස දුකකස්ස පහානාය ධම්මං දෙසෙති, සුප්පවිප්පනොව නස්ස භගවතො සාවකසමෙසා යො ඉමස්ස ඵවරුපස්ස දුකකස්ස පහානාය පටිපනොනා සුපුට්ඨං වන නිබ්බානං යඤ්ඤං ඵවරුපං දුකකං න සංවිජ්ජතිති,” ඉමෙහි තිති විතකෙකති නං දුකකං අධිවාසෙතො සඤ්ඤා සනාහං පෙසෙ තුකාමනාය සාමිකං ආමුගෙනානා, සුරෙ මරණානි වරණතො පුරෙ තරමෙව, ඉඤ්ඤානානි ආකාරං, චිත්තභවනනානි චිත්තසංසයෙ දුකකච්ඡ භවනං, සබ්බභවමකමො අගොසිති සත්තවසසිකෙහි දුරකෙහි කානබ්බං යං කිඤ්ඤා කවමං නාමුං සමන්තාය සබ්බස්ස කවමස්ස ධම්මො අගොසි, තෙතෙව සො සත්තාහං මහාදුනො දියමානො ජනදිවසතො පට්ඨාය ධම්මකරණං ආදාය සබ්බස්ස උදකං පරිසාරාවෙතො අද්ධි. යො ඉමනානි ආදිගාපාය යො භිකුඤ්ඤා ඉමං රුගපලිප්ථං වෙව කිලෙසදුගහ ඤ්ඤා සංසාරවට්ඨඤ්ඤා වතුණණං සච්චානං අප්පට්ඨිකතකමොගඤ්ඤා අධිතො වතතාරො ඔසෙ නිණෙණා හුතො පාරං අනුප්පනොනා දුට්ඨෙන කාමනො කාමි, නණ්ණාය අභාවෙන අනෙතෙ කථංකථාය අභාවෙන අභවංකමි උපාදානානං අභාවෙන අනුපාදිසිතො කිලෙසනිබ්බානොන නිබ්බුනො නමහං බ්‍රාහ්මණං වදමිති අපේ. සබ්බෙසං යෙව පන කෙසානං ඔරොපනඤ්ඤා අරහත්තසමච්ඡිතිරියා ව අපච්ඡා අපුරිමො අගොසිති ඉමිනා පේරස්ස බුරගෙගයෙව අරහත්තප්පනානිදිපිතා, ඵකච්ඡෙව පන ආවරියා ඵවං වදන්ති: ගෙට්ඨානුභවනානො ධම්මසෙතාපතිනා ඔවාදෙ දිනෙන යං මයා නාමුං සකකා නමහං ජනිස්සාමිති පබ්බජියො

1. සී. මු. අ. අජ්ඣකාසි 3. සී. මු. අ. සබ්බ
 2. සී. මු. අ. වග්ගිනානි 4. සී. මු. අ. ඵකච්ඡෙවගතො.

විපසන්තානමට්ඨානං ගහෙනා නං දිවසං යෙව අක්කන්තරං විචිත්තං කුට්ඨං දිසවා පටිසිත්වා මාභුකුච්ඡයං සත්තවස්සාති අත්තනා අනුභුත දුක්ඛං අනුස්සරිත්වා නදනුසාරෙන අතීතානාගතේ ඤාණං ¹ නෙත්තස්ස ආදිත්තා විස තයො භවා උපට්ඨතිංසු, ඤාණස්ස පරිපාකං ගත්තනා විපසන්තා විටිං ඔහරිත්වා නාවදෙව මග්ගපටිපාටියා සබ්බෙපි ආසවෙ බ්වෙපෙනො අරහත්තං පාපුණ්ණිති, උභයථාපි ථෙරස්ස අරහත්තපපත්ති² යෙව පඤ්ඤා, ථෙරො පන පනිත්තප්පටිසඛිට්ඨෙ ජලනිඤ්ඤා අහොසී.

10.

දසමේ ආභාරකරණවෙලනගි හොජනකිච්චවෙලං, අභිගවේජ සදං සත්තනගි සංඛාරුපසමං සුඛනගි ලභ්භිතාමං සත්තං පදං නිබ්බානං අභිගවේජයස, පට්ඨමපාදෙන ³ පබ්බතො සිත්තො සෙවාවාති පස්මේත පාදෙන ගිජ්ඣකුටෙ පබ්බතො සිත්තො යෙව සෙසමේත්ථ සුචිඤ්ඤායමෙවාවාති.⁴

දුකිසො වගගො.

3. 1. 2

නතියස්ස පස්මදුකිසෙසු නිසෙසා සිකානාති අධිසීලඅභිචිත්තඅභි පඤ්ඤසඛිතානා නිසෙසා සිකානා, මුද්දස භග්ගවේජ්ඣෙ කඤ්ඤාති සත්තා හං නිරාභාරනාය | ඵකොසසමං දිවසෙ විත්තං භග්ගවේජ්ඣනං වසෙන මුද්දස භග්ගවේජ්ඣෙ කඤ්ඤා, තොසනගි තොසං නාපසානං, හාජනාදි⁵ ප ජිකඛාරං සංවිධායාති ලාබ්භිභාජනාදිනාපසපරිකාරං සංවිදතිත්වා, සප ජිලාගකාසධාතුකොති උස්සන්තවිත්තනාය සපරිලාගනායසභාවො, සනසගස්සාති සනසගස්සපරිමාණං, සනසගස්සං පරිමාණං එතොසනගි සනසගස්සා” උභතරපදලොපෙන, යථා රුපභවො රුපනගි. අඤ්ඤා අත්ථ වා අභාරප්පච්චයො දට්ඨබ්බො. “පාණාතිපානාදිඅකුසලධම්ම ඤාමුද්ධාරසංඛාතො ආමගකො කුණපගකො නඤ්ඤා එතොසනගි ගිග්ඛ ගකො” යථාමුත්තකිලෙසසමුද්ධාරරගිනාති අත්ථො, කිලෙසසමුද්ධාරො හෙත්ථ ආමගකොති වුත්තො, කිං භාරණං? අමනුඤ්ඤාතො කිලෙස අසුචිමිස්සත්තා සබ්භි ජලුච්ඡිත්තනා පරමදුග්ගකිභාවාවග්ගනා ව නථාගි ⁶ යෙ යෙ උස්සන්තකිලෙසා සත්තා තෙ තෙ අතිදුග්ගකො හොනති, තෙනෙව නිකකිලෙසානං මනසරීරමපි දුග්ගකිං න හොති. දුකිග්ග පජිචන්තනෙති දුග්ගග්ගධුරවග්ගකො, මාපකොති දිවසෙ දිවසෙ පරිමිත පරිබ්බෙදදුතවසෙන ධඤ්ඤාමාපනො, පාලියනගි විත්තපාලියං, මිග ජනනං ආභජිත්වා කථෙසීති අතීතෙ කීර බොධිසත්තො මිගයො තියං නිබ්බතතිත්වා මිගගණපරිවුත්තො අරඤ්ඤා වසති, අථස්ස භගිති අත්තනො පුත්තනං උපනෙත්වා භාතික ඉමි භාගිනෙයසං මිගමායං සිකාපෙභීති ආග, බොධිසත්තො සාධුති පටිසුණ්ණිත්වා ගච්ඡ නාත අසු කාවෙලායං නාම ආගනත්වා සිකෙඛයාසීති ආග, සො මාතුලෙන වුත්ත වෙලං අනතිකකමිත්වා නං උපසඛියමිත්වා මිගමායං සිකඛි, සො එක දිවසං වනෙ විචරන්තො ආසෙන බ්භො බ්බරවං විරපි, මිගගණො පලාසිත්වා පුත්තො තෙ පාසෙන බ්භොති නස්ස මාතුයා ආරොවෙසි,

1. ම නසං. 3. ම. පස්මපාදෙ 5. සී. මු. අ. ලාබ්භිභාජනාදි
 2. ම. අරහත්තපපත්ති 4. ම. සුචිඤ්ඤායමෙව 6. ම. උභතා

සා භාතුසන්තිකං ගන්තො භාතික භාගිනෙයොසා නෙ මිගමායං සිකකා පිනොති පුච්ඡි, බොධිසත්තො මා කිං පුත්තස්ස කිසුච්චි පාපකං ආසච්චිති, සුගගතිනා නෙන මිගමායා, ඉදුති නං භාසය මානො ආගච්ඡස්සතීති වක්වා මිගං තිපලලස්සනති ආදිමාග. නස්ම මුහුතති භාගිනෙයස් මිගං, තිපලලස්මං වුච්චති සයනං, “උභොගි පසෙසති උජ්ජකමෙව ව තිපනනකවසෙන තිභාකාරෙහි පලලස්මං අස්ස, තීණි වා පලලස්මාති අස්සාති තිපලලස්මො” නං තිපලලස්මං. අනෙකමාසනති බහුමායං බහුවස්සදිනං, අවධිකඤ්ඤනති එකෙකසමිං පාදෙ විනනං විනනං වසෙන අධිගි බුරෙහි සමනනාගනං, අඛිච්ච රත්තාප 1 පාසිනති “පුරිමයාමං අනිකකමිතො මජ්ඣිමයාමෙ අරඤ්ඤ තො ආගමම පාතීයස්ස පිවනතො අඛිච්චරතෙන ආපං පිවතීති අඛිච්ච රත්තාපපාසි” අඛිච්චරතෙන ආපපාසිනතිපි පාසො. මම භාගිනෙයාං මිගං අගං සාධුකං මිගමායං උගගණනාපෙසිං, කථං ? යථා එකෙන සොනෙන ඡමායං අස්සසනෙනා ඡහි කලාගි අතිභොති භාගිනෙයොසා. ඉදං වුත්තං ගොති: අගං හි නව පුත්තං නථා උගගණනාපෙසිං, යථා එකසමිං උපරිමනාසිකාසොනෙ වානං සනතිරුමහිතො 2 පථවීයං අලලී නෙන එකෙන ගෙට්ඨිමනාසිකාසොනෙන තථෙව ඡමායං අස්ස සනෙනා ඡහි කලාගි ලුදදකං අතිභොති ඡහි කොට්ඨාසෙහි අජෙකා සර්චි වස්සෙවතීති අජෙතො, කතමෙහි ඡහි? වනනාගෙ පාදෙ පසාරෙතො එකෙන පසෙසන සෙයායය, බුරෙහි තිණපංසුබණනෙන, ඡ්වනාතිනනා මනෙන, උදරස්ස උග්ගුමානභාවකරණෙන උච්චාරපස්සාවචිස්සජ්ඣ නෙන, වාතස්ස නිරුමහනෙනාති. 3 අථවා නථා නං උගගණනාපෙසිං, යථා එකෙන සොනෙන ඡමායං අස්සසනෙනා ඡහිති ගෙට්ඨා වුත්තෙහි ඡහි කාරණෙහි, කලාගිති කලාසිස්සාති ලුදදකං වස්සෙවස්සතීති අජෙතො. ඡහාතිති භගිතිං ආලපති, භාගිනෙයොසාති එවං ඡහි කාරණෙහි වස්සෙකං භාගිනෙයාං නිද්දිසති, එවං බොධිසත්තො භාගිනෙයාස්ස මිගමායං සාධුකං උගගතිතභාවං වදනෙනා භගිතිං සමස්සාසෙසි. ඡොපි මිගපොතකො පාසෙ බඳො අතිබ්භිතො යෙව භුමියං මහා එකුකපසෙසන පාදෙ පසාරෙතො තිපනෙනා පාදුනං ආසනනට්ඨානෙ බුරෙහි එව පහරිතො පංසුං ව තිණාති ව උපපාටෙතො උච්චාරපස්සාවං විස්සජ්ඣතො සීසං පානෙතො ඡ්වනං නිනනාමෙතො සරීරං බෙල කීලිනනං කතො වාතගගගණෙන උදරං උග්ගුමානකං කතො අකඛිති පරිවත්තෙතො ගෙට්ඨා නාසිකාසොනෙන වානං සස්සචාරාපෙනෙනා උපරිමනාසිකාසොනෙන වානං සනතිරුමහිතො සකල සරීරං ඵඤ්ඤ භාවං ගාභාපෙතො මතකාකාරං දසෙසසි. නීලමකඛිකාපි නං සමපරි වාරෙසුං. තසමිං තසමිං ධානෙ කාකා නිලිධිංසු, ලුදෙ, ආගන්තො උදරෙ හතෙත පහරිතො පාතොව බඳො භවිස්සති පුතිකො ජාතොති තස්ස බ්භිතරජ්ජං මොවෙතො එතෙව දුති නං උකක නතිතො මංසං ආදාය ගමිස්සාමිති නිරාසඤ්ඤා හුතො සාබාපලාසං ගගෙතුං ආරඳො, මිගපොතකොපි උට්ඨාය වතුහි පාදෙහි යතො කායං විබුතිතො ඡීවං පසාරෙතො මහාවානෙන ඡනතිවලාගකො වීය වෙගෙන මාතුසන්තිකං අගමාසි, සත්ථා න භිකබ්වෙ රාහුලො ඉදුනෙව සිකකා

1. සී. මු. අ. අඛිච්චරත්තාව 2. සී. සනතිරුමහිතො. 3. සී. නිරුද්ධකතනාති,

කාමෝ පුබ්බෙපි සිකාකාමෝ යෙවති එවං මිගජනකං ආහරිතා කථෙසී. අම්බලධිසි 1 රාහුලොවාදං දෙසෙසීති “පසාසි නො තිං රාහුල ඉමං පරිත්තං උදකාවසෙසං උදකාදනෙ යපිත්තති එවමනනෙත, එවං පරිත්තකං බො රාහුල තෙසං සාමඤ්ඤං යෙසං නත්ති සමපජනමුසාවාදෙ ලජ්ජාති” එවමාදිතා අම්බලධිසිරාහුලො වාදං කථෙසී, ගෙහසීනමිනකං විනකෙකනායසාති ආයසමා කීර රාහුලො භගවතො පිට්ඨිනො පිට්ඨිනො ගච්ඡන්තොව පාදනලතො යාව උපරි කෙසන්තා තථාගතං ඔලොකෙසී; සො භගවතො බුද්ධි වෙසව්ලාසං දිසවා සොහති භගවා චන්තිංසමහාපුරිසලකිණ විචිත්තසරිරො බ්‍යාමපභාපරිකිත්තතාය විපජනිණිකුචණිකු චුණිකමජ්ඣගතො විය විජ්ජලතාපරිකිත්තතො කන්තපබ්බතො විය යන්තසමාකඤ්චිත්තවිචිත්තකුචණිකුඅග්නිකං විය පංසුකුලවිච රජපටිච්ඡන්තොපි රත්තකම්බලපරිකිත්තකන්තපබ්බතො විය පවාල ලතාපටිමණිකුචණිකුසටිකං විය විනපිට්ඨිචුණිකුජ්ජන 2 සුචණිකවෙතියං විය ලාබාරසානුලිතො කන්තකුපො විය රත්තවලාහ කාපතරගතො නකිකුචුග්ගනපුණිකවඤ්ඤා විය, අගො සමන්තිංස පාරමිතානුභාවෙන සජ්ජනසං අන්තභාවසං සිරිසමපන්තිති විනෙතසී. තතො අන්තානමපි ඔලොකෙතො අගමපි සොහාමි, සම භගවා චතුසු මහාදීපෙසු චක්කවත්තිරජ්ජං අකරිසං මග්ගං පරිණායකධිකාන්තර මදසං, එවං සනෙත අතිවිය ජලබුදීපනලං සොභිසාති 3 අන්තභාවං නිසාය ගෙහසීතං ඡන්දරාගං උප්පාදෙසී. තං සකායෙතං වුත්ත සජ්ජ වෙච අන්තනො ව රුපඤ්ඤාති 4 දිසවා ගෙහසීනමිනකං විනකෙකනායසාති. භගවාපි පුරතො ගච්ඡන්තොව විනෙතසී: පරි පුණිකච්ඡවිමංසලොභිතො දුති රාහුලසං අන්තභාවො, රජනියෙසු රුපාරමමණාදීසු විත්තසං පකඤ්ඤානාලො ජතො,තිප්ඵලතාය නු බො රාහුලො විතිනාමෙතිති, අථ සභාවජ්ජනෙනෙව පසනෙත උදකෙ මච්ඡං විය පරිසුඤ්ඤා ආදසමණිකලෙ මුඛතිමිත්තං විය ච තසං තං විත්තප්පාදං අදුස, දිසවා ච අයං රාහුලො මග්ගං අනුජෙ තුන්වා මම පච්ඡන්තො ආගච්ඡන්තො අගං සොහාමි මග්ගං චණ්ණායන්තං පසන්තනති අන්තභාවං නිසාය ගෙහසීතං ඡන්දරාගං උප්පාදෙති, අතිජෙථ පකඤ්ඤො, 4 උප්පථං පටිපන්නො අගොවරෙ වරති, දිසා මුලුභඅද්ධිකො විය අගන්තබ්බං දිසං ගච්ඡති, අයං බො පකසං කිලෙසො අබ්හන්තරෙ වසිසන්තො අන්තජ්ජමපි යථාභුතං පසයිතුං න දසයිසාති පරජ්ජමපි උභයජ්ජමපි, තතො තීරගෙපි පටිසන්තිං ගණ්ඨාපෙසසති, තීරච්ඡානගොතිගමපි පෙත්තිවිසගෙපි අසුරකාගෙපි සමබාධෙපි මාතුකුච්ඡසමිත්ති අනමතග්ගෙ සංසාරවට්ටෙ පරිපා තෙසසති, යථා බො පන අනෙකරත්තපුරා මහාතාවා භික්කඵල කන්තරෙන උදකං ආදියමානා මුහුත්තමපි න අජ්ඣුපෙකිත්තබ්බා ගොති, වෙගෙන වෙගෙනසා විවරං පිදහිතුං වට්ටති, එවමෙව අයමපි න අජ්ඣුපෙකිත්තබ්බා යාවසං අයං කිලෙසො අබ්හන්තරෙ සීල

1. ම. අම්බලධිසි.
 2. සී. සුරිත
 3. ම. අතිසොභිසාති
 4. ම. පකඤ්ඤො

රතනාදීනි න විනාසෙති තාවදෙව නං නිගනණ්ඨිසසාමිති අර්ඤ්ඤාසං
අකාසී, නතො රාහුලං ආමනොනා “යං කීඤ්ඤි රාහුල රූපං අතීනානා
ගතපච්චුපපනං අර්ඤ්ඤනං වා බහිද්ධා වා ඔලාරිකං වා සුබ්බමං වා
සීනං වා පණ්ණිනං වා යං දුරෙ සනතිනෙ වා සබ්බං රූපං නෙතං මම
නෙසො හමසමි න මෙසො අතතාති ඵවමෙතං යථාභූතං සමමපසඤ්ඤය
දුට්ඨබ්බනති, රූපමෙව නු ඛො හගවා රූපමෙව නු ඛො සුගතාති
රූපමපි රාහුල වෙදනාපි රාහුල සඤ්ඤාපි රාහුල සඤ්ඤාරාපි රාහුල
ච්ඤ්ඤාණමපි රාහුලාති” මහාරාහුලොවාදසුන්නං අනාසී, නං දසෙසාදුං
සං කීඤ්ඤි රාහුලං=සෙ=භාමෙපිති චුන්නා. සංසුන්නගො සන රාහුලො
වාදෙති රාහුලසංසුන්නෙ චුන්නරාහුලොවාදං සකාය වදනති,
තස්ස “සාධු මෙ හනෙන හගවා ධම්මං දෙසෙතු යමහං හනෙන හග
වතො ධම්මං සුභා ඵකො චුපකට්ඨා අපමනෙතා ආනාපි පති
තතො විහරෙය්හනති” ථෙරෙන යාපිතො “තං කීං මඤ්ඤාසී රාහුල
වකඛුං නිච්චං වා අනිච්චං වාති, අනිච්චං හනෙන, යං පනාතිච්චං
දුකඛං වා නං සුඛං වාති, දුකඛං හනෙන. යං පනාතිච්චං දුකඛං විපරි
ණාමධම්මං කල්ලං නු නං සමනුපසසීදුං ඵතං මම ඵසොහමසමි
ඵසො මෙ අතතාති” ආදීනා රාහුලොවාදං ආරති. මෙරසස විපසානා
වාග්ගෙසෙම, න පන මහාරාහුලොවාදෙ විස විනකභූපච්චදය
චුන්නාති අධිප්පායො. අඵසස සඤ්ඤා ඤ්ඤාපිපාහං ඤ්ඤාති
ආදීසු හගවතො කීර රගොගතසස පටිසලලිතසස ඵචං මෙතසො
පරිචිතකො උදපාදි, “පරිපකකා ඛො රාහුලසස විමුක්තිපරිපාචනියා
ධම්මා, යනනුනාහං රාහුලං උතතරි ආසවානං බයෙ විනෙය්හනති,
අඵසස හගවා පුබ්බණ්ණසමයං නිවාසෙතා පනතට්චරමාදය
සාවනියං පිණ්ඩාය වරිතා පච්ඡාහනනං පිණ්ඩානපටිකකනො
ආයසමනං රාහුලං ආමනොසී, ගණ්ඨාති රාහුල නිසීදනං යෙන
අකිචනං තෙනුපසසිකම්සසාම දිවාපිඨාරායාති, ඵවා හනෙනති ඛො
ආයසමා රාහුලො හගවතො පටිසසුභා නිසීදනං ආදය හගවතො
පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබකී. තෙන ව සමයෙන අනෙකාති දෙවනා
සහසකාති හගවතනං අභිවඤ්ඤා අනුබකීනා ගොනති අප්ප හගවා
ආයසමනං රාහුලං උතතරි ආසවානං බයෙ විනෙසසතිති. අඵ
හගවා අකිචනං අර්ඤ්ඤාගාගෙතා අඤ්ඤතරසමි රුකඛමුලෙ
පඤ්ඤතෙන ආසනෙ නිසීදි, ආයසමා ව රාහුලො හගවතනං අභිවා
දෙතා ඵකමනනං නිසීදි. අඵ ආයසමනං රාහුලං ආමනොනා
“තං කීමමඤ්ඤාසී රාහුල වකඛුං නිච්චං වා අනිච්චං වාති, අනිච්චං
හනෙන. යමපනාතිච්චං දුකඛං වා නං සුඛං වාති, දුකඛං
හනෙන. යමපනාතිච්චං දුකඛං විපරිණාමධම්මං කල්ලං නු නං සමනු
පසසීදුං ඵතං මම ඵසො හමසමි ඵසො මෙ අතතාති” ආදීනා රාහුලො
වාදං අදසී, තං සකායෙනං චුන්නා: අකිචතෙ 1 නිසිනො චුළ
ග්ගලොවාදං කමෙපිති. කොට්ඨසහසස 2 දෙවනාතිති
ආයසමතා රාහුලෙන පදමුතතරසස හගවතො පාදමුලෙ පඵචිකීර
රාජකාලෙ පඤ්ඤං ධපෙනෙන සසීං පඤ්ඤං ධපිතදෙවනායෙවෙනා
නාසු පන කාපි භූමච්චදෙවනා කාපි අනනලිකඛට්ඨනා කාපි වාතුමමහ,

1. ම. අනධවනෙ ව. 2. සී. මු. අ. කොට්ඨසහස. ;

රාජිනාදිදෙවලොකෙ, නාචි බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බන්ධා, ඉමසමිං පන දිවසෙ සබ්බා ඵකාට්ඨාමො අකච්චනසමිඤ්ඤෙඤච සන්තප්පිතා. ආචි දෙසසිකනනි පාරිවාසිකං ඵකරතනාතිකකන්තං පුතීභුතං, ඵකරතනා තිකකන්තාසෙසව හි නාමසඤ්ඤ ඵසා යදිදං ආචිදෙසිසොති. අයං පනෙත්ථ වචනත්ථො: “පුතීනාවදෙසෙන අභිභුතොති. අචිදෙසො” “අචිදෙසොයෙව ආචිදෙසිසො” ඤාමාසනනි යවකුමවාසං අධිමාසෙසානි තෙන හි තාන රට්ඨපාල අධිවාසෙහි ස්වානනාය භවනනනි පිතරා නිමනනිනො ස්වානනාය භික්ඛං අධිවාසෙසා, ඵත්ථ ව ඵෙරො පනතියා උකකට්ඨසපදුකචාරිකො ස්වානනාය භික්ඛං නාම නාචිවාසෙහි, මාභුඅනුගහෙන පන අධිවාසෙහි, මාභු කීරසස ඵෙරං අනුසාරිතො අනුසාරිතො මහාසොභො උපපජ්ජති, රොදනෙනෙව දුකං ¹ පීය ජනා, තසමා ඵෙරො සවාහං නං අපසසිච්චා ගමිසාමි හදයමපිසා ඵලෙයාති අනුගහෙන අධිවාසෙසි, පණ්ණිනා හි භික්ඛු මානාච්ඡුතං ආචරිප්පජ්ජබ්බායානං වා කාභබ්බං අනුගහහං අඤ්ඤාපෙකිත්ථා ධුතඛනසුද්ධිකා න භවන්ති. අලඛිකනපටි සමනන ඉත්ථිජනනි පිතරා උයෙතාජ්ඣෙන ඉත්ථිජනෙ, පිතා කීරසස දුතීයදිවසෙ සකතිවෙසනො මහනං හිරඤ්ඤසුභණ්ණසස පුඤ්ඤං කාරාපෙසා කීලඤ්ඤෙහි පටිච්ඡාදපෙසා ආයමනො රට්ඨපාලසස පුරාණදුතීයිකායො ඵථ භුමිභ වධු යෙන අලඛිකරත අලඛිකනා පුච්චෙ රට්ඨපාලසස කුලපුත්තාසස පියා ගොථ මනාපා, තෙන අලඛිකා රත අලඛිකරොථාති ආණාපෙසා පණ්ණිනං බාදනීයං හොජනීයං පටියා දපෙසා කාලෙ ආරොචිතෙ ආගන්තො පඤ්ඤාදෙන ආසනෙ නිසිත්තං ඉදං තෙ රට්ඨපාල මනනිසං ධනං අඤ්ඤං පෙහනිකං අඤ්ඤං පිනාමහං, සකකා තාන රට්ඨපාල හොගෙ ව භුඤ්ඤාදං පුඤ්ඤාති ව කාභුං, ඵහි චං තාන රට්ඨපාල සික්ඛං පච්චන්ධාය හිනායාවන්තීතො හොගෙ ව භුඤ්ඤාදසු පුඤ්ඤාති ව කාරොති යාචිතො තෙන පටිකම්පිතො ධම්මෙ දෙසිතෙ අහං ඉමං උපපබ්බාජෙසාමිති ආනං, සොදනි මෙ ධම්මනථං කාභුං ආරදෙධා අලච්චෙ වචනං න කාරිසාතිති උට්ඨාය ගන්තො නසස ඔරොධානං චාරං විවරුපෙතො අහං ටො ආමිඤ්ඤා ගච්ඡ්ථ යං කිඤ්චි කචොන ගණ්ඨිභුං වායමථාති උයෙතාජෙසි, නිසු වයෙසු ධිනා නාවකිච්චි යො ඵෙරං පරිවාරසිංසු, තාසු අයං අසුභසඤ්ඤං උපපාදෙසි, තෙන වුත්තා: අලඛිකනපටියතෙන ඉත්ථිජනෙ අසුභසඤ්ඤං උපපාදෙසාති. සිතකොම ධම්මං දෙසෙසාති.

පසස විත්තකතං බිම්බං අරකායං සමුසසිතං,
ආභුරං බහුසඛකපපං යසස නච්චි ධුවං සිති.

පසස විත්තකතං රූපං මණ්ණිනා කුණ්ඩලෙක ව,
අභිං ² නවෙන ඔනඤ්ඤං සහ වත්ථෙහි සොහති.

අලඛිකකතා පාද ඉධං වුණ්ණකමකිතං,
අලං බාලසස මොහාය නො ව පාරගවෙසිතො.

1. සි. දුකකි 2. අභි—සබ්බත්ථ

අට්ඨාපද¹ නභා කෙසා නෙනනා අසුන් නමකඛිනා,
අලං බාලසු මොහාය නො ව පාරගවෙසිනො.

අසුන් නිවණණවා විනනා පුභිකායො අලඛකනො,
අලං බාලසු මොහාය නො ව පාරගවෙසිනො.

ඔද්භි මිගවො පාසං නාසද² වාකරං මිගො,
භුචා නිවාපං ගච්ඡාමි³ කඤ්ඤො මිගබ්බිකෙති.

ඉමාහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙඤ්ඤා, ආකාසං උපපනිඤ්ඤානි ආකාසං පකඤ්ඤා, කසමා පන ඵෙරෙ ආකාසෙන ගතො, පිතා කිරසු සෙට්ඨි සත්තපු වාරකොට්ඨකෙපු අගග්ගානි⁴ දුපෙඤ්ඤා මලල ආණාපෙසි: සවෙ නිකඛිතො ගච්ඡති, හත්පාදෙපු නං ගහෙඤ්ඤා කාසායානි නිග රිනො හිච්චෙසං ගණනාපෙථානි තසමා ඵෙරෙ එනෙ මාදිසං මහාඛිණා සවං හත්ථො වා පාදෙ වා ගහෙඤ්ඤා අපුසුසුං පසවෙය්ඤ්ඤා, නං නෙසං මා අගොසිති විනෙනඤ්ඤා ආකාසෙන අගමාසි. මිගාචිරනනි එවං නාමකං උය්ඤ්ඤා, වතුපාදිපුසුසුපච්චිමණ්ඨනනනි ජරපාරි පුසුසුසුං බ්‍යාධිපාරිපුසුසුසුං භොගපාරිපුසුසුසුං සුභිපාරිපුසුසුසුනනි ඉමෙහි වතුහි පාරිපුසුසුසුහි පච්චිමණ්ඨනං, පාදිපුසුසුසුනනි ව පරිහා නිති අත්ථො. සෙසමෙත්ථ පුච්චෙසුසුසුසුමෙව.

3. 3.

තනිගෙ “සලාකං ගණ්ඨනනිති සලාකාගාහකා” පුතාපරනනජන පදං ගච්ඡෙනෙපි පඨමමෙව සලාකං ගණ්ඨනි සමබ්බෙකො, ඡවසනන පරිති ජනනං වසකානං අඛිනනනෙරෙ, මෙතනනි මිත්තනාවො, ගෙදසො සනිති නෙදකරණෙ සති, ගුමිඛසභාගනොති ගුමිඛමිපනො,⁵ අයමෙව වා පායො ඉඤ්ඤා හුඤ්ඤාති ඉඤ්ඤා වීය හුඤ්ඤා, මහුසුසුනිවණණං මාපෙඤ්ඤාති අත්ථො. දිසවනනානුගමනනි දිසකාලං අනුබ්බෙකො, එතනනං අධා නනනි එතනනං කාලං, හඤ්ඤාපුසුසුනනි ගණනාවුසො, අත්ථං ගහෙඤ්ඤා ති භුතත්ථං ගහෙඤ්ඤා, අයමෙව වා පායො. ඤොණෙඤ්ඤා ඡනොති බුඤ්ඤා ජානො, මාමෙව එරුයං කිඤ්ඤාති කිඤ්ඤාති එකපුගගලං එරු සං මා අවොව, බුඤ්ඤා පච්චිමෙදෙසුසුනනනි තයා පරෙ දුසුසුලාති වුඤ්ඤා තමපි තථෙව පච්චිමෙදෙසුසු, දුකඤ්ඤා හි සාරමගනනානනි එසා කරණ්ඤානනරු පුගගගාහකථා නාම දුකඤ්ඤා, පච්චිමෙදෙසුසු නනනි කායදණ්ඤාදිහි පරං පහරනනසු නාදිසාව පච්චිමෙදෙසුසු නව මත්ථකෙ පනෙය්ඤ්ඤා, සමෙ නෙරෙසි අනනනනනි සවෙ අනනනනං නිවචලං කාභුං සකඛිසුසුති, කොසො උපහනො සමානි මුඛවට්ඨියං හිඤ්ඤා නලමත්තං කත්ථා ධර්මං කංසකාලං වීය, නාදිසං හි හත්ථෙහි පාදෙහි දණ්ඤාන වා පහ නමපි සද්දං න කරෙති, එස පනෙතාසි නිබ්බානනනි සවෙ එවරුපො හවිභුං සකඛිසුසුසි ඉමං පච්චිපදං පුරයමානො එසො කං ඉදති අපප තෙතාපි නිබ්බානං පනෙතාසි නාම, සාරමෙතො හෙ නවිජ්ජනිති එවං ව සති කං දුසුසුලො අහං පුසුසුලාති එවමාදිකො උතනරිකරණවාචො

1. සි. අට්ඨපාද 3. ගච්ඡාමි—සබ්බෙත්ථ
2. නෙසාද—සබ්බෙත්ථ 4. ම. අගගල. 5. සි. සදිසනො
6. සි. කඤ්ඤා

ලකබණ්ණො සාරමොනා තො න විජ්ජති න භවිසාති යෙවාති අපො, පටිකතිලසෙනාති සංකිලෙසහෙතුනා.

3. 4.

චතුසො සමපනනසපිගානානනති පරිපුණ්ණපවිහානානං, චුතිං සො වෙදි-පෙ-සබ්බසොති යො සත්තානං චුතිඤ්ච පටිසනීඤ්ච සබ්බාකාරෙන පාහටං කත්වා ජානාති, නං අහං අලගනනාය අසභනං පටිපත්තියා සුට්ඨි ගතත්තා සුගතං, චතුසො සවවානං සලුඛුඛිත්තා බුද්ධං, බ්‍රාහමණං වදමිති අපො. සසා ගතිනති යසොහෙ දෙවාදයො ගතිං න ජනනති, තමහං ආසවානං බිණ්ණාසවං, කිලෙසෙහි ආරකත්තා අරහතං බ්‍රාහමණං වදමිති අපො.

3. 5.

පඤ්චමෙ සබ්බපාසාදිකානනති සබ්බසො පසාදං ජනෙනනානං, කිං නාසනති කිං නෙ අයං, අතිලුහනති අතිසිසං, යසා නසමිං අත්ත භාවෙ උපපජ්ජනාරහානං මග්ගඵලානං උපනිසායො නුඤ්ච, නං බුද්ධා මොසපුරිසොති වදනති. අරට්ඨලාඵදයිආදිකෙ විය. උපනිසායෙ සතිපි නසමිං බණෙ මග්ගෙ වා ඵලෙ වා අසති මොසපුරිසාති වදනති යෙව ධතියජෙරුදිකෙ විය. ඉමසාපි නසමිං බණෙ මග්ගඵලානං අභාවතො මොසපුරිසාති ආහ, තුවජමනුසාති අපො. බාහුලොසාති පරිසාබාහුලොය, අනෙකපටිසාසෙනාති අනෙකකාරණෙන, ඉච්ඡා මහං ගිකඛමෙති භගවා කිර නං අසිමාසං න කිඤ්චි බොධනෙය්‍ය සත්තං අද්දස, නසමා ඵවමාහ. ඵවං සනෙනපි නනතිවසෙන ධම්මදෙසනා කත්තබ්බා සියා, යසමා පනසා ඵනදගොසි: මධි මකාසං කාරෙත්වා පටිසලලිතෙ භිකු ආධම්මිකං කතිකාවත්තං කරිසානති, නං උපසෙනො භිඤ්චියාති, අහං නසා පසිදිත්වා භිකුනං දසානං අනුජනියාමි නතො මං පසසිතුකාමා බහු භිකු බුත්තගාති සමාදිසියානති, අහං ව නෙහි උජ්ඣිතසත්තපච්චයා සිකඛාපදං පඤ්ඤපෙසාමිති නසමා ඵවමාහ. පඵරසාති උපසෙනජෙරසා, මනාපාති නෙ ගිකඛ පංසුකුලානති භිකු නව ඉමාති පංසුකුලාති මනාපාති අත්ත තො රුචියා බනතියා ගතිතානිති පුච්ඡති, න ඛො මෙ භගෙන මනා පාති පංසුකුලානති භනෙන න මයා අත්තතො රුචියා බනතියා ගතිතාති ගලග්ගාහෙන විය මත්තකතාලනෙන විය ව ගාතිතො මයාති¹ දසෙසති. පාලිසං ආගනමෙවාති විනයපාලිං සකාය වදති.

3. 6.

ජට්ඨ අට්ඨාරසසු මහාවිහාරෙසුති රුජගහසා සමත්තනො සිනෙසු අට්ඨාරසසු මහාවිහාරෙසු, උපවිජ්ඣඤ්ඤා²ති ආසනනපසුතිකාලා රහොගනොති රහසිගතො, සබ්බසා වෙසාචචමකරණෙ කාසං

1. සි. ගසිතානිති 2. සි. මු. අ. උපවිජ්ඣඤ්ඤාකාලෙ 18

සොපේතුකාමො විනොසිති ඵෙතෙ තිරු අනන්තො කන්තනිච්චනාචං
 දිසවා අහං ඉමං අනන්තං සරිරං ධාරෙමි, තඤ්ඤො ඛො වානමුඛෙ ධීනප
 දීපො විය අනිච්චනාමුඛෙ ධීනං න චිරසොච නිබ්බායනධම්මං යාව න
 නිබ්බායති නාවි කීනඤ්ඤො ආහං සඛිකස්ස වේය්‍යාවච්චං ඛරෙය්‍යනති
 විනොභනතා ඉති පටිසංචිකති තිරුරවෙස්සු ඛුඤ්ඤාච්චනා හග
 චන්තං අදිස්වාච පබ්බජනති, තෙ හගචන්තං පසයිස්සාම වෙච්ච වන්දිස්සා
 මාති ච දුරතොපි ආගච්ඡන්ති, හඤ්ඤො යෙසං සෙනාසනං නපපගොති,
 තෙ සිලාපට්ඨකෙපි සෙය්‍යං කපෙපනති, පගොමි ඛො පනාහං
 අත්තනො ආනුභාවෙන තෙසං තෙසං ඤාච්චනානං ඉච්ඡාවසෙන
 පාසාදවිහාරඅභිසංයොගාදිති මඤ්ඤපීඨාදිකාති නිමිතිච්චා දුභුං,
 පුත්‍ර දිවසෙ වෙඡ්ච ඵකච්චෙව අතිවිය කිලනනරූපා ගොනති තෙ ගාර
 වෙන භික්ඛුනං පුරතො සචා භන්තාතිපි න උද්දිසාපෙනති අහං
 ඛො පන තෙසං භන්තාතිපි උද්දිසිභුං පගොමිති ඉති පටිසංචිකනොනො
 යනඤ්ඤාහං සඛිකස්ස සෙනාසනඤ්ඤො පඤ්ඤපෙය්‍යං භන්තාති ච උද්දි
 සෙය්‍යනති විනොසි. සභාග¹ සභාගාන නති සුත්තනතිකාදි ගුණවසෙන
 සභාගානං න මිත්තසඡ්චවසෙන, ඵෙතෙ හි යාවතිකා සුත්තනතිකා
 ගොනති තෙ උච්චිතිච්චා උච්චිතිච්චා ඵකනො තෙසං අනුරූපමෙච්ච සෙ
 නාසනං පඤ්ඤපෙති, වෙනසිභාහිධම්මිකාමච්චාතිකායාදලභිබ්භු
 ලෙසුපි ඵසෙච්ච නයො. තෙනෙච්ච පාලියං වුත්තං “යෙ තෙ භික්ඛු සුත්ත
 නතිකා තෙසං ඵකඤ්ඤො සෙනාසනං පඤ්ඤපෙති”ති ආදි. අභිගුලියා
 ජලමානාසාති තෙජ්‍යෙකසිණවතුඡ්ඡානං සමාපජ්ඣතා වුට්ඨාය
 අභිඤ්ඤාදිකොන අභිගුලිජලනං අධිට්ඨතිච්චා තෙනෙච්ච තෙජ්‍යධාතු
 සමාපතතිජනිතෙන අහතිජාලෙන අභිගුලියා ජලමානාය, අභං මඤ්ඤො
 ති ආදීපු පන ඵෙතෙ අයං මඤ්ඤොති ආදිං වදනෙන නිමිතාපි අත්ත
 නො අත්තනො ගතට්ඨානෙ අයං මඤ්ඤොති ආදිං වදනති, අයං හි
 නිමිතානං ධම්මනා.

ඵකසමා භාසමානසමිං සබ්බෙ භාසනති නිමිතා,
 ඵකසමිං තුණ්හිමාසිනෙ සබ්බෙ තුණ්හි භවනති තෙති.

යසමිං පන විහාරෙ මඤ්ඤපීඨාදිති න පරිපුරෙනති, තත්ථ අත්ත
 නො ආනුභාවෙන පුරෙනති, තෙන නිමිතානං අවඤ්ඤාං වචනං න
 ගොති සබ්බත්ථ මඤ්ඤපීඨාදිනං සබ්භාවතො. සබ්බවිහාරෙසු ච ගම
 නමග්ගෙ සමපමාණෙ කච්චා අධිට්ඨාති, කතිකාසංඝාතාදීනමපන²
 කානපපකාරතතා තසමිං තසමිං විහාරෙ කතිකාවන්තාති විසුං විසුං
 කථාපෙතිති වෙදිතබ්බං. අතියාමෙච්චා නිමිතානං හි ඵකසමිං භාසමා
 නසමිනති ආදිධම්මනා වුත්තා. තථාහි යෙ වණ්ණවයසරිරුවයචපරිකඛා
 රක්ඛාචිසෙසාදිති නියාමං අකච්චා නිමිතා ගොනති තෙ අතියාමෙච්චා
 නිමිතනතා ඉද්ධිමතා සදිසාව ගොනති යානතිසජ්ජාදීපු භාසිතතුණ්හි
 භාවාදීපු වා යං යං ඉද්ධිමා කඤ්ඤති, තං තදෙච්ච කඤ්ඤති සවෙ පන
 කානපපකාරෙ කාතුකාමො ගොති කෙපි පඨමච්චෙයෙ කෙපි මජ්ඣිමච්චෙයෙ

1. සී. මු. අ. සභාගානං. 2. සී. කතිකවන්තාදීනමපන

හෙවි පවුල්වලටයෙ නථා දීඝනෙසෙ උපඤ්චුණෙකි මිසසකනෙසෙ උපඤ්චරතනවිවරෙ පණ්ඩු විවරෙ පද¹ භාන-ධම්මකථා-සරභඤ්ඤ-පඤ්ඤපුච්ඡන-පඤ්ඤවිසුසප්පන-පනනපවන-විවරසිඛික-රජන-ධොව නාදීනි² කුණෙතො, අපරෙපි වා නානපපකාරෙ කාතුකාමො හොති තෙන පාදකඤ්ඤානතො වුට්ඨාය ඵනනකා හිකඤ්ච පඨමවයා හොනතුති ආදිනා නයෙන පරිකමං කත්වා පුන සමාපජ්ජිතා වුට්ඨාය අධිට්ඨිතෙ අධිට්ඨානවිනෙතන සද්ධිං ඉච්ඡතිච්ඡන්දපසකාරු යෙව හොනති, සුභ අනනනො වයන³ ධ්මානමෙව ආගච්ඡතිති තෙහි සද්ධිං ජනපද කථං කපෙතොනො අනිසිදිතා අනනනො වසනට්ඨානං වෙචචනමෙව පච්චාගච්ඡති, පාලිසනනි විනයපාලියං.

3. 7.

සත්තමෙ පිසානනනි පියාසිතඛ්ඛානං, මනාපානනනි මනවඤ්ච නකානං, පිලිඤ්ඤති⁴ පනසස ගොතනං, චචෙජාති නාමනනි ඵත්ච චුත්තවිපරියායෙනාපි වදනනි පිලිඤ්ඤති නාමං චචෙජාති ගොතනනනි තෙනෙව ආවර්ධධම්මපාලකෙරෙන ථෙරගාථාසංවණ්ණනාය චුත්තං: "පිලිඤ්ඤති නාමං අනංසු චචෙජාති පනසස ගොතනං තෙන සො අපර භාගෙ පිලිඤ්චචෙජාති පඤ්ඤතො"⁵ති, සංසඤ්ඤකාමිති ඵකතො කත්වා, සඤ්චු ධම්මදෙසනං සුඤ්චා පටිලඤ්ඤසද්ධො පඛිඤ්චාති ඉදං අභිගුහතර භාණකානං කථාමග්ගෙන චුත්තං. අපරෙ පන භණ්ණති: අනුපපනෙන යෙව අච්ඡාකං භගවති සාවඤ්චියං බ්‍රාහ්මණගෙගෙ නිඛිකතීතා පිලිඤ්ච චචෙජාති පඤ්ඤතො සංසාරෙ සංවෙගඛිඤ්චුලතාය පරිඛිකාජකපඛිඤ්ච පඛිඤ්චා චුලුගකාරං නාම විජ්ජං සාධෙත්වා ආකාසමාරි පරවිත්තවිදු ව හුත්වා රුජගගෙ ලාභගගයසගගපපතො පටිවසති, අථ යද අච්ඡාකං භගවා අහිසලිඤ්ඤො හුත්වා අනුකකමෙන රුජගගං උපගතො නතො පට්ඨාය බුද්ධානුභාවෙන තසස සා විජ්ජා න සමපජ්ජති,⁶ අත්ඛිච්චං න සාධෙති, සො විනොසි: සුභං ඛො පන මෙනං ආවර්ධපාචරියානං භාසමානානං යත්ච මහාගකාරවිජ්ජා ධරති තත්ච චුලුගකාරවිජ්ජා න සමපජ්ජතිති, සමණ්ණස පන ගොතමසස ආගතකාලතො පට්ඨාය නායං මම විජ්ජා සමපජ්ජති නිසංසයං සමණො ගොතමො මහාගකාරවිජ්ජං ඡනාති, යනනුනාහං නං පසුරුපාසිත්වා තසස සනතිකෙ විජ්ජං පරියා පුණෙය්‍යනති, සො භගවනං උපසඤ්චිත්වා ඵනදවොච: අහං මහාසමණ්ණ වච සනතිකෙ ඵහං ජිජ්ජං පරියාපුණ්ණුකාමො ඛකාසං මෙ කුණෙතිති, භගවා තෙන හි පඛිඤ්චති ආහ, සො ජිජ්ජාය පරිකමමං පඛිඤ්චාති මඤ්ඤමානො පඛිඤ්චති. පරචම්භනවසෙනාති පරෙසං ගරහනවසෙන, අහකක⁶ ඤනනි අථරුසං, මිඤ්ඤපනනනි අත්චිඤ්ඤපනිං, සමචනනි භුනත්ථං, නාගිසජෙති යාය ගිරුය අඤ්ඤං කුඤ්ඤාපනවසෙන න ලගා පෙය්‍ය, ⁷ ඛිණ්ණසවො නාම ඵවරුපමෙව ගිරං න භාසෙය්‍ය; තසමා නමහං බ්‍රාමි බ්‍රාහ්මණං වදමිති අත්ථො. අනුච්ඡිකාමිති අනුච්චාරෙත්වා: 8. වණ්ඤිගනං ගච්ඡනනනි සීඝගතියා ගච්ඡනනං.

1. ම. සර	4. සි. පිලිඤ්ච
2. ම. රජනපවනවිවරසිඛිකධොවනාදීනි	5. ම. නසමපජ්ජ
3. සි. වසිත	6. සි. අකල
7. සි. නලගගපපය්‍ය	8. ම. අනුච්චිකාමි

3. 8.

අට්ඨමෙ එකරන්තිවාසෙන ගනාධානි ද්‍රව්‍යනානුභාවෙන ගනාධා,
 බුද්ධානුභාවෙනානිපි වදන්ති. එවං ගන්තො ව විහාරං පටිසිඤ්චා සච්ච
 හුලෙ භික්ඛු භුක්තපාතරුසෙ කායාලසීයවිමොචනඤ්ච අබ්‍යාසාසෙ
 වඛකමනො දිසවා කහං එතරහි සඤ්චානි පුච්ඡ, භික්ඛු සාවඤ්චං
 පිණ්ඩාය පට්ටොති වඤ්චා නං පුච්ඡංසු: ඤ්චං පන කුතො ආගතොති,
 සුපපාරකා¹ ආගතොමහිති, කද නික්ඛනෙනාසීති, හීයො සායං
 නික්ඛනෙනාමහිති, දුරතො ආගතො නව පාදෙ ධොවිඤ්චා නෙලෙන
 මකෙඛඤ්චා ථොකං විසාමාහි ආගතකාලෙ සඤ්චාරං දකඛිසානිති, අහං
 භනෙන සඤ්ච වා අත්තතො වා ජීවිතන්තරුයං න ජනාමි, එකරතෙනෙන
 වමහි කඤ්චි අභිඤ්චා අනිසිද්දිඤ්චා විසංයොජනසනිකං මහං ආගතො,
 සඤ්චාරං පසස්ඤ්චා ව විසාමිසාමිති. සො එවං වඤ්චා තරමානරුපො
 සාවඤ්චං පටිසිඤ්චා භගවන්තං අනු²පමාය බුද්ධසිරියා පිණ්ඩාය වරන්තං
 දිසවා විරසං වන මෙ දිට්ඨො සමමාසද්වුද්ධොති දිට්ඨොනතො පට්ඨාය
 ඔක්තසරීරෙ ගනාධා අන්තරවිපියමෙව පඤ්චපභිට්ඨිතෙන වද්දිඤ්චා
 ගොපථකෙසු දලහං ගහෙඤ්චා එවමාහ: දෙසෙතු මෙ භනෙන භගවා
 ධම්මං දෙසෙතු මෙ සුගතො ධම්මං යං මමසා දීඝරන්තං හිතාය සුඛා
 යාති. අථ නං සඤ්චා “අඤ්චො ධො තාව බාහිය, අන්තරසරං පට්ටොමහි
 පිණ්ඩායානි” පටිකඛිපි, නං සුඤ්චා බාහියො භනෙන සංසාරෙ සංස
 රනෙනා කලිච්චායාගෙරෙ න නො ලඤ්චුප්ඵෙබ්බා, කුමහාකං වා මයං
 වා ජීවිතන්තරුයං න ජනාමි, දෙසෙථ මෙ ධම්මන්ති, සඤ්චා දුතියමපි
 පටිකඛිපියෙව, එවං කිරසා අගොසි: ඉමසා මං දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය
 සකලසරීරං පිතියා නිරන්තරං අපේඤ්චාඤ්චං ගොති, බලවපිතිවෙගෙන
 ධම්මං සුඤ්චාපි න සකඛිසානි පටිවිඤ්චිතුං, මජ්ඣිමනිකායෙ නාච
 කිට්ඨතු, එකරතෙනෙනෙව විසංයොජනසනිකං මහං ආගතන්තො දරථො
 පියා බලවා, සොපි තාව පටිපභසාමහතුති, තසමා වික්ඛන්තං පටිකඛි
 පිඤ්චා තනිතං යාවිතො අන්තරවිපියං සිනොව “නසමානිභ නෙ බාහිය
 එවං සික්ඛිතබ්බං දිට්ඨො දිට්ඨමන්තං භවිසානිති” ආදිනා
 නයෙන ධම්මං දෙසෙසි, ඉමමඤ්චං සංඛිපිඤ්චා දසෙසනො සඤ්චාරං
 පිණ්ඩාය පට්ටොති ආදිමාහ: තඤ්ච අන්තරසරෙහි අන්තර
 විපියං, අපටිපුණ්ණපත්තවිවරනාය පත්තවිවරං පටිසෙසනොති
 සො කිර විසභිවසාසහසානි සමණධම්මං කරෙතො භික්ඛුනා
 නාම අත්තතො පච්චයෙ ලභිඤ්චා අඤ්චං අනොලොකෙඤ්චා
 සයමෙව භුඤ්චතුං වට්ටනිති එකභික්ඛුසාපි පත්තනා වා විවරෙන
 වා සඛගහං නාකාසි, තෙනසා ඉඤ්චිමපත්තවිවරං න උපපජ්ජ
 සානිති ඤ්චා එහිභික්ඛුභාවෙන පබ්බජ්ජං න අදුසි, තාවදෙව ව
 පබ්බජ්ජං යාවිතො පරිපුණ්ණං නෙ පත්තවිවරන්ති පුච්ඡිඤ්චා අපරි
 පුණ්ණන්ති ටුතො තෙන හි පත්තවිවරං පරියෙසාහිති වඤ්චා පක්කමි,
 තසමා සො පත්තවිවරං පරියෙසනො සඛකාරට්ඨානතො වොලු³
 බණ්ඩානි සංකරිසීති, ඤ්චාසාමදිති පරිවෙඤ්චවචනං, එකසසං

1. ම. පුපපාද 2. අනො-සබ්බභ 3. සි. මු. අ. සඛකාරධානතො වොලුක

වෙසගසානීති එවං සහසොන වෙ පරිච්ඡන්තා ගාථා ගොනති,
 නා ච අනස්සදසංහිතා ආකාසවණ්ණනපබ්බිතවණ්ණනාදීති පකාස
 කෙහි අතිබ්බානදීපකෙහි අනස්සකෙහි පදෙහි සංහිතා යාව ඛත්තනා
 ගොනති නාව පාපිනා එවාති අපො. එකං ගාථාපදං සෙසොනති
 අප්පමාදෙ අමනපදං—පෙ—යථාමනාති එවරූපා එකගාථාපි සෙසොනති
 අපො.

3. 9.

නවමෙ එකං බුද්ධනරං සමපනතිං අනුභවමානොති සාවක
 බොධියා නිසන්ධාය පුඤ්ඤසමභාරයං ච සාතිසයන්තා විනිපාතං
 අභනචා එකං බුද්ධනරං දෙවෙසු ච මනුසොසු ච සමපනතිං අනුභව
 මානො, එකියා කුලදරිකාය කුච්ඡිචි උප්පන්නාති වචා නමෙ
 වසු උප්පන්නාවං මූලහො පටියාය දසොසුං සා වාති ආදි වුත්තං.
 තස්ස සාති කුලදරිකා, වසදෙඤ ව්‍යතිරෙකපො, නොන වුච්චමානං
 විසෙසං ජෙතයති. කුලසරනති පතිකුලගෙන, ගබ්බනිමිත්තනනති
 ගබ්බසු සංඝනිතභාවවිගහං,¹ සතිපි විසාබාය සාවච්චිවාසිකුලපරියා
 පනනනො නසා තස්ස පධානභාවදසුනත්තං විසාබංවාති ආදි
 වුත්තං. යථා බ්‍රාහ්මණ ආගතා වාසිට්ඨාපි ආගතොති. හගවතා
 එවං ගතිනනාමනනාති යොජනා. යසමා රුච්ඡුත්තා ලොකෙ කුමාරති
 වොහරියනති අයඤ්ච රකෙඤ්ඤ කිත්තිම² පුත්තො,තසමා ආහරෙඤ්ඤ
 —පෙ—සඤ්ජාතිංසුති. පඤ්චදසපඤ්ඤ අභිසංඛිද්ධාති “හිකචු
 හිකචු අයං වචමිනො රතතිං ධුපායති දිවා පජ්ජලතිති” ආදිනා වචමික
 සුත්තො ආගතනගෙන පඤ්චදසපඤ්ඤ අභිසංඛිද්ධා, පාසාසි
 රඤ්ඤසුති නච්ච පරොලොකො, නච්ච සත්තා මපපාතිනා, නච්ච සුභව
 දුක්ඛවානං ගමමානං එලං විපානොති එවං ලද්ධිකසු පායාසිරුජසු,
 රාජා³ හි හද අභාතිසිනොනා හුචා පසෙහදිනා කොසලො දිනන
 සෙනබ්බනගරං අජ්ඣාවසනොනා ඉමං දිට්ඨිං ගණති, පඤ්ච දස
 පඤ්ඤහති පටිමණේඛිචාති “නං කිං මඤ්ඤසි රුජඤ්ඤ ඉමෙ වජ්ඣම
 සුරියා ඉමසමිං වා ලොකෙ පරසමිං වා, දෙවා වා නො මනුසාචා”ති එව
 මාදිහි පඤ්චදසහි පඤ්ඤහති පටිමණිතං කචා, සුත්තනොනති
 පායාසිසුත්තනොන.

දසමං උත්තානත්තමෙව.

නතිසො වගො.

4. 1.

චතුස්චගහසු පස්මෙ හෙට්ඨාචුත්තප්පමාණනති හෙට්ඨා
 කොණ්ඩඤ්ඤ තේරසු වජ්ඣමහි, තසු ධුරපත්තාති නචුති හත්ථාති
 ගොනති, කෙසරං තිංසහත්තං, කණ්ණිකා වාදසහත්තා, පාදෙන පතිට්ඨි
 නට්ඨානං එකාදසහත්තනති එවං චුත්තප්පමාණං. රඤ්ඤඤ පෙසෙසිති
 පච්චනනසු කුපිතභාවං ආරොවෙච්චාපෙසෙසි,පේරගාථාසංවණ්ණනායං

1. සී, සණ්ඨිතඅවහිතං 3. පර—සබ්බත්ත
 2. ඝී, පොභාවනික 4. රඤ්ඤඤ—සබ්බත්ත

න පපච්චන්තස්ස කුපිනභාවං රක්ඛෙඤ්ඤ අනාරේවෙච්චා සයමෙව නං
 වුපසමෙසි,¹ නං සුඤ්ඤා රුජා තුට්ඨමානසො පුත්තං පකෙකාසාපෙඤ්ඤා
 වරතො සුමන දමි ගණ්ඨාතිති ආගාති වුත්තං. න මමෙතං² විත්තං
 අජ්ඣිති මම ඵවරුපං විත්තං නඤ්ඤි, අමඤ්ඤකනාති අභුච්ඡං, අඤ්ඤං
 චරෙහිති අඤ්ඤං පඤ්ඤෙහි, අඤ්ඤං ගණ්ඨාතිති වුත්තං හොති. උදහං
 අබ්ධිඤ්ඤාති උදකං හොතුති අබ්ධිඤ්ඤා, ගනෙනාති ගමනෙන, න
 ආමිස වකුඤ්ඤාති විවරුඋපච්චයසංඛාතං ආමිසං න ඔලොකෙනාති, වස
 න ච්ඤා නිසනානෙතෙවමාති | වසනච්ඤානසමිපෙතෙව, ඤානෙ ඵභනන
 වලලහොති උපච්ඤාකච්ඤානෙ ඵකනෙනන වලලහො, ඵනසෙසච්ඤාති
 ඵනසෙසච භිකුඤ්ඤා, මෙජ්ඣකච්ඤා න හොනාතිති විධානුතකඵා න හො
 නාති, අනෙකනාතිකකඵා න හොනාති වුත්තං හොති. අනිඤ්ඤාති අනි
 යතා, ලොභිනෙන ගලිනෙනනාති ඉජ්ඣනුතකඤ්ඤානෙ කරණච්චනං,
 ගලිනෙනන ලොභිනෙන යුතෙතාති අතෙඤ්ඤා. අඤ්ඤානෙනාති අනු
 ගතො; උචෙඤ්ඤාති ආවුසො ආනාඤ්ඤා උචෙඤ්ඤාති ආවුසො ආනාඤ්ඤාති
 තුරිතෙ ඉදමාමෙඤ්ඤාතිච්චනං, දුට්ඨෙතෙ උදහෙනාති සිභුදකෙන
 උණ්ඤ්ඤාති ව, නිවිඤ්ඤාති දහනඤ්ඤාති වුදුඤ්ඤා මහනං මජ්ඣි
 මනාති ඵචං තිපපකාරෙන දහනඤ්ඤාති, නවමාතෙ අනුපජ්ඣිතිති
 සත්ථි පකෙකාසනෙන පටිච්චනදහනං ඵනමිඤ්ඤාතිනොදනඤ්ඤා
 නවකඤ්ඤා අනුපට්ඨාති, නෙනෙවමාති ඵචං හිසස අහොසිති ආදිං.
 සෙසමෙඤ්ඤා සුචිඤ්ඤායාමෙව.

4. 2.

දුතියෙ යං වත්තඤ්ඤා නං විජාරතො විනසපාලියං ආගතමෙව.

4. 3.

තතියෙ ගමනාඤ්ඤාති³ ගමනාකාරං, සෙසමෙඤ්ඤා උත්තානමෙව.

4. 4.

වතුඤ්ඤා නිග්ඤ්ඤාති ආබාධරහිතානං, යඵා වාපිසති වත්තං
 සාති ආදිඤ්ඤා වත්තඤ්ඤා බාපිසති බත්තංසාති ආදිති වුච්චනාති ඵමෙවං
 “වෙකුලාති අසාති විකුලො වෙ⁴ කුලො”ති වා වත්තඤ්ඤා බාකුලො⁵ ති
 වුත්තනාති ආග: බාකුලොති විජු කුලෙසු වසිඤ්ඤානා ඵචං උදධ
 නාමොති. උපසොගෙනාති ආනුභාවෙන, ඵාසුකඤ්ඤාලෙති අරොග
 කාලෙ, භුදහන⁶ මනමිඤ්ඤාති ගොදෙහනමනමපි කාලං, ඉධ පන න
 සකලො ගොදෙහනකඤ්ඤා අධිපෙතො, අඵ බො ගාවිං ඵනෙ
 ගහෙඤ්ඤා ඵකඤ්ඤාතිදුදුහනකාලමතං අධිපෙතං. ආගෙගසාලනාති
 ආතුරුතං අරොගභාවකරණඤ්ඤා කාසාලං, නිමුඤ්ඤාති නුමුඤ්ඤාති
 වසෙනාති ඤ්ඤාපමානෙ උදහෙ ඵොඤ්ඤා යෙව නිමුඤ්ඤාති නුමුඤ්ඤාති
 වසෙන, ජඤ්ඤාති පලාසි 8 ති මච්ඡස්ස මුඤ්ඤාති යෙව ජඤ්ඤාති,
 පලාසි, දුරකස්ස නෙතෙතාති දුරකස්ස පුඤ්ඤාතෙතෙත, මාඤ්ඤා
 මානාච⁹ මරනාති දුඤ්ඤාති පොඵෙඤ්ඤා මාරියමානාච මරනාති, න

1. වුපසමෙති=සබ්ඤ්ඤා 4. ජි=පොඤ්ඤා 7. සි. මු. අ. නිමුඤ්ඤා
 2. සි. මු. අ. මෙන 5. සි. බකකුලොති 8. සි. මු. අ. පලානා
 3. සි. මු. අ. ගමනාකාරං 6. සි. ගොදෙහන, සි. මු. අ. ගදුඤ්ඤා
 9. සි. මු. අ. මාරියමානා

ජාලෙන බබ්භා ¹ මනෙනන අමාරියමානා. නිහටමනොව මනෝති නිහටකකණේ යෙව මනෝ, තෙනසං මාරණත්ථං උපකකමෝ න කහො යෙන උපකකමෙන දුරකසං ආබාධො සියා. නිහති මච්ඡං, සංඛලමෙමාති අවිභලමෙව පරිපුණ්ණාවයවමෙව, න කෙලාසනිති න නන්දති කිසමිඤ්චි න මඤ්ඤති, පිට්ඨිනො ජාලෙනතිති දුරකසං පුඤ්ඤතෙජෙන පිට්ඨිනො ජාලෙනති, හෙරිං වරපෙචාති පුත්තං ලභිනති උලෙසාසනවසෙන හෙරිං වරපෙචා, පහතිං ආවිකතිති අත්තනො පුත්තනාවං කපෙට්ඨි, කුඛිපිසා ධාජිනනො අමානා කාතුං න සකතාති ජනනිභාවනො අමානා කාතුං න සකතා, මච්ඡං ගණනනා උති මච්ඡං විකතිණිචා ගණනනාපි, නථා ගණනනා ව තපපරියා පනාං සබ්බං ගණනනා නාමාති ආහ: වකකයකනාදීති බති කචා ගණනනා නාම නත්ති. අසමිපි අමානා කාතුං න සකතාති දිනන ² පුත්තනාවනො න සකතා.

4. 5.

පඤ්චමං උත්තානත්ථමෙව.

4. 6.

ඡ්වෙය් හාරු ³ සාවිජ්ඣාපිඤ්ඤාති අඤ්ඤාහරෙ කිර හාරුකච්ඡදෙස වාසි හිකිඤ්ච සුචිතනොන ⁴ අවසනනා එවං ගොති, තසමා උපාලිජෙරෙ හගවනා අවිතිච්ඡනපුබ්බමපි ඉමං වදන්තං තයගොගෙන එවං විනිච්ඡති. ගහ උති නො වෙ දුරා නොගති පුත්තනා ව නාතිනෙයො ව, අථ සො ගහ උති ගිලානො හුචා ආයසමනාං අර්ජුකං එතදවොච: ඉමං හතො ඕකාසං යො ඉමෙසං දුරකානං සමධා ගොති පසදනා, තසං ආවිකෙධියොසිති. තෙන ව සමයෙන තසං ව ගහපතිනො භාගිනෙයො සඤ්ඤා ගොති පසනො, අථායසමා අර්ජුකො නං ඕකාසං තසං දුරකසං ආවිකති, සො තෙන සාපනෙයොන කුට්ඨිඛඤ්ච සන්ධිපෙසි දුතං ව උච්චිපෙසි, අථ තසං ගහපතිනො පුත්තො ආයසමනං ආනන්දං එතදවොච: කො නු ඛො හතො ආනන්ද පිචුනො දයජෙජා පුත්තො වා භාගිනෙයො වාති, පුත්තො ඛො ආවුසො පිචුනො දයජෙජාති, ආයසමා හතො අයො අර්ජුකො අවනානං සාපනෙයො අවනානං මෙථුනකසං ආවිකතිති, අසමණො ආවුසො සො අර්ජුකොති, අථායසමා අර්ජුකො ආයසමනං ආනන්දං එතදවොච: දෙහි මෙ ආවුසො ආනන්ද විනිච්ඡයනති, තෙ උභොපි උපාලිජෙරසං සනතිනං අගමංසු. අථායසමා උපාලි ආයසමනං ආනන්දං එතදවොච: යො නු ඛො ආවුසො ආනන්ද සාමිකෙන ඉමං ඕකාසං ඉත්ථනාමසං ආවිකතාති වුත්තො තසං ආවිකතිති කිං සො ආපච්ඡතිතිහ හතො කිඤ්චි ආපච්ඡති අත්තමසො දුකකටමත්තමපිති, අයං ආවුසො ආයසමා අර්ජුකො සාමිකෙන ඉමං ඕකාසං ඉත්ථනාමසං ආවිකතාති වුත්තො තසං ආවිකතිති, ⁵ අනාපාති ආවුසො ආයසමනො අර්ජුකසොති, හගවා නං සුචා සුචාපිතං හිකිච්චෙ උපාලිනාති

1. ම. බබ්භි 2. සි. මනනා 3. සි. හරු
 4. පාඨපපදෙසෙත්ථ නාසපනො දිසෙති. 5. ම. ආවිකතිති.

වනා සාධුකාරමදයි. නං සකියෙහං වුත්තං. කුමාරකසුපවජ්ඣ පන හෙට්ඨා ආගතමෙව. ඡන්තං ධනනිසානනනි හද්දියො සකාසරුඡ අනුරුඤ්ඤා ආනඤ්ඤ හගු කිම්බිලො දෙවදනෙනාති ඉමෙසං ඡන්තං ධනනියානං, පසාධගොති මණ්ඩපිනා, පාලිසනනි සමසහෙදකනි කික පාලියනනි.

4. 7.

සත්තමෙ එකසමොධාගෙනි එකසමිං සමොධානෙ, එකසමිං සනනි පාගෙනි අපො. සෙසං සුවිඤ්ඤායමෙව.

4. 8.

අට්ඨමෙ න නං වතුසමපඤ්ඤාවසෙන අපරිච්ඡිද්ධිකා ඔලො කෙනිති සත්තක-සප්පාය-ගොචර-අසමොහසමපඤ්ඤාසකිනානං වතුනාං සමපඤ්ඤානං වසෙන අපරිච්ඡිද්ධිකා නං දිසං න ඔලොකෙති, සොහි ආයසමා යමෙවාහං ඉඤ්ඤෙසු අගුත්තචාරනං නිසසාය සාසනෙ අනභිරති ආදි විප්පකාරප්පනො, නමෙව සුට්ඨ නිග්ගහෙසසාමිති උසසා හන්තො බලවතිරේත්තපො නත් ව කතාධිකාරත්තා ඉඤ්ඤසංවරේ උකකංසපාරම්පනො වතුසමපඤ්ඤාං අමුඤ්චිත්වාච සබ්බදිසං ඔලො කෙති, වුත්තං වෙහං හගචනා “සවෙ භික්ඛවෙ නඤ්ඤා පුත්ථිමා දිසා ඔලොකොත්ඛො හොති, සබ්බං වෙනසො සමන්තාගරිත්වා නඤ්ඤ පුරුච්චිමං දිසං ඔලොකෙති, එවං මෙ පුරුච්චිමං දිසං ඔලොකයතො න අවිජ්ජාදෙමනසා පාපනා අකුසලා ධම්මා අත්ඤාසමිසනනිති, ඉතිහ තත්ථ සමප්පනො හොති. සවෙ භික්ඛවෙ නඤ්ඤා පච්ඡිමා දිසා, උත්තරං දිසා, දකුණිකා දිසා, උඤ්ඤං, අධො, අනුදිසා ඔලොකොත්ඛො හොති, සබ්බං වෙනසො සමන්තාගරිත්වා නඤ්ඤ අනුදිසං ඔලොකෙති, එවං මෙ අනුදිසං ඔලොකයතො-පෙ-සමප්පනො හොතිති. අභිසෙක-ගෙහස පෙසන-ආවාහමඛලෙසු වත්තමානෙසුති ඉධතීති මඛලාති වුක්ඛාති, විනයට්ඨකථායං පන නං දිවසමෙව නඤ්ඤ කුමාරසා කෙස විසසජ්ජනං පට්ටබ්බො සරමඛලං ඡන්තමඛලං ආවාහමඛලනනි පඤ්චමඛලාති හොනනිති වුත්තං. නත් කුලමරියාද 1 වසෙන කෙසො රොපණං කෙසවිසසජ්ජනං, යුවරුප්පට්ටබ්බනං පට්ටබ්බො, අභි නවසරප්පවෙසනමහො සරමඛලං, විවාහාරණ 2 මහො ආවාහ මඛලං, යුවරුප්ඡන්තමහො ඡන්තමඛලං, නඤ්ඤකුමාරං අභිසෙක මඛලං න තථා පිලෙසි යථා ඡන්තදකලසාණියා වුත්තවචනනනි අජ්ඣාගරිත්ඛිමං. නදෙව පන වචනං සරුපනො දසෙසුං පත්තං ආදය ගමනාලෙති ආදි වුත්තං. ඡන්තදකලසාණිති ඡන්තදමභි කලසාණි උත්තමා ඡසරිරදෙසරිහිනා පඤ්චකලසාණසමන්තාගතා, සා හි යසමා නාතිදිසා නාතිරසසා නාතිකිසා නාතිපුලානාතිකාලී නාවෙවා දුතාති අතිකකන්තා මානුසවණණං අසමපත්තා දිබ්බවණණං නසමා ඡසරිරදෙසරිහිනා. ඡවිකලසාණං මංසකලසාණං නගාරුකලසාණං

1. සි. මරියාද 2. සි. ආවාහ

අධිකාරණං වයකලාණං නනානි ඉමෙහි පන කලාණෙහි සමනා ගතනා පඤ්චකලාණසමනාගතා නාම. නසා හි ආගනතුකො භාසතිච්චං නඤ්ච, අතතනො සරිරොභාසෙනො වාදසහනෙච්ච දානො ආලොකං කරොති, පියඛණ්ඩාමා වා හොති සුවණ්ණසාමා වා, අයමසා ඡවිකලාණනා. චතතා රෙ පනසා හන්පාදා මුඛපරියොසානඤ්ච ලාබාරසපුරිකමභනං විය රතතපවාලරතනකමලසදිසං හොති, අය මසා මංසකලාණනා. විසති පන නමපනනාති මංසනො අමුතතට්ඨා නො ලාබාරසපුරිකාති විය මුතතට්ඨානො බිරධාර සදිසාති හොනාති, අයමසා නතාරකලාණනා. වතනිංසදනනා සුඵසසිතා¹ සුධොතවජ් රපනාති විය බායනාති, අයමසා අධිකලාණනා. විසංවසසතිනාපි සමානා සොලසවසසදෙදසිතා විය හොති නිපලිනොන, අයමසා වයකලාණනා. ඉති ඉමෙහි පඤ්චකලාණෙහි සමනාගතනා ජනපදකලාණනිච්ච ච්චිච්චි. තුච්චනාති සීසං, ඉමසමිං ධානො නිචනොසසති² ඉමසමිං ධානො නිචනොසසතිති විනොනන මෙචාති සො කිරි නථාගනො ගාරවච්චසෙන පතනං වො භනොන ගණන ථාති වතතුං අවිසහනොනා එවං විනොනසි, සොපාණසිසෙ පතනං ගණනිසසතිති සන්ථා නසමිංපි දානො න ගණනි. ඉතරෙ සොපාණපාද මුලෙල ගණනිසසතිති විනොනසි, සන්ථා නන්ථා පි න ගණනි. ඉතරෙ රුජඛගනො ගණනිසසතිති විනොනසි, සන්ථා නන්ථා පි න ගණනි. එවං ඉධ ගණනිසසති එන්ථ ගණනිසසතිති විනොනනමෙච සන්ථා විහාරං නොනා පබ්බාපෙසි.

4. 9.

නවමෙ සුභවිතනකොති ධමමසවණපටියො, පච්චාරකසාති දොවාරිකසා, සච්චකාරෙතාති සච්චකිරියාය, සන්ථා උපලවණණො ආගච්චතුති විනොනසි, ථෙරි ආගනතා සබ්බා පබ්බාපෙසිතා. ආදාය භික්ඛුතිඋපසායං ගතාති ඉදං අඛණ්ඩවර්ණනානං කථාමග්ගං දසෙසනොන චුතතං, තෙනො ධමමපදවිකථායං චුතතා: “සන්ථා රං³ ව:ඤ්චා එකමනං සීතා පබ්බජ්ජං යාපිංසු, එවං කිරි චුතත සන්ථා උපලවණණාය ආගමනං විනොනසි”ති. එකච්චෙච්ච වදනාති: “සන්ථා පන නා උපාසිකායො ආහ: සාවඤ්චං⁴ ගනාතා භික්ඛුතිඋපසාය යෙ පබ්බජ්ජා”ති,⁵ නා අනුපුබ්බන වාරිකා වරමානා අනතරං මග්ගෙ මහාජනො අභිභවසකාරසමානා පදසාවං විසංයොජන සතිතං මග්ගං ගනාතා භික්ඛුතිඋපසායෙ පබ්බජ්ජා අරහතනං පාපු ඤ්චංසු”ති. ධමමපිනිති ධමමපායකො, ධමමං පිචනොනාති අන්ථො. ධමමො ච නාමෙස න සකකා භාජනො යාගුආදීති විය පාතුං, නව විධං පන ලොකුතතරධමමං නාමකායෙන චුසනොනා ආරමමණනො සච්චකරෙතොනා පරිකුඤ්චසමයාදිති දුකඛාදීති අරියසච්චාති පටිච්චිකුනොනා ධමමං පිච්චි නාම. සුඛං සෙනිති දෙසනාමතනමෙතං,⁶

1. ම. සුච්චිතා
 2. සී. මු. අ. නිචතතිසසති
 3. තං සන්ථාරං—සබ්බජ්ච
 4. සාවඤ්චං—සබ්බජ්ච
 5. ම. පබ්බජ්ජාති
 6. සී, මෙචෙන.

වතුහිපි¹ ඉරියාපථෙහි සුඛං විහරතිති අනෙවා. විප්පසගෙනනාති අනාවිලෙන නිරුපකකිලෙසෙන, අජිඝ්ඝප්පවෙදිනෙති බුද්ධාදිති අරියෙහි පවෙදිනෙ සතිපට්ඨානාදිනෙදෙ බොධිපකඛියධමෙම, සදුරමනිති එවරුපො ධමමපිති විප්පසගෙනන වෙනසා විහරනොනා පණ්ඩිතෙවන සමනනාගනො සදුරමති අභිරමති, බාහිතපාපනො බ්‍රාහ්මණාති ථෙරං ආලපති.

4. 10.

දසමෙ ජබ්බගහිසානං වචනෙනනාති නොසමබ්බිකා කිර උපාසකා ආයසමනං සාගනං උපසඛකමිත්වා අභිවාදෙත්වා එකමනනං ඕවා එවමාහංසු: කිං භනෙන අය්‍යානං දුලලහඤ්ච මනාපඤ්ච, කිං පටියාදෙ මාහි, එවං වුතෙන ජබ්බගහියා හිකඛු කොසමබ්බිකො උපාසකො එතදවොචු: අත්ථාවුසො කාපොතිකා නාම පසනනා හිකඛුනං දුලලහා ව මනාපා ව නං පටියාදෙථාහි, අථ නොසමබ්බිකා උපාසකා සරෙ සරෙ කාපොතිකං පසනනං පටියාදෙත්වා ආයසමනනං සාගනං පිණ්ඩාය වරනනං දිසවා එතදවොචු: පිචචු භනෙන අයෙසා සාගනො කාපොතිකං පසනනං, පිචචු භනෙන අයෙසා සාගනො කාපොතිකං පසනනනති, අථායසමා සාගනො සරෙ සරෙ කාපොතිකං පසනනං පිච්චි, නගරමනා තිකඛමනොනා නගරවාරෙ පති, නෙන වුතනං ජබ්බගහියානං වචනෙන සබ්බගෙගෙසු කාපොතිකං පසනනං පටියාදෙත්වාහි ආදි. තත්ථ කාපොතිකා නාම කපොතපාදසමානවණණා රතෙත්ථාසා, පසනනාති සුරුමණ්ඩසෙසනං අධිවචනං, විනාසෙ සමුච්ඡිනනති සුරුපානසිකකාපදෙ ආගනං.

4. 11.

එකාදසමෙ සත්ථා සාරිපුත්තනෙත්රසස සඤ්ඤං අදුසිති බ්‍රාහ්මණං පබ්බාලෙචුං සඤ්ඤමදුසි, ආණාපෙසීති වුතනං ගොහි. භගවා කිර නං බ්‍රාහ්මණං පබ්බාලං අලභිත්වා තිසං එඛං දුබ්බණණං උප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකථනං දිසවා හිකඛු ආමනෙනසි: කො හිකඛිවෙ නසස් බ්‍රාහ්මණසස් අධිකාරං සරතිති, එවං වුතෙන ආයසමා සාරිපුත්තනා භගවනනං එතදවොච: අහං බො භනෙන නසස් බ්‍රාහ්මණසස් අධිකාරං සරුමිති, කිං පන ත්වං සාරිපුත්ත නසස් බ්‍රාහ්මණසස් අධිකාරං සරසීති, ඉධ මෙ භනෙන සො බ්‍රාහ්මණො රුජගගෙ පිණ්ඩාය වරනනසස් කටච්ඡු හිකඛං දුපෙසි, ඉමං බො අහං භනෙන නසස් බ්‍රාහ්මණසස් අධිකාරං සරුමිති. සාධු සාධු සාරිපුත්ත, කතඤ්ඤුනො හි සාරිපුත්ත සප්පුරිසා භවාවෙදිනො, හෙන හි ත්වං සාරිපුත්ත නං බ්‍රාහ්මණං පබ්බාලෙහි උපසමාපාදෙහිති. අමසුප්පනතිසං ආගනොති අලිතවිත්තථතනසස් අට්ඨප්පනතියං ආගනො. නිධිනනති තත්ථ තත්ථ නිදහිත්වා සමනානං හිරඤ්ඤසුචණණාදිපුරුනං නිධිකුමනිනං, පචනනාරනති කිච්ඡ්චිතෙ² දුග්ගතමචුසෙස අනුකමපං කත්වා එහි තෙ සුබෙන³ ජීවනුපායං

1. ධ. අ. වතුහි 2. ජිවිතෙ—කභ්චි 3. ධ. අ. එහි සුබෙන

දසොසාමිති නිධියානං නොචා හන්ථං පසාරොචා ඉමං ¹ ගහොචා සුඛං ² ජීවති ආවිකම්භාරං වීය, වජ්ජදසසිතනති වෙ වජ්ජදසසිතො, ඉමිනා නං අසාරුපොන වා බලිතෙන වා සංඝමඤ්ඤි නිගනණ්ඨිසාමිති රක්ඛනවෙසනො ව, අඛණ්ණභං ඝණ්ණනන්දාය ඝණ්ණං අනුගනණ්ණ නන්දාය සීලාදීනමස්ස වුද්ධිනාමනාය නං නං වජ්ජං ඔලොකනෙන උලලුමපනසනාවසණ්ඨිතො ව, අයං ඉධ අධිපොනො, යථා හි දුග්ගහ මනුසො ඉමං ගණනාතිති නඤ්ජොචාපි පොථොචාපි නිධිං දසොනො කොපං න කණ්ඨි, පවුදිතොව හොති, එවමෙවං එවරුපො පුග්ගලො අසාරුපං වා බලිතං වා දිසවා ආවිකම්භො කොපො න කානඤ්ඤා, භුදෙයිතොව හවිතඤ්ඤං, හනො මහනං වො කමමං කාං, මයං ආවරිඤ්ඤපඤ්ඤායධරානෙ සන්ධා ඔවදනොති, පුනපි මං වදෙය්ඨාපාති පචාරොතඤ්ඤමෙව. නිගනණ්ණවාදිනති එකචො හි සද්ධිවිහාරිකාදීනං අසාරුපං වා බලිතං වා දිසවා අයං මෙ මුඛොදකදනාදීහි සකකමවං උපධරාති, සවෙ නං වකම්භි න මං උපධරාතිස්සති, එවං මෙ පරිහානි හවිස්සතිති නං වනතුං ³ අවිසනනො න නිගනණ්ණවාදී නාම හොති, සො ඉමසමිං සාසනෙ කවචරං ආනිරති. යො පන හරාචං වජ්ජං දිසවා වජ්ජානුරුපං නඤ්ජනො පණාමෙනො දණ්ඨිනමමං කණ්ඨොනො විහාරා නිහරෙනො සිකම්භොති, අයං නිගනණ්ණවාදී නාම. සෙය්ඨාපි සමමාසඤ්ඤො, වුචනං හෙතං: “නිගනණ්ණ ⁴ නිගනණ්ණාහං ආනඤ්ඤ වකම්භි, පග්ගණ්ණ පග්ගණ්ණ, ⁵ යො සාණෙ සො සස්සති”ති. මෙධාවිනති ධමමාච්ඡඤ්ඤා සමනනාගතං නාදිසනති එවරුපං පණ්ඨිතං, හඤ්ජෙස පසුරුපාසෙය්ඨ, නාදිසං හි ආවරිතං හඤ්ජානස්ස අනොචාසිකස්ස සෙ ඤ්ජො හොති න පාපිණො වධ්ඨියෙව හොති, නො පරිහානිති.

4. 12.

වාදසම ධර්මවාහනනගරෙති ධර්මවාහනෙන ගතිතතො එවං ලඛනාමො නගර, අතිතෙ නිර බාරණ්ඨිවාසී එකො රුක්ඛ වධ්ඨිති සනො ආවරිතො අදුතියො, නස්ස සොලස සිස්සා, එකමෙ කස්ස සහස්සං අනොචාසිතා, එවං තෙ සහාරසාධිනා සොලස සහස්සා ආවරිතඅනොචාසිතා සඤ්ඤි බාරණ්ඨිං උපතිස්සාය ජීවිතං කපොපනො පඤ්ඤනසමිපං ගනො රුක්ඛෙ ගහොචා නඤ්ඤ වනානාපාසාදවිනතියො නිධර්මොචා කුලලං බන්ධිතා ගඛ්ඨාය බාරණ්ඨිං ආනොචා සවෙ රුජා අඤ්ඤො හොති රඤ්ඤා ඵකමුකං වා සතතුමකං වා පාසාදං යොජෙචා දෙනති, නො වෙ අඤ්ඤාසමිපි විකම්භිතා පුතතදුරං පොසෙතති, අඵ නෙසං එකදිවසං ආවරිතො න සකකා වධ්ඨිතිනමෙත නිවං ජීවිතං, දුකකරං හි ජරාකාලෙ එතං කමමනති විනොචා අනොචාසිකෙ ආමනොසි: නානා උදුම්භ රුදයො අපසාරුකෙහි ආනොචාති, තෙ සාධුති පටිසසුණ්ඨිතා ආනසිංසු, සො නෙහි ධර්මසකුණං කචා නස්සඛනනරං පටිසිතා වානෙන යනතං පුරෙසි, කචාසකුණො සුවණ්ණනංසරුජා වීය ආනාසෙ

1. ධ. අ. ඉදං 2. ධ. අ. සුඛෙන 3. ධ. අ. හවිසසතිති වනතු.
 4. ම. නිගගණ 5. පවඤ්ජන පවඤ්ජන

ලැබිණිවා වගසස උපරි වර්තා අනෙකවාසීනං පුරතො ඔරුහි, අපා වරියො¹ සිසෙස ආහ: නානා ඊදිසානි කට්ඨවාහනානි නඤා සකකා සකලජලබ්‍රුදිපෙ රජෙජ ගහෙභුං, භූමෙහපි නානා එනානි කරෙඵ, රජං ගහෙඤා ජීවිසසාම, දුකකරං වසිසිසිපෙපන ජීවිභුනනි, නෙ තඵා කඤා ආවරියසස පටිවෙදෙසුං, නනො නෙ ආවරියො ආහ: කතමං නානා රජං ගණනාමානි, බාධණසිරජං ආවරියානි, අලං නානා මා එනං රුවිටි,² මයං හි නං ගහෙඤාපි වසිසිකිරුජා වසිසිකිසුචරුජානි වසිසිකිවාදු න මුච්චිසසාම, මහනෙතා ජලබ්‍රුදිපො, අඤ්ඤාඤා ගච්ඡාමානි, නනො සපුතනදුරකා කට්ඨවාහනානි අභිරු හිඤා සජ්ජාවුධා හුඤා හිමවනනාහිමුඤා ගනඤා හිමවති අඤ්ඤාභරං නගරං පටිසිඤා රඤ්ඤා නිවෙසනෙයෙව පච්චුට්ඨංසු, නෙ තඤ්ඤා රජං ගහෙඤා ආවරියං රජෙජ අභිසිඤ්ඤංසු, සො කට්ඨවාහනො රුජානි පාසාවො අහොසි. නං නගරං නෙන ගහිනනනා කට්ඨවාහනනගර නෙතව නාමං ලභි. නපචාරනනි³ නපවරණං, පාසාණකවෙතිසෙ පිටසිපා සාණෙ සකෙකන මාපිනෙ මහාමණ්ඩපෙ නිසිදි. තඤ්ඤා කිර මහතො පාසා ණසස උපරි පුබෙබ දෙවට්ඨානං අහොසි, උපනෙන පන භගවති විහා රෙ ජාතො, සො නෙනෙව පුරිමවොහාරෙන පාසාණකවෙතිසනනි ච්චවති. නෙන සුච්ඡිතෙ දුනිසො හුඤා සඤ්ඤාං පඤ්ඤං සුච්ඡිති.

මුඤ්ඤා මුඤ්ඤාධිපාහඤ්ඤා බාවරි පරිපුච්ඡති,
 නං බ්‍යාකරෙහි භගවා කභිං විනසස⁴ නො ඉසෙහි.

එවං නෙන පඤ්ඤා පුච්ඡතෙ භගවතා ව.

අච්ඡා මුඤ්ඤානි ජානාහි ච්ඡා මුඤ්ඤාධිපානිනි,
 සඤ්ඤාසනිසමාධිහි ඡන්දපිරියෙන සංසුනානි.

පඤ්ඤා විසසජ්ජෙන දුතියො හුඤා පඤ්ඤං. පුච්ඡ, අඵසස—පෙ—
 පඤ්ඤං භාමෙඤ්ඤිති.

කඵං ලොකං අවෙකකිනනං මච්චුරුජා න පසසනිනි.

නෙන පඤ්ඤා පුච්ඡතෙ.

සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙකකිසු මොසරුජ සදු සතො,
 අතතානුදිට්ඨිං උගච්ච එවං මච්චුහරෙ සියා,
 එවං ලොකං අවෙකකිනනං මච්චුරුජා න පසසනිනි.

පඤ්ඤං විසසජ්ජෙසි, සෙසජ්ජනානි තසමිං සමාගමෙ සනනිපතිනා
 සෙසජ්ජනා, න භජිසනනි එතතකා සොනාපනනානි ආදිනා න

1. සි. නසනානෙ ආවරියො 2. ම. රුවිඤ්ඤා 3. සි. මු. අ. භාර. 4. සි. ඉභඤ්ඤා

වුවන්හි, එවං පාශ්ඨතෙ වස්තු සමුච්චිතනනි පාර්යන්තවග්ගෙ ඉදං වස්තු සමුච්චිතං.

වතුසො වග්ගො.

-----:o:-----

පෙරපාලිසංවණ්ණනා නිවසිතා.

-----o-----

5. 1.

පෙරිපාලිසංවණ්ණනාය පස්මෙ සද්දං මහා ගොනමිති එත්ථ යද්දං මහාපජාපනිගොනමිති ව පස්නනි, තත්ථ ගොනමිති ගොතතං නාමකරණදිවසෙ පනසසා ලභ්භසකකාරා බ්‍රාහ්මණා ලකකණසමපනතිං දිසවා සවෙ අයං ධිතරං ලභිසසති වකකවනතිරඤ්ඤා මගෙසි භවිසසති, සවෙ පුතතං ලභිසසති වකකවනතිරජා භවිසසතිති උභය ටාපි මහනියෙවසසා පජ භවිසසතිති බ්‍යාකරිංසු, තසමා පුතතපජාය වෙව ධිතුපජාය ව මහනනනාය මහාපජාපනිති වොගරිංසු, තදුභයං පන සංසද්දෙඤා මහාපජාපනිගොනමිති වුතතා. වාරිකකනනි වාරෙන දුතබ්බං භිකබ්බං, නාමා අභාසුති ගොතතං යෙව නාමං අකංසු, මාතුච්චනනි වුලමාතරං, මාතුභගිනි හි මාතුච්චනනි වුවන්හි, කලභවිවාදසුතතපජිණොසානෙනි “කුඤ්ඤා පුතතා කලභා විවාද”ති ආදිනා සුතතනිපානෙ ආගතසස කලභවිවාදසුතතසස පරියොසානෙ, ඉදඤ්ච අඛණ්ඩනවර්ණකානං කථාමග්ගානුසාරෙන වුතතං, අපරෙ පන තසමියෙව සුතතනිපානෙ “අතතදණ්ඩා¹භයං ජනනනි” ආදිනා ආගතසස අතතදණ්ඩසුතතසස පරියොසානෙනි වදනනි. නිකමිඤ්චා පබ්බජිතානනනි එත්ථ එහිනිකමුපබ්බජ්ජාය එනෙ පබ්බජ්ජනනි වදනනි, තෙනෙව සුතතනිපානෙ අතතදණ්ඩසුතතසංවණ්ණනාය වුතතං: “දෙසනාපරියොසානෙ පඤ්චසනා සානියකුමාරා [ව] නොලිය කුමාරා [ව] එහිනිකමුපබ්බජ්ජාය පබ්බජ්ජා, තෙ ගගෙඤා භගවා මහා වනං පාවිසී”ති. සෙසමෙත්ථ සුවිඤ්ඤායමෙව.

5. 2.

දුතියෙ පරපජිසාපනනා හුඤ්චාති පරෙසං දුසී හුඤ්චා, සුවණ්ණ රසපිඤ්ඤා අනොසිති සුවණ්ණරසපිඤ්ඤා රෙ විය අගොසි, මකකටකොම භ්ලනනි යථා නාම මකකටකො සුතතජාලං කඤ්චා මජ්ඣිමානෙ නාභිමණ්ඩලෙ නිපනෙතා පරියනෙත පතිතං පටඛිතං වා මකකිකං වා වෙගෙන ගනඤා² විජ්ඣනි තසස රසං පිච්චා පුතාගනඤා³ තසමියෙව යානෙ නිපජ්ජති, එවමෙව යෙ සතතා රුගරතතා දෙසපප දුට්ඨා⁴ මොගමුල්භා සයං භතං තණ්හාසොනං අනුපනනනි, [තෙ තං සමතිකකමිතුං න සකෙකානනි] එවං දුරතිකකමං. එනමපි ජෙඤ්චාන චජනනි ධීගති පණ්ඩිතා එතං බ්ඣිතං ජිඤ්චා

1. දණ්ඩා—සබ්බත්‍ය 3. ධ. අ. පුතගනනා
2. ධ. අ. වෙගෙනගනඤා 4. ධ. අ. දෙසදුට්ඨා

[] උභ්‍යං—සබ්බත්‍ය

අනුපෙක්ෂිතෝ නිරුලයා හුන්වා අරභනනමගෙන සබබං දුක්ඛං පහාය වජනනී ගවජනනීන් අපො.

5. 3.

නතියං වුත්තානස්මෙව.

5. 4.

වතුන් පටිභාරසනෙතපීති වාරසනෙතපි, පටිභාරසදොගි වාරෙ දොවාරිකෙ ව දිසසති. කුලසභාගනනී අනනනො¹ ගෙහසමීපං, නාණා ආති නාණභාවය පතිට්ඨානස්මය, බක්ඛවාති පුත්තෙ ව ධිහරෙ ව ධපෙත්වා අවසෙසා සුනිසුහජා, අනනනෙතාඛපනනසසාති මරණෙන අභිභුතසස, පවතියං ගි පුත්තාදයො අනනපානාදිදනෙන වෙව උපපනනකිවචනිත්ථරණෙන ව නාණා හුන්වාපි මරණනාලෙ කෙනපි උපායෙන මරණං පටිබාගිභුං අසමස්තාය නාණස්මය ලෙනස්මය න සනනී නාම, තෙනෙව² වුත්තං: නස්මි සුනිසු නාණනාති. එනමස්මයනනී එතං තෙසං අසුඤ්ඤාසස නාණං භවිභුං අසමස්ත භාවසබ්බාවං භාරණං ජාතිනා පණ්ණිනො වතුපාරිසුද්ධිසීලෙන සං වුත්තො රක්ඛිත³ගොපිතො හුන්වා නිබ්බානගමනං අට්ඨබ්බිතං මග්ගං සීසසීසං විසොධෙය්‍යාති අපො.

5. 5.

පඤ්චමෙ පශ්ඤානධ්‍යානෙති පරෙසං දුසිට්ඨානෙ, සුජානස්ම රසස අබිභාරකමමං⁴ කන්ධාති සා කිර අනනනො කෙසෙ විකකිණිත්වා සුජානස්මරසස නාම අග්ගසාවකසස දුනං දත්වා පස්භං අනාසි, නං සක්ඛායෙන වුත්තං: හස්මෙ පසාදිනෙති තසස හත්වාචලමඛනත්ං පුබ්බාවිණ්ණවසෙන හත්වෙ පසාරිනෙ, සො කිර⁵ අනාගාමී හුන්වා ගෙහං ආගවජනෙනා යථා අසුඤ්ඤාසු දිවසෙසු ඉතො විතො ව ඔලොකෙන නෙතා සිතං කුරුමානො හසමානො ආගවජනී, එවං අනාගතත්වා සනනිත්ථියො සනනමානසො හුන්වා අගමාසි, ධම්මදිනතා සිහ පඤ්ඤරං උග්ගාචවත්වා විපීං ඔලොකයමානා තසස ආගමනාකාරං දිසවා කීං හු බො එනනනී විනෙතත්වා තසස පච්චුග්ගමනං කුරුමානා සොපාණසීසෙ යත්වා ඔලමඛනත්ං⁶ හත්වං පසාරෙසි, උපාසනො අනනනො හත්වං සමිඤ්ඤෙසි, සා පානරුසභොජනකාලෙ ජාතිසාමීති විනෙතෙසි, උපාසනො පුබ්බෙව නාඤ සද්ධිං එකතො භුඤ්ඤති, නං දිවසං පන නං අනපලොකෙත්වා යොගාවචර⁷ නිකඛු විය එනතොව භුඤ්ඤ, වෙනාහ භුඤ්ඤමානොපි ඉමං දෙථ ඉමං හරපාති න බ්‍යාහරිති. නත්ථ ඉමං දෙථාති ඉමං බාදනීයං වා භොජනීයං වා දෙථ, ඉමං හරඬාති ඉමං බාදනීයං වා භොජනීයං වා අපහරථ, සත්ථවචසෙතාති කිලෙස

1. සී, වාසගෙහනනී	4. සී, වු අ. අබිභාර.
[] සබ්බස්ම උභන.	5. ම. අ. සො
2. ධ. අ. තෙන	6. ම. අ. ඔලමඛනත්.
3. ධ. අ. සංරක්ඛිත	7. ම. අ. යොගාවචරො

සන්ධිවසෙන, චිරාතලපරිනාමිනාය සට්ඨපඡාලාය විය අඛණ්ඩානන්දනා
 දිප්පමානාය නෙදුසමපනීයා වොදියමානා ආහ: එවං සනෙත—පෙ—
 මය්හං පබ්බජ්ජං අනුජානාමාති. අසං නාම සෙට්ඨි සරමජෙකු ධිනොව
 දුක්ඛස්ස නාම අනාසිති. සා කිර ධම්මදිනො වුය්හං දොසො නත්ථි,
 අහං ¹ පන අජ්ජපට්ඨාය සන්ධිවසෙන—පෙ—කුලසරං ගච්ඡාති
 වුනොන එවං විනොසි: පකතිපුරිසො එවං වනනා නාම නත්ථි, අඤ්ඤා
 එනොන ලොකුභතරධම්මො නාම පටිච්ඤෝති, තෙනස්සා අසං සඛක
 පොසා අනොසි: අසං චාච සෙට්ඨි සරමජෙකු ධිනොව දුක්ඛස්සනං අනා
 සිති. මජ්ඣිමනිකායට්ඨකපාදං පන “අඵ කසමා මයා සද්ධිං [යථා පක
 තියා ²] අලොපසලොපමනනමි න කතරුමාති සො විනොසි ³ අසං
 ලොකුභතරධම්මො නාම ගරු භාරියො න ප්‍රායාසෙනබ්බො ⁴ සච
 ඛො පනාහං න කථෙස්සාමි අසං හදයං ඵාලොචා ඵනෙච චාලං
 කරෙය්සාති තස්සා අනුග්ගහන්දාය[කප්ඵසි:] ⁵ ධම්මදිනො අහං සන්ධිධම්ම
 දොසනං සුඤ්ඤා ලොකුභතරධම්මං නාම අධිගනො, නං අධිගහස්ස එව
 රුපා ලොකියක්‍රියා න වට්ටතීති ⁶ වුනං. පඤ්චකඛකුච්චොදොසන
 ඤෙකුභ පුච්ඡිති “සකකායො සකකායොති අයෙස වුච්චති, කහමො
 නු ඛො අයෙස සකකායො වුනොන භගවතා”ති ආදිනා වුච්චොදලල
 සුනොන ආගනනෙයෙන පුච්ඡි, සුච්ඡිනං ⁷ සුච්ඡිනං විස්සජජ්ජසිති “පඤ්චමෙ
 ආවුසො විසාඛ උපාදානකඛකුච්චො සකකායො වුනොන භගවතා”ති ආදිනා
 නනෙච ආගනනෙයෙන විස්සජජ්ජසි. සුරනාමනාති තිකඛභාවං, අනධි
 ගතඅරභතමග්ගස්ස උග්ගගෙන විනා තත්ථ පඤ්ඤා න උපට්ඨාතීති
 ආහ: උග්ගභවදොසන අරභතනමග්ගෙපි සුච්ඡිති. නං නිවනොනනාති
 “විමුක්ඛියා ඛොපනෙයෙස කිං පටිභාගො”ති පුච්ඡිතෙ “විමුක්ඛියා ඛො
 ආවුසො විසාඛ නිබ්බානං පටිභාගො”ති වුනො “නිබ්බානදස්සනං
 පනෙයෙස කිං පටිභාගො”ති පුන පුච්ඡිතෙ නං නිවනොනනාති, “අච්ච
 සරුචුසො විසාඛා”ති ආදිමාහ. තත්ථ අච්චසරුති අපුච්ඡිතබ්බං පුච්ඡ
 නොන පඤ්ඤං අතිකකම්මා අනොසිති ⁸ අනො, නාසකඛිපඤ්ඤානං
 පටිඤ්ඤානං ගහෙතු නති පඤ්ඤානං පරිච්ඡේදං පමාණං ගහෙතුං නාස
 කඛි, පඤ්ඤානං හි පරිච්ඡේදං ගහෙතුං යුත්තට්ඨානො අට්ඨන්තා තනො පරං
 පුච්ඡනොනා නාසකඛි පඤ්ඤානං පරියනං ගහෙතුං, අප්පටිභාගධම්මස්ස
 [ව] ⁹ පටිභාගං පුච්ඡි, නිබ්බානං නාමෙතං අප්පටිභාගං, න සකකා නීලං වා
 ජිතනං වාති කොතවි ධම්මෙන සද්ධිං පටිභාගං කඤ්ඤා දස්සෙතුං, තඤ්ඤ
 ඤං ඉමිනා අධිප්පායෙන පුච්ඡසිති අනො. නිබ්බානොගධනාති නිබ්බා
 නං ඔග්ගගෙඤ්ඤා ජිතං, නිබ්බානනොනොගධං, නිබ්බානං අනුප්පට්ඨනාති
 අනො. නිබ්බානපට්ඨනනාති නිබ්බානං පරං අයනමස්ස පරු ගති, න
 තනො පරං ගච්ඡතීති අනො. “නිබ්බානං පරියොසානං අච්චසානං අස්සාති
 නිබ්බානපට්ඨොසනං,” සුරෙති අතීතොසු බකොසු, පච්ඡාති අනාග
 තොසු බකොසු, මජ්ඣිකාති පච්චුප්පනොසු බකොසු, අඛිඤ්චනාති

1. ම. මයහං
 2. [] සබ්බස්ස උභයං
 3. ම. තාස පුච්ඡිතෙ
 4. ම. නප්පකාසෙනබ්බොති විනොසන්තාපි
 5. ම. අ. උභයං
 6. [] ම. උභයං
 7. ම. නවට්ටතීති සජ්ජසිති
 8. සි. මු. අ. සුච්ඡිත
 9. ම. අ. අච්චසරුති එත්ථ පඤ්ඤා
 { අතිකකම්මා ගතොසිති—අගතං

යසස එනෙසු තිසු ¹ තණනාගාහසඛිතං කිඤ්චනං නථී, තමහං රුගකිඤ්චනාදීහි අකිඤ්චනං කසසචි ගහණසස අනාවෙන අනාදනං බ්‍රාහ්මණං වදුමිති අප්‍රො. පණ්ඩිතාති ධාවුආයනනාදිකුසලනාසඛිතං තෙන පණ්ඩිවෙවන සමනතාගතා, චුතනා හෙතො: “කිතතාවනා නු බො භනෙන පණ්ඩිතො හොති, යතො බො ආනඤ භික්ඛු ධාවුකුසලො ව හොති. ආයනනකුසලො ව පටිවචසමුප්පාදකුසලො ව යානායාන කුසලො ව, එතතාවනා බො ආනඤ භික්ඛු පණ්ඩිතො හොතිති.” මහාපක්ෂකුසලො මහනෙන අපො මහනෙන ධමෙම මහනතී ² තිරුතතියො මහනතාති පටිභානාති පරිග්ගනණේ ³ සමන්ථය පක්ෂකුසල සමනතාගතා, ඉමිසසා හි ථෙරියා අපෙසකධිප්පටිසමතිදුපනතනාය පටිසමතිදුසො පුරෙච්චා සිතනාය පක්ෂකුසලමහතනං සථා නං ධමමදිනනාභාති යථා ධමම දිනනාය භික්ඛුතියා බ්‍රහ්මභවං, අහං එවමෙව බ්‍රහ්මභවෙය්‍යනති අපො. නනති තිපාහමතනා.

6.

ඡට්ඨේ අක්ෂකුසලො මග්ගා අපසසනතිති අක්ෂකුසලො උපායං අපසසනතී, විසසථාති තිරුසඛිකා, ඉති ¹ නිමිතනනති ඉතියා සුභතිමිතනං, සුභා කාරනති චුතනා හොති. ධමමපදෙ භාචං වචොති:

අට්ඨිතං නගරං නතං මංසලොහිතලෙපනං,
යථ ජරු ව මච්චු ව මානො මකෙඛා ව ඔහිතොති.

ඉමං ගාථං වචා, නත්‍රායමධිප්පායො: යථෙවහි පුබ්බනතාපරනතා දීනං ඔදහනන්ථාය කට්ඨාති උසසාපෙච්චා වලලීහි බක්ඛිච්චා මහතිකාය ලිමෙපච්චා නගරසඛිතං බහිඨා ගෙහං කඤ්චනති, එවමිදං අජකිතති කමපි තිණ් අට්ඨිසතනාති උසසාපෙච්චා නහාරුචිතඤ්චං මංසලොහිත ලෙපනං තවප්පටිච්චනනං ජරණලකිණාය ජරණ මරණලකිණසස මච්චුනනා ආරෙගසසමපදදීති පටිච්ච උප්පජනලකිණසස මානසස සුනභකරණවිනාසනලකිණසස මක්ඛසස ව ඔදහනන්ථාය නගරං නතං, එවරුපො එව හි එථ කාසිකවෙවහසිකො ආබාධො ඔහිතො, ඉතො උඤ්චං කිඤ්චි ගයනුපගං නථීති. සුභතං අභාසීති.

වරං වා යදි වා තිට්ඨං තිසිනනා උද වා සයං
සමිඤ්ඤති පසාරෙති එසා කායසස ඉඤ්ඤනා.
අට්ඨිතහාරු ⁵ සංසුතො තවමංසාවලෙපනො,
ඡට්ඨියා කායො පටිච්චනො යථාභුතං න දිසසතීති.

ආදිනා සුභතමභාසි.

7.

සත්තමෙ සබ්බෙපි විසුං විසුං සරුචාසෙ පතිට්ඨාපෙසීති එථ සබ්බෙපි විසුං විසුං සරුචාසෙ පතිට්ඨාපෙතා පුත්තාව මං පටි ජනතිසසනති, කිං මෙ විසුං කුට්ටමෙතනාති සබ්බං ආපනෙය්‍යමපි

1. ධ. අ තෙසු ධානෙසු
2. මහනතා—සබ්බෙච්ච
3. ම. අ. පරිග්ගනන
4. සී. මු. අ. ඉතී.
5. ම. අභිනාහාරුති

විචාරණීය අදහස් වෙදිනබලං නෙතෙව හි නනො පටියාය අයං අමනාකං කිං කරිසසතිති අත්තනො සන්තිකං ආගතං මානාති සඤ්ඤමපි න කරිංසු. තථා හි නං කතිපාඨවචනෙයන ජෙට්ඨපුත්තං හරියා අහො අමනාකං අයං ජෙට්ඨාපුත්තො ති¹ වෙ කොටියාසෙ දතො විය ඉමමෙව ගෙහං ආගච්ඡතිති ආහ, සෙසපුත්තානං හරියායොපි ඵවමෙවං වදිංසු, ජෙට්ඨධීතරං ආදිං කතො නාසං ගෙහං ගතනාලෙ නාපි. නං ඵවමෙව වදිංසු, සා අවමානපාත්තො හුතො කිං මෙ ඉමෙසං සන්තිකෙ වුජෙත හිකුච්ඡති හුතො ජිවිසාමිති හිකුච්ඡති උපසංසයං ගන්තො පබ්බජ්ජං යාපි, තා නං පබ්බාජෙසුං: ඉමමෙව වච්ඡං දසෙසනො බහුඤ්ඤති භසොණා නෙසං අත්තති අගාරවහාවං² ඤ්ඤා සර්වාසෙන කිං ඤානිසාමිති නිකම්මිකො පබ්බජ්ජති ආහ. විහාරං ගච්ඡන්තිසොති හිකුච්ඡිවිහාරං ගච්ඡන්තිසො, බමමමුත්තමන්ති නවවිධලොකුත්තරධමමං සො³ හි උත්තමධමමො නාම, යොහි⁴ නං න පසංසිති, තස්ස වසංසනමපි⁵ ජ්වන නො නං ධමමං පසංසනස්ස පටිපිට්ඨිකත්තස්ස, ඵසාගමපි ඵනකම්මපි⁶ ජ්විතං සෙයොසා, ආගන්තුකාපනොති විහාරගතං හිකුච්ඡිප්තං සකියාය වදති, අනුපට්ඨාපෙතොති අසලලකෙතො.

8.

අට්ඨමං උත්තානස්මෙව.

9.

නවමෙ වතුකෙතති විචිචතුකෙත, “වතුන්තං සමාහාරෙ වතු කකං” වාරකතොති බකිනාගාරතො, උබ්බතෙතොති උඤ්ඤිකො, මුහුත්තමපි විචනකෙති මුහුත්තං බණ්ඩපි යානුපත්තිකපඤ්ඤාය නං බණානුරූපං අත්තං විනානිතුං සකකුණෙය්, “සහස්සමපි වෙ ගාථා අනන්තපදසංහිතා”ති අයං ගාථා දුරුවීරිතකේරසං හගවතා භාසිතා, ඉධාපි ව සායෙව ගාථා දසසිතා, ඵෙරිගාථාසංවණ්ණනායං ආචරිය ධමමපාලකේරෙතොපි කුණ්ඩලකෙසිකේරියා වච්ඡමති. අයමෙව ගාථා වුත්තා, ධමමපදට්ඨිකාථායං පන කුණ්ඩලකෙසිකේරියා වච්ඡමති

යො ව ගාථාසතං භාසෙ අනන්තපදසංහිතා,⁷
 ඵනං ධමමපදං සෙයොසා යං සුතො උපසමමතිති.

අයං ගාථා ආගතා, නං නං භාණ්ණානං කථාමහානුසාරෙන භස්ස තස්ස තථාචුත්තන්ති න ඉධ ආචරියස්ස පුබ්බාපරවීරෙධො සකිතිතබ්බො.

10. 11.

දසමං ඵකාදසමඤ්ච උත්තානස්මෙව.

12.

වාදසමෙ තිහි ලුචෙහිති සත්ථිච්චපුත්තථාචරජනථාචසකිකාතෙහි තිහි ථාචෙහි, සිද්ධිකම්මකතති සාසපථිජං, නං පුත්තං පසුසමමත්තං තති

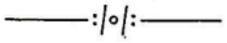
1. ම. ජෙට්ඨපුත්තො මෙති 3. යො—සබ්බජ් 5. සත—සබ්බජ්
 2. අගාරවං—සබ්බජ් 4. ගොති—සබ්බජ් 6. ඵකාචසමමත්තං—සබ්බජ්
 7. ම. සංහිතං 8. ම. වච්ඡ

නං රූපබලාදිසමපනො පුනො ව පසු ව ලභිතා මම පුත්තා අභිරූපා බලසමපනා පණ්ණිනා සබ්බකිච්චසමත්තා, මම ගොණා අභිරූපා අරොගා මහාභාරවහා, 1 මම ගාචී බහුබිරුති ඵලං පුනොති ව පසුති ව සමම තතං 2 නරං, බ්‍රහ්මචරිණිනි භිරුක්කුසුචණ්ණාදීසු වා පහතච්චරු දීසු වා කික්කුච්චෙවලභිතා නහො උත්තරිතරං පත්තාය ආසත්තමාන සං වා වක්කුච්චෙවලභිතා නහො උත්තරිතරං පත්තාය ආසත්තමාන සං 3 සුත්තං ගාමනීති නිද්දං උපගතං සත්තනායං, මහොනොමාති යථා ඵවරූපං ගාමං ගමනීරතො විත්තරතො ව මහනොතා මහානදිබ්බො අත්තමසො සුත්තමච්චි අසෙසසච්චාසබ්බං ආදය ගච්චති, ඵලං වුත්තප්ප භාරං නරං මච්චි ආදය ගච්චති, අත්තො. අමනං පදනා මරණර හිතං නොට්ඨාසං, අමනමහාතිබ්බතනා අත්තො. සෙසමෙත් උත්තා නමෙව.

13.

වෙරසමං උත්තානත්තමෙව.

මෙට්ඨපාලිසංවණ්ණනා නිබ්බනා.



1.

උපාසනපාලිසංවණ්ණනාය පයමෙ සබ්බපට්ඨමං සරණංගච්චනා නනාති සබ්බසං පයමං හුත්වා සරණං ගච්චන්තානං, ඉතො පරනාති සත්තසත්තාගමො පරං, ගමනුපච්චදං අභාසීති ගමනච්චෙච්චදං අභාසී, යථා නො ගොණා ධුරං ඡ්චෙච්චා පොච්චමානාපි න ගච්චනාති, නථා අභාසීති අත්තො. නොසනාති නපුස්ස 4 හලලිකානං, 5 අබ්බුච්චිත්තාති ආච්චිත්තා, “යකකස්ස ආවට්ටො 6 යකකාවට්ටො” ඵලං සෙසෙසුපි. අනින බුද්ධානං ආච්චි ඡ්චණං ඛලොකෙසීති අනිතබුද්ධා කෙන භාජනෙන පටි ගහණකිංසුති බුද්ධාච්චණ්ණං ඔලොකෙසී, මෙ වාචිකො සරණෙ පනිට්ඨා ඤාති සබ්බස්ස අනුප්පනත්තා බුද්ධධම්මවසෙන වෙ වාචිකො සරණෙ පනිට්ඨතිත්තා, වෙතිසනාති පුජනීයවත්තං, ජීවකෙසධාතුඤාති ජීවමා නස්ස භගවතො කොසධාතුයා.

2.

දුතියෙ නොනෙව ගුණනාති තෙනෙව දයභාභාදිසබ්බානොන ගුණෙන, සො හි සබ්බාමසමිද්ධතාය විගතමච්චෙච්චරාය කරුණාදි ගුණසමබ්බිතාය ව තිච්චකාලං අනාථානං පිණ්ඩමද්දසී, තෙන “සබ්බකාලං

1. මම ගොණො අරොගො අභිරූපො මහාභාරවහො—සබ්බත්ත
 2. ධ. අ. සමපනනා.
 3. වක්කුච්චෙවලභිතා නහො උත්තරිතරං පත්තාය ආසත්තමාන සං—සබ්බත්ත
 4. සී. මු. අ. තපස්ස 5. සී. නොසනාති නොසං වාඤ්ජකානං 6. ම. ආවට්ටං

උපට්ඨිතො අනාථානං විණේකා එතස්ස අතීති අනාථවිණිකොති” සබ්බං ගතො. සොජනිකවිභාගෙ කාමෙකොති යොජනෙ යොජනෙ එකමෙකං විහාරං කාරෙකො, එවරුපං දුතං පවතෙනසීති වකා තමෙවදුතං විහජ්ඣා දසෙසනතා දෙවසිකං පඤ්චසලාකා¹ භතතාසනාති² හොනතීති ආදිමාග, තත් “සලාකාය ගාගෙනබ්බං භතතං සලාකාභතතං” “එකසමිං පනෙක එකදිවසං දුතබ්බං භතතං පකඛ්ඤභතතං,” “ධුරගෙගෙ යපෙකා දුතබ්බං භතතං ධුරභතතං” “ආගනතුකානං දුතබ්බං භතතං ආගනතුකාභතතං” එවං සෙසෙසුපි. පඤ්ච ආසනසනාති ගෙගෙ නිවචපඤ්ඤතනාවෙව හොනතීති ගෙගෙ නිසීදුපෙකා හොජෙනානං³ පඤ්චනනං භික්ඛුසනානං පඤ්ච ආසනසනාති නිවචපඤ්ඤතනාති හොනතී.

3.

තතිසෙ “මිගා එව මිගරුපාති,” භික්ඛං සමාදපෙකොති භනෙන මයහං අනුගහගං කරෙථ, ඉධ නිසීදිකා භික්ඛං ගණනථාති භික්ඛා ගහණත්ථං සමාදපෙකො,⁴ විවට්ටං උද්දිස්ස උපචිතං නිබ්බධභාගිග කුසලං උපනිස්සනො, සලාගනනවිභතනිමෙව දෙසෙසීති සලාගනන විභාගපපට්ඨංයුතනමෙව ධවමකථං කපෙසි, ප්‍රථමරුතාති තත් සංතිසි තානං සබ්බෙසං ජෙට්ඨන මහාපෙරෙන, පඤ්ඤං විස්සජෙජ්ඣං අසකෙකාගෙනතාති විනෙතන ගහපතිතා “යා ඉමා භනෙන පෙර අනෙකවිභිතා දිට්ඨියො ලොකො උපපජ්ජනති: සස්සතො ලොකොති වා, අසස්සතො ලොකොති වා, අනතවා ලොකොති වා අතනතවා ලොකොති වා, තං ජීවං තං සරීරනති වා, අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරනති වා, හොති තථාගතො පරමමරණාති වා, න හොති තථාගතො පරමමරණාති වා, හොති ච න හොති ච තථාගතො පරමමරණාති වා, නෙව හොති න නහොති තථාගතො පරමමරණාති වා, යානිවි මානි වාසට්ඨිදිට්ඨිගතාති බ්‍රහමච්ඡාලෙ ගණිතාති,⁵” ඉමා නු ඛො භනෙන දිට්ඨියො කිසමිං සති හොනතී, කිසමිං අසති න හොනතීති එවමාදිතා පඤ්ඤ පුට්ඨි වං පඤ්ඤං විස්සජෙජ්ඣං අසකෙකානෙනන, ඉමං කීර පඤ්ඤං යාව තතිසං පුට්ඨියා මහාපෙරෙ තුණ්භි අහොසී, අථ ඉසීදතන ජෙරෙ විනෙතසී: අයං පෙරෙ නෙව අතනතා බ්‍යාකරෙති, න අඤ්ඤං අජෙකිසති, උපාසකො පිච⁶ භික්ඛුසබ්බං විගෙසති, අගමෙතං බ්‍යාකරිකා ඵාසුචිහාරං කකා දසසාමීති එවං විනෙතකා ච ආසනතො වුට්ඨියා පෙරස්ස සනතිකං ගනකා බ්‍යාකරෙමහමහනෙන උතතස්ස ගහ පතිතො එතං පඤ්ඤනති ආග, එවං වුනෙන පෙරෙ බ්‍යාකරෙ හි ත්ථං ආවුසො ඉසීදතන විතතස්ස ගහපතිතො එතං පඤ්ඤනති ඉසීදතනං අජෙකිසී, තෙන වුතනං: පඤ්ඤං විස්සජෙජ්ඣං අසකෙකානෙනන අජකි ට්ඨියාති. පඤ්ඤං විස්සජෙජ්ඣොති “යා ඉමා ගහපති අනෙකවිභිතා දිට්ඨියො ලොකො උපපජ්ජනති සස්සතො ලොකොති වා, අසස්සතො

1. සි. මු. අ. සලාකා 3. භුඤ්ජනතානං—සබ්බත්ථ 5. සි. ආගතාති
 2. ම භුතනාති 4. සි. මු. අ. සමාදපෙකො 6. ම. උපාසකො ච

ලොකොති වා, —ප—යානිවිමානි වාසට්ඨිද්ධිගනානි බ්‍රහ්මඡලෙ ගණිතානි ඉමා බො ගහපති ද්ධිසො සකකායද්ධිසා සති ගොනති සකකායද්ධිසා අසති න ගොනතිති ආදිනා නයෙන පසුතං විසස පෙජ්ඣා ගිහිසභායකභාමෙ යුගෙනි ඵෙරසස ගිහිසභායකභාමෙ විතෙනන ගහපතිනා සදුතෙ, විතෙනා කිර ගහපති නසස පසුගවෙයසා කරණේ භුට්ඨො භුතො භනෙන අයෙසා ඉසීදතෙනා ආගඡ්ඡතිනි වචා අවනතිසා¹ බො අහං ගහපති ආගඡ්ඡාමිති වුතෙන අපි භනෙන අවනතිසා ඉසීදතෙනා නාම කුලපුතෙනා අමහාකං අද්ධිසභායො පබ්බ ජිනො, ද්ධිසො සො ආයසමානාති පුච්ඡි, ඵෙරෙ ව ඵවං ගහපතිනි වචා කහං හු බො භනෙන සො ආයසමා ඵගරහි ඵගරතිති පුන පුට්ඨො භුණති අහොසි, අථ විතෙනා ගහපති අයෙසා නො භනෙන ඉසී දතෙනාති පුච්ඡ්ඣා ඵවං ගහපතිනි වුතෙන අතනනො ගිහිසභායකභාවං අසුසුසි. නෙජොසමාපනතිපාටිභාටිසං දසෙසඤාති ඵකසමිං කිර ද්ධිසෙ විතෙනා ගහපති සාධු මෙ භනෙන අයෙසා උතතරමනුසසධමමා ඉඤ්චාටිභාරියං දසෙසභුති මහාඵෙරං යාපි, ඵෙරෙ තෙන හි තං ගහ පති ආලිඤෙ උතතරසමිහං පසුසුපෙචා තස් තිණකලාපං බකිරුති වචා තෙන ව තථා කතෙ සයං විහාරං පටිසීචා ව සටිකං දචා තථා රූපං ඉඤ්චාභිසමිහාරං අභිසමිහාරෙසි යථා නාලුච්ඡගලෙන ව අගහ ලුතතරිකාය ව අවිති නිකමිචා තිණානි කොපෙති, උතතරසමිහං න කොපෙති, අථ විතෙනා ගහපති උතතරසමිහං පපෙථායෙචා සංවිගො ලොමහට්ඨඡනො ඵකමනනං සිතො ඵෙරං බහිනිකමනනං දිසො අභි රමභු භනෙන අයෙසා මච්ඡිකාසණ්ඛ, රමණීයං අමොටචාවනං, අහං අයසස උසසුකකං කරසාමි විවරපිණ්ඛපානසෙනාසනහිලානපචචය භෙසජ්ජපරිකාරානනනති ආහ. තහො ඵෙරෙ න දුති ඉධ වසීභුං සකකානි නමහා විහාර පකකමි,² තං සකායෙන වුතනං: නෙජොසමා පනතිපාටිභාරියං දසෙසචා ඉදුති ඉධ වසීභුං න යුතනනති. යථා සුබං පකකමිති. වෙ අගහසාවනාති ආදීසු යං වතනබ්බං තං විතාරතො ච්ඡයපාලියං ආගතමෙව. සමොති ලොකීයලොකුතතරය සඤ්චාය සමනනාගතො, සිලෙනාති අගාරියසිලං අතගාරියසිලනති දුට්ඨං සිලං, තෙසු ඉධ අගාරිය³ සිලං අධිපෙතං තෙන සමනනාගතොති අඤ්චා. සෙසොභනාගසමපටිනොති යාදිසො අනාඵ්ඡණ්ඛිකාදීනං පසුච්චා සකසනපරිවාරසමිහානො අගාරියො⁴ යසො, නාදිසෙනෙව යසෙන, [යො ව ධන] ධකුසුදිනොවෙව⁵ සතනට්ඨඅරියධනසමිහානො වාති⁶ දුට්ඨො භොතො තෙන ව⁷ සමනනාගතොති අඤ්චා. සං සා පඤ්ඤ සනති⁸ පුරුච්ඡාදීසු දිසාසු ඵවරූපො කුලපුතෙනා යං යං පදෙසං භජති, තස් තස් ඵවරූපෙන ලාභසකකාරෙන පුජිතොව⁹ ගොතිති අඤ්චා.

1. සි. සාවච්චියා	4. ධ. අ. අගාරිය	6. ව—සබ්බෙ
2. සි. මු. අ. පකකාම	[] ධ. අ. උගතං	7. ධ. අ. තෙන තෙන ව
3. අනගාරිය—සබ්බෙ	5. දිඤ්චා—සධ්ධිස	8. යං සනති—සධ්ධිස
	9. ධ. අ. සුජිතො	

4.

වතුසේ වතුබිඳෙන සඛගභවඤ්ඤා¹ නි දුන-පියවචන-අත්
 වරියා-සමානතනවාසඛානෙන වතුබිඳෙන සඛගභවඤ්ඤා, සේ භතන
 වාරියා සද්ධිං ආලවංසං පෙසෙනබ්බො අහොසීති වුත්තමත්ථං පානවං
 භවා දසෙසභුං නත්‍රායං අනුපුබ්බි භථාති ආදිමාග. මිගවස්ථාස අර
 ඤ්ඤං ගනාධාති ආලවකො රුජ විවිධතාටකුපභොගං ඡබ්බිඤ්ඤා වො
 රපවිබාහනත්ඤ්ඤා පටිරුජනිසෙධනත්ඤ්ඤා² බ්‍රාහ්මාමඤ්ඤාත්ඤ්ඤා
 සත්තම සත්තමේ දිවසෙ මිගවං ගවජනො ඵකදිවසං බලායාසෙන
 සද්ධිං යසං පසෙසන මිගො පලායති, නසෙසව සො භාරොති කතභා
 තිකාවචනො මිගවස්ථාස අරඤ්ඤං ගනාධා, එසං මිගනාති අත්තනො
 සිතව්ඨානෙන පලාතං එඤ්ඤිමගං, අනුබ්බිඤ්ඤාති තියොජනමගං එක
 කොව අනුබ්බිඤ්ඤා, ජවසමපනොති රුජ ධනුං ගගෙඤ්ඤා පතතිකොව
 තියොජනං නං මිගමනුබ්බි. කානෙධාති යසමා එඤ්ඤිමගා තියොජන
 වෙගා එව ගොනති නසමා පරිකම්භජවං නං මිගං උදනං පවිසිඤ්ඤා සිතං
 සානෙඤ්ඤා, විධා ඡෙඤ්ඤා බනුකොචිඤ්ඤං ලභෙඤ්ඤා නිවනතිඤ්ඤා ආගවජ
 නොනාති අනඤ්ඤොපි මංසෙන නාසකම් මිගං ගගෙඤ්ඤාති අපවාදමො
 වනත්ථං විධා ඡිතං මිගං ධනුකොචියං ලභෙඤ්ඤා ආගවජනො, සඤ්ඤා
 සනාති සතච්ඡායං³ බහලපත්තපලාසං, රුකෙඤ්ඤා අධිවස්ථා දෙවනාති
 ආලවකං යකං සකියාය වදති, සො හි මගා රුජ්ඤං⁴ සත්තකා වරං
 ලභිඤ්ඤා මජ්ඣනිකසමයෙ නසං රුකඤ්ඤා ඡායාය පුට්ඨානාසං
 පවිට්ඨං පාඤ්ඤො බාදනො නත්ථ පටිවස, ආලවකඤ්ඤා නිසිදනපල
 ඛෙකනිසිදිති යත් අභිලකම්භෙසු මඛාලදිවසාදිසු ආලවකො නිසිදිඤ්ඤා
 සිරං අනුභොති, නසමිං යෙව දිබ්බංතනපලඛෙක නිසිදි, අත්තනො
 ගමනො අසමපජ්ජමානෙ කිං නු වො කාරණනාති ආවජ්ජනාති නද
 කීර සාතාගීර⁵ භෙමවනා භගවනං ජේතවනෙ යෙව වඤ්ඤා යකං
 සමාගමං ගමිසංමාති සපරිවාර නානායානෙහි ආකාසෙන ගවජනාති,
 ආකාසෙ ව යකුබානං න සබ්බත්ථ මගො අපි, ආකාසට්ඨාති විමානාති
 පරිගර්ඤ්ඤා මගං⁶ ධ්වනෙනෙව මගො ගොති, ආලවකඤ්ඤා පන විමානං
 භුමට්ඨං සුගුත්තං පාකාරපරිකම්භනං සුසංවිහිතවාරට්ඨාලකගොපුරං
 උපරි කංසජලසංඡනං මඤ්ඤාසාසදිසං තියොජනං, උබ්බෙධෙන නසං
 උපරි මගො ගොති තෙ නං පදෙසමාගමව ගතනුමසමත්ථා අගෙසුං.
 බුද්ධානං හි නිසිනොකාසසං උපරිභාගෙන යාව භවගො [නාව] කොචි
 ගනතු මසමත්ථො, නසමා අත්තනො ගමනෙ අසමපජ්ජමානෙ කිනනු
 බො කාරණනාති ආවචේජ්ජං. තෙසං කථං සුඤ්ඤා විනොගසීති යසමා
 අසංඤ්ඤා සඤ්ඤාකථා දුකකථා ගොති දුසසීලාදීනං සීලකථාදයො⁷ විඤ්ඤා,
 නසමා තෙසං යකුබානං සත්තකාභගවනො පසංසං සුඤ්ඤා එව අග්ගිමහි
 පකම්භනලොඤ්ඤා සකඛර විඤ්ඤා අභිගුහනරෙ උපත්තං⁸ කොපෙන පටප
 ටාය⁹ මානගදයො හුඤ්ඤා විනොගසී, පබ්බතකුටනාති කෙලාසපබ්බත

1. සි. මු. අ. වඤ්ඤා	4. සු අ. මහාරජ	6. සි. ගමන
2. නිසෙධනත්ථං—සබ්බත්ථ	5. ම. ගීරී	7. සීලදිකථාපිය—සබ්බත්ථ
3. ම. සතච්ඡායනාති	[] උඤ්ඤා—සබ්බත්ථ	8. සු. අ. අභිගුහනර
	9. සු. අ. කව ධ්වනං	

කුටං, ඉතො පට්ඨාස ආලවකසුදං විස්ථාරෙනඛනභි සො කිර මනොසිලාතලෙ වාමපාදෙන ධනා පසුඵදති භූමානං වා සඤා මහානු භාවො අහං වාති දකඛිණපාදෙන සට්ඨියොජනමත්තං නොලාසකුටපඛි තං. අකකම්, තං අයොකුටපහවො වීය නිධිත්තඅයොපිණේඛා පපටිනා යො මුඤ්ඤි,¹ සො තත්ථ ධනා අහං ආලවකොති උගෙකාසෙසි, සකලජලබු දීපං සද්දෙ ඵරි, තියොජනසහසුචිඵනොව² හිමවාපි සමපනමපි යකක ස්සානුභාවෙන, සො වාතමණ්ඩලං සමුට්ඨාපෙසි ඵනෙනෙව සමණං පලා පෙසුසාමිති, නෙ පුරුච්චාදිහෙදා වානා සමුට්ඨගිනිවා අසසියොජන [යොජන] විසොජනතියොජනපමාණාති පඛිතකුටාති පදලෙඤා වනගච්ඡරුකකාදීති උමමුලෙඤා ආලවිනගරං පකකනතා³ ජිණ්ණහපි සාලාදීති වුණේණනතා ජදතිට්ඨනා ආකාසෙ භමෙනති, භගවා මා කසුපි උපරෙධො හොතුති අධිට්ඨසි, නෙ වානා දසබලං පඤා විවර කණ්ණමහතමපි වාලෙකුං නාසකඛිංසු, නතො මහාවසසං සමුට්ඨාපෙසි උදකෙන අපේඤාඤරිනිව සමණං මාරෙසුසාමිති. නසුසානුභාවෙන උප රුපරිසතපටලසහසු පටලාදිහෙදා වලාහනා උට්ඨගිනිවා පවසුසිංසු. ⁴ වුට්ඨධාරවෙහෙන පඵචි ජදා අහොසි. වනරුකකාදීනං උපරි මහොසො⁵ ආගනනිවා දසබලසු විවරෙ උසුච්චිච්චුමහතමපි නෙමෙභුං නාසකඛි. නතො පාසාණ වසසං සමුට්ඨාපෙසි. මහනතාති මහාතාති පඛිතකුටාති ධුමායනතාති පජ්ජනතාති ආකාසෙනාගනනිවා දසබලං පඤා දිබ්බමා ලාගුලාතිසමපජ්ජංසු. ⁶ නතො පහරණවසසං සමුට්ඨාපෙසි. ඵකනොධාර උභතොධාර අසිසත්තිචුරපාදයො ධුමායනතා පජ්ජනතා ආකාසෙ නාගනනිවා දසබලසු පාදමුලෙ දිබ්බපුප්ඵාති අහෙසුං. ⁷ නතො අඛනා රවසසං සමුට්ඨාපෙසි. කිංසුකවණ්ණා අඛනාර ආකාසෙනාගනනිවා දසබලසු පාදමුලෙ දිබ්බපුප්ඵාති හුඤා විකිරිංසු. නතො කුකකු ලවසසං සමුට්ඨාපෙසි. අච්චුණ්ණා කුකකුලො⁸ ආකාසෙනාගනනිවා දසබලසු පාදමුලෙ චජ්ජනවුණ්ණං⁹ හුඤා නිපති. නතො වාලිකා වසසං සමුට්ඨාපෙසි. අතිසුඛමා වාලිකා ධුමායනතා පජ්ජනතා ආකාසෙනාගනනිවා දසබලසු පාදමුලෙ දිබ්බපුප්ඵාති හුඤා නිපතිංසු. නතො කලලවසසං සමුට්ඨාපෙසි. නං කලලං ධුමායනතං පජ්ජනතං ආකාසෙනාගනනිවා දසබලසු පාදමුලෙ දිබ්බගනිං හුඤා නිපති නතො අකිකාරං සමුට්ඨාපෙසි. භිංසෙඤා සමණං පලාපෙසුසාමිති නං චතුරඛගසමනාගතං අකිකාරසද්දසං හුඤා දසබලං පඤා සුරියපපභා විභතම්චකිකාරං අනතරධාසි ඵවං යකෙකා ඉමාහි නවගිවාන-වසස-පාසාණ-පහරණධාර-කුකකුල-වාලිකා-කලල-කිකාර-වුට්ඨගි භගව නතං පලාපෙකුමසකෙකානෙනා නානාවිධපහරණහඤාය අනෙකපප කාරරුපභූතගණසමාකුලාය චතුරඛිතිනියා සෙනාය සයමෙව භගවනතං.

1. ම. මුචචි	5. සි. සු. අ. මහාමෙහො
2. { සි. විස්ථනො	6. සි. දසබලසස පාදමුලෙ දිබ්බපුප්ඵාති අහෙසු.
{ ම. විස්ථ	7. සි. දසබලං පඤා දිබ්බපුප්ඵාති අහෙසු.
3. සි. අකකඤා	8. සි. අච්චුණ්ණා කුකකුලා
4. ම. සු. අ. වසසිංසු	9. සි. ම. අනවුණ්ණාති

අනීතනො. තෙ භූතනණං අනෙකපපකාරවිභාරෙ කඛා ගණනථ හන ථානි භගවතො උපරි ආගච්ඡන්තා විය ව ගොනති. අපි ව බො නිඤ්ඤා ලොභපිණ්ඩං විය මකඛිකා භගවන්තං අලුච්ඡාමසමන්තං ඵල අගෙසුං ඵලං සබ්බරතති. ¹ අනෙකපපකාරවිභිංසනා ² කාරදසසනෙතපි භගවන්තං වාලොභු මසකෙකානෙතා ආලවතො විනෙතසී: යනනුනාහං කෙනචි අජෙයං දුසසාවුධං මුඤ්ඤවයසනති. සවෙ හි සො දුට්ඨො ³ ආකාසෙ නං දුසසාවුධං මුඤ්ඤවයස වාදසවයසානි දෙවො න වයෙසයස. සවෙ පථවියං මුඤ්ඤවයස සබ්බරුකකිණාදීනි සුසසිචා වාදසවයසනාරං ⁴ න පුන රුඤ්ඤයනුං. සවෙ සමුද්දෙ මුඤ්ඤවයස නතනාපාලෙ උදකඛිඤ්ඤ විය සබ්බ මුදකං ⁵ සුසෙසයස. සවෙ සිනෙරු[සදිසෙපි]පබ්බතෙ මුඤ්ඤවයස. ඛණ්ඩා බණ්ඩං හුචා විනිරෙයස. සො ඵලං මහානුභාවං දුසසාවුධං උතතරි ⁶ සාටහං මුඤ්ඤවිචා අගගහෙසී. යෙභුයෙසන දසසගසසී ලොකධානුසු දෙවනා වෙගෙන සනතිපතිංසු. අජු භගවා ආලවකං දමෙසසනි, නත්ථ ධම්මං සොසසාමානි. යුධදසසනකාමාපි දෙවනා සනතිපතිංසු. ඵලං සක ලමපි ආකාසං දෙවනාහි පරිපුණ්ණං අගොසී. අථාලවතො භගවතො [සමිපෙ] ⁷ උපරුපරි විය ⁸ විවරිචා වන්තාවුධං මුඤ්ඤි. නං අසතිවකකං විය ආකාසෙ හෙරවසදං කරෙන්නං ධුමායනනං පජුලනනං භගවන්තං පචා යකකසස මානමදනන්තං පාදපුඤ්ඤනවොලං හුචා පාදමුලෙ නිපති. ආලවතොනා දිසවා ඡන්තාසීසානො විය උසහො උඤ්ඤවයසො විය සපොතිනෙතජො නිමමදො නිපාතිනමානඤ්ඤා අගොසී. ඵලමදං ආලවතා යුධං වින්තරෙතබ්බං ගොති. අධම්මසංකෙහ පුච්ඡිති.

කිංසුධ විතනං පුරිසසස සෙට්ඨං කිංසු සුචිණ්ණං සුබමාවගාති,
 කිංසු භවෙ සාධුතරං රසානං කථං ජීවිං ජීවිතමානුසෙට්ඨනති.

ආදිනා අධම්මසංකෙහ පුච්ඡි සංඛා විසසජෙජසීති.

සද්ධිධ විතනං පුරිසසස සෙට්ඨං,
 ධම්මො සුචිණ්ණො සුබමාවගාති
 සච්චං භවෙ සාධුතරං රසානං
 පඤ්ඤජීවිං ජීවිතමානුසෙට්ඨනති.

ආදිනා විසසජෙජසී. විසසනුමානාසානි අච්චන්තං පරිදෙච මානාය.

5.

පඤ්ඤමෙ සංඛා නනොපරං පටිඤ්ඤං නාදසීති සංචච්ඡරන්තො පරං සිකඛාපදපඤ්ඤානිඤා පච්චයපචාරණසාදියනසස ⁹ වාරිතනනා පටිඤ්ඤං නාදසීති චුතනං. තථාහි භගවා තනියවාරෙපි මහානාමෙන

1. සු ආ. උපච්ඡාරතතිමනෙත [] උආනං—සබ්බන්ත
 2. { සී. වසිංසා 6. සු. අ. උඤ්ඤවයසනා
 ම. විප්පසා 7. ම. උආනං
 සු. අ. විභංසනාසිදසසනෙතපි 8. උපරුපරි—සබ්බන්ත
 3. සී. රුට්ඨො 9. { සී. පච්චයපචාරණසාදියනසස
 4. සී වසසනනෙතර { ම. පච්චයපචාරණසාදියනමානසස
 5. සබ්බං—සබ්බන්ත

සකෙකන් “ඉච්ඡාමහං භවත්ත සංඝා යාවජ්චං හෙසඤ්ජන පචාරෙර භුතති” වුතෙත සාධු සාධු මහානාම “හෙත භි ක්ඛා මහානාම සංඝං යාවජ්චං හෙසඤ්ජන පචාරෙති”ති පටිඤ්ඤං අදුසියෙව. එවං පටිඤ්ඤං දක්ඛා පච්ඡා ඡබ්බාති යෙති භික්ඛුහි මහානාමස්ස සකකස්ස විගෙඨිත නාවං සුචා ඡබ්බාති යෙති භික්ඛු විගරති ක්ඛා සිකිතාපදං පඤ්ඤපෙසි “අභිලාභෙන භික්ඛුතා වාතුමාසපච්චය පචාරණා සාදිහබ්බා අඤ්ඤත්‍ර පුනපචාරණාය අඤ්ඤත්‍ර නිච්චපචාරණාය භවො වෙ උත්තරි සාදිගෙය්‍ය පාවිත්තියනති” භසමා පස්මං අනුජති ක්ඛාපි පච්ඡා සිකිතාපද බකිතෙන වාරිභවතා පටිඤ්ඤං නාදුසීති වුතතං.

6. 7. 8. 9.

ඡට්ඨසත්තමට්ඨමනවමාති සුචිඤ්ඤායසානෙව.

10.

දසමෙ සුසුමාර 1 ගිජිනගරෙති එවං නාමනො නගරෙර, හස්ස කිර නගරස්ස වජ්ජුපරිග්ගනණදිවසෙ අච්චුරෙර උද්ඛරගදෙ සුසුමාරෙර සද්දමනාසි ගිරං නිච්ඡාරෙසි. අඵ නගරෙ අනන්තරායෙන මාපිතෙ භමෙව සුසුමාරගිරාඛරණං සුභතිමිතතං භක්ඛා සුසුමාරගිරිකෙවස්ස නාමං අනංසු. තෙවි පන සුසුමාරසණ්ඨානවතා සුසුමාරෙ නාම එනො ගිරි, සො හස්ස නගරස්ස සමීපෙ, තස්මා භං “සුසුමාරගිරි, එහස්ස අච්චිති සුසුමාරගිරි”ති වුච්චති වදන්ති. හෙස 2 භලාමනෙති හෙස කලානාමනෙ වනෙ හෙසකලාවනෙති පි පාසො. භඵං පන භගවති තෙසං පුත්තසඤ්ඤ පතිට්ඨාසීති ආහ: අයං කිරුති ආදිං. දහරස්සෙව දහග් ආනිනාති මෙ දහරස්සෙව සහො දහර ආනිනාති අඤ්ඤා, අනිච්ඡිනාති අතිකකමිකා වරනෙතා.

උපාසකපාලිසංවණ්ණනා නිට්ඨිතා.



1.

උපාසිකාපාලිසංවණ්ණනාය පස්මං සුචිඤ්ඤායමෙව.

2.

දුතියෙ මහාලතාපසාධනස්සාති මහාලතාපිලකිනස්ස, තස්මිඤ්ච පිලකිනෙ වතස්සො වජ්ජුතාලියො උපයොගං අගමංසු, මුත්තානංඵතා දසනාලියො. පචලස්ස වාචිසතිනාලියො. පදුමරගමණිතංතෙත්තිං සනාලියො ඉති එතෙති ව අඤ්ඤාහි ව ඉඤ්ඤාදීහි නීල-පිත-ලොහිතො-දුත-මඤ්ඤට්ඨ-සාම-නබරවණ්ණ 3 වසෙන සත්තවණ්ණෙහි වරරතනෙහි නිට්ඨානං අගඤ්ඤාසි. භං සීසෙ පටිවුක්කං යාව පාදපිට්ඨියා භස්සති. පඤ්චනනං හච්චිතං බලං ධාරයමානා ව තං ඉඤ්ඤා ධාරෙත්ථං සකෙකාති. අනෙතා අගහි බහි න නිභ්චනබ්බාති ආදිතං අඤ්ඤා උපරි ආවිභවිස්සති සෙසමෙත්ථ සුචිඤ්ඤායමෙව.

1. සි. සු.සුමාර 2. ම. හෙස 3. සි. සාමකපහසඤර

3. 4.

නතිසවභූතේසු පාසාසසාති බහලවරණ සායාසසා, නං පාසා සං භුඤ්ජනෙනාසුති නං බහලවරං ගරු සිතිද්ධං පායාසං භුඤ්ජනෙනාසු, ජීවපෙත්තුං අසකෙකානොති අනතරුමග්ගෙ අප්පාභාරනාස මඤ්ඤානානිකතනා 1 ජීරුපෙත්තුං අසකෙකානොනා, වාලුමිගඬ්ඨාගෙනි වාලුමිගෙනි අධිට්ඨිතඬ්ඨානෙ, අනුච්ඡවනොති විචාරෙනො, ආලාති නලකාරසාලා, මුඛා න කච්ඡසාති මුලං විනා න කර්සාති, ආලිමෙප්පිති අග්ගිං අද්දසි, අග්ගිං ජලෙසිති අප්ඨො. පෙකඛාති ආගමෙති, උපධිසමපද්ධති සරීරසමපනති, වචරුකඛං පඤ්චාති නිත්‍රොධ රුකඛං පඤ්චා, සුචණ්ණකාමකොති සුචණ්ණවලසෙ, අබභුං මෙති මෙ අවසිති අප්ඨො, අනොති අසොමඤ්චාති පණ්ණසාලාස අනොති කසාපි අත්ථභාවං වා නත්ථභාවං වා අනුපධාරෙත්වා, සෙසං සුචිඤ්ඤාසමෙව.

5.

පඤ්චමෙ උපනිසාසං දිඤ්චාති ඉමිනා යථා විසෙසාධිගමසා සතිපි පච්චුප්පනාපච්චාසමචාසෙ අවසාසං උපනිසාසයසමපද ඉච්ඡ නබ්බා, එවං දිට්ඨධම්මවෙදනීයභාවෙන විපච්චනකසා කමමසාපි පච්චුප්පනාපච්චාසො විස උපනිසාසයසමපදපි සවිසෙසා ඉච්ඡනබ්බාති දසෙසාති. නථා හි උඤ්ඤාසගනාසපුරුසුපනිසාසය-යොතිසොමනසිකා (රජු ලබ්භාමානෙසුපි උපනිසාසයරහිතසා විසෙසාධිගමො න සමපඡ නෙවති. කප්පිසං කඤ්චාති යථා කප්පිසං ගොති නථා කඤ්චා, පනොති පනිඬ්ඨාපෙස්සාති 2 ආභාරං දනමුඛෙ විසාසෙස්සාති, නිහි මෙනනාති පුබ්බභාගමුඤ්චනානුමොදනාවෙනනාති, වුත්තං ගෙනං:-

පුබ්බෙව දනා සුමනො දදං විත්තං පසාදසෙ,
දඤ්චා අත්තමනො ගොති එසා පුඤ්ඤසා 3 සමපදති.

නව මනං සකාරෙති අඡ්ඡ හත්තං විරුසිතනති කොධනො වච විත්තං සකාරෙති මා කුඡ්ඤිති අප්ඨො. බලොකිනොලොකිතඬ්ඨා නං -පෙ- සමපච්චිකිණ්ණං විස අනොසිති නො කසිතඬ්ඨානං සබ්බං සුචණ්ණභාවාපනතියා මහාකොසානකිපුපෙථති සඤ්ඡනාං විස අගොසි, නාදිසෙති නයා සදිසෙ, න කොපෙමිති න විනාසෙමි, ඡතියා න හිලෙමි, පුඡං කඤ්චති සමමසමුද්ධසා පුඡං කඤ්චති, අනතරවඤ්ඤනති ගෙහඛනණං, හොති සමෙබ්බාධෙන නිපානො. ජෙති අවඤ්ඤලපනං, සයං අරියසාමිකාභාවනො සඤ්චවසෙන සපිතිකා ඛි නාති වඤ්චා සඤ්ච සමමුඛා ධම්මසවනෙන නසා විසෙසාධිගමං පච්චා සිංසනති දසබලෙ බමනොසෙව බමසාමිති ආහ. කදච්ඡනති නදධමච්ඡරං.

1. ම. මඤ්ඤනිකතනා 2. සි. මු. අ. පතිප්පෙස්සා 3. සි. යඤ්ඤාස

6.

ඡවෙති පණ්ණාසකිනානන්ති පණ්ණිවරසමාචාරානං දුසිකානං ආයුනො තිතිවොදුං හොජනං දෙනති ආයුං දෙනති නාම. එසන්තො චණ්ණං දෙනති ආදිසු. නෙනාහ: පඤ්චට්ඨානානීති කාමමසර්කකින ඤෙච්චං ඵලනති දසොපනා ආයුං ටො පන දඬාති ආදිමාහ. තත් දඬාති දානවොදු, හාගිනිති හාගවති ලඤ්චං හබ්බා. ¹

7

සත්තමෙ උරුමංසං ඡන්දධා දුසිකා අදසිති ආගතඵලා විඤ්ඤා වසාසනා අරියසාපිකා අත්තනො සරීරදුකඛං අවිනොත්ථා වාසස භික්ඛුනො රොගච්චපසමමෙව පච්චාසිංසනාති අත්තනො උරුමංසං ඡන්දි චා දුසිකා අදසි. සත්ථාපි වාසසා වථා පච්චනං අර්කාසයසමපතතිං[දිසවා] මම සමමුඛිතාච්චපගමනෙතෙවසාචණො රුහිචා සච්ඡවි ² ජායති ඵාසු හාවො හොතීති ව දිසවා පකෙකාසථ නනති ආහ:උපාසිකා³ විගොසිති සබ්බලොකසස ගිනානුකම්පකො සත්ථා න මං දුකඛාපෙච්චං පකෙකා සති,අතෙත්ථ කාරණනති විනොසි. අත්තනා කනකාරණං සබ්බං කාමෙසිති බුද්ධානුභාවිභාවනත්ථං කථෙසි, න අත්තනො දලහඤ්ඤා සසවාය විභාවනත්ථං. ගිලානුපට්ඨාකීනං අග්ගට්ඨානෙ ඤපෙසිති අගණිතත්තදුකඛා ගිලානානං භික්ඛුනං ගෙලඤ්ඤාච්චපසමනෙ යුත්ත පපසුත්තාති ගිලානුපට්ඨාකීනං අග්ගට්ඨානෙ ඤපෙසිති.:

8

අට්ඨමෙ අමෙච්චපසසනනානන්ති රත්තත්තයගුණෙ යාථාවතො ඤ්ඤා පසනනානං, සො පනසසා පසාදෙ මග්ගෙනාගචනනා කෙනචි අනම්පනීයො අධිගනනාති මග්ගාධිගමෙනෙව අධිගනෙන, අවිගනෙ නාති වා පාදො. වාසසත්ථො කාදචි අවිගච්ඡන්තනාති, සො අප්පධං සියො ව හොති, වසමා චුත්තං: අධිගනෙන අවලපසසාදෙනාති. තත්ථ භාසසකිං කඬාති පමුඛං කඬා වචනත්ථො පන නාමකායෙන දෙසනාය සම්පච්චිච්ඡනවසෙන සකඛිභුතං කඬාති අත්ථො. උමමග්ගං⁴ ධණ්ඩාති සරසකිච්චෙදනෙන අනනා:පටිසනමග්ගං බණ්ණිකා, දුලල ගසමගනති ⁵ දුලලහසඤ්චමසවනං, මහාපඵචි පටිසිතබ්බා ⁶ හමෙසතාති අවිච්චපවෙසනං වදති.

9

නවමෙ මිසසාසකථනෙනෙව නකුලමාහා නකුලපිතා ව සන්චු චිසසාපිකා නාම ජාතාති චුත්තං: මිසසාසිකානන්ති මිසසාසිකකථං.

1. සී. කාගිනිතිලාභගෙපපනා	3. සා—සබ්බජ
[] උදාහ' සබ්බජ	4. ම. උමග්ගං
2. ම. සඤ්ජථ	5. සී. මු. අ. දුලලහවචනං
6. { ම. මහාපඵචිං. පටිසිතබ්බා සී. මු. අ. මහාපඵචිං. පටිසිතබ්බා.	

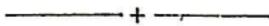
කළේනනි. උපාසිකානනනි. ගහපනානිති ගෙගසාමිනී, වුතන මෙමාති උපාසකපාලියං නකුලපිභුකපායං වුත්තනයමෙව.

10

දසමෙ අනුස්සවෙනෙවාති පච්චකකතො රූපදස්සනෙන සත්ථ සමමුඛා ධම්මසවනෙන ව පිනා කෙවලං අනුස්සවනෙනෙව පරස්ස වචනං අනුගතසවනෙනෙව උපපන්නන පසාදෙන, අනුස්සවිකප සාදනනි අනුස්සවතො ආගතපසාදං.

උපාසිකාපාලියං වර්ණනා සමහතා.

හිට්ඨනා ව මනොරථපුරණිසා අභිගුණාකර නිකාය ධර්මසාධිකා ඵනදගම වර්ණනාස අනුත්තන සදිපතා



අධ්‍යානපාලිවර්ණනායං “අච්ඡ්ඡානං ඤානං අධ්‍යානං” “නඤ්ඤා ඤානනි වා අධ්‍යානං” අනවකාසොති ඵස්ථාපි ඵසෙවනසො. නදස්ථ නිගමනස්ථ¹ මෙව හි තෙනං ඤානං විච්ඡ්ඡිති වචනනනි. තෙනාහ: උභයෙ නා පිතිආදිං. සනති ඤාරණස්ථ පච්චත්තවචනං. හෙතුඅස්ථා වෙස්ථ ඤාරණස්ථාති ආහ: සනති සෙගා ඤාරණෙනාති. උකකධර්මිඤ්ඤෙස තෙස්ථ² දිට්ඨිසමපනති වෙදිතබ්බාති වුත්තං: මගගදිට්ඨිසා සමපනෙනාති. කුතො පනායමස්ථා ලබ්බනීති, ලිඛනතො. ලිඛං වෙනස්ස නිච්චතො උප ගමනපපටිකෙට්ඨො. මාකු³ ඛකුමභෙසුති ඉදං වභුස්භුමනසඛිඤ්ඤානං අරියසාවකස්ස විසයනාමුපගමනතො වුත්තං. න පන තෙ ආරබ්බ නිච්ච තො උපගමනසඛිතාවතො වකකිති හි නදතාවෙ[ඤාරණං] වභුස්භුමන සඛිඤ්ඤා පනාති ආදිතා. අභිසඛිතසඛිඤ්ඤා අභිසඛිතරණසඛිඤ්ඤානං සප්ප දෙසත්තා නිප්පදෙසසඛිඤ්ඤාගහගණස්ථා වාභුබ්බුමභෙසු සඛිඤ්ඤා රසුති⁴ වුත්තං. ලොකුත්තරසඛිඤ්ඤානං පන නිවත්තනෙ ඤාරණං සයමෙව වකකිති. ඵනං ඤාරණං නස්ථිති තථා උපගමනෙ සෙභුසානා⁵ නස්ථි. නෙජ්ජස්සදත්තාති සංකිලෙසවිධමනගෙජස්ස අධිනතාවතො, තථා හි තෙ ගමිතීරතාවෙන දුද්දසා අකුසලානං ආරමමණං න ගොතනීති. ඉදං පන පඤානවසෙන වුත්තං අපභිනවිපලාසානං හි සත්තා තෙසු කුසලධර්මානමපි තෙ ආරමමණං න ගොතති අසුබ්බෙ සුබ්බනි විපලාසො ව ඉධ සුබ්බතො උපගමනස්ස ඤානනනි දස්සෙනතො ඵනනන —පෙ— අත්තදිට්ඨිවසෙනාති පධානදිට්ඨිමාග. යුථහනි ගුච්චධ්‍යානං දිට්ඨියා, නිබ්බානස්ස අභිසයනාවො ගෙට්ඨා වුත්තො ඵවාති. කුසිණාදිපණණනිසංගහස්ථනනි වුත්තං. පටිවෙජ්ඤෙති පටිවෙජ්ඤනං පටිවෙජ්ඡ්ඡනස්ස ගහණං, සධායං ගෙසු නිච්චාදිතො

1. ම. නිගමන. 2. සි. නිදදෙසා පනෙස්ථ. 3. සි. මු. අ. වභු. 4. සඛිතසඛිඤ්ඤා රසුති—සබ්බභ. 5. සෙභුසානො—සබ්බස්ථ.

උපගමනං සමභවති හෙසං වසෙන යෙව නානබ්බොති දසෙයනො
 සබ්බවාරෙසු වාති ආදිමාග. සබ්බවාරෙසුති නිව්වනො උපගවෙජ්
 යාති ආදිනා ආගහෙසු සබ්බෙසු සුභතපදෙසු, පුපුර්ණො හිති හි
 සද්දො ගෙචුආදෙඨා. යසමා යං යං සක්ඛාරං පුපුර්ණො නිව්වාදිවසෙන
 ගණනාති, නං නං අරියසාවනො අනිව්වාදිවසෙන ගණනනො යාථාච
 නො ජානනො නං ගාගං නං දිට්ඨිං විසුජ්ජති,¹ නසමා යත් ගාගො
 නත් විසුජ්ජනාති වාචුබ්බුමකසක්ඛාරං ² ඉධ සක්ඛාරගහගණන
 ගහනනාති ³ අදෙඨා.

පුභතසම්මනෙහි මාචුපිචුසමඤ්ඤ දතනකීතනිමාදිවසෙන
 පි පුභතවොගාරෙ ලොකෙ දිසුති, සො ච බො පරියායෙනාති නිප්ප
 රියයෙන සිඬං, නං දසෙය්‍යං ජනිකාව මානා ජනකොච ⁴ පිනාති
 වුත්තං. තථා ආනන්තරියකමමසු අභිපෙභනනා මනුසුභුතොච බිණ්
 සවො අරහාති අභිපෙඨිතොති වුත්තං. අට්ඨානමෙතනති ආදිනා මාචු
 ආදිනං යෙව ජීවිතා වොරෙපනෙ අරියසාවකසු අභබ්භාවදසු
 නතො තදඤ්ඤං අරියසාවනො ජීවිතා වොරෙපෙතිති ඉදං අත්ථො
 ආපනනමෙවාති මඤ්ඤමානො වදති: කිං පන අරියසාවනො අඤ්ඤං
 ජීවිතා වොරෙපෙයාති. “අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං දිට්ඨිසම්ප
 නො පුගගලො සඤ්චිව්ව පාණං ජීවිතා වොරෙපෙයා නෙනං යානං
 විජ්ජති” ති වචනො “එතට්ඨි අට්ඨානනාති,” වුත්තං, හෙනෙවාග: සවෙ
 ති ⁵ ති ආදිං. එවං සනො කසමා මාතරනාති අදිනා විසෙසෙඨා වුත්තනාති
 ආග: පුපුර්ණභාවසු පනාති ආදිං. තත්ථ ඛලදීපගසනති සමාදි
 බලසමනනාගමදීපනත්ථං, අරියමග්ගනාගහසඬාදිබලවසෙන හි අරිය
 සාවකො නාදිසං සාවජ්ජං න කරෙති. පසුච්චි කාරණෙහිති ඉදමෙත්ථ
 නිප්ඨාදකාති හෙසං පුබ්බභාගියාති ච කාරණාති කාරණභාවසා
 මඤ්ඤන එකජ්ඣං ගහෙඨා වුත්තං, න පන සබ්බසං සමානගොගකි
 මනනා. ⁶ ආකාරෙහිති කාරණෙහි, අනුසාවනෙතාති අනුරූපං සාච
 නෙන, හෙදසු අනුරූපං, යථා හෙදො හොති එවං නිද්දිනබ්බානං
 හිකුචුනං අත්තනො වචනසු සාවනෙති විඤ්ඤපනෙන, හෙනාග:
 නනු චුමෙති ආදිං. කණ්ණමුලෙ වචිමෙදං කඨාති එනෙන
 පාකචං කඨා හෙදකරවචුදීපනං මොභාගේ, තත්ථ අත්තනො නිව්ජන
 මත්ථං රහසුචසෙන විඤ්ඤපනං අනුසාවනනාති දසෙයති. කමම
 මෙව උදෙදුසො වා පමාණනාති හෙති සබ්බහෙදසිඬිතො වුත්තං.
 ඉතරෙ පන හෙසං සමහාරභුතා හෙනාග: මොභාගති ⁷ ආදිං. තස්මාති
 වොගරණේ: වුතිඅනන්තරං එලං අනන්තරං නාම. “නසමිං අනන්ත
 රෙ නියුත්තාති” “නංතිබ්බතනෙන අනන්තරකරණසීලාති” “අන
 නන්තරපයොජනාති වාති ආනන්තරියාති” “තාති එව කමමාතිති ආන
 නන්තරියකමමාති.” කමමනොති එවං ආනන්තරියකමමං ගොති එවං ආන
 නන්තරියකමමසදිසනති එවං කමමවිභාගනො, මාරණොති කායචාරනො,

1. සී. මු. අ. මිතිවටෙති 4. සී. මු. අ. ජනකො
 2. සබ්බාරනං—සබ්බත්ථ 5. සී. මු. අ. සවෙපි
 3. න ගහනනාති—සබ්බත්ථ 6. සී. ගොගිකනනා
 7. ම. වොගාරනාති

කපපට්ඨිනිසතොති ඉදං කපපට්ඨිනියවිපාසං, ඉදං න කපපට්ඨිනියවිපා
කිනති එවං කපපට්ඨිනියවිභාගතො, පාසා¹සාධාරණාදිඤ්ඤි ඉදමෙඤ්ඤි
විපච්චති ඉදං න විපච්චති විපච්චනවිභාගතො, ගහට්ඨපබ්බජ්ජානං
සාධාරණාසාධාරණතො, ආදිසඤ්ඤන වෙදනාදිවිභාගතො ව, කමච
තො තාව විනිච්ඡයො චුච්චතිති සමබ්බො. යසො මනුස්සත්තභාවෙ
ඤ්ඤාසෙව ඤාසලධමමානං නිකම්භිසද්භාවාපනති, යථා තිණ්ණං බොධි
සත්තානං බොධිත්තයතිබ්බත්තියං. එවං මනුස්සභාවෙ ඤ්ඤාසෙව
එදිසානං අඤාසලධමමානමපි තිකම්භිසද්භාවාපනතිති ආහ: මනුස්ස
භූතසෙසවති. පාසාතිකමනුස්සානමපි ව ඤාසලධමමානං විසෙසපනති
විමානවච්ඡුඅට්ඨිකථායං චුත්තනසෙතෙව වෙදිතබ්බො. යථා චුත්තො
ව අත්තො සමානජනියසස විකොපනෙ ගරුතරො න තථා විජනියසසාති
චුත්තො: මනුස්සභූතං මාතරං වා පිතරං වාති. ලිඛනපරිවත්තෙ ව
සො එව එකභවමතිබ්බතො භවඛගප්පබ්බො ජීවිතිඤ්ඤියප්පබ්බො ව
න අඤ්ඤාදි ආහ: අවිපරි² වත්තලිඛනනාති. අරභත්තං පත්තෙපි
එසෙව නයො. නස්ස විපාසනාති ආදි කමමස්ස ආනන්තරියභාවසමඤ්ඤි
නං. චතුකොට්ඨං වෙඤ්ඤි සමභවති. තඤ්ඤි පයමා කොට්ඨි³ දසසිනා.
ඉතරුසු විසඤ්ඤනභාවං දසෙසඤා යො පනාති ආදි චුත්තං. යදිපි තඤ්ඤි
විසඤ්ඤනො කමමං පන ගරුතරං ආනන්තරියසදිසං භාගිතබ්බනාති
ආහ: භාරියං —පෙ— නිට්ඨනීති. අසං පඤ්ඤනාති ඤාපතිච්ඡා
තිබ්බතො කථා, අභිසංඝානාති අධිප්පායෙන, ආනන්තරියං චුසනීති
මරණාධිප්පායෙනෙව ආනන්තරියච්ඡුභො විකොපිතත්තා චුත්තං.
ආනන්තරියං න චුසනීති ආනන්තරියච්ඡුභාවතො ආනන්තරියං
න හොති, සබ්බජ්ඣ පුරිමං අභිසංඝිවිත්තං අපමාණං, වධිකවිත්තං
පන තදුරමමණං ජීවිතිඤ්ඤියඤ්ඤි ආනන්තරියභාවෙ පමාණනාති දට්ඨබ්බං.
සමානමචතුකකං සමපත්තවසෙන යොජෙතබ්බං. යො හි පරසෙ
නාය අඤ්ඤාඤ්ඤි යොධං පිතරඤ්ඤි කමමං කරොත්තෙ දිසවා යොධස්ස
උසුං බීජනී එතං විජ්ඣනී වම පිතරං විජ්ඣස්සනීති යථාධිප්පායං
ගතෙ පිභුසානකො හොති. යොධෙ විඤ්ඤි මම පිතා පලායිස්සනීති
බීජනී, උසුං අයථාධිප්පායං ගතවා පිතරං මාරෙති. වොභාරවසෙන
පිභුසානකොති චුච්චති. ආනන්තරියං පන නඤ්ඤි. වොරචතුකකං
පන යො වොරං මාරෙස්සාමීති වොරවෙසෙන ගච්ඡන්තං පිතරං
මාරෙති. ආනන්තරියං චුසනීති ආදිනා යොජෙතබ්බං. තෙනෙවති
තෙනෙව පයොගෙන, අරභනනනානෙකා හොති සෙවති අරභතො
මාරිතත්තා චුත්තං. සුච්ඡිකමසෙව නං දිනනං හොතිති එතාය
මධිප්පායො: යථා වධිකවෙත්තා පච්චුප්පන්තාරමමණාපි පබ්බච්චෙච්ඡ
දනවසෙන ජීවිතිඤ්ඤියං ආරමමණං කතා පවත්තති. න එවං
වාගවෙත්තා, සා හි වජ්ජනබ්බච්ඡුං ආරමමණං කතා වජ්ජනමත්ත
මෙව හොති. අඤ්ඤාසත්තභාවකරණඤ්ඤි නස්ස වජ්ජනං, තසමා යස්ස
නං සත්තං කතං, නසෙසව දිනනං හොතිති. ලොභිනං සමොඤ්ඤිති
අභිසාතෙන පඤ්ඤාපමානං සඤ්ඤිතං හොති, මහනන්තරනාති ගරුතරං,

1. ම. විජාන 2. සී, මු. අ. අපරි 3. චතුකොට්ඨං—සබ්බසු

සර්වභවිජගතෙ විසාති සඤ්චරුප්පායප්පිජගතනෙ විය, අසනාති පතිතෙති ඉදං සාමග්ගියදීපනං. හෙතෙද ව හොතිති සංඝස්ස හෙතෙද ව¹ හොති, වට්ටනිති අඤ්ඤාසාති ඊදිසං චාරුං සංඝහෙදය න හොතිති සඤ්ඤය, නථා නවනො² උග්ග ප්‍රසාසනාති³ නවනො උග්ගපරිසායං නරෙන්නස්ස නථාති යොජෙතබ්බං. නථාති ව ඉමිනා “න ආනන්තරියකමමනා” ඉමං ආකස්සති භ පන හෙතෙද ව හොතිති ඉදං. හෙට්ඨමනෙනන හි නවනතමෙව වස්සං සම්ඝහෙතෙද, ධුමමවාදිනො අනවස්සාති යථාධමමං අනවට්ඨාපනො, සම්ඝහෙදස්ස පුබ්බනාගො සංඝග්ඪි, කාසමාරමෙව පුරෙනාති. භායනමමනාවෙනෙව උකක්ඛබ්බ නො සන්ඝභනෙනපි භජෙප වා—ප—ච්චෙතිති ඉදං නප්පට්ඨ කථාය න සමෙති, නස් හි අට්ඨානථාය වුත්තං: ආපාඨිකොති ඉදං⁴ යං සො ඵනං නප්පා අසීතිනාගෙ කඛා නනො ඵනනාගමත්තං කාරුං තිට්ඨෙය්‍ය, නං ආයුකප්පං සක්ඛාය වුත්තනාති, කප්පවිනාසෙ සෙවනාති ව ආයුකප්පවිනාසෙ ඵවාති අත්ථෙ සති නත්ථි විරෙධො, ඵත්ථ ව සංඝභිගනෙනති ඉදමපි කෙමව⁵ විනාසස්සනිති විය අභුතපරිපාප්පව සෙන වුත්තං, ඵකදිවසමෙව නිරසෙ පට්ඨති තනො පරං නප්පානාවෙ ආයුකප්පස්සපි අභාවනොති අවිරෙධනො අත්ථෙයොජනා දට්ඨබ්බා. සෙසානිති සංඝහෙදනො අඤ්ඤති ආනන්තරියකමමාති, යදි නාති අගොසිනමමසබ්බං ගච්ඡනාති, ඵමං සති කථං තෙසං ආනන්තරියනා වුතිඅනන්තරං විපාකදුනාභාවනො, අථ සති ඵලදුනෙ වුතිඅනන්තරෙ ඵව ඵතෙසං ඵලකාලො න අඤ්ඤති ඵලකාලතියමෙන නියතනා ඉච්ඡනා න ඵලදුනතියමෙන, ඵවමපි නියතඵලකාලානං අඤ්ඤස්මපි උපපජ්ජවෙදනීයානං දිට්ඨධමමවෙදනීයානස්සද නියතනා ආපජෙජ්ජය්‍ය, නසමා විපාකධමමමමානං පච්චයන්තරවිපාලනාදීති අවිපච්චමානානමපි අත්තනො සභාවෙන විපාකධමමනා විය බලවනා ආනන්තරයෙන විපාකෙ දිනෙන අවිපච්චමානානමපි ආනන්තරියානං ඵලදුනෙ නියත සභාවා ආනන්තරියසභාවා ව පවතීති අත්තනො සභාවෙන ඵල දුනතියමෙනෙව නියතනා ආනන්තරියනා ව වෙදිතබ්බා. අවස්සස්සද ආනන්තරියසභාවා තනො ඵව නියතසභාවා ව තෙසං පවතීති සමප්ච්ඡිතබ්බමෙනං, අඤ්ඤස්ස බලවනො ආනන්තරස්ස අභාවෙ සති වුති අනන්තරං ඵනනෙන ඵලදුනනො, නඤ්ච ඵමං අඤ්ඤස්මපි උපපජ්ජවෙදනීයානං අඤ්ඤස්මම විපාකදුනෙ අසතිවුති අනන්තරමෙව ඵනනෙන ඵලදුනනො නියතසභාවා ආනන්තරියසභාවා ව පවතීති ආපජ්ජනිති නාපජ්ජනි, අසමානජ්ජිකෙන වෙනොපණ්ඨිවසෙන උපසාභකෙන ව නිවනෙනතබ්බවිපාකතනා අනන්තරෙ ඵනන්තර ඵල දුයකත්තාභාවා න පන ආනන්තරියානං පස්මජ්ජකානාදීනං දුතියජ්ජකා නාදීති විය අසමානජ්ජිකා ඵලනිවනනං අපි සබ්බානන්තරියානං අවිච්ඡිඵලතනා. න ව හෙට්ඨප්පනතිං ඉච්ඡනො සීලවනො පණ්ඨි විය උපරාපපනති ජනකකමමඵලං ආනන්තරියඵලං නිවනෙනාඤ්ච සමත්ථො

1. හෙද—සබ්බභ 3. ම. පරිසායාති
 2. සී. මු. අ. නවසාමනා 4. ඉදං ස්ඝහං සබ්බභ
 5. ආඤ්ච—අබ්බභ

වෙහොපණ්ඩි අපී අතිවිච්ඡන්තොස්සව අවිච්ඡානනො න ච ආනන්ත රියොපසානනං කිංඤ්චිතමං අපී. නසමා තෙසං යෙව අනන්තරෙ ඵකන්තවිපාකඡනසනාවා පවනතීති අනෙකාති ච ආනන්තරියාති කතාති ඵකන්තන විපාකෙ නියතසනාවන්තා උපරතාවිපව්චන සනාවාසකතන්තා තිව්ඡිතාති සනාවතො නියතානෙව, වොසු පන සමාන සනාවෙසු ඵකෙන විපාකෙ දිගන්ත ඉහරුති අවනනා නන්තබ්බකිච්චස්ස වෙහොව නන්තනා ග උතියං, නතියමපි ච පටිසක්ඛිං කුරෙන්නති න සමන්තා විසානන්තාති නපී තෙසං ආනන්තරියකතාතිවනති. ගරුගරුභරුතාවො පන තෙසං ලබ්ගතෙවොති සබ්බතෙදස්ස සීයා ගරු භරුතාවොති යෙන—පෙ—විපව්චතීති ආහ: ඵකස්ස පන අඤ්ඤති උපන්මහකාති ගොන්නති දට්ඨබ්බාති. පටිසක්ඛිවසෙන විපව්චතීති වචනෙන ඉහරෙසං පවනතිවිපාකාදුසිතා අනුඤ්ඤතා විඤ දස්සති නො චා නථා සිලධර්මිති යථා චිතා සීලවා තථා සීලවතී නො චා ගොතීති යොජනා සවෙපි 1 මානා සීලවතී මානුසාතො පටිසක්ඛිවසෙන විපව්චතීති යොජනා. පකතනොති අනු කම්මතො, සමානසංඛාසගොති අපාරුජ්ජනො, සමානසීමාසනති ඵක සීමායං, සඤ්චිව්චා කාතුා අසමනොති 2 යං සන්ධාර කාතබ්බකිච්චං අනුසාසනාදි, නං කාතුං සමනොති හගවන්තා පව්චතිය, අඤ්ඤං නිසං කරනති අඤ්ඤං සන්ධාරං, චුත්තං ගෙහං: තිත්ථං ඡතිතබ්බං, තිත්ථකරෙ ඡතිතබ්බො, තිත්ථො ඡතිතබ්බො, තිත්ථොසවකා ඡතිතබ්බො, තත්ථ තිත්ථං නාම වාසට්ඨිදිට්ඨියො, ඵත්ථ හි සන්තා භරනති උපට්ඨිලවනති උමුච්ඡති මුඡ්ඡං කුරෙන්නති, නසමා තිත්ථන චුච්චති. 3 තාදිසානං දිට්ඨිතං උපපා දෙනා නිසංඛගේ නාම පුරුණකස්සපාදිතො, නස්ස උද්ධිං ගගෙත්වා පබ්බජ්ජා තිත්ථිසා නාම, තෙ හි “තිත්ථ ඡතාති තිත්ථිසා,” “යථා චුත්තං චා දිට්ඨිගතසකිංචානං තිත්ථං ඵතෙසං අපීති තිත්ථිසා,” “තිත්ථිසා ඵච තිත්ථියා” තෙසං පව්චසදයනා තිත්ථිසාවකාති වෙදිතබ්බාති.

අතිජතිආදීසු පකමපනදෙවතුපසකමනාදිනා ඡතවකක වාලේන සමානගොගකමං දසසහස්සපරමාණං වකකවාලං ඡතිකෙබ්බ න්තං. සරසෙනෙව ආණාපවත්තනට්ඨානං ආණාවෙනතං. විසය භුතං යානං විසංකෙබ්බනං. දසසහස්සලොකධාතුති ඉමාය ලොක ධාතුයා සද්ධිං ඉමං ලොකධාතුං පරිවාරෙත්වා ඤිතදසසහස්සිලොකධාතු, නන්තකානං යෙව ඡතිකෙබ්බනතාවො ධම්මතාවසෙන වෙදිතබ්බො. පරිගහවසෙනාති කෙවි. සබ්බෙසං යෙව බුද්ධානං නන්ත නං යෙව ඡතිකෙබ්බනං නන්තිවාසීනං යෙව දෙවනානං ධම්මාතිසමයො ති ච වදන්ති. මානුකුච්ඡිකකමනකාලාදිනං ඡන්තං ඵච ගහණං නිදස්සනමන්තං, මහාභිනිහාරුදිකාලෙපි නස්ස පකමපනස්ස ලබ්ග නතො. ආණාවෙනතං නාම යං ඵකඡක්ඛිං සංවට්ඨති විවට්ඨති ච, ආණා වන්තති ආණාය නන්තිවාසිදෙවනානං සිරසා සමපට්ඨිඡනොන, නඤ්ච බො පකවලං බුද්ධානං අනුභාවෙනෙව න අධිප්පායවසෙන, අධිප්පායවසෙන

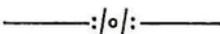
1. ම, සවච 2. ම, සවපජාති 3. ම, චුච්චතති

පන යාවතා වා පන ආකඛෙකියානි වචනතො නනො පරමපි ආණං ව
 තෙනසෙයව. න උපපජ්ජනනිති පන අජ්ඣති "න මෙ ආවරියො අජ්ඣ
 සදිසො මෙ න විජ්ජනිති" ආදිං ඉමිසො ලොකධාතුයා යච්චා වදනෙනන
 හගවතා "කිං පනාවුසො සාරිපුත්ත අනෙවනරගි අසෙසෙසු සමනො වා
 බ්‍රාහ්මනො වා හගවතා සමසමො සමෙබ්බාධියනති" එවං පුට්ඨො අහං
 හනෙන තොති වදෙය්‍යනති වචා නසො චාරණං දසෙසො චුං "අට්ඨාන
 මෙහං අනවතාසො, යං එකිසො ලොකධාතුයා චෙ අරහතොතා
 සමමාසමුඤ්ඤා අපුබ්බං අවරිමං උපපජ්ජය්‍යනති" ඉමං සුත්තං
 ආහරනෙනන ධම්මසෙනාපතිනා ව බුද්ධිකෙතිත්තභුතං ඉමං ලොක
 ධාතුං යච්චො අසෙසෙසු අනුප්පනති වුත්තා හොතිති අධිප්පායො. එත
 නොති සහ, එතස්මිං. චාලෙති අනෙවා. සො පන චාලො කථ
 පරිච්ඡින්නාති, වරිමනචෙ පටිසංඝිගගනණතො පට්ඨාය යාව ධාතුපරි
 තිබ්බානාති දසෙසෙනො නන්ති ආදිමාහ. අනච්ඡිදිසෙයන. ති විපු
 උපපජ්ජමානෙසු අච්ඡරියත්තාභාවතොති අනෙවා. විපුච්ඡ උපපජ්ජමා
 නෙසු අනච්ඡරියතා, කිමභිගපන බුද්ධුති දසෙසෙනො යදි වාති ආදි
 මාහ. බුද්ධා නාම මජ්ඣෙකි තිත්තසුචණ්ණං විස එකසදිසාති නෙසං දෙස
 නාපි එචාරසා එකධාති ආහ: දෙසනායව විසෙසාභාවතොති. එතෙනපි
 අනච්ඡරියත්තමෙව සාධෙති. විවාදභාවකොති එතෙන විවාදභාවන්ථ.
 චෙ බුද්ධා එතෙනා න උපපජ්ජනනිති දසෙසෙති. ඊතං චාරණනාවචනං
 අනච්ඡරියභාදිචාරණං, නස්මාති මිලිඤ්ජපසෙසු, "එතං එවබුද්ධං ධාරෙ
 තිති එතබුද්ධධාරණං" එතෙන එවං සභාවා එතෙ බුද්ධිතුණා යෙන දුතිය
 බුච්චගුණෙධාරණං අසමන්ථා අයං ලොකධාතුති දසෙසෙති. පච්චයවිසෙස
 නිපච්චනා නංගි ගුණධම්මානං ගාරියො විසෙසො මහාපථවියාපි දසෙස
 හොති සකකා විසෙසුචුං; තථා ගි අතිසමෙබ්බාධියමයෙ උපගතස්ස ලොක
 නාථස්ස ගුණගාරං බොධිරුක්ඛස්ස තිපුච්ඡි දිසාසු මහාපථවී සකුරෙචුං
 නාසකඛි, නසමා න ධාරෙය්‍යාති වචා නමෙව අධාරණං පරියායනන
 රෙති පනාසෙතො වලෙය්‍යාති ආදිමාහ. නන්ථ වලෙය්‍යාති පරිපථ
 ඤෙය්‍ය, භාමෙප්පයාති පචෙවධෙය්‍ය, ගාමෙප්පයාති එතපසෙසන
 නිමෙය්‍ය, බ්‍රහ්මෙප්පයාති බ්‍රහ්මදෙය්‍ය, විහරෙප්පයාති විවිධං ඉතො විතො
 ව නමෙය්‍ය, විකිඤ්ඤෙප්පයාති වාතොන පුපුච්ඡිති විස විප්පතිරෙය්‍ය, විබ්‍රමෙ
 ප්පයාති විනාසෙය්‍ය, විධාමෙප්පයාති සබ්බසො විබුද්ධා, හමෙය්‍ය,
 තථා භුතා ව න චන්ථි තිට්ඨය්‍යාති ආහ: නිඛිනානුපුගමෙච්ඡය්‍යාති
 ඉදුති නන්ථ තිදසෙසනං දසෙසෙනො යථා මහාරුජ්ජති ආදිමාහ: නන්ථ
 එකෙ පුජිසෙ 1 ති එතස්මිං පුජිසෙ, සමුපාදිකාති, "සමං උඤ්චං පජ්ජති
 පවත්තතිති සමුපාදිකා;" උදකස්ස උපරි සමංගාමිතිති අනෙවා.
 සමුප්පාදිකාතිපි පස්නති. අයමෙවනෙවා. මජ්ඣනිකාති සන්ධානෙන,
 පමාණෙනාති ආරුහෙනා, කිසඤ්ඤාති කිසපුලහාවෙන,
 පරිණානෙනාති අනෙවා. විනාහමිති චෙපි, විතාමපි වා ගරිතභාවං
 ජාදෙනනති. රුචෙවනං රුචිං උප්පාදෙත්තං, නච්චිගමනාති
 තෙන හොජනෙන නාදිභුතො, අමනාණමින දුක්ඛත්තොති යාව
 දන්ථං හොජනෙන බිණ්ණිචුං අසකඤ්ඤානෙය්‍යනාය අනෙවනච්චදණ්ඩං

1. ඊ. මු. අ. එකස්මිං පුජිසෙ

එකෙන හි කමමුනා නපේජ නිමිනෙන උපට්ඨිනෙ පව්වයවිසෙසවසෙන නනො අසෙදසුන කමමුනා නදසුදසුස නිමිතකසු උපට්ඨානං පරි වනනනං. සෙසා නිව්වලා අවසෙසා ¹ වතුබ්බිධාපි සමබ්බිතා නිව්වලා අපරිවනනනනො. සුනබ්බාජ්ඣකාති සුනබෙහි මිගව්වසෙන වජන සීලො, සුනබ්බදුදුකොති අනො. නලසසරණපුජනති භූමිතලසු පුපෙඵහි සජරණපුජං, ආයුහනවෙනනාකමමසමබ්බිතාවසෙනාති කායදුච්චරිතභ්‍ය අපරුපරං ආයුහනෙන සනතිට්ඨාපකුචෙනතාය තසෙව පකපනෙන ³කමමකබ්බකරසුදුනෙන අබෙපිතනතා යථුපවිත කමමුනා ව සමබ්බිතාවසු වසෙන. කමමනති අකුසලකමමං, නසමිං ඡපච බණෙති ආයුහනකබණෙයෙව, නසාති කමමසමබ්බිතො පුග්ග ලසු සගො වාරිනො, තසෙච්ච කමමං විපාකවාරං ලභෙයාති අධිප්පා යො. සගො වාරිනොති ව නිදසුනමතනං. මනුසුලොකොපිසු වාරිනො වාති. අපරෙ පන පුරිමෙ හි විපාකාවරණසු අනුඛට්ටනතා නසමිං යෙව බණෙති ව අවිසෙසෙන චුතතනතා භං දෙසං පරිහරිතුං ආයුහිතකමමං නාමාති ආදිමාග: යද කමමං විපාකවාරං ලභතිති ඉදං කනොකාසසු අප්පට්ඨාහිගතතා චුතනං. නථාහි භගවා නතිගපාරුජික වජුසමිං පටිසලුච්චි. ඉමසමිං සුතෙන කායදුච්චරිතසමබ්බිති ආගතනතා විපාකුපට්ඨාන ⁴ සමබ්බිතා න ලබ්භනති.

අට්ඨානපාලිවණණනාසං අනුනානසදීපනා.



එකබ්බපාලිවණණනාසං ඉධ බ්බමසදෙ, සභාවනො. කුසලා ධම්මාති ආදීසු විශාති ආග: එකසභාවොති. එකනෙනනාති එකංසෙන, අවසුනති අනො. වට්ටෙති. සංසාරවට්ටෙ, නිබ්බිදුනසාසාති අනභිරමනජාය, චිරජ්ජනසාසාති අරජ්ජනජාය, චිරජ්ජනාසාති පලුජ්ජනාය, නෙනෙවාග: විගමායාති. ගඟාදිනං නිග්ගධාසාති මග්ග සුදුනෙන රුගාදිනං නිරුධ්ධනජාය, මග්ගසුදුනෙන නිරුධ්ධනං නාම අච්චනනං ⁵ අප්පචනතිකරණනති ආග: අප්පචනතිකරණජායාති. යථා බාදනීයසු මුඛෙ කනා බාදනං නාම යාවදෙව අජෙකාගරණජං, එවං රුගාදිනං නිරුධ්ධනං වට්ටනිරුධ්ධනජමෙවාති චුතනං වට්ටසෙව වා නිරුජ්ඣනජායාති. යසමා කිලෙසෙසු බිණෙසු ඉතරං වට්ටවයමපි බිණමෙව ගොති, තසමා මුලමෙව ගණනනනා උපසමායාති කිලෙස චූපසමනජායාති ආග. සබ්බතධම්මානං අභිජානනං නාම නජ්ඣ ලකබණතතායරෙපනමුඛෙනෙවති ආග අනිච්චාදී—පෙ—අභිජාන නජායාති. සමබ්බිජ්ඣනබ්බාති නාම වනතාරි අරියසච්චාති තබ්බිතිමමු තතසු සෙදයසසු අභාවනො. වභුනනං සච්චානං බුජ්ඣනජායාති වචා තයිදං බුජ්ඣනං යසු සුදුණසු වසෙන ඉජ්ඣති, තසු සුදුණසු වසෙන දසෙසුං බොධි චුච්චතිති ආදී චුතනං. අපච්චසනිබ්බානාසාති

1. වහසෙසා—සබ්බජ්ඣ
 2. ම. මිගවජ්ඣ
 3. පකපනෙන—සබ්බජ්ඣ
 4. නලබ්බනාභි—සබ්බජ්ඣ
 5. ම. අච්චනනාය

අමතධාතුයා, උසසාහජනනසන්නි කමමට්ඨානෙ අභිරුචි උපාදනාය, විසභණමහොති ගුලස්ස වාණීජ¹සමඤ්ඤ කියමිඤ්චි දෙසෙ දෙසභාසාති කෙපි, උච්ඡ්රසො සමපාභපකෙකා චුණණාදීති මිස්සොනා පිණ්ඩිකතො ගුලො. අපිණ්ඩිකතො චාණිනං, පාකවිසෙ සෙන ඛණ්ඩඛණ්ඩසෙදිතො ඛණ්ඩා, මලාභාවං ආපනොතා සකානති, “සරතීති සති” “අනු අනු සරතීති අනුස්සති” “අනු අනු රූපා සතීතිපි අනුස්සති” දුට්ඨං හොතිති පයොජනවසෙන දුට්ඨං හොති. විනාසමප හංසනසන්නි පසාදතියවච්ඡුමිං පසාදුපාදනෙන භාවනාවිත්තස්ස පරිනොසනත්ථං විපස්සනසන්නි විපස්සනාසුඛත්ථං, උපචාරසමාධිනා හි විනෙන සමාහිතෙ විපස්සනාසුඛෙන ඉජ්ඣති. විනාසුප්පාදෙති භාවනාවසෙන පවතො විනතුප්පාදො, උපහඤ්ඤති පවිහඤ්ඤති පරිකුලනො ආරම්භස්ස. නතො එව උකකණ්ඨති, කමමට්ඨානං රිඤ්චති. නිරසනාදො හොති භාවනස්සාදස්ස අලබ්භනතො. පසීදති බුද්ධගුණානං පසාදතියතො, නථා ව කඤ්ඤාවෙතොබ්බාභාවෙනවි නීවරණො හොති. දමෙඤ්චාති නීවරණනිරුහරණෙන නිබ්බිසෙවනං කතො, එවං කමමට්ඨානනතරුහුසුඤ්ඤතෙන විත්තපරිදමනස්ස උපමං දස්සෙතොතො කථනති ආදිමාග. යො අසා—පෙ—²අනුස්සජීති කො අයං මම අබ්භනනතෙර සන්ධා අනුස්සරි, පජිග්ගණනහොතාති බාහිරකපරි කපටිතස්ස අනුස්සරකස්ස සබ්බසො අභාවදස්සනමෙනං. තෙනාහ: න අඤ්ඤො කොචීති. දිඤ්චාති පරිසෙසනනයෙන චුත්තප්පකාරං විත්තමෙව අනුස්සරීති දිඤ්චා, සබ්බං පෙනනාති එතං හදයවච්ඡුආදිප්ප හෙදං සබ්බමපි, ඉදඤ්ච රූපං සුඤ්චඤ්ච අරූපනාති ඉදං රූපන සභාවත්තා රූපං, පුරිමං අනංසභාවත්තා අරූපනාති සකෙට්ඨපතො රූපාරූපං වචන්තෙපඤ්චා. පඤ්චකකිකෙඤ්ච වචන්තෙපඤ්චාති යොජනා. සමහාවිඤ්ඤා³ති සමුට්ඨාපිකා කඤ්ඤාති සමුදයසමවස්ස නිගණ්ඨොති නිරුධ්ධතීම්භනං, අපපනාමාණෙති යථාරුධාය දෙසනාය නිගමන වාඤ්ච, එසෙවනණොති ඉමිනා යවායං නමපනෙතනාති ආදිනා අත්ථ නයො බුද්ධානුස්සතියං විභාවිතොති අතිදිස්සති. සවායං ⁴අතිදෙසො පයොජනවසෙන නවසුපි අනුස්සතිසු සාධාරණවසෙන චුත්තොපි ආනා පානසති ආදීසු නීසු විපස්සනත්ථාතෙව ඤානාති ඉමිනා අපවාදෙන නිවන්තීතොති නාසං එකපපයොජනනාව දට්ඨබ්බා. “ධමෙම අනුස්සති ධමමානුස්සති”ති සමාසපදවිභාගදස්සනමපි වචනත්ථදස්සනපකඤ්ඤ මෙවාති ආහ: අයං පනෙත්ථ වචනත්ථොති. ධමමං ආරබ්භාති හි ධමම ස්ස අනුස්සතියා විසයභාවදස්සනමෙනං. එසනයො සෙසෙසුපි. සීලං ආරබ්භාති අත්තනො පාරිසුද්ධිසීලං ආරබ්භ, වාගං ආරබ්භාති අත්තනො වාගගුණං ආරබ්භ, දෙවනා ආරබ්භාති එත්ථ දෙවනාගුණ සදිසනාය අත්තනො සද්ධා—සීල—සුභ—වාග—පඤ්ඤසු දෙවනාසමඤ්ඤ. භවති හි නංසදිසෙපි නබ්බොභාරො. යථා, නාති ඔසධානී, එසබ්බම දත්තොති ව. තෙනාහ: දෙවනා සකඤ්චානෙ යපෙතොති ආදිං. නත්ථ දෙවනා සකඤ්චානෙ යපෙතොති යථාරූපාය සද්ධාය සමනනාගනා

1. වාණීජ—කබ්ච්ච
 2. සී. —පෙ—මෙ
 3. සී. මු. අ. පභාසිකා
 4. සී. උසා සබ්බො

නා දෙවනා ඉතො චුතා නත් උපපන්නා. මඤ්චපි නථාරූපා සඤ්ඤා සංවිජ්ජති. යථා රූපෙන සීලෙන යථාරූපෙන සුනෙන යථාරූපෙන වාගෙන යථාරූපාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතා නා දෙවනා ඉතො චුතා නත් උපපන්නා. මඤ්චපි නථාරූපා පඤ්ඤා සංවිජ්ජති ඵලං දෙවනා සකඛිට්ඨානෙ යපෙඤ්ඤා, අසඤ්ඤාසපඤ්ඤාසනිමිත්තං නාම නත් උද්ධමං පටිභාගනිමිත්තං, ගුණාති ආරමමණ්ණකරණවසෙන උපගතා පචන්තා, “උපසමමති ඵඤ්ඤා දුක්ඛනති උපසමො” තිබ්බානං, “අච්චන්තමෙව ඵත් උපසමමති වද්ධන්තයනති අච්චන්තූපසමො” තිබ්බානමෙව. “බිණ්ණොති ඛෙපෙති කීලෙසෙති ඛණ්ණො” අරියමග්ගො, “තෙ ඵව උපසමෙතිති උපසමො” අරියමග්ගො ඵව. “ඛයො ව සො උපසමො වාති ඛුට්ඨපසමො” තනු වායං උපසමො ධමෙමා ඵවාති ධමමානුස්සතියා උපසමානුස්සති ඵකසඛනගොති. සච්චං ඵකසඛනගො ධමමභාවසාමඤ්ඤා අධිපෙපතෙ. යඛිතධමමතො පන අසඛිතධමෙමා සාතිසයො උලාරතමපඤ්ඤිතතම භාවතොති දීපෙඤ්ඤා විජුං නිගරිඤ්ඤා චුත්තං. ඉමමෙව හි විසෙසං සකාය භගවා ධමමානුස්සතිති වඤ්ඤාපි උපසමානුස්සතිං අවොච. අනුස්සරන්තස්ස සවිසෙසං සන්තපපඤ්ඤිතභාවෙන උපධියානතො. ඵවඤ්ඤා භව්වා ඉධ ඛුට්ඨප සමග්ගනණමපි සමච්චන්තති දුට්ඨබ්බං. යථෙව හි සමානෙපි ලොකුත්තර ධමමභාවෙ “යාවනා භික්ඛවෙ ධමමා සඛිතවා වා අසඛිතවා වා විරුගො තෙසං අග්ගමකඛායති”ති ආදිච්චන්තො මග්ගඵලධමමෙහි තිබ්බාන ධමෙමා සාතිසයො. ඵවං ඵලධමමතො මග්ගධමෙමා කීලෙසපභානෙන අච්චරියධමමභාවතො. තසමා අච්චන්තූපසමෙන සද්ධිං ඛුට්ඨපසමොපි ගතිතොති දුට්ඨබ්බං විපස්සනඤ්ඤානෙව ගොනතිති තසමා චුත්තනති ඵකන්තනිබ්බදායාති ආදිච්චන්තොති කෙපි, තං අනාරණං බුද්ධානුස්සති ආදීපුපි නථා දෙසනාය ආගන්තනා. යථා පන බුද්ධානුස්සති ආදීති කමමට්ඨානාති විපස්සනඤ්ඤාති ගොනති නාතිචිත්තසම්පභංසනඤ්ඤාතිපි ගොනති න ඵවමෙභාති, ඵවාති පන විපස්සනඤ්ඤානෙවාති නථා චුත්තං.

පඨමො වග්ගො.

“මච්ඡා පස්සති නාය, සයං වා මච්ඡා පස්සති, මච්ඡාදස්සනමත්තා මෙව වා නනති මච්ඡාදිට්ඨි” යං කිඤ්චි විපරිනදස්සනං, තෙනාහ: වාසට්ඨි විධායාති ආදිං. “මච්ඡාදිට්ඨි ඵකස්සාති මච්ඡාදිට්ඨිකො” තස්ස මච්ඡාදිට්ඨි භාසස “සමමා පස්සති නාය, සයං වා සමමා පස්සති, සමමාදස්සනමත්තා මෙව වා නනති” සමමාදිට්ඨි. පඤ්චවිධාසාති කමමස්සකතා-කාන-විපස්සනා-මග්ග-ඵලවසෙන පඤ්චවිධාය, තත් කානචිත්තූපපාද පරියාපනනං ඤ්ඤාණං කානසමමාදිට්ඨි. විපස්සනාඤ්ඤාණං විපස්සනා සමමාදිට්ඨි පඤ්චපු ඛණ්ණිපු නිවචන්ති ආදිනාපචතෙනා අනුපාසමනසි භාගේ, අතිච්චන්තිආදිනා පචතෙනා උපාසමනසිභාගේ, සාවනිසා මොක්ඛමනාති යාව මච්ඡන්තනියාමොක්ඛමනා, මච්ඡන්තනියා මොක්ඛමනනගො පන සාමඤ්ඤාඵලසුත්තවණ්ණනායං තත් ථිකාය ව චුත්තනගෙතෙව වෙදිතබ්බො. අසං නිවිධා සග්ගාවරණා වෙච ගොනි ති කමමපථපනතියා මහාසාවර්ජ්ඣාවතො චුත්තං. සග්ගාවරණාය¹

1. සග්ගාවරණං.—අබ්ච්ච

හොනනි යා මග්ගවිබක්ඛිනභාවෙ චතතබ්බමෙව නන්ති චුතතං: මග්ගා චරණා වෙති. සංඝනො ලොකොති ආදිනා දසවස්සුතා අනතග්ගාහි සාමිච්ඡාදිට්ඨි. මග්ගාචරණාවහොති විපරිතදස්සනනාවතො න සග්ගාවරණා, අකමමපථපතනිතොති අධිප්පායො. ඉදං පන විධානං පටිකක්ඛිපිඤාති විපරිතදස්සනඤ්ච න මග්ගාවරණඤ්චාති පිරුද්ධිමෙතං උද්ධමමභාවතො. තථා හි සති අප්පනිනාය එව සකකායදිට්ඨියා මග්ගාහි ගමෙත භවිතබ්බනති අධිප්පායෙන යථාචුතතවිධානං පටිකක්ඛිපිඤා. නසග්ගා චරණාති සග්ගප්පතනියා අවිබක්ඛිනතතං වදනෙනහි දිට්ඨියා සග්ගාවහනා පිනාම අනුඤ්ඤාතා හොතීති තං වාදං පටිකක්ඛිපනෙනන දිට්ඨි නාමසග්ගං උපනෙතුං සමන්ථා නාම නන්ති චුතතං. කසමා එකනත ගරුතර සාවච්ඡභාවතො. තෙනාහ: එකනතං නිරයසමිං යෙව නිමුඤ්ජ්ජා පෙතීති ආදිං. වට්ටං විද්ධංසෙති මග්ගසමමාදිට්ඨි කිලෙසවට්ටං කමම වට්ටඤ්ච විද්ධංසෙති, විපාකවට්ටං කානු ¹ විද්ධංසෙති නාම. එවං පන අතතනො කාරණෙන විද්ධසහභවං ² එලෙසමාදිට්ඨි පටිබාහතීති චුතතං අවසරදනතො. ඉවෙවනං කුසලනති අරහතතං පාපෙතුං සවෙ සකෙකාති එවමෙතං විපස්සනාය පටිසක්ඛිඅනාකඤ්ඤාතං කුසලං අනවච්ජං, සනතනවෙ දෙනති සොතාපතනිමග්ගස්ස පච්චයභුතා විපස්සනා සමමාදිට්ඨිකස්ස පුග්ගලස්ස සතත භවෙ දෙනි, එවමග්ගනති පඤ්චවිධවෙ සමමාදිට්ඨිං සකිය චුතතං තෙනාහ: ලොකියලොකුතතර සමමාදිට්ඨි කපිතාති. ඉමසමිං පනපෙඨනි³ නාහං හිකධවෙ අඤ්ඤං එකධමමවෙපි සමනුපස්සාමිති⁴ ආදිනා| චුතතෙසු ගතිමග්ගසඛ්ඛාතෙ අපෙඨ, සුගතීං සග්ගං ලොකං උපපච්ජනතීති චුතතතතා ලොකිකා භවතිපථාදිකාව වෙදි තබ්බාති චුතතං. සථාදිට්ඨිති අත්ඛ්ඛාපනිච්ඡායං යථාසද්දෙ, තෙන උතතරපදත්ථපධානො සමාසොති ආහ: සා සා දිට්ඨි⁵ති නස්සා නස්සා අනුරූපනති⁶ තං තං දිට්ඨි අනුරූපනති අපෙඨ, සමග්ගනති අනවසෙසං, තෙනාහ: පරිපුණ්ණනති. සමාදිග්ගනති ආදිමඤ්ඤාපරියොසානෙසු සමං එකසදිසං කන්ථා ආදිනතං ගහිතං අනිය්සට්ඨං, නදෙනනති යදෙනං යඤ්ඤවච කායංගමමනති ආදිනා චුතතං තදෙනං කායකමමං, සථාදිට්ඨිසං ඕනායාසගමමනති. යා පන දිට්ඨි නන්ති තතො නිදනං පාපනති ආදිනා පවතතා භස්සං දිට්ඨියං ඕනායාසං ඕනමතතස්ස අනිය්සට්ඨස්ස තංදිට්ඨි ඤස්ස කායංගමමං, දිට්ඨිසහජ්ජනං ⁵ කාසකමමනති තස්ස යථාදිට්ඨිකස්ස පරෙසං ගත්ථමුද්දාදිනා විඤ්ඤාපනකාලෙ තාය දිට්ඨියා සහජාතං කායකමමං, න වෙත්ථ වචිකමමසඛකා උප්පාදෙනතබ්බා පාණ්ණානාදිනං යෙව අධිපෙපනතතා. දිට්ඨානුලොමිකං ⁶ කාසකමමනති යථා පරෙසං පාකට්ටං හොති එවං දිට්ඨියා අනුලොමිකං කන්ථා පවතනිතං කායකමමං, තෙනාහ: ආදිනතං ගහිතං පරාමට්ඨනති. තන්ථාති ආදි සු විඤ්ඤාදයමෙව. එසෙවනයොති ඉමිනා යථාචුතතාය දිට්ඨියා ඕන වචිකමමං දිට්ඨිසහජාතං වචිකමමං දිට්ඨානුලොමිකං වචිකමමනති තිවිධං හොතීති එවමාදි අතිදිස්සති. මච්ඡාදිට්ඨිකස්සාති කමමපථ

1. බාණුං—සබ්බජ්ඣ 4. සී. මු. අ. තසසා අනුරූප.
 2. භාවං—සබ්බජ්ඣ 5. සී. මු. අ. ජාන
 3. සී. මු. අ. යා අයං දිට්ඨි 6. සී. මු. අ. ලොමික

පපතනාය මිච්ඡාදිට්ඨියා මිච්ඡාදිට්ඨියා සසා, යාය කායවි මිච්ඡාදිට්ඨියා මිච්ඡාදිට්ඨිකසසා සතොති අපරෙ. දිට්ඨිසහන්තාති යථාච්චතනාය දිට්ඨියා සහ ඡනා වෙනතා, එසානතො සෙසපදෙසුපි. පඤ්ඤාති ඉදං නාම කරෙය්‍යනති තණ්හාපඤ්ඤා, වෙනතා: පඤ්ඤානං චසෙතාති යථා ච්චතනදිට්ඨිගතතිසසිතවෙනසිකතිකාමනානං වසෙන, විතනට්ඨපනාති විතනසසා පඤ්ඤානා, එසසාදෙසොති වෙනතාදිට්ඨිතණ්හාදිවිතිමුත්තා එසසාදිට්ඨමා, යසමා දිට්ඨි පාපිනා තසමා තසසා පුග්ගලසසා සබ්බෙනෙ ධම්මා අතිට්ඨාය—පෙ—සංවතනනතිති යොජනා. පුජිමසෙසමාති තිතනකපදෙසෙව, තිතනකං කමුභනති ව උභයං ඉධ අතිට්ඨපරි යායං දට්ඨබ්බං “පච්ඡා තෙනවුකං: හවිසසාති”ති ආදිසු විය. අමොසනති අමොස අයං, නමෙව පුජනති තමෙව පුබ්බෙ ලඤ්ඤාපරිසිඤ්ඤානදනාදි පුජං, නිමෙසරෙති පවිසිංසු, අසානසනතිවාසෙතාති අමුරුතිබ්බ මුලසංසගෙන, නං පන පවිකතිපිට්ඨා—පෙ—ච්චතනනති සබ්බාපි මිච්ඡාදිට්ඨි එකතනසාවඡ්ඡතනා අතිට්ඨාය දුකබාය සංවතනතිති අධිපපායෙන ච්චතනං. අනිගනරසුතෙතති දසමසුතෙන, ඤොජෙට්ඨා වෙදිනබ්බානිති නවමසුතෙන විය යොජෙට්ඨා වෙදිනබ්බාති, විතනඡ පනාව පඤ්ඤාති එඤ්ඤා පඤ්ඤා වාති වතනබ්බං.

දුතිසො වගොනා.

3. 1. 2. 3.

තතියසසා පඨමෙ අභාචාව දිට්ඨිකොති අතිවොදිභාවෙසු ධම්මෙසු තිවොති ආදිනා උපපනනදිට්ඨිකො, තෙනාහ: තාය එව මිච්ඡාදිට්ඨියා විපරිතදසසතොති. සද්ධම්මාති එඤ්ඤා “සතොතා පසඤ්ඤා සුඤ්ඤා ධම්මො යො මත්‍රසසාධම්මොතිච්චි ච්චවති, නතො හි මිච්ඡාදිට්ඨිකො පරං උට්ඨාපෙය්‍ය න අරියධම්මතො තෙනාහ: දසකුසලකම්මපථතොති. එවරුපාති ඉමිනා පාචිකපුතනාදිතො සභගණනාති. සබ්බඤ්ඤාමොති සතොතාති සබ්බඤ්ඤාහාහි බොධිසතොතා, ආදිසදෙදන පුරිතපාරමිකා පච්චෙකබොධිසතොතා එකච්චෙ සාවකබොධිසතොතා ව සභගණනති. පරමාති මහාසාවඡ්ඡභාවෙන පරමා, උකකංසගනාති අඤ්ඤා. තෙසගනති ආනතනරියකම්මානං, පඤ්ඤාදෙති විපාකවසෙන පරියො සානං, වට්ඨසා මුලං. 1 නතො නං සමභිතිපුග්ගලො වට්ඨසා බාණ්ණති ච්චවති. තෙනාහ: තායාති ආදිං. තඤ්ඤෙ ගාහං න විසසජෙති තසස පුනපි තබ්බාවාවහතනා ච්චතනා: භවතො උට්ඨානං නඤ්ඤා. න පන සබ්බසො උට්ඨානසසා අභාවතො යාදිසෙ හි පච්චයෙ පටිච්ච අයං නං දසසනං ඔකකතොතො පුන කදුචි තපච්චපකෙඛ පච්චයෙ පටිච්ච තතො සිසුකතිපනමසසා න ගොතිති නවතනබ්බං. අකුසලං හි නාමෙ නං අබලං දුබ්බලං, න කුසලං විය මහාබලං. අඤ්ඤාචා සම්මතනතියාමො විය මිච්ඡතනතියාමොපි අච්චනතිකො සියා. න ව මිච්ඡතනතියාමො

1. සි. එසසව
 2. සි. මු. අ. නිසෙවරෙ
 3. සි. මු. අ. ච්චට්ඨා
 4. ම. කම්මපථතො
 5. එඤ්ඤානාදිසසා

බිපං මඤ්ඤාති මනුස්සා පතිඤ්ඤා ව්‍යසනප්‍රපානිඤ්ඤා මධ්‍යමං කුමි
නං විස, නොනාහ: මහාජනස්සාති ආදිං.

5. . .

පඤ්චමාදීසු බාහිරකාශාසනනාහි අවිසේසන චිත්තං. නස්ස
සබ්බස්සපි අතිශාසාති නත්තා සඤ්චපටිඤ්ඤාස්සපි අසබ්බඤ්ඤාභාවනො,
නොනාහ: නඤ්චීති ආදිං. ගණොති සාවගගණො, නාමානාමාසාති
ආවර්ගෙන චිත්තාකාරනාය සමුද්ධිභාවත්ථං, ජබ්බසනනාහි බහු
අනෙකෙ සත්තෙ, සමාදායමෙව අකුසලං පාඤ්ඤානිති; නොසං සබ්බසං
එකඤ්ඤං සමාදායනෙපි නොසං අකුසලෙන සමකමෙව අකුසලං
පාපුණාති එකඤ්ඤං බහුනං සමාදායනෙපි නථා උස්සාගනස්ස බලව
භාවනො. විසුං විසුං සමාදායනෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථි. යථා හි ධම්ම
වර්ගායං සමාදායමෙවති වත්තබ්බා කල්‍යාණමිත්තනා, එවං අධම්මවර්ගා
යං අකල්‍යාණමිත්තනාහි. සුචස්ස අකම්මානෙහි එකත්තනො නියසා
නිකභාවෙන අකම්මානො, සඤ්චා ඛි සබ්බඤ්ඤා නොනිති අසබ්බඤ්ඤා
නො නියසානිතභාවෙන කප්ඵො අසකකුණේයත්තා, ධම්මො ච
සවකම්මානො සමමාසමුද්ධිප්පවෙදිත්තනා, ගණො ච සුප්පටිපනොනා
සඤ්චා සුචිතිත්තනා. සමාදායනො හීතිආදී සුප්පටිපනතියා නිදස්සනං
දට්ඨබ්බං. පමාණං ඡනිතබ්බනාහි අයං එත්තකෙන යාපෙති, ඉමිස්ස
එත්තකං දතුං යුත්තනනා එවං පමාණං ජාතිතබ්බං. අතිරෙක—පප—
නිබ්බානසමපනාති වා නත්ථි. දුරකම්මත්තනා ධම්මස්ස. නස්සාති
පටිග්ගාගස්ස. අපටිප්පටිපද නාම නත්ථි දුරකම්මානෙ ධම්මවිතයෙති
අධිප්පායො. දුස්සකස්ස මසො නාම උලාරඋලාරනාගෙදො අඤ්ඤා
සයො, දෙයධම්මස්ස පන ජොකබහුභාව දෙසාධම්මස්ස මසො
නාම, අනනනො ජාමොති යාපනපමාණං, යදි හීතිආදී කථනාහි
ආදිනා සබ්බපනො චිත්තස්ස අත්ථස්ස විවරණං. අනුප්පනනස්සාති
අනුප්පනො අස්ස පුග්ගලස්ස, වකුඤ්ඤා නොනොනිති මහාජනස්ස
වකුඤ්ඤා විස හොති, සාසනං විරට්ඨිතිකං කණ්ඨිති අනුප්පනලාභුප්පා
දනෙන මහාජනස්ස පසාදුප්පාදනෙන ච විරට්ඨිතිකං කණ්ඨිති, කුචුමිබ්
ඊසට්ඨිතාපෙති කුචුමිබ්බරියමසනනිසමිච්චිතාපෙති, හුඤ්ඤානස්සාසාති
නස්මිං යෙව ගෙහෙ නිසීදිකා භුඤ්ඤානත්ථය, ගහෙකා ගමනස්සාසාති
ගෙහනො බ්හි ගහෙකා ගමනත්ථය, ධුර්ගනනාහිති නිව්චනනනාති, බුදු
පට්ඨාකනනි වෙය්‍යාවච්චාකරං, විමංසිකාහි යථා උද්දිස්ස නනං න හො
ති එවං විමංසිකා, මහාජනො අපටිපෙච්චා හට්ඨො මඤ්ඤාහිති මහා
ජනො සයං අපටිපෙච්චා හට්ඨො මඤ්ඤාහි දිට්ඨානුගතිං ආපච්ඡනෙන.
මහාජනස්සාති බහුජනස්ස, අවනට්ඨිකාහි විජාරිකං කණ්ඨා, පඤ්ච
නාප¹නප්පනං වතුසු පස්සෙසු අග්ගිසත්තාපස්ස උපරි සුරියසත්තාපස්ස
ච නප්පනං, නඤ්ච ඛො හිමගකාලෙ, ඡනනප්පපානපබ්බතසිබ්බරනො
පනනං මරුප්පපානපනනං, පුබ්බිකාදීසු ආදිවොභිමුඛාවට
නං ආදිවොභිමුඛවත්තනං, අසමිති සවකම්මානො ධම්මවිතයෙ

1. ම. පඤ්චානප.

කුසිතොපි, සාමයුක්තනි නපවරණං, දුපපනමධිනනි මිව්චාවරිතං සංකිලිධං, නිරසාසුපකධිනිනි නිරයදුකධිය නං නාසිති, මුත්තපස කාරෙති පසුවනාපනපනාදිනෙ වුත්තපසකාරෙ, එවනනි වුත්තපස කාරය විත්තපසසාදවනසුපපටිපනනියා, නෙන සමණධම්මකරණ සුබසුචි සභිගණනාති. නමඛා¹නිපානෙති ඉමසමිං යෙව අඛිතුත්තර තිකායෙ වකඛමානං නවකතිපානං සකියායා. නම සුගහලාති සත්තකඛනතුපරමකොලංකොලාදයො නව පුගහලා, සබ්බසාති ඉම සමිං සුත්තෙ වුත්තාවසිට්ඨෙසු සබ්බෙසු සුත්තෙසු.

නමිතො වගො.

4. 1.

වතුන්ස පස්මෙ සසුන්ග²හුනාති උපලකනණගුනා, පසුව දසසොජනාවටටකක කාති පසුවදසසොජනකක කිපරිකෙතපා, සමා වාති ව සද්දෙන කදවබරුකනාදිනං කපටධාසිභාවං විස යොජන සතුබ්බධාදිභාවං සමුච්චිතොති. න පන ජලේයා ජලේදීපසා විස තෙහි අපරගොයානාදිනං සසුන්ගභාවං. මමණණගනනි රමණිය භාවං, සෙසපදෙසුති වනරමණෙයනාදිපදෙසු, "උගහනං කුලං උසසිතභාවො ඵහසාති උසාකුලං," "විගහං අපගහං කුලං ඵහසාති විකුලනනි" ආහ: උත්තවධානං තිත්තධානනනි ව. නජ්ජිනාවටටවජපිට්ඨෙගමාති කුජ්ජකකුලිසකමච්ඡසඛසාන පිට්ඨෙනෙව.

2. . . .

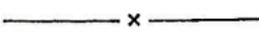
දුතියාදීසු වත්තාරෙ අපායා අසුන්ග මනුසෙසගිති අධිපෙපනා. න දෙවා අසුන්ග³ මනුසෙසගිති හිනාය ජාතියා අධිපෙපනනා. (උපා දය) උපාදයාපි මජ්ඣිමදෙසො ලබනති, යජ්ඣ ගති හිකඛු ෨ හිකඛු තිනං උපාසකානං උපාසිකානං අසුන්ගසමපි කමමවාදිත්ථියාවාදිවිසුන්ගජාතියා නං. සො පතිරුපදෙසව්‍යාසොති වුවවති. තෙනාහ: සකලොපි ගිති ආදිං. එලො⁴ති දෙසො, තෙනාහ: තිදෙසුසමුඛාති අත්ථොති. නථාගහසා ගුණෙ ජාතිකා වකඛනාපි දසසනං දසසනමෙව, අජාතිකා පන දසසනං තිරච්ඡානගතනමපි ගොති යෙවති ආහ: සෙ නථාගහසා ගුණෙ ජාතිකාති ආදිං. පකාසෙකා⁵ කමිනනනි සව්චාති පකාසෙකා කපිතං, සුත්තං ධම්මානං අසමෙව්‍යො ධාරණනනි ආහ: ධාරණනනි න සමමුසනනි⁶ති. අත්ථානත්ථං උපපටිකකනනිති අයං ඉමිසා පාලියා අත්ථො අයං න අත්ථොති අත්ථානත්ථං උපපටිකකනනි, අනත්

1. සි. මු. අ. නව. [] උචණං—සබ්බත්.
 2. සි. මු. අ. පසුන්ග 4. සි. මු. අ. එළා.
 3. දෙම—සබ්බත්. 5. සි. මු. අ. පකාසෙකාපකාසෙකා.
 6. සි. මු. අ. පමුසසනනි.

පරිහාරෙන හි අත්භගනණං, යථා අධමමපරිවර්ජනෙන ධමමපටිපත්ති. අනුලොමපටිපදනති නිබ්බානස්ස අනුලොමිකං පටිපදං, සංවෙගජනනොසු භාරණෙසු නි සංවෙගජනනොසු ජාතිආදීසු භාරණෙසු, සංවෙජනියෙසු යානෙසු සහොත්තප්පං ඤාණං සංවෙගො, උපාසෙතාති යෙන උපායෙන වට්ඨුපවේජ්ඣෙ තෙන උපායෙන, පබානා 1 ටිප්පං භගවෙනති සමමපට්ඨානසංඛාතං විරියං කුරුන්ති උපාදෙහති, “වචස්සජීයනති විස්සජීයනති එත්ථ සංඛාරාති වට්ඨස්සගෙන.” අසංඛතා ධාතුති ආහ: වචස්සගො වුවවති නිබ්බානහති. උත්තමනනාගනති උත්තමානං පඤ්චනනං භොජනානං, උත්තමරසාගනති උත්තමානං රසානං, උඤ්ජාමාරෙතාති උඤ්ජාමාරෙතාය, කස්සචි අපරිභගහුතස්ස කිඤ්චි අයාචිත්වා ගහණං උඤ්ජාමාරෙත, එත්ථ මාතිආදිනා අනනාදීනං අග්ගභාවො නාම මනාප පරමො ඉච්ඡිතකම්ඤ්ජාගො, න තෙසං ලාභිතාමත්තනති දසෙස්සති. පටිලන්තනති දෙනති පඤ්ඤිතභාවෙන, හතනස්ස එකපානිති එකපාති පුරං හතනා, ඉදං කිං නාමාති ඉදං අත්තග්ගරසග්ගං නාම ගොති න ගොතිති පුට්ඨති. උඤ්ජන භවාවාහනෙතාති මිස්සකභතෙත්තන ආපෙගෙනති යාපනසීසෙන යාපනගෙහුං හතනං වදති. උපාදුස අග්ගරසං නාමාති හං හං උපාදුසුපාදුස අත්තග්ගරසග්ගං දට්ඨිබ්බනති දසෙස්සති. වක්ඛමතනිආභාරෙනො හි වාතුමමභාරජ්ජානානං ආභාරෙ අග්ගොති එවං යාව පරතිමමිහවසවනතිදෙවො තෙනනිබ්බා. අත්ථපසො නාම වත්තාදි සාමඤ්ඤඵලාති අරියමග්ගානං ඵලභුතො රසොති භවො, ධමමරසො නාම වත්තාගෙ මග්ගො සාමඤ්ඤඵලස්ස හෙතුභුතො රසොති භවො, ඕවුතනිරසො නාම අමනානිබ්බානං සබ්බසංඛාරසමථොති භවො.

වතුඤ්ඤා වගෙහො.

ජමබුද්ධපපෙසොලො නිට්ඨිතො.

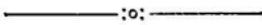


අද්ධමිදනති සක්ඛිවසෙන පාලියං රස්සං භවො වුත්තං, මකාරෙ පදසක්ඛිකරොති ආහ: අද්ධා ඉදනති. එඤ්ඤා ඵසාති එකංසො හෙතු ඵස ලාභානං, පාපකං නාමාති අප්පකමපි පාපං නාම බ්බතනං එකංසෙන න කුරෙති, නඨ්ඨස්සාති නඨ්ඨස්සමො පටිපර්ජමානස්ස අස්ස, ආරඤ්ඤාහතනං—පෙ—තෙච්චිරිකතනනති ඉමෙසං ධුතධමමානං ගහණෙනෙව ඉහරෙසමපි හංසභාගානං ගතිතභාවො දට්ඨිබ්බො. ට්ඨාචරප්පත්තභාවොති සාසනෙ ටීරභාවපත්ති ථෙරභාවො, ආභස්සස්ස සමපනතිති “අඤ්ඤා මෙ ආභපොසා කරණියොති” එවං වුත්තස්ස ආභස්සස්ස සමපනති, “කොලපුත්තීති කොලපුත්තීයනති” ආහ: කුලපුත්තභාවොති. සමපනනරූපනාති උපට්ඨිසමපද, වචනක්ඛිසාසාති වචනප්පයොගස්ස මුදුරභාවො මඤ්ජස්සරතා, තෙනස්ස ලාභා

1. සී. මු. අ. පධාන. 2. සී. මු. අ. අථ.

උපපජ්ජනනී ඉදං න ලාභුපාදනුපායදස්සනපරං, අඵ ඛො ඵචං සමමා පටිපජ්ජමානස්ස අනිච්ඡන්තස්සෙව ලාභො උපපජ්ජනීති ලාභස්ස අබ්බභිචාරගෙයුදස්සනපරං දට්ඨබ්බං. යථාහ: ආකුඤ්ඤියස වෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු ලාභී අස්සං විචරපිණ්ඩානානෙසනාසනාහිලානපපච්චය ගෙසජ්ජපරිකාරානනනී, සීලෙසෙවචස්ස පරිපුරුණාරීති.

සොලසපසාදකරධර්ම නිට්ඨනා.



ඉදමපි සුත්තනනනී එත්ථ පිසදෙද, හෙට්ඨං උත්තවුලච්ඡරුසඛිකාන සුත්තං සමපිණ්ඩෙති. වුලච්ඡරුසඛිකානසුත්තෙත අප්පනං අප්පනතාය මෙත්තාය නාච මහනොා විපාකො දසසිනො. කිමෙඛ පන ඉමිස්සා අප්පනාප්පනාය මෙත්තායාති දස්සෙදුං අප්පනාප්පනාය ගීති ආදී මාහ. විපාකකථා සෙව නිජ්ජිති විපාකො නාථායෙව නත්ථි, අයමෙව වා පායො. ගණනානුපුබ්බනාති ගණනානුපුබ්බනාය, “පඨමං උප්පනනනනීපි. පඨමං.” පඨමං සමාපජ්ජනීති ඉදං පන න එකනන ලකඛණං. විණ්ණවපිභාවො හි අට්ඨසමාපනනීලාභී ආදීනො පට්ඨාය මත්ථකං පාපෙනොපි සමාපජ්ජදුං සතෙකාති. මත්ථකනො පට්ඨාය ආදීං පාපෙතනොපි අනන්තරනන්ත ඛික්ඛතනොපි සමාපජ්ජදුං සතෙකාති එච. පුබ්බුප්පනනීයෙතෙත පන පඨමං නාම හොති. විභවෙතති ක්කිනවිභවෙත, විපස්සනං කසිරමානං ලකඛණුපතිඤ්ඤානකිච්චං මග්ගෙන සිඤ්ඤති නගනසමෙමානවිඤ්ඤංසනනො. අපි ච විපස්සනාය ලකඛණුපතිඤ්ඤානං මග්ගෙන උප්පනනන සිඤ්ඤති, ඉහරථා පරි චත්තනනො. නසමා මග්ගො ලකඛණුපතිඤ්ඤානං, න අතිච්චාදී ලකඛණානං ආරමමණකරණනො. යථා ඵලං නිබ්බානස්ස අසඛිතලකඛ නං. ආරමමණකරණවසෙන උපතිඤ්ඤායති ඵචං මග්ගොපි, ඵචමපිස්ස ලකඛණුපතිඤ්ඤානනං වෙදිනබ්බං. චත්තබ්බමෙව නත්ථි අරිත්තඤ්ඤාන නාය, වෙසවිසෙසං අරිත්තඤ්ඤානා ඵචාති අත්ථො. හිතඵරණනනී සත්තෙසු හිතානුරුපං ක්කිනස්ස ඵරිත්තා පචත්තනං, “වෙතො පටි පකඛනො විමුච්චති ඵතායාති වෙහනාච්චුතනී,” අප්පනාප්පනා මෙත්තා. තෙනාහ: ඉධාති ආදීං. එසෙව නගොති ඉමිකා කරුණාදී නමපි අප්පනාප්පනනං අතිදීස්සති. චචචං හොනනී කමමච්චනාවනො, චචචපාද හොනනීති විපාකච්චවස්ස කාරණං හොනනී, අජ්ඣනහ පදිකමමවසෙතාති අත්තනො කෙසාදීසු පරිනමමකරණවසෙන, අසාරසමිධෙති අට්ඨාරසප්පතෙදෙ, කාසෙති රුපකායෙ, රුප කායෙයාති 2 ඉධ අඛිතප්පච්චඛිතානං කෙසාදීනඤ්ච ධමමානං සමුග්ගෙත හත්ථිකායරථකායාදගො විස කායොති අභිප්පෙතො. සමුග්ගවිසයනාය චස්ස කායසද්දස්ස සමුදයුපාදනනාය ච අසුභාකාරස්ස කායෙති ඵකචචනං. නථා ආරමමණාදිවිභාගෙන අත්තෙතෙදභිත්තමපි විත්තං විත්තභාවසාමඤ්ඤඤන ඵකඤ්ඤං ගගෙත්වා විත්තෙති. එස චචනං.

1. සි. මු. අ. කථා, 2. කාසොථි-සබ්බත්ථ

කතං. ආර්යානුපයස්සිති ඉමස්ස අත්ථං දස්සෙත්තං. නමෙව භාගං පඤ්ඤාය අනුපයස්ස නෙතාති ආග: නමෙව භාගනති ව අවධාරණෙන වෙදනාදි අනුපයස්සනං නිවතෙතති. තෙන ව පුත භාගයග්ගනණස්ස පයොජනං සුචිතනති දට්ඨබ්බං. කායෙති ව වජ්ඣපි 1 පුත භාගානුපයස්සිති දුතියං 2 භාගග්ගනණං අසමමිස්සනො වචන්ථානසනචිතිබ්බොගාදිදස්සනත්ථං කතං. තෙන වෙදනාදයොපි ඵත්ථ සිතා ඵත්ථ පටිබ්බාති භාගවෙදනාදිඅනුපයස්සනපසසමෙහිති ආපනෙන න භාගෙ වෙදනානුපයස්සි චිත්තානුපයස්සි ධම්මානුපයස්සි වා, අථ බො භාගානුපයස්සි සෙවති භාගසංකිංචාවච්ඡුසමිං කාගානුපයස්සනාභාරස්සෙව දස්සනෙන අසමමිස්සනො වචන්ථානං දස්සිතං හොති. නථා න භාගෙ අභිනපච්චව ඛනචිතිමුත්තඵකධම්මානුපයස්සි, නාපි කෙසලොමාදිචිතිමුත්ත ඉත්ථපුරිසානුපයස්සි, යොපි වෙත්ථ කෙසලොමාදිනො භුත්තපාදායසමුත්ත සංකිංචො භාගො, නත්ථපි න භුත්තපාදායචිතිමුත්තඵකධම්මානුපයස්සි, අථ බො රථසමාරාත්තනුපයස්සනො විය අභිනපච්චව ඛනසමුත්තානුපයස්සි නගරවයචානුපයස්සනො විය කෙසලොමාදිසමුත්තානුපයස්සි, කදලිකකිකි පනතච්චිට්ඨිතිබ්බුල්ලොකො 3 ඊතනමුට්ඨිචිතිවෙඨකො විය ව භුත්තපාදාය සමුත්තානුපයස්සි සෙවති නානපථාභාරනො සමුත්තවසෙතෙව භාගසංකිංචා සස වජ්ඣනො දස්සනෙන සනචිතිබ්බොගො දස්සිතො යොති, නගෙත්ථ යථාචුත්තසමුත්තචිතිමුත්තො භාගො වා ඉත්ථ වා පුරිසො වා අඤ්ඤා වා නොපි ධම්මො දිස්සති, යථාචුත්තධම්මසමුත්තමත්තෙයෙව පන නථා නථා සත්තා මිච්ඡාතිතිවෙසං කුරෙතති. අධාරසමිඨෙ ධාරිති අධාරසමිධා, සතිපට්ඨානනාචක්ඛස්සාති සතිපට්ඨානනාවනං භාවෙනස්ස, “නිසු භවෙසු කිලෙසෙ ආනපෙතිති ආනාපො” චිරියස්ස නං නාමං. යදිපි හි කිලෙසානං පභානං ආනාපනනති නං සමමාදිට්ඨි ආදිනමපි අත්ථව, ආනපසද්දෙ විය පන ආනාපසද්දෙපි චිරියෙ ඵව තිරිලෙභො. අථවා පටිපක්ඛප්පනානෙ සමපසුත්තධම්මානං අබ්භුස්සාග්ගන වසෙන පවත්තමානස්ස චිරියස්ස සාතිසයං නද්දනාපනනති චිරියමෙව නථා චුච්චති න අඤ්ඤධම්මා. කසමා ආනාපොති චිරියස්ස නාමං. “සො අස්ස අත්ථිති ආනාපි” අයං ව ඊතාගෙ පසංසාය අතිසයස්ස වා දිපනොති ආනාපිග්ගනණෙන සමමප්පධානසමඛිතිනං දස්සෙති, තෙනෙ වාග: ආනාපිති-පෙ-චිරිණෙන චිරියවාති. සමප්පනොති සමප්පඤ්ඤසංකිංචෙනෙ කුරුණෙන සමිත්තාගතො, තෙනාග: අධාරසමිඨෙත-පෙ-සමමා පජනනොති. අයං පනෙත්ථ වචනත්ථො: “සමමා සමත්තනො සාමඤ්ඤ පජනනො සමප්පනො” අසමමිස්සනො වචන්ථානෙ අඤ්ඤ ධම්මානුපයස්සිනාභාවෙන සමමා අච්චරිතං සංකිංකාරපජනනෙන සමත්තනො උපරාඋපරි විසෙසාවග්ගාවෙන පවත්තියා සමමා පජනනොති අත්ථො, භාගො ව ඉධ ලුල්ලනප්පලුල්ලනවෙඨන ලොකොති අධිපෙපනොති ආග: නසමිං යෙව කාගසංකිංචෙන ලොකොති. පඤ්ඤකාම ලුණිතං 4 නණනනති රූපාදීසු පඤ්ඤසු කාමලුණෙසු පවත්තමානං නණනං, යසමා පනෙත්ථ අභිඤ්ඤාගගණෙන කාමච්ඡන්දෙ දෙමනස්සයා

1. කායෙති හි වජ්ඣ-සංකිතං. 2. භුත්තො-සංකිතං. 3. භුත්තො-සංකිතං. 4. සි. මු. අ. ලුණිතං.

හතෙත ව්‍යාපාදෙ සසීගතං ගච්ඡති, නසමා නිවරණපරිසාපනිනාලව
 ධම්මවයදස්සනෙන නිවරණප්පහානං වුත්තාං හොතිති වෙදිනබ්බං.
 විසෙසෙන වෙස් අභිඤ්ඤාවිතයෙන කායසම්පතතිමුලසාස්ස අනුරෙ
 ධස්ස, දෙමනස්සවිතයෙන කායවිපතතිමුලකස්ස විරෙධස්ස, අභිඤ්ඤා
 විතයෙන ව ඤායෙ අභිරතියා, දෙමනස්ස විතයෙන කායභාවනාය
 අනභිරතියා, අභිඤ්ඤාවිතයෙන ඤායෙ අභුතානං සුභසුඛනාවාදිනං
 පකෙට්ඨස්ස, දෙමනස්සවිතයෙන ඤායෙ භුතානං අසුභාසුඛනාවා
 දිනං අපකයනස්ස ව පහානං වුත්තං, හෙන යොගාවචරස්ස
 යොගානුභාවො යොගසමන්තා ව දිපිතා හොති. යොගානුභාවො හි
 එස යදිදං අනුරෙධිරෙධවිප්පමුත්තො අරතීරතීසහො, අභුතපකෙට්
 පභුතාපකයනවිරහිතො ව හොති, අනුරෙධවිරෙධවිප්පමුත්තො වෙස
 අරතීරතීසහො අභුතං අපකම්පත්තො භුතස්ස අභපත්තො. 1
 යොගසමන්තො හොතීති. සුදධරූපසමමසතමෙව ඤාපිනනාටි කොට්ඨං
 කායානුපස්සනාභාවතො වුත්තං. සුඛාදිහෙදසු වෙදනාසුභි සුඛ
 දුකඛඅදුකඛමසුඛසාමිසනීරුමිසනෙදසු වෙදනාසු, නස් “සුඛයතීති
 සුඛා” සම්පුත්තධම්මෙ කායස්ස ලඛ්ඛස්සාදෙ ඤාතීති අත්ථා.
 “සුච්ඡි වා බාදති, බණ්ඨි වා කාසිඤ්ඤා වෙනසිඤ්ඤා ආබාධනාති සුඛා”
 “සුකරං ඔඤ්ඤාදනං එතීස්සාති වා සුඛා,” “දුකඛයතීති දුකඛා”
 සම්පුත්තධම්මෙ කායස්ස පිලෙති විබ්බතීති අත්ථා. “දුච්ඡි වා බාදති
 බණ්ඨි වා කාසිඤ්ඤා වෙනසිඤ්ඤා සාහනාති දුකඛා,” “දුකකරං ඔඤ්ඤා
 දනං එතීස්සාති වා දුකඛා,” දුකඛසුඛප්පටිකෙට්ඨපෙන අදුකඛමසුඛාති
 උපෙකඛා වුත්තා. “වෙදයති ආරම්මණරසං අනුභවතීති වෙදනා”
 වෙදිසමානොති අනුභවමානො, සුඛං වෙදනං වෙදයාමිති පජා
 නාතිති කාසිඤ්ඤා වා වෙනසිඤ්ඤා වා සුඛං වෙදනං වෙදිසමානො
 අභං සුඛං වෙදනං වෙදයාමිති පජනාතිති අත්ථා, නස් කාමං
 උත්තානසෙසයකාපි දුරකා ඵස්සද්විවනාදිකාලෙ සුඛං වෙදනං වෙදිස
 මානා සුඛං වෙදනං වෙදයාමාති පජනනාති, න පනෙනා ඵවරූපං
 පජනනං සංඛාය වුත්තං, ඵවරූපං හි ජනනං සත්භුපලද්ධිං න ජහති
 අත්තසස්සද්ධං න උග්ගාපටිති කම්මට්ඨානං වා සතිපට්ඨානභාවනා වා
 න හොති. ඉමස්ස පා භික්ඛුතො ජානනං සත්භුපලද්ධිං ජහති, අත්ත
 සස්සද්ධං උග්ගාපටිති කම්මට්ඨානස්සව භතිපට්ඨානභාවනා ව හොති.
 ඉදං හි කො වෙදයති, කස්ස වෙදනා? කිංකරණං වෙදනාති එවං
 සම්පජනනාස්ස 2 වෙදිසනං සංඛාය වුත්තං. නස් කො වෙදයතීති
 න කොපි සත්තො වා පුත්තලො වා වෙදයති. කස්ස වෙදනාති න
 කස්සවි සාතස්ස වා පුග්ගලස්ස වා වෙදනා. කිං කාරණං වෙදනාති
 වජ්ඣආරම්මණං ව පනස්ස වෙදනාති, 3 නසමා එස එවං පජනාති: නං නං
 සුඛාදිනං වජ්ඣභුතං රූපාදිං ආරම්මණං කඤ්ඤා වෙදනාව වෙදයති,
 නං පන වෙදනාය පවත්තිං උපාදය අභං 4 වෙදයාමිති වොභාරමත්තං
 කොතීති. එවං සුඛාදිනං වජ්ඣභුතං රූපාදිං ආරම්මණං කඤ්ඤා වෙද
 නාව වෙදයතීති සලලකෙට්ඨොනො එස සුඛං වෙදනං වෙදයාමිති

1. දී. අ. අනුපකයනො
 2. දී. අ. සම්පජන.
 3. දී. අ. වෙදනා.
 4. දී. අ. අභං පවදනා.

පජානාතිති වෙදිනබ්බො. අඵවා සුඛං වෙදනං වෙදයාමිති පජානාතිති සුඛවෙදනාවනෙණ දුක්ඛාය ¹ වෙදනාය අනාවතො සුඛං වෙදනං වෙදියමානො සුඛං වෙදනං යෙව වෙදයාමිති පජානාති. ² තෙන යා පුබ්බෙ භූතපුබ්බො දුක්ඛා ³ වෙදනා තසා ඉදුති අනාවතො ඉමිසා ව සුඛාය වෙදනාය ඉතො [පරං] ⁴ පස්මිං අනාවතො වෙදනා නාම අතිව්වා අද්ධුවා විපරිණාමධමමාති ⁵ ඉතිහ තත් සමපජනො හොති. දුක්ඛං වෙදනං වෙදයාමිති පජානාතිති ආදිසුඵ ඵසෙවනගො. **සාමිසං වා සුඛවතී** ආදිසු යසා “නිලෙසෙහි ආමසිනබ්බතො ආමිසං.” නාම පඤ්චකාම ලුණා. “ආරමමණකරණවසෙන සහ ආමිසෙහිති සාමිසං.” න සමාසාමිසා සුඛා නාම පඤ්චකාමලුණාමිසසනතිසිහා. ⁶ ඡස්ස වාරෙස්ස උපපනා ඡ ගෙහසිතා ⁷ සොමනස්සවෙදනා, **සාමිසං දුක්ඛං** නාම ඡ ගෙහසිතා දොමනස්සවෙදනා, සා ව ඡස්ස වාරෙස්ස ඉට්ඨාරමමණං නානුභවිසාමි නානුභවාමිති විභක්ඛයජනා උපපනා නාමිලුණතිසිහා දොමනස්ස වෙදනා වෙදිනබ්බො. **නිගමිසා සුඛා** නාම ඡ තෙකම්මසීතා සොම නස්සවෙදනා, සා ව ඡස්ස වාරෙස්ස ඉට්ඨාරමමණෙ ආපාථගතෙ අතිව්වාදි වසෙන විපස්සනං පට්ඨපෙඤ්චා උස්සකකාපෙඤ්චං සකෙකානතස්ස උස්සකකිතා මෙ විපස්සනාති සොමනස්සජාතස්ස උපපනා සොම නස්ස වෙදනා දට්ඨබ්බො. **නිගමිසා දුක්ඛං** නාම ඡ තෙකම්මසීතා දොමනස්සවෙදනා, සා පන ඡස්ස වාරෙස්ස ඉට්ඨාරමමණෙ ආපාථගතෙ අනුතරවිමොක්ඛසංඝාතආර්යඵලධමමෙසු පිහං පට්ඨපෙඤ්චා තද්ධි ගමාය අතිව්වාදිවසෙන විපස්සනං පට්ඨපෙඤ්චා උස්සකකාපෙඤ්චං අසකෙකානතස්ස ඉමමි පකං ඉමමි මාසං ඉමමි සංවච්ඡරං විපස්ස නං උස්සකකාපෙඤ්චා ආර්යභූමිං පාපුණ්චුං නාසකිනති අනුසොවතො උපපනා දොමනස්සවෙදනා. **සාමිසං අදුක්ඛමුක්ඛං** නාම ඡ ගෙහ සිතා උපෙක්ඛාපවෙදනා, සා ව ඡස්ස වාරෙස්ස ඉට්ඨාරමමණෙ ආපාථගතෙ ලුලුමණධපක තිලිනමක්ඛිභා විස රුපාදිති අනුචිත්තමාතා තජේව ලග්ගා ලග්ගා හුඤ්චා උපපනා කාමලුණතිසිහා උපෙක්ඛාවෙදනා, **නිගමිසං අදුක්ඛමුක්ඛං** නාම ඡ තෙකම්මසීතා උපෙක්ඛා වෙදනා, සා පන ඡස්ස වාරෙස්ස ඉට්ඨාරමමණෙ ආපාථගතෙ ඉට්ඨෙ අරජනාස්ස අතිට්ඨෙ අදුස්සනාස්ස අසමපෙක්ඛනොන අමුස්සනාස්ස උපපනා විපස්සනාඤ්ඤාණසමපසුභා **උපෙක්ඛා වෙදනා**, එම. **මුඤ්ඤානා** මහාසතීපට්ඨානසුභොන චුත්තං, **සාම වෙදනා වෙදි** නබ්බොති ලුඤ්ඤානපපලුඤ්ඤානට්ඨෙන සා වෙදනා ලොකොති වෙදිනබ්බො, එම. **වික්ඛාදිකෙති** “සරුගං වා විතතං සරුගං විතතනති පජානාති, විතරුගං වා විතතං—පෙ—සදෙසං ඩා විතතං, විතදෙසං වා විතතං, සමො හං වා විතතං, විතමොහං වා විතතං, සංඛිතතං වා විතතං, වික්ඛිතතං වා විතතං, මහගහතං වා විතතං, අමගහතං වා විතතං, සඋතතරං වා විතතං, අනුතතරං වා විතතං, සමාහිතං වා විතතං, අසමාහිතං වා

1. දී. අ. දුඛං.
 2. පජානාතිති—සබ්බජ.
 3. දී. ආ. දුඛං.
 4. [] උභයං—සබ්බජ.
 5. දී. අ. ධම්මො.
 6. නිසසිතා—සබ්බජ.
 7. දී. අ. සිත.

විතතං, විමුක්තං වා විතතං, අවිමුක්තං වා විතතනානි පජානානීති එවං සතිපට්ඨානසුතෙන විජාරෙත්වා දසසිනෙ සොලසවිධෙ විතෙන, තත් සත්තනානි අට්ඨවිධං ලොභසහගතං, මිත්තනානි ලොකීයකුසලා බ්‍යාසනං, ඉදං පන යසමා සමමනං න¹ ධම්මසමෙධානං හසමා ඉධ එන පද්ධි ලොකුතතරං න ලබ්‍හති. සෙසානි වතනාරි අකුසලවිතතානි නෙව පුරිමපදං නාපි පවර්මපදං හජන්ති. සද්දසුනානි දුට්ඨං² දෙමනස්සසහගතං මිත්තදසනානි ලොකීයකුසලාබ්‍යාසනං, සෙසානි දසඅකුසලවිතතානි නෙව පුරිමපදං³ පවර්මපදං හජන්ති, සමොභනානි විචිකිච්ඡා සහගතසෙවච උඤ්චවසහගතසද්ධානි දුට්ඨං, යසමා පන මොහො සබ්බා කුසලෙසු උපපජ්ජති හසමා සෙසානිපි ඉධ වට්ටනායෙව ඉමිසමිසෙසුච භි දුතො වාදසාකුසලවිතතානි පරියාදිතනානීති. මිත්තමොභනානි ලොකීයකුසලාබ්‍යාසනං සබ්බිතනානි චිත්තමුද්ධානුපතීතං, එනං භි සසිකුචිතවිතතං නාම ආරමමණේ සංකොචනවසෙන පවතනනතො. මිත්තවිතනානි උඤ්චවසහගතං, එනං භි පසට්චිතතං නාම ආරමමණේ සවිසෙසං විකෙඛපවසෙන විසට්ඨාවෙන පවතනනතො. මහගහනානි රුපාවචරං අරුපාවචරසද්ධි, අමහගහනානි කාමාවචරං, සලතතරනානි කාමාවචරං, අනුතතරනානි රුපාවචරං අරුපාවචරසද්ධි, හත්‍රාපි සලතතරං රුපාවචරං, අනුතතරං රුපාවචරමෙව, ¹ සමාභිතනානි යසස අපජානා සමාධි වා⁴ උපචාරසමාධි වා අත්ථි, අසමාභිතනානි උභයසමාධිවර්ගිනං, මිමුක්තනානි නදඛනමික්කමහනවිමුක්තීභි විමුක්තං, අවිමුක්තනානි උභයවිමුක්තීර්ගිනං, සමුචෙජ්දපපටිපසසද්ධි තිස්සරණවිමුක්තීනං පන ඉධ ඔකාසොච නත්ථි, ඔකාසාභාවො ව සමම සනචාරස්ස අධිපෙපනතතා වෙදිහබ්බො. “උපාදනස්ස ඛකා උපාදනකකඛා,” උපාදනස්ස පච්චයභූතා ධම්මපුස්සා ධම්මරසයොති අත්ථො.” උපාදනෙහි ආරමමණකරණාදිවසෙන උපාදනබ්බො වා ඛකා උපාදනකකඛා,” ඡ අජකතනිභබ්බාභිග්ගන්තනානීති වකඛු සොනං සානං ජ්වනා කායො මනොති ඉමාති ඡ අජකතනිකායන නාති වෙච, රුපං සද්දො ගඤ්ඤා රසො ථොට්ඨබ්බො ධම්මාති ඉමාති ඡ බාහිරයනනාති ව, එත්ථ පන ලොකුතතරධම්මා න ගහෙනබ්බො සමමසනචාරස්ස අධිපෙපනතතා. සත්ත සමෙබ්බාජකඛානි සති සමෙබ්බාජකඛානාදයො සත්ත සමෙබ්බාජකඛානා, සතිආදයො භි “සමෙබ්බාධිස්ස සමෙබ්බාධියා වා අභිනාති සමෙබ්බාජකඛානා” නථා භි “සමෙබ්බාජකඛානි ආරඤ්චිපසසනතො පට්ඨාය යොගාවචරෙති සමෙබ්බාධි,” “යාය වා සො සතිආදිකාය සත්තධම්මසාමගතියා සමෙබ්බාජකඛානි කිලෙස නිද්දනො උට්ඨාති සච්චාති වා පටිච්ඡෙධිති සා ධම්මසාමගතී සමෙබ්බාධි” නස්ස සමෙබ්බාධිස්ස නස්සා වා සමෙබ්බාධියා අභිනාති සමෙබ්බාජකඛානා, වතනාරි අදිසසමචානීති දුක්ඛං දුක්ඛසමුදයො දුක්ඛනිරුධෙධො දුක්ඛනිරුධගාමිනීපටිපද්ධි එවං වුතතානි වතනාරි අරියසච්චානි, තත්ථ පුරිමානි වෙ සච්චානි වට්ටං පච්චානි හෙතෙච්චතො පවර්මානි විවට්ටා විවට්ටනද්ධිගමුපාය භාවතො, හෙසු භිකඛුතො.

1. සමමනං—සබ්බජ්
 2. දී. අ. දුට්ඨි.
 3. න—සබ්බිත්ථ,
 4. දී. සමාභි.

වට්ටෙට කුමමට්ටානාහිතිවෙසො හොති සරුපනො පරිගහහසමභවනො. විවට්ටෙට නඤ්ඤි අහිතිවෙසො අවිසයනනා, අවිසයනෙන ව පයොජනා භාවනො. පඤ්ඤා චූෂනනසුති සතිපට්ටානසුතෙන වුතෙනසු, සුඤ්ඤ අරුපසමමසනමෙව්ඛාති රුපෙන අමිසසිතනනා කෙවලං අරුපසමමසනමෙව. ඛක්ඛායනනසව්වනොට්ටාසානං පඤ්ඤකිකි සඛහහනො රුපාරුපසමමසනනහි වුතනං. පුබ්බභාගියානමපි සති පට්ටානානං සඛහහනනා ලොකිසලොකුතාරමිසසකානෙව කපි නාහිති ආහ: අනිබ්බනනානහි අජානානං, පඤ්ඤාං පරකකමනහි එත් “භුසං භොගො පයොගො,” පයොගොව¹ පරකකමො, පයොග සඛ්ඛානං පරකකමනහි අනුජා. විතනං උක්ඛිපගිති නොසජ්ජ පකෙඛ පතිභුං අප්පදුනවසෙන උක්ඛිපති, පධානවිජිසනහි සමමප්පධානලකඤ්ජපනනවිරියං, ලොකිසාති ලොකියසමමප්පධාන කථා, සබ්බසුබ්බභාගෙහි සබ්බමග්ගානං පුබ්බභාගෙ, කාසංසංසුතන පටිසාසෙනාති කාසංසංසුතන ආගතසුතනන, “උප්පනා මෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා අප්පගිමානා අනන්ධාස සංවතෙනයසුනහි” ආගතනනා සා ලොකියාති වෙදිතබ්බා. සමඵච්චිපසසනා වාති අවධාරණෙන මග්ගං නිවතෙනනා නසස නිවතනනෙ ව² කාරණං දසෙසනෙනා මග්ගො පනාති ආදිමාග. සකිං උප්පජ්ජිකාති ඉදං භුතකථනමතනං. නිරුද්ධස්ස පුත අනුප්පජ්ජනනො න කොපි ගුණොති ආසමෙකයාසාති ආහ: සො හිති ආදිං. අනන්තරමෙව යථාඵලං උප්පජ්ජති තථා පවතතිසෙවස්ස පච්චයදුනං, පුත්ඵමසම්පි³ති අනුප්පනා මෙ කුසලා ධම්මා නුප්පජ්ජමානා අනන්ධාස සංවතෙනයසුනහි එත්පි, චූෂනනහි පොරුණට්ටිකථායං වුතනං⁴ නං පන තථා වුතනවචනං න යුතනං, දුතියස්මිං විස පුත්ඵමස්මිං මග්ගස්ස අග්ගහනෙ කාරණාභාවනො. පුත්ඵමස්මිං අග්ගහිතෙ මග්ගෙ අනුප්පජ්ජමානො මග්ගො අන්ධාස⁵ සංවතෙනයාසාති ආපජ්ජෙයස, න වෙනං යුතනං. ආපජ්ජමානෙ තස්මිං පධානන්ධාස⁶සමභවනො. වතුකිවචසාධනවසෙනාති අනුප්පනාකුසලා නුප්පාදනාදිවතුකිවචසාධනවසෙන, චූෂනනනෙතාති අසමුද්ධාර වසෙන වා අනනුභූතාරමමණවසො⁷ වා ති ආදිනා වුතනතසෙත, විජ්ජමානාති ධරමානසභාවා, ඛණ්ණතයපරියාපනනනා උප්පාදදි සමඛගිනො “වතනමානභාවෙන උප්පනං වතනමානුප්පනං” නං හි “උප්පාදනො පට්ටාස යාව භඛගා උද්ධං පනං පනනනහි නිප්පරියායනො උප්පනනනහි” වුච්චති. “අනුභවිතා භවිතා ව විගතං යුක්ඛා විගතං.” අනුභවනභවනාති හි භවනසාමඤ්ඤක භුතියසඤ්ඤක වුතනාති. සාමඤ්ඤමෙව හි උපසග්ගෙන විසෙසියති. ඉධ විදාකානු භවනවසෙත තදුරමණං, අවිපකඛචිපාකස්ස සබ්බථා අවිගතනනා භවිතා විගතනා මහතඤ්ඤක කමමඤ්ඤ භුතියවිගතප්පනනහි වුතනං.

1. සි. සොසෙව	5. අනන්ධාස—නබ්බත්
2. ම. නිවතනනෙ	6. පධානන්ධාස—සබ්බත්
3. සි. ඉ. අ. වා	7. ම. අනනුභූතාරමිඤ්ඤ
4. ම. වුතනං පොරුණට්ටිකථායං	8. සි. ම. විගත

න අභසාලිතියං විස රජ්ජනාදිවසෙන අනුභූතාපගතං ජවනං, උපපජ්ඣා කිරුඳධිනාවසෙන භූතාපගතඤ්ඤ සංඛිතං භූතාපගතවුප්ප නතනති, තස්මා ඉධ ඛිකාසකවුප්පතං විපාකමෙව වදන්ති, න තත්ථ විස කමමෙපි. අධිසාලිතියං ගි භූතාවිගතවුප්පතං ඛිකාසක වුප්පනඤ්ඤ අඤ්ඤථා දසසිතං. වුත්තං ගි තත්ථ “ආරමමණරසං අනු භවිඤ්ඤා කිරුඳධිං අනුභූතාපගතසංඛිතානං කුසලාකුසලං, උපපාදදිත්ත යං අනුප්පඤ්ඤා කිරුඳධිං භූතාපගතසංඛිතානං සෙසං සංඛිතඤ්ඤ භූතා පගතවුප්පතං නාම. යාතිස්ස භාති පුබ්බේ ඤාතාති කමමාතිති එවමා දිතා නයෙන වුත්තං කමමං අතිනමපි සමානං අඤ්ඤං විපාකං පටිබා ගිඤ්ඤා අත්තනො විපාකසෙසාඤ්ඤා සංඛිතානං ඤාතො ඤාතො සඤ්ඤා විපාකං අනුප්පනමපි සමානං එවං කතොකාසෙ එකතොන උපපජ්ජනතො ඛිකාසකවුප්පතං නාමාති. ඉධ පන සමෙමාගවිතො දතියං වුත්තනගෙතෙව භූතාවිගතවුප්පතං ඛිකාසකවුප්පතඤ්ඤා දසසිතං. වුත්තං ගි සමෙමාගවිතොදතියං කමෙම පන ජවිතො ආරමමණ රසං අනුභවිඤ්ඤා කිරුඳධිං විපාකො භූතාවිගතං නාම. කමමං උපපජ්ඣා කිරුඳධිං ගවිඤ්ඤා විගතං නාම, තදුගයමපි භූතාවිග තවුප්පනනති සංඛිං ගවෙත්ති. කුසලාකුසලං කමමං අඤ්ඤස්ස කමමස්ස විපාකං පටිබාගිඤ්ඤා අභනනො විපාකස්ස ඛිකාසං කතෙති, එවං කතො ඛිකාසෙ විපාකො උපපජ්ජමානො ඛිකාසකරණනො පටිඨාය උප්ප නෙනාති වුවෙති, ඉදං ඛිකාසකවුප්පතං නාමාති. තත්ථ අට්ඨසාලිතියා අයමධිප්පායො සති ඤ්ඤා සමෙමෙව පිත්තවුප්පාදනං සංවෙදසිතසභාවා ආරමමණානුභවතො සම්පලලාසෙ පන සන්තානෙ විත්තාතිසංඛාරවසෙ න පවතතිතො අබ්බාතොගි විසිට්ඨො කුසලාකුසලානං සාතිසයො විසයානුභවනාකාමෙ, යථා විකප්පගාගවසෙන රුගාදිගි තබ්බිපකෙඛිගි ව අකුසලං කුසලඤ්ඤා නිප්පරියායතො ආරමමණරසං අනුභවති න තථා විපාකො කමමෙවෙගකම්භතතො. නාපි ක්‍රියා අභෙදානානං අතිදුබ්බලතාය සභෙදානානඤ්ඤා විකම්භලෙසස්ස ජලබ්බුපෙකොවතො උපපජ්ජමානානං අතිසන්තවුත්තනා, තස්මා රජ්ජනාදිවසෙන ආරමම ණරසානුභවනං සාතිසය ගාති අකුසලං කුසලඤ්ඤා උපපජ්ඣා කිරුඳධිනා සාමඤ්ඤාන සෙසසංඛිතඤ්ඤා භූතාපගතනාති වුත්තං. සමෙමාගවිතොද තියා පන “විපාකානුභවතවසෙන තදරමමණං අවිපකකපාකස්ස සබ්බථා අවිගතතතා ගවිඤ්ඤා විගතතාමත්තවසෙන කමමඤ්ඤා භූතාපග තනති” වුත්තං. තෙනෙව තත්ථ ඛිකාසකවුප්පතනනාති විපාකමෙව ආභ: න කමමෙපි තස්මා ඉධාපි සමෙමාගවිතොදතියං වුත්තනගෙතෙව භූතාපගතවුප්පතං ඛිකාසකවුප්පතඤ්ඤා විගතනනාති දට්ඨබ්බං. සඤ්ඤාකම්භා පන වි පසනාඤ්ඤා ගුම නාමාති සමමසනස්ස ධානභාව තො වුත්තං. ගෙඤ්ඤා අතීනාදිවෙගදෙසු, අනුසංඛිතාලෙසාති අප්පතිතා මග්ගෙන පභානබ්බා කිලෙසා අධිප්පතා, තෙනාභ: අතීනා වා —පෙ—න වත්තබ්බාති. භොනතු නාම අතීනාති වා පව්වුප්පනනාති වා න වත්තබ්බා, අනාගතාති පන කස්මා න වත්තබ්බා, නනු කාරණලාභෙ උපපජ්ජනාරහා අප්පතිතට්ඨන ථාමගතා. කිලෙසා අනුසයාති

1. ම. නිරුඳධි 2. තථා—සංඛිත

උපගතො, සුගතධානී පහාතබ්බපහායකසුගෙ නඤා විය වතනනකා එකකාලිකතතා, සංකිලෙසිභානි සංකිලෙසධමමසතිතා, පාලිසනනී පවිසමනිපාලියං, තිකාලනෙසුපි නිලෙසෙසු වායාමාභාවදසුනන්දං අජනඵලතරුණරුකෙකා පාලියං තිදසසිනො, අට්ඨකථායං පන ජතො සතො, අසමුදහටකිලෙසො නාම නතීති ජානඵලරුකෙකන දීපෙ තබ්බනනී වනා තමන්දං විවරිතං යථා හිති ආදි වුත්තං, අථවා මග්ගෙන පභිනකිලෙසානමෙව අතීතාදිභෙදෙන තිධා න වතනබ්බතං පාකටං කාතුං අජනඵලරුකෙකා උපමාවසෙක පාලියං ආගතො. අතීතාදීනං අපාභිතතාදසුනන්දමපි ජානඵලරුකෙකන දීපෙතබ්බනනී අට්ඨකථායං වුත්තං. නන්දං යථා අවජිනන රුකෙකි තිබ්බතනතාරභානී ඵලානී ජිනන අනුපපජ්ජමානානී කදුපි සසභාවානී අගෙසුං ගොනනී හවිසුනනී වානී අතීතාදිභාවෙන න වතනබ්බානී, එවං මග්ගෙන පභිනකිලෙසා ව දට්ඨබ්බා. මග්ගෙ අනුපපනෙත උපපතර්භානං උපපනන සබ්බෙන සබ්බං අභාවතො. යථා ව ඡෙදෙ අසති ඵලානී උපපජ්ජසුනනීති ඡෙදනසුසා සාන්දානා, එවං මග්ගභාවනාය ව සාන්දාකතා යොජෙතබ්බා. නාපි නප්පජ්ජනනීති උපපජ්ජනාරභානං පජ්භනතො වුත්තං. උපපජ්ජිතානී ලකුකණේ නාසද්දො, මග්ගසු උපපජ්ජනත්‍රියාය හි සමුදයපහානනිබ්බාතසවජ්ජනරණත්‍රියා විය බකුතං පරිජනනත්‍රියා ලකුකසති. නෙපි පජ්භනී සෙවනී යෙ තෙහි කිලෙසෙහි ජනෙනබ්බ උපාදිනාකකුකා නෙපි පජ්භනී යෙව නානිමිතතසු අභිසංඛාරවිසුද්ධනසු නිරුධනතො. තෙනාහ: වුත්තමපිවෙනනනී ආදිං, අභිසංඛාරවිසුද්ධනසු නිරුධනනානී කමමවිසුද්ධනසු අනුපපතර්භාවමභාවාපාදනෙන, එන්දානී එතසමිං සොනාපතර්භාවග්ගසුගේ ගෙතුගුනෙ, එනෙහි නාමරූපසංඝදිතා සංඛාරා, සබ්බගමෙහි ව 1 වුට්ඨානී සෙවනීපි වදනනීති අරභනතමග්ගො සබ්බගවෙහි වුට්ඨානී යෙවනී වදනනී. නදුපපතනීතො උඤා හවුපපතනීයා කිලෙසසුපි අභාවතො. එකවිතනකකණිකතතා මග්ගසුසානී අධිපායෙන කථං අනුපපනනානං-පෙ-සීනියා [භාවනා ගොතී]නී පුච්ඡනී, මග්ගපවතනීයා යෙව උභයකිවචසිද්ධිතො ආහ: මග්ගපවතනීයා යෙවනී. මග්ගො හිති ආදිතා නමන්දං විවරති. අනුපපනො නාම වුච්චති, නසමාතසු භාවනා අනුපපනනානං උපපාදය භාවනා වුත්තානී යොජෙතබ්බා. වත්තුං වට්ටනීති යාවනා මග්ගසු පවතනී යෙව සීනී, තතනකා නෙව තිබ්බතනීත 2 ලොකුතනරානී. කතතුකමානාජ්ඣං අධිපතීං කාරිත්වා පටිලඤාසමාධි ඡන්දසමාධිති ආහ: ඡන්දං නියසාය පවනොතා සමාධි ඡන්දසමාධිති. පධානසංඛාරානී වතුකිවචසාධකසු සමමපයධාන විරියසෙසනං අධිවචනං, තෙනාහ: පධානගුතා සංඛාරා පධානසංඛාරානී නන්දං “පධානගුතානී විරියගුතා, සංඛාරාසංඛාරාදිනීවතනනන්දං පධානගුතනනී, අථවා “නං නං විසෙසං සංඛරොතීති සංඛාරාග්” සබ්බං විරියං. නන්දං වතුකිවචසාධකතො සෙසනීවතනනන්දං පධානගුතනනී පධානගුතා සෙවනීගුතානී අන්දො. වතුබ්බධසු පන විරියසු අධිපෙපනනා බහුවචනනීද්දෙසො කතො. නෙහි බමෙමනීති

1. සී. මු. අ. සබ්බගවෙහි [] සී. මු. අ. උභං 2. සී. ම. න නිබ්බතන

ජන්දසමාධිනා පධානසඛ්ඛාරෙහි ඵ, ඉද්ධිපාදනනි ඵත් “ඉජ්ඣනිති ඉද්ධි” සමිජ්ඣනි නිපථජ්ජනිති අපෙඨා. “ඉජ්ඣනනි වා ඵතාය සත්තා ඉද්ධා වුද්ධා උක්කංසගතා ගොනනිතිපි ඉද්ධි”, පඨමෙනපෙඨන “ඉද්ධි ඵච පාදෙ ඉද්ධිපාදෙ”, ඉද්ධිනොධ්මාසොති අපෙඨා. දුතිතෙතපෙඨන “ඉද්ධියා පාදෙති ඉද්ධිපාදෙ” පාදෙති පතිධ්මා, අධිගමුපායොති අපෙඨා. නෙන හි යසමා උපරුපරි විසෙසසංඛානං ඉද්ධිං පජ්ජනති පාපුණනනි තසමා පාදෙති වුච්චති. තෙනාහ: ඉද්ධියා පාදං ඉද්ධිභූතං වා පාදං ඉද්ධිපාදනනි, අඵවා ඉද්ධිපාදනනි නිපථනනිපරියායෙන ඉජ්ඣනනෙධ්මන ඉජ්ඣනනි ඵතාය සත්තා ඉද්ධා වුද්ධා උක්කංසගතා ගොනනිති ඉමිනා වා පරියායෙන ඉද්ධිති සංඛං ගතානං උපචාරජ්ඣා නාදිකුසලචිත්තසමපුත්තානං ජන්දසමාධිපධානසඛ්ඛාරානං අධිධ්මා නෙධ්මන පාදභූතං සෙසචිත්තවෙහසිඤ්ඤාසිනනි අපෙඨා. නෙනෙව ඉද්ධිපාදචිභවෙන ඉද්ධිපාදෙති “නථාභුගස්ස වෙදනාකඛඤ්ඤා—පෙ— විඤ්ඤාණකඛඤ්ඤාති” වුත්තං. සා ඵච ව යථා වුත්තා ඉද්ධි යසමා ගෙට්ඨිමා ගොට්ඨිමා උපරිමාය උපරිමාය තයො ජන්දසමාධිපධානසංඛාරා පාද භූතා අධිධ්මානභූතා තසමා, වුත්තා ඉද්ධිභූතං වා පාදනනි. නථා ගෙට්ඨා ධම්මා ඉද්ධිපි ගොනනි ඉද්ධිපාදපි. සෙසා පන සමපුත්තකා චත්තාරො ඛඤ්ඤා ඉද්ධිපාද යෙව. විරියචිත්තවිමංසාසමාධිපධාන සඛ්ඛාරසංඛානාපි තයො තයො ධම්මා ඉද්ධිපි ගොනනි ඉද්ධිපාදපි. සෙසා පන සමපුත්තකා චත්තාරො ඛඤ්ඤා ඉද්ධිපාද යෙව. අපි ව පුබ්බ භාගො පුබ්බභාගො ඉද්ධිපාදෙ නාම. පටිලාභො පටිලාභො ඉද්ධි නාමාති වෙදිතබ්බො. අයමපෙඨා උපචාරෙන වා විපස්සනාය වා දීපෙ තබ්බො. පඨමජ්ඣානපරිකමමං හි ඉද්ධිපාදෙ නාම, පඨමජ්ඣානං ඉද්ධි නාම, දුතියතනියචභූත්ථානාසවිඤ්ඤාණආකිඤ්ඤාඤ්ඤායනනෙනෙව සඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනපරිකමමං ඉද්ධිපාදෙ නාම, නෙවසඤ්ඤානා සඤ්ඤායනනං ඉද්ධි නාම, සොනාපතනිමග්ගස්ස විපස්සනා ඉද්ධිපාදෙ නාම, සොනාපතනිමග්ගො ඉද්ධි නාම, සකදගාමිඅනාගාමිඅරහත්ත මග්ගස්ස විපස්සනා ඉද්ධිපාදෙ නාම, අරහත්තමග්ගො ඉද්ධි නාම, පටි ලාභෙනාපි දීපෙභූං වට්ටනි යෙව. පඨමජ්ඣානං හි ඉද්ධිපාදෙ නාම දුතියජ්ඣානං ඉද්ධි නාම, දුතියජ්ඣානං ඉද්ධිපාදෙ නාම, හතියජ්ඣානං ඉද්ධි නාම—පෙ—අනාගාමිමග්ගො ඉද්ධිපාදෙ නාම, අරහත්තමග්ගො ඉද්ධි නාම. සෙසෙසසුපිති විරියසමාධිආදීපුපි, තත් හි විරියං චිත්තං විමංසං අධිපතිං කාරනිං පටිලාභසමාධි විරියසමාධි චිත්තසමාධි විමංසා සමාධිති අපෙඨා වෙදිතබ්බො. ජන්දදීපු ඵනනනි ජන්දදීපු වාපුපු ආදිභො වුත්තත්තා ආදිභූතං ඵනං පධානං ජන්දනනි අධිපපායො. තෙනෙවාහ: තදස්ස පඨමිද්ධිපාදෙති. ඵමං සෙසාපිති ඵනෙන විරියං චිත්තං විමංසං නිස්සාය විපස්සනං වඩෙසිත්වා අරහත්තං පාපුණනනානං වසෙන දුතියවිරියිද්ධිපාදදයො යොජෙතබ්බොති දසෙසති. ඉමිනා හි සුත්තනෙනන චභූතනං හිකඛුනං මත්ඤ්ඤාපපතනං කමමධ්මානං දසසිභූං. ඵකො හි හිකඛු ජන්දං අවස්සයති, කත්භුකමිත්තාකුසලධම්මච්ඡන්දෙන අත්තිපථනනියං සති අහං ලොකුත්තරධම්මං තිබ්බන්තකස්සාමි, තත්පි මග්ගං ඵතස්ස තිබ්බන්තනෙ භාරොති ජන්දං ජෙට්ඨිකං ජන්දං ධුරං

ඡන්දං පුබ්බඛගමං කඤ්ඤා ලොකුතනරං ධමමං නිබ්බන්ධනානි. එකො විරියං අවසංසයති එකො විතනං, එකො පඤ්ඤං අවසංසයති, පඤ්ඤාය අත්ථ නිපථතතියං සති අහං ලොකුතනරධමමං නිබ්බන්ධනානාමි, නඤ්ඤා මඤ්ඤා ඵතකස නිබ්බන්ධනෙන භාරෙති පඤ්ඤං ජෙට්ඨිකං පඤ්ඤං ධුරං පඤ්ඤං පුබ්බංගමං කඤ්ඤා ලොකුතනරධමමං නිබ්බන්ධනානි. කථං, යථා හි චතුසු අමච්චපුතෙනසු සානනනරං පඤ්ඤා විචරපෙතසු එකො උපට්ඨානං අවසංසයති. එකො සුරභාවං, එකො ජාතීං. එකො මනනං. කථං, තෙසු හි පසමො උපට්ඨානො අපමාදකාරිනාය අත්ථනිපථතතියා සති ලබ්භ මානං ලච්ඡාමෙනං සානනනරනනි උපට්ඨානං අවසංසයති, දුතියො උපට්ඨානො අපමනෙනාපි එකච්චො සඛයාමෙ පච්චුපට්ඨිනෙ සන්ධා කුං න සකෙකාති අවසංසං පන රඤ්ඤා පච්චන්තො කුපපිසසති, නයමිං කුපපිනෙ රථසං පුරතො¹ කමමං කඤ්ඤා රුජනං ආරුධෙඤ්ඤා ආහරු පෙසාමෙනං සානනනරනනි සුරභාවං අවසංසයති, නතියො සුර භාවෙපි සති එකච්චො තිනජාතිකො හොති ජාතීං සොධෙඤ්ඤා සානනන රං දෙනො මඤ්ඤා දසනතීති ජාතීං අවසංසයති චතුසො ජාතීමාපි එකො අමනනතියො හොති. මනෙනන කතනබ්බකිච්චෙ උපපනන ආහරුපෙසාමෙනං සානනනරනනි මනනං අවසංසයති. තෙ සබ්බෙපි අතනනො අතනනො අවසංසයලලෙන සානනනරුති පාපුණිංසු. නත්ථ උපට්ඨානො අපමනෙනා හුඤ්ඤා සානනනරං පඤ්ඤා විය ඡන්දං අවසංසය කතකුකමසනාකුසලධමමච්ඡන්දෙන අත්ථනිපථතතියං සති අහං ලොකු තනරධමමං නිබ්බන්ධනානාමි, නඤ්ඤා මඤ්ඤා ඵතකස නිබ්බන්ධනෙන භාරෙ ති ඡන්දං ජෙට්ඨිකං ඡන්දං ධුරං ඡන්දං පුබ්බඛගමං කඤ්ඤා ලොකුතනර ධමමනිබ්බන්ධනෙනා දට්ඨබ්බො, රට්ඨපාලඤ්ඤෙරු විය, සො හි ආයසමා ඡන්දෙ සති කථං නානුජනිසසනතීති සතනාහමපි හතනාති අකුසල්ඤ්ඤා මානාපිතෙරු අනුජනාපෙඤ්ඤා පබ්බජ්ඤා ඡන්දමෙව අවසංසය ලොකු තනරධමමං නිබ්බන්ධනෙසි. සුරභාවෙන රුජනං ආරුධෙඤ්ඤා සානනනරං පඤ්ඤා විය විරියං ජෙට්ඨිකං විරියං ධුරං විරියං පුබ්බඛගමං කඤ්ඤා ලොකුතනරධමමනිබ්බන්ධනෙනා දට්ඨබ්බො. සොඤ්ඤෙරු විය, සො හි ආයසමා විරියං ධුරං කඤ්ඤා ලොකුතනරධමමං නිබ්බන්ධනෙසි. ජාතිසමප තතියා සානනනරං පඤ්ඤා විය විතනං ජෙට්ඨිකං විතනං ධුරං විතනං පුබ්බඛගමං කඤ්ඤා ලොකුතනරධමමනිබ්බන්ධනෙනා දට්ඨබ්බො. සමතු තඤ්ඤෙරු විය, සො හි ආයසමා විතනං ධුරං කඤ්ඤා ලොකුතනරධමමං නිබ්බන්ධනෙසි. මනනං අවසංසය සානනනරං පඤ්ඤා විය විමංසං ජෙට්ඨි කං විමංසං ධුරං විමංසං පුබ්බඛගමං කඤ්ඤා ලොකුතනරධමමනිබ්බන්ධන නො දට්ඨබ්බො. ඵෙරු මොසරුජ විය, සො හි ආයසමා විමංසං ධුරං කඤ්ඤා ලොකුතනරමඤ්ඤා නිබ්බන්ධනෙසි, නසං හි “හගවා සුඤ්ඤානො ලො කං අවෙකකසු”ති සුඤ්ඤානානථං කථෙසි. පඤ්ඤාතිසසිතමානතිගහභ ත්ඤ්ඤා විකඛතකුං පුච්ඡන්තො පඤ්ඤං න කථෙසි. එත්ථ ව පුතපුතකු ඡන්දපාදනං තොසනං. විය හොතිති ඡන්දසං උපට්ඨානසද්ධිසතා චුතතා. ථාමභාවතො විරියසං සුරතනසද්ධිසතා, ඡලාරුධිපති රුජනි චචනතො පුබ්බඛගමනා විතනසං විසිට්ඨජාතිසද්ධිසතා. අතනනො

1. සි. රථබ්බෙර

සද්ධාධුරෙති අනන්තො සධානිච්ච සද්දහනක්‍රියාය ඉද්ධං කුඤ්චං කුඤ්චෙති අනුචතනවසෙන සමපයුත්තධමෙමසු ඉද්ධං කුඤ්චං කුඤ්චෙති, නසමා “ආධිපතෙය්‍යට්ඨන සද්ධා ඵව ඉද්ධං නති” සද්ධිඤ්ඤං, නථා විරියාදීනං සකසනානිච්චෙසුති ආහා: විරියඤ්ඤාදීසුපි ඵසෙවනගොති. විසොධෙගෙනාති විපකනිවිච්ච්ඤ්ඤාසංකනිසෙවනසර්කුප්පනිසසය සමනණහනලකනිණෙහි තිති කාරණෙහි විසොධනවසෙන සොධෙ නොනා, අසසද්ධං සුගහලෙ පටිච්චජ්ජසනොති බුද්ධාදීසු පසාදසි තෙහාහාවෙන සධාරගිතෙ ඵබ්බුගහලෙ සබ්බසො ච්ච්ඤ්ඤායනො සද්ධං සුගහලෙ සෙවනොති බුද්ධාදීසු සධාධිවුත්තෙ වකකලීච්චෙර සද්ධිසෙ සෙවනො, පසාදනිසෙති පසාදවගෙ සමපසාදනියසුත්තාදිකෙ, පමච්චෙකබ්බෙනාති පාලිනො අත්තො ව පති පති අවෙකනනතසා විනෙතනතසා, විසුජ්ඣනිති පටිපකනිවලවිගමනො පච්චයවසෙන සභාවසංසුද්ධිනො විසුද්ධිච්චලනිබ්බන්තො ව සද්ධිඤ්ඤං විසුජ්ඣනි, ඵස නගො සෙසෙසුපි. සමමපධානොති සමමපධානපටිසංයුත්තෙ සුත්තනො, ඵස නගො සෙසෙසුපි. කානාමිමොඤ්ඤාති පමච්චකිනාදි කානාති චෙව පමච්චිමොකනාදිවිමොකෙහි ව, කාමඤ්ච්ච කානාති ගෙව විමොකනා. පවන්භාහාරවසෙන පන විසුං ගහණං, ගමිච්ච්ඤ්ඤා ච්චිසනාති ගමිච්ච්ඤ්ඤා ඤ්ඤානං පවන්ච්ච්ඤ්ඤා, තෙනාහා: සණ්ඨසුච්ච මනාති. ආදිං. ච්චිසනානාති සභාවච්ච්ඤ්ඤාදිවසෙන බ්බානං නානතනං, ඵස නගො සෙසෙසුපි. අනානාගිනිච්චෙසොති පුබ්බ අනනභාවනාගිනිච්චෙසො සද්ධාධුරෙදීසුති සද්ධාධුරෙ පඤ්ඤාධුරෙ ව, අවසානොති භාවනාපරියොසානො, විච්චෙව්ච්ඤ්ඤාති සඤ්ඤාච්ච්චෙසො විච්චෙව්ච්ඤ්ඤා නිබ්බානං ආරමමණං කඤ්ඤා, අපනනං ගණනාති මහපරමපරාය අරහතනං ගණනාති, අනමිච්ච්ඤ්ඤාති පටි පකෙහි අකමිච්ච්ඤ්ඤා, ඵනෙත්ථවසා සමපයුත්තධමෙමසු විරහා වොපි විහාවිතොති ද්ධං බ්බා. නහි සමපයුත්තධමෙමසු විරහාවෙන විහා පටිපකෙහි අකමිච්ච්ඤ්ඤා 1 සමච්ච්ඤ්ඤා, සමපයුත්තධමෙමසු විරහා වෙනව හි අකුසලානං අබ්බාහතානඤ්ඤා නෙසං බලවහාදීපපතති. අසසද්ධං අසසද්ධං, නිමිත්තනෙත්ථ ගෙනං චුමච්ච්ඤ්ඤා ඵස 2 න ගො සෙසෙසුපි. ආදිපද්ධනාති සතිආදිපද්ධනං, සරණච්ච්ඤ්ඤාති විර කනවිරහාසිහානං අනුසාරණට්ඨන, උපට්ඨනාලකනිණාති කායාදීසු අසුභාහාරාදිසංලකනිණවුච්චෙන නත් උපතිට්ඨනසභාදා, උපතිට්ඨ නඤ්ඤා ආරමමණං උපගනත්ථා යානං අවිසසජ්ජනං වා ආරමමණසා. අපිලාපනලකනිණාති අසමමුසානසභාවා, උදනෙ අපාච්චි විස ආරමම ඤ්ඤා පිලවිච්චා ගනතුං අපපද්ධනං, පාසාණසා විස නිච්චලසා ආරමම ඤ්ඤා යපනං සාරණං, අසමමුච්ච්ඤ්ඤා අපිලාපනං, සාපනෙසා නාති සනතකං, අපිලාපනිති 3 සායං පානඤ්ඤා රුජානං ඉසාරිය සමපතනං සලලකනාපෙති සාරෙතිති අපේඨා. කණ්ඨසුකකසපමි භාගෙ ධමෙමති කණ්ඨසුකකසඤ්ඤානෙ සපට්ඨිහාගෙ ධමෙම, කණ්ඨා හි ධමෙමා සුකෙකන සුකෙකා ව. කණ්ඨන සපට්ඨිහාගො. විචාරසද්ද,

1. සි. අකමපනිසතා 2. සි. ඵසෙව
3. අපිලාපනං අසමමුච්ච්ඤ්ඤා සාරෙති—සබ්බත්ථ

ආදිසද්දුන්. තෙන ඉමෙ වතනාඤ ධම්මා සමමප්පමානා, ඉමෙ වතනාඤ ඉද්ධිපාදා, ඉමානි පඤ්චේන්ද්‍රියානි. ඉමානි පඤ්චබ්‍රාතී, ඉමෙ සත්තබ්‍රාතීඤ්ඤා, අයං අරියො අධි ධර්මො මග්ගො, අයං සමථො, අයං විපස්සනා, අයං විච්ඡා, අයං විච්ඡන්ති, ඉමෙ ලොකුත්තරධම්මානි. එවං බො මහාරජ අපිලාපනලකකණා සතීනි ඉමං පාලිසෙසං සංඛනණනානි. **ඓසෙරනානි** නාගසෙනජෙරෙන, සො හි ධම්මානං කිච්චං ලකකණං භවිතී දසෙසනි. “අපිලාපනලකකණා සතී, ආනොචනලකකණො විභවකකා”ති ආදිනා, එවං හි ධම්මා සුබ්‍රොධා ගොනානීති. සමමොස පච්චරීකං කිච්චං අසමමොසො, න සමමොසාභාවමත්තනනි ආහ: අසමමොසරසා ම:ති. යස්ස ධම්මස්ස බලෙන සමපසුත්තධම්මා ආරමමණාභිමුඛා භවන්ති සා සතී, නසමා සා තෙසං ආරමමණාභිමුඛනාවං පච්චුප්පයාපෙසී, සයං වා ආරමමණාභිමුඛනාවෙන පච්චුප්පයාපෙතීති¹ චුත්තා: ගොවග්ගිමුත්තො ම:පිච්චුප්පයානානි. “සමමො පසන්ධො බොඤ්ඤා චොතී සංචොඤ්ඤානි”, බොධියා වත්තමානාය ධම්මසාමග්ගියා. බොධියස්ස වා අරියසාවකස්ස අඤ්ඤානි බොඤ්ඤානි” යා හිති ආදිනා නමෙව සංචොපනො චුත්තමත්තං විවරති. යා හි අයං ධම්මසාමග්ගීති එතස්ස බොධිති චුච්චතිති ඉමිනා සමමනො. ධම්මො මග්ගිනි සාති ධම්ම සමුත්තන, යාය ධම්මසාමග්ගීනාති සමමනො. පතිට්ඨානායුත්තා මස නරණසුත්තවණ්ණො නායං, කිලෙසවසෙන පතිට්ඨානං. “අභිසංඛාරවසෙන ආයුත්තා නණ්ණාදිට්ඨිවසෙන පතිට්ඨානං, අවසෙසකිලෙසාභිසංඛාරෙහි ආයුත්තා. නණ්ණාවසෙන පතිට්ඨානං, දිට්ඨිවසෙනායුත්තා. සස්සන දිට්ඨියා පතිට්ඨානං, උච්චේදදිට්ඨියා ආයුත්තා. ලීනවසෙන පතිට්ඨානං, උඤ්චිච්චවසෙන ආයුත්තා. කාමසුඛලලිකානු²යොගවසෙන පතිට්ඨානං, අත්තනිලමථානුයොගවසෙන ආයුත්තා. සබ්බාකුසලාභිසංඛාර වසෙන පතිට්ඨානං, සබ්බලොකීයකුසලාභිසංඛාරවසෙන ආයුත්තා”ති එවං චුත්තෙසු සත්තෙසු පකාරෙසු ඉධ අචුත්තානං වසෙන වෙදිතබ්බො. පමිපකකාදුතා සාති එත්ත ලීනපතිට්ඨානනාමසුඛලලිකානුයොගඋච්චේද දුභිනිවෙසානං ධම්මවිච්චේදපීතිප්පධානා ධම්මසාමග්ගීපටිපකොඤ්ඤා, උඤ්චිච්චායුත්තා අත්තනිලමථානුයොගසස්සනාහිතිවෙසානං පස්සද්ධි සමාධිඋපෙකකාපධානා ධම්මසාමග්ගීපටිපකොඤ්ඤා. සති පන. උභයත්තං ඉච්චේතබ්බො. නථා හි සා සබ්බජිනානි චුත්තා. කිලෙසසත්තාන නිද්දා උච්චිතනීති එතෙන සිබාපත්තවිපස්සනාය සහගතානමපි සති ආදිනං බොඤ්ඤානාවං දසෙසනි. චුට්ඨානගාමිනී විපස්සනා හි කිලෙසෙ නිඤ්ඤානෙවනී එව පවත්තනීති. වත්තාරි වාති ආදිනා පන මග්ගඵල සහගතානං බොඤ්ඤානාවං දසෙසනි. සත්තහි බොඤ්ඤානෙහි භාවි තෙහි සච්චප්පටිවෙධො ගොතීති කුඵමිදං ජාතිතබ්බන්ති වොදනං සකිංයාහ: සථාභාවි ආදිං. කුඵන ධර්මගහඤ්ඤාදසො විඤ්ඤානී එතෙන බොධිබොඤ්ඤානසද්දානං සමුද්දයාවයච්චිසයනං දසෙසනි. ග්‍රහණිග්‍රහණ ධර්මාදසො විඤ්ඤානී එතෙන. පුග්ගලපඤ්ඤානීයා අවිච්ඡේදනාපඤ්ඤානී භාවං දසෙසනි. බොධියං සංවත්තනනීති බොඤ්ඤානී කාරණෙත්වා අභිසංචාරෙද්දානි කවිතා චුත්තං. “බුඤ්ඤානීති බොධියො,” “බොධියො එව

1. සි. පච්චුප්පයාපෙතීති. 2. ඉ. පච්චුප්පයානීති 3. සි. කාමසුඛානු

අඛණ්ඩනගරනිකාසට්ඨකථාපිටකා, බුද්ධිනගරනිකාසට්ඨකථාපිටකා, විපස්සනාදීනං භාරණාදීනං බුද්ධිනගරනිකාසට්ඨකථාපිටකා අනුරූපං පවිච්චකම් භාවෙන පටිවුඛං අවිපට්ඨකථාසට්ඨකථාපිටකා¹ව බුද්ධිනගරනිකාසට්ඨකථාපිටකා අත්ථිසෙස උපකෙති උපසගෙහි අනුබුද්ධිනගරනිකාසට්ඨකථාපිටකා: බොධිසද්දෙහි සබ්බවිසෙසසුත්තබුද්ධිනං සාමසෙද්දෙන සබ්බභවංගාති. සංසද්දෙ පසංසායං සුඤ්ඤානාවෙ ව දිස්සතිති ආහ: පසඤ්ඤා සුඤ්ඤා ව බොධිසද්දෙහි සබ්බභවංගාති බවෙව විචිතතිති බවෙවිවයො, නත්ථ බවෙමති වතුස්ස වෙව බවෙව නබ්බතිවුත්තස්ස සභාවබවෙමස්ස අභාවනො; නතො එව සො පටිවසලකම්භො. ඛණ්ඩනගරනිකාසට්ඨකථාපිටකා අසමුත්තනානාතරෙන පවුප්පතිට්ඨතිති අසමමාහපවුප්පට්ඨානො විරස්ස භාවො කමමං වාති විරයං. උරස්සනබ්බනොති පවනෙනනබ්බනො. පගහනලකම්භනාති නොසඤ්ඤකම්භනාති අදඤ්ඤා සමපසුත්තබවෙමානං පගහනලකම්භනං, නතො එව සමපසුත්තබවෙම උපඤ්ඤානගරසං, අනොසීදනං අසංසීදනං. පිණ්ණිතිති නපෙපති. පිණ්ණිතිතිවෙවන සමපසුත්තබවෙමානං විය නංසමුට්ඨානපඤ්ඤානරුපෙහි කායස්සාබ්සාපනං, ඵරණපිතිවසෙන හෙනං ලකම්භනං වුත්තං. නථා රසොති. උදග්ග භාවො ඔදග්ගං, නං පවුප්පතිට්ඨතීති ඔදග්ගපවුප්පට්ඨානං, උබ්බෙග පිතිවසෙන වෙනං වුත්තං. කාසට්ඨකථාපිටකාසට්ඨකථාපිටකා කායදරථස්ස විත්තදරථස්ස ව පසුත්තනනො වුපසමනනො, නෙනාහ: උපසමලකම්භනාති, කායවිත්තදරථානං වුපසමනලකම්භනාති අනො: කායොති වෙත්ථ වෙදනාදයො නයො බ්බො. දරථො සාරථෙත්ථා. දුක්ඛදොමනස්ස පවුප්පනං උද්ධවොදිතානං කිලෙසානං නථා පවනනානං වා වතුනානං බ්බොනමෙනං අබ්බවනං. දරථනිමමදදනෙන පරිලාභ පරිපඤ්ඤානවිරහිනො සීතිභාවො අපට්ඨපඤ්ඤාසීතිභාවො. සමමා විත්තස්ස ධ්වනං සමාධානං, අවිකෙහිපො සමපසුත්තනානං අවිකම්භනානා, යෙන සමපසුත්තනා අවිකම්භනා හොනති, සො බවෙමා අවිකෙහිපො. අවිසාරෙ අත්තනො එව අවිසරණනානො, අථවා, විකෙහිපප්පට්ඨකම්භනාය අවිකෙහිපලකම්භනො. නහානිසවුණ්ණස්ස උදකං විය සමපසුත්තබවෙමානං සමපිණ්ණිතකිවෙභාය අවිසාරණනාවෙන ලකම්භනබ්බො අවිසාරණලකම්භනො. නිවානෙ දිපච්චිට්ඨිති විය වෙනසො සීතිභාවෙන පවුප්පතිට්ඨතිති විත්තට්ඨනිපවුප්පට්ඨානො. අඤ්ඤාපෙකම්භනොති සමප්පවනෙනසු අස්සස්ස සාරථි විය සමපසුත්තබවෙමානං අඤ්ඤාපෙකම්භනො. පට්ඨකම්භනලකම්භනාති මඤ්ඤානනාවෙ ධ්වනි වීමංසනසබ්බාන පට්ඨකම්භනලකම්භනො. සමමාහිනලකම්භනාති සමං අවිසමං යථා සකකිවෙච්ච සමපසුත්තබවෙමානං පවනනලකම්භනො, උද්ධිතභාවෙන පවනනමානාසී සෙසසමපසුත්තබවෙම යථා සකකිවෙච්ච පවනනති, යථා රුඤ්ඤානි නිසිනොති අත්ථකරණෙ බවෙවෙය් යථා සකං කිවෙච්ච අප්පමනො පවනනති, අලීනානුබ්බනපවනනිපවිට්ඨනා උභාධි

1. ම. සී. ඊ. සමෙ. ව.

කතානිවාරණරසා. පකුපානුපවෙජදනරසාහි ඉදං නිහින කිච්චං හොතු, ඉදං අතිරෙකනරකිච්චනති එවං පකුපානනවසෙන පිය පවනති පකුපානො, නං උපවජ්ඣනනී පිය හොතිති පකුපානු පවෙජදනරසා. සමපසුභතාධිමානං සකසකනිච්චෙව මඤ්ඤිතනනාවෙත පච්චුපතිට්ඨතීති මඤ්ඤිතනනාව පච්චුපට්ඨානො. බොඤ්ඤිමානං උපරු පරි උප්පාදනමෙව බ්‍රාහ්මනං වසීනකඤ්චාති ආහ: උප්පාදෙහිති. සති ව සමපජඤ්ඤාඤ්ච සතිසමපජඤ්ඤා, සතිප්පධානං වා සමපජඤ්ඤං සතිස මපජඤ්ඤං, නං සඤ්ඤා සතොකාරිතාවාචනනතා සතිසමෙබ්බොඤ්ඤිමානස්ස උප්පාදය හොති. යථා පච්චතීකධිමමප්පනානං අනුරුපධිමමසෙවනා ව අනුප්පනනානං කුසලානං ධර්මානං උප්පාදය හොති. එවං සතිරහිත ප්‍රග්ගලච්චජ්ජනා සතොකාරිප්‍රග්ගලසෙවනා තස්ච ව යුභනනා සතිසමෙබ්බොඤ්ඤිමානස්ස උප්පාදය හොතිති ඉමමස්ථං දසෙස්සති සතිසමපජඤ්ඤ නති ආදිනා. සකසකු ධානෙසුති අභිකකනෙන පටිකකනෙන සමප ජානකාරී හොති, ආලොකිතෙ විලොකිතෙ සමපජානකාරී හොති, සමච්ඤ්ජිතෙ පසාරිතෙ සමපජානකාරී හොති, සඤ්ඤාච්චනතච්චිරධාර ණේ සමපජානකාරී හොති, අසිතෙ ජිතෙ බාධිතෙ සාධිතෙ සමපජාන කාරී හොති, උච්චාරුප්පයාවකමෙව සමපජානකාරී හොති, ගතෙ ධිතෙ නිසිතෙන සුතෙන ජාගරිතෙ භාසිතෙ තුණ්නිතාවෙ සමපජානකාරී හො තිති එවං චුතෙතස්ස අභිකකනනාදීස්ස සනනස්ස ධානෙස්ස. නිස්ස දතනසස්ථ ණේ නාම යො බොධිමණේඤ්ච සුවණ්ණසලාකං ගහෙඤ්චා අධාරසස්ස භාසීස්ස කතරභාසාය ධර්මං කපෙමිති පරිසං පධාරෙයි. අභ්‍යසතස්ථ ණේති. දතනාභයඤ්චරමාහ. අභිනිවෙසනති විප්පය්‍යනාභිනිවෙසං. පටිසුච්චකනාති පරිසොගානෙඤ්චා ප්‍රච්චකතාවො. ආචරියෙ පඤ්චරු පාසිඤ්චා පඤ්චපිතිකායෙ සහ අධිකථාය පරිසොගානෙඤ්චා යං යං තස්ච ගණ්ඨිට්ඨානභුතං නං නං ඉදං භනෙන කථා ඉමස්ස කො අත්ථාති බක්ඛායනනාදි අත්ථං ප්‍රච්චනස්ස හි ධර්මවිවිසමෙබ්බොඤ්ඤිමානො උප්පජ්ජති. තෙනාහ: බක්ඛානු—පෙ—බ්‍රහ්මනාති. වජ්ඣුතං විසදක්‍රියා සාති එස්ච විතතච්චතසිකානං පච්චතීට්ඨානනාවතො සරිරං තප්පපි බඬාති විවරුදීති ව වජ්ඣුතීති අධිප්පනාති. නාති යථා විතතස්ස සුඛාවහාති හොනති තථාකරණං තෙසං විසදක්‍රියා. තෙනාහ: අප්ඤ්ඤ නතිකබ්බාභිතනහති ආදි. උස්ස ගතදෙසනති වානච්චතාදිවසෙන උපච්චතදෙසං. සෙදමලමකිනනති සෙදෙන වෙච ජලලිකාසකිධානෙන සරිරමලෙන ව මකිනිතං. වසඤ්ඤන අඤ්ඤාමපි සරිරස්ස පිලාවනං අච්චස නාදිං සමගණ්ඨාති. සෙනාසනං වාති වාසඤ්ඤන මලගනිතවත්ථාදීනං සමගතො දට්ඨිතබ්බො. පටිපනඤ්ඤකරණාදිහිති ආදිසඤ්ඤන පනතපචනා දීනං සමගතො දට්ඨිතබ්බො. අධිසදෙති වජ්ඣුමති අධිසදෙ සති විසය භුතවා වා, කථා භාවනමනුසුභතස්ස නාති අඤ්ඤානතිකබ්බාභිතර වජ්ඣුතී විසයො අනතරනතරුපවනනකභවිභානුප්පාදවසෙනෙ ව චුතනා. තෙ හි විතතප්පාද විතතකගනනාය අපරිසුඤ්ඤිතාවාය සංචතනනාති. විතතවෙතසිතකසුති නිස්සයාදිපච්චසභුතස්ස

විභවවෙතසිකෙසු. ඤාණමපීති අපිසදෙ, සච්චිණ්ඩනඤ්ඤා, තෙන න කොවලං වජ්ඣයෙව, අථ ඛො තසමිං අපරිසුද්ධො ඤාණමපි අපරිසුද්ධං ගොතීති නිසංඝාපරිසුද්ධියා තංතිසසිතාපරිසුද්ධි විශ විසයං අපරිසුද්ධිතාය විසසිතො අපරිසුද්ධිං දසෙස්සති. සමභාවකරණනී කීච්ච ගො අනුනාධිකභාවකරණං, සද්ධිඤ්ඤං බලවං ගොතීති සද්ධියං වජ්ඣමිං පච්චයවසෙන අධිමොක්ඛකීච්චස්ස පටුනරභාවෙන පඤ්ඤාය අවිසදනාය විරියාදීනඤ්ච සිච්චිලනාදීනා සද්ධිඤ්ඤං බලවං ගොතී, තෙනාහ: ඉතරුති මඤ්ඤිති, නගොති තසමා සද්ධිඤ්ඤස්ස බලවභාව ගො ඉතරෙසඤ්ච මඤ්ඤනාති අඤ්ඤා, “කොසජ්ජපකෙඛ පතීතුං අදඤ්ඤා සමපයුත්තධම්මානං පග්ගණනං අනුබලපපදනං පග්ගගො,” “පග්ග ගොව කීච්චං පග්ගගකිච්චං,” කාතුං න සකෙකාතීති ආනෙඤ්ඤා සමඛන්ති තබ්බං. “ආරමමණං උපගනන්තා යානං අනිසංජ්ජනං වා උපට්ඨානං” විකෙඛපපවිපකෙඛා යෙන වා සමපයුත්තා අවිකම්මනා ගොතති සො අවිකෙඛපො, රුපගතං විශ වකඛුනා යෙන යාථාවතො විසයසභාවං පස්සති තං දස්සනකීච්චං කාතුං න සකෙකාතී බලවතා සද්ධිඤ්ඤයෙන අභිගුණතතා. සහජාතධම්මෙසු හි ඉඤ්ඤං කාරෙන්නානං සහපවත්ත මානානං ධම්මානං එකදෙසභාවසෙනෙව අත්ඨසිද්ධි න අඤ්ඤථා. නසමාති චුත්තමෙවඤ්ඤා කාරණභාවෙන පච්චාමසති. නනති සද්ධි ඤ්ඤියං, බමමසභාවපච්චවෙකඛනෙනනාති යස්ස සද්ධියංස්ස වජ්ඣනො උපාරනාදිගුණෙ අධිමුච්චනස්ස සාතිසයපවත්තියා සද්ධිඤ්ඤියං බලවං ජානං තස්ස පච්චයපච්චයුපපනනාදිවිභාගතො යාථාවතො චිමංස තෙන, එවං හි එවං ධම්මනානයෙන යාථාවසරසතො පරිග්ගයනමානෙ සච්චාඤ්ඤ අධිමොක්ඛො න ගොතී අයං ඉමෙසං ධම්මානං සභාවොති පරිජානනවසෙන පඤ්ඤාඛ්‍යාපාරස්ස සාතිසයතතා. ධුරියධිදමෙසු හි යථා සද්ධියං බලවභාවෙ පඤ්ඤාය මඤ්ඤාවො ගොතී එවං පඤ්ඤාය බලවභාවෙ සද්ධියං මඤ්ඤාවො ගොතී. තෙන චුත්තං: බමමසභාවපච්ච වෙකඛනෙන භාපෙතබ්බනී. නථා අමනසිකාරෙනාති යෙනා කාරෙන භාවනමනුසුඤ්ජනාස්ස සද්ධිඤ්ඤියං බලවං ජානං තෙනාකාරෙන භාවනාය අනනුසුඤ්ජනතොති චුත්තං ගොතී. ඉධ දුච්චෙන සද්ධිඤ්ඤියං බලවභාවො, අත්තතො වා පච්චයවිසෙසෙන කීච්චුත්තරියතො, විරියාදීනං වා මඤ්ඤිච්චතාය, තත්ථ පඨමවිකපෙප භාපනවිධි දසසිතො. දුභියවිකපෙප පන යථා මනසිකරෙතො විරියාදීනං මඤ්ඤිච්චතාය සද්ධිඤ්ඤියං බලවං ජානං තථා අමනසිකාරෙන විරියාදීනං පටුකීච්චභාවා වගෙන මනසිකාරෙන සද්ධිඤ්ඤියං තෙහි සමරසං කරෙන්නෙන භාපෙ තබ්බං. ඉමිනා නයෙන සෙසිඤ්ඤියෙසුපි භාපනවිධි වෙදිතබ්බො. වකකලිඤ්ඤෙවච්ඤ්ඤි සො හි ආයසමා සද්ධාධිමුත්තතාය කතාධිකාරෙ සඤ්ජරුපදස්සනපසුතො එව හුඤ්ඤා විගරනො සත්ථාර “කීං තෙ වකකලි ඉමිනා පුභිකායෙන දිට්ඨන, යො ඛො වකකලි ධම්මං පස්සති සො මං පස්සතීති”, ආදීනා නයෙන මවදිඤ්ඤා කමමට්ඨානෙ නිදොජ්ඣ ගොපි තං අනනුසුඤ්ජනො පණමිතො අත්තානං විතීපානෙතුං පපාතට්ඨානං අභිරුහී, අථ නං සත්ථා යථාතිසිනෙතාව ඔභාසවිසයජ්ජ තෙන අත්තානං දසෙස්සනො:—

පාමුඡ්ඡබහුලො භික්ඛු පසනොනා බුද්ධිසාසනෙ,
අභිගවෙඡ්ඡ පදං සනානං සඛිඛාරූපසමං සුඛනාති.

ගාථං වචා එහි වකකලීති ආහ. සො නෙනෙව අමනෙත අභි
සිතොනා හට්ඨභුට්ඨො හුචා විපසුනං පට්ඨපෙසි. සද්ධාය පන බලවතා
වෙත විපසුනා විචිං න ඔතරි, නං ඤාචා, භගවා නසු ඉඤ්ඤියසමනතපපි
පාදනාය කමමට්ඨානං සොධෙචා අදුසි. සො සත්ථාරා දිනනනයෙ යචා
විපසුනං උසුසුකකාපෙචා මහපටිපාටියා අරහතනං පාපුණි. නෙන
චුතනං: වකකලීඤ්ඤරවච්ඡු වෙඤ්ඤ නිදසුනාති. එච්ඡාති සද්ධිඤ්ඤියසු
අධිමනනාවෙ සෙසිඤ්ඤියානං සනිච්චාකරණෙ, ඉතරකම්මමහෙදනාති
උපට්ඨානාදිකම්මවිසෙසං, පසුසද්ධාදීති ආදිසද්දෙන සමාධිඋපෙකතා
සමොඡ්ඡකඛනානං සංගහො. නාපෙතඛිඛනාති යථා සද්ධිඤ්ඤියසු බල
වතාවො ධම්මසභාවපච්චවෙකකතෙන හායති, එවං විරිසිඤ්ඤියසු අධි
මනනා පසුසද්ධිආදිභාවනාය හායති, සමාධිපකම්මනනා නසු. නථා
හි සමාධිඤ්ඤියසු අධිමනනං කොසඡ්ඡපානනො රකකනාති විරියාදි
භාවනා විඤ්ඤ විරිසිඤ්ඤියසු අධිමනනං උද්ධවච්චානනො රකකනාති
පසුසද්ධිභාවනා එනංසනො හාපෙති. නෙන චුතනං: පසුසද්ධිආදි
භාවනාය හාපෙතඛිඛනාති. සොණඤ්ඤෙරසු චඤ්ඤි සුබ්බාලසොණඤ්ඤෙ
රසු වච්ඡු, සො හි ආයසමං සච්ඡු සනාතියෙ කමමට්ඨානං ගහෙචා
සීතවනෙ විහරනො මම සරීරං සුබ්බාලං, න ච සකකා සුඛෙනෙව
සුඛං අධිගනතුං, කීලමෙචාපි සමණධම්මො කාභබ්බොති යානවකිකම
මෙව අධිට්ඨාය පධානමනුසුඤ්ඤනො පාදනලෙසු ථොටෙසු
චුට්ඨිනෙසුචි වෙදනං අඡ්ඡුපෙකකිචා දළහවිරියං කඤ්ඤෙන අච්චා
රඤ්ඤවිරියනාය විසෙසං නිබ්බතෙනතුං නාසකම්, සත්ථා නඤ්ඤ ගනචා
විඤ්ඤපමොචාදෙන ඔවදිචා විරියසමනායොජනවිධිං දසෙසනො
කමමට්ඨානං විසොධෙචා¹ ගිඡ්ඤකුටං ගතො. ථෙරොච්ච සත්ථාරා දිනන
නයෙන විරියසමනං යොජෙචා භාවෙනො විපසුනාවපි උසුසකකා
පෙචා අරහතන පනිට්ඨාසි. නෙන චුතනං: සොණඤ්ඤෙරසු වච්ඡු
දසෙසනඛිඛනාති. සෙසෙසුපිති සතිසමාධිපඤ්ඤිඤ්ඤියෙසුපි, සමනනාති
සද්ධාපඤ්ඤනං අඤ්ඤමඤ්ඤං අනුනාධිකභාවං, නථා සමාධිවිරියානං.
යථා හි සද්ධාපඤ්ඤනං විසුං ධුරියධම්මභුතානං කම්මවනො අඤ්ඤමඤ්ඤ
නතිවනනං විසෙසනො ඉච්ඡනඛිඛං. යනො නෙසං සමධුරනාය
අප්පනා සමපඡ්ඡති. එවං සමාධිවිරියානං කොසඡ්ඡද්ධිච්චපකම්මකානං
සමරසනාය සති අඤ්ඤමඤ්ඤපඤ්ඤනනො සමපසුතනධම්මානං
අනතවයපාතාභාවෙන සමමදෙව අප්පනා ඉඡ්ඤති. බලවසද්ධොති
ආදි වෘතිරෙකමුඛෙන චුතනසෙසවඤ්ඤ සමඤ්ඤනං. නසුඤ්ඤො: යො
බලවතියා සද්ධාය සමනනාගතො අවිසදඤ්ඤෙණා සො මුද්ධිපසනොනා
ගොති න අවෙච්චපසනොනා. නථා හි අච්චඤ්ඤිං පසීදති: සෙසෙථාපි
තිඤ්ඤසාවකා, කොඤ්ඤිකපකකනාති සායෙයපකකං භජති, සද්ධා
තීනාය පඤ්ඤය අභිධාවනො දෙයවච්ඡුපරිච්චාගෙන විනා විතතුපා
දමනෙනපි දුතමයං පුඤ්ඤං ගොතිති ආදීති පරිකපෙපති, ගෙභුපපි

1. ම. සොධෙචා

රූපකෙහි වැඩෙන්නෝ. එවං භූතො සුකම්මකම්මවිලුත්තවිත්තො පණ්ඩිතානං වචනං නාදියති, සඤ්ඤානති. 1 න ගවුණි. නොනාහ: හෙසජ්ජ සමුට්ඨිනො විය රෙගො අනෙකිවෙජ්ජා ගොතිති. යථා වෙජ්ජ සද්ධා පඤ්ඤානං අඤ්ඤාමඤ්ඤාං සමභාවො අත්ථාවගො අනත්ථාවගො ච සමභාවො. එවං සමාධිවිරියානං අඤ්ඤාමඤ්ඤාං අවිනෙකිපාවගො සමභාවො ඉනරෙ විනෙකිපාවගො වානි කොසජ්ජං අධිනවති. තෙන අප්පනං න පාපුණාතිති අධිප්පායො. උදධවමං අධිනවතිති එත්ථාපි එසෙවනගො. නදුගසනති සද්ධාපඤ්ඤාවයං, සමාධිවිරියවයඤ්ඤාව, සමං කානබ්බනති සමරසං කානබ්බං, සමථං ච සමමිභසසාති සමථකම්මට්ඨාතිකස්ස, එවනති එවං සනෙත, සද්ධාය ථොභං බලවතාවෙ සතිති අත්ථො. සද්දගනොති පථවී පථවීති මනසිකරණමනෙතන කථං ක්කානුප්පනතිති අවිනෙතත්වා අද්ධා සමමාසලබ්බෙතෙත වුත්තවිධි ඉණ්ඩියාතිති සද්දගනො සද්ධා ජනෙතො, ඛණ්ඩප්පනොති ආරම්භං අනුප්පවිසිත්වා විය අධිවුච්ච නවසෙන අවකප්පනො පකම්මනො, එකත්තො බලවති වට්ඨති සමාධිප්පධානතො ක්කානස්ස. උග්ගනනති සමාධිපඤ්ඤානං, සමාධි කම්මිකස්ස සමාධිනො අධිමත්තො විය පඤ්ඤාය අධිමත්තොපි ඉච්චිතබ්බාති ආහ: සමනාපි³ති සමභාවොපිති අත්ථො. අප්පනාති ලොකියඅප්පනා, නථා හි හොති එවති සාසංඝං වදති, ලොකුත්තරප්පනා පන නෙසං සමභාවෙනෙව ඉච්චිතා, යථාහ: සමථවිපස්සනං යුගන නිංභාවෙතිති. යදි විසෙසනො සද්ධාපඤ්ඤානං සමාධිවිරියානඤ්ඤාව සමභාව ඉච්චිතා, කථං සතිති ආහ: සති පන සබ්බත්ථ බලවති වට්ඨතිති. සබ්බත්ථාති ලීනුද්ධවච්චකම්මෙතෙත පඤ්ඤාසු ඉන්ද්‍රියෙසු, උද්ධවච්චකම්මෙතෙත ගණ්ඨනො සද්ධාවිරියපඤ්ඤානනති ආහ: අඤ්ඤාථාපිති ව ගගෙනබ්බාසියා. නථා හි කොසජ්ජපකම්මෙතෙත ව සමාධිතා ඉච්චව වුත්තං, න පස්සද්ධිසමාධිඋපෙකධාතිති. සාති සති, “සබ්බසු රුජකම්මෙසු නියුත්තො සබ්බකම්මෙසො,” නොනාහාති තෙන සබ්බත්ථ ඉච්චිතබ්බත්ථෙත කාරණෙන ආහ අථාකථායං, “සබ්බත්ථ නියුත්තො සබ්බත්ථිකා” සබ්බත්ථ ලීනෙ උද්ධතෙ ව විනෙත ඉච්චිතබ්බත්තො, “සබ්බෙන වා ලීනුද්ධවච්චකම්මෙතෙත බොජ්ඣබ්බගගණෙන අත්ථෙතබ්බාති සබ්බත්ථා,” “සාව සබ්බත්ථිකා,” මිත්තනති කුසලවිත්තං, නස්ස හි සතිපට්ඨසරණං පරායනං අප්පනත්තස්ස පනතියා අනධිගත්තස්ස අධිගමාය, තෙනාහ: ආරක්ඛපච්චු පට්ඨානාති ආදිං. බ්බාදිගෙදෙසු අනොගාලනපඤ්ඤානනති පරියනතිබාහුසච්චවසෙතපි බ්බායනනාදිසු අප්පතිට්ඨිතබ්බද්ධිනං, බ්බසුත්තසෙවනා හි සුත්තමයඤ්ඤාභාවතා, නරුණවිපස්සනායමබ්බි භාවනාමයඤ්ඤාණෙ සිත්තනා එකංසනො පඤ්ඤාවා එව නාම ගොතිති ආහ: සමපඤ්ඤාස-පෙ-පුගනලසෙවනාති ඤෙය්‍යධම්මස්ස ගමභීරනාවවසෙන නප්පරිවෙජ්ජසඤ්ඤාණස්ස ගමභීරනාවගගණනති ආහ: ගමභීරෙසු බ්බාදිසු පච්චනාය ගමභීරපඤ්ඤාසාති. “නං හි ඤෙය්‍යං නාදිසාය පඤ්ඤාය වරිතබ්බතො ගමභීරඤ්ඤාණවර්ගිණං” “නස්සා වා පඤ්ඤාය නත්ථ පහෙදතො පච්චති ගමභීරඤ්ඤාණවරියා” නස්සා පච්චවෙකම්මනාති ආහ:

1 පඤ්ඤානති.—සබ්බත්ථ
 2. සි. මු. අ. සමාධි
 3. සි. මු. අ. සමත්තාපි

ගමනිපඤ්ඤා පනෙදපව්වෙකිනාති. පඤ්චවිධිකිනකමමකරණං
 නිරයෙ කිබ්බන්තසත්තස්ස යෙභුයොන සබ්බපදමං කරොන්ති දෙව
 දුතසුත්තාදීසු ආදිනො වුත්තන්තා ච ආග: පඤ්චවිධිකිනකමමකර
 ණනො පට්ඨාසාති. සකච්චගනාදිනාලෙති ආදිසදෙදන නදඤ්ඤං
 මනුස්සෙහි නිරව්ඡානෙහි ච විබාසිතබ්බනාලං සංගණනාති. එනං බුද්ධි
 හන්වන්ති ඉදං අපරාපරෙසු පෙනෙසු යෙව උපපජ්ජනකසත්තවසෙන
 වුත්තං. එකච්චානං චා පෙනානං එකච්චනිරව්ඡානානං විස දීඝායුකභා
 සියාති තථා වුත්තං. තථා හි කාලො නාගරාජා චතුන්තං බුද්ධානං
 සමමුඛිනාවං ලභිත්වා සීතොපි මෙතෙතයාස්සපි හගවනො සමමුඛිනාවං
 ලභිස්සතිති වදන්ති, යන්තස්ස කප්පායුකභා වුත්තා. ආනිසංසදස්සා
 විනොති විරියායනො ඵච සමෙබ්බා ලොකියො ලොකුත්තරො ච විසෙ
 සාධිගමොති ඵචං විරියෙ ආනිසංසදස්සනසීලස්ස, ගමනවිවිනති
 සපුබ්බිතාගං නිබ්බානගාමීතිපටිපදං, සහ විපස්සනාය අරියමග්ගපට්ඨි
 පටි සත්තවිසුද්ධිපරමපරා චා, සා හි තිකඛුනො වට්ටනියානාය ගන්ත
 බ්බා පටිපජ්ජනබ්බාපටිපදාති කන්වා ගමනවිවිනාම. කාසද්දෙහිබහුලොති
 යථා තථා කායස්ස දලෙහිකමමපපසුනො, පිණ්ඩපානනති ¹ රට්ඨපිණ්ඩං,
 පච්චයදයකානං අත්තති කාරස්ස අත්තනො සමමාපට්ඨිපත්තියා මහපථල
 භාවස්ස කරණෙන පිණ්ඩස්ස භික්ඛාය පටිපුජ්ජනා පිණ්ඩාපචාසනං, නිග
 රණොති පත්තත්ථිකනො නිගරනො, නං සද්දං සුඤ්චාති නං උපා
 සිකාය වචනං පණ්ණසාලාචාරෙ සීතොව පඤ්චාභිඤ්ඤානාය දිබ්බසො
 තෙන සුඤ්චා, මනුස්සසමපත්තිදිබ්බසමපත්තිනිබ්බානසමපත්තිති ඉමා
 තිසෙසා සමපත්තිනො, දුභං සක්ඛියසීති නයි කතෙන දුත
 මයෙන වෙයාවච්චමයෙන ච පුඤ්ඤකලේචන බෙත්තවිසෙසනාවුප
 ගමිතෙන අපරාපරං දෙවමනුස්සාගං සමපත්තියො අනෙත නිබ්බාන
 සමපත්ති ච දුභං සක්ඛියසීති ඵෙරො අත්තානං පුච්ඡති. සිතං කඤ්ඤ
 නොති අකිචෙජ්ජෙව මයා වට්ටදුකං සමතිකකත්තන්ති පච්ච
 වෙකිනාවසානෙ සඤ්ජාතපාමුජ්ජවසෙන සිතං කරොනො, නිප්ප
 ජිසසකාලොති නිරුපද්දවකාලො, තද භිකඛුසමස්ස සුලභා පච්චයා
 ගොන්ති පච්චයගෙභුනා විත්තපිලා නන්ති අධිප්පායො. පස්සනා
 ගං සෙචාති අතාදරෙ සාමිච්චනං, බිරමෙඤ්ඤනති බිරදසිකං ධෙනුං,
 කිඤ්චිදෙව කඤ්චාති කිඤ්චිදෙව භතිකමමං කන්වා, උච්ඡුසන්තකමම
 නති උච්ඡුයන්තසාලාය කානබ්බං කිච්චං, නමෙව මග්ගනති උපාස
 කෙන පටිපත්තමග්ගං, උපහට්ඨාසාති ආසන්තාය, විප්පවිපන්තනති
 ජාතිධම්මකුලධම්මාදිලඛිකතෙන අසමමා පටිපත්තං, එවනති යථා අසමමා
 පටිපනො පුත්තො නාය ඵච අසමමාපට්ඨිපත්තියා කුලසන්තානනො
 බාහිරො හුත්වා විභුසන්තිකා දුයජ්ජස්ස න භාගී, ඵචං කුසීහොපි තෙ
 නෙව කුසීතභාවෙන න සමමා පටිපනො සජ්ජසන්තිකා ලද්ධිබ්බඅරිය
 ධනදුයජ්ජස්ස න භාගී, ආරඬ්චිවිරියොව ලභති සමමා පටිපජ්ජනො.
 උපපජ්ජති විරියසමෙබ්බාජ්ඣබ්බෙගාති යොජනා. ඵචං සබ්බත්ථ. මහාති
 සීලාදිගුණෙහි මගනො විපුලො අනඤ්ඤසාධාරණො, නං පනස්ස
 ගුණමග්ගනං දසසහස්සිලොකධාතුකමපනෙන ලොකෙ පාකටන්ති

1. ම. පිණ්ඩනති

දසෙසුනො සද්දුනො ගිනි ආදිමාහ. යසමා සද්දු සාසනෙ පබ්බජ්ඣසස පබ්බජ්ජුපගමනෙන සකාසපුහුනියභාවො සසඤ්ජායති තසමා බුද්ධිපුත්ත භාවං දසෙසුනො අසමනිනොයාති ආදිමාහ. අලසානං ගාවනාය නාම මහනමපි අන්තරානානං කායදලුතිබහුලානං යාවදන්ථං භුඤ්ජන්තා සෙසසුබාදිඅනුසුඤ්ඤනකානං තීරමනානගතිකානං පුග්ගලානං දුරතො චන්දනා කුසීනපුග්ගලපරිචන්දනාති ආහ: කුච්ඡං පුරෙත්වා සීතආචගර සදිසෙති ආදිං, දිවසං වඩක මෙත නිසන්දාය ආචරඤ්ඤියෙහි ධම්මෙහි විතනං පරිසොධෙසාමානාති ආදිනා භාවනාරමනවසෙත ආරඤ්චිට්ඨයානං දලුහ පරකකමානං කාලෙන කාලං උපසංකමනා ආරඤ්චිට්ඨපුග්ගලසෙව නාති ආහ: ආරඤ්චිට්ඨයෙහි ආදිං. විසුද්ධිමගෙහ පන ජාතිමහත්තවච්ච වෙකනිනා සබ්බවමාරිමහත්තවච්චවෙකනිනාති ඉදං වයං න ගතිනං. පිනමිද්ධිවිනොදනනා සමමප්පධානවච්චවෙකනිනනාති ඉදං වයං ගති නං. තත්ථ ආතිසංසදසසාචිනාය එව සමමප්පධානවච්චවෙකනිනා ගතිනා හොති ලොකීයලොකුත්තරවිසෙසාධිගමස්ස විරියයත්තනාදස්සන භාවනො. පිනමිද්ධිවිනොදනං පන තදධිමුත්තනාය එව ගතිනං හොති, විරියප්පාදනෙ යුත්තප්පයුත්තස්ස පිනමිද්ධිවිනොදනං අත්ඨිද්ධිමෙවාති. තත්ථ පිනමිද්ධිවිනොදනකුසීනපුග්ගලපරිචන්දනආරඤ්චිට්ඨපුග්ගල සෙවනතදධිමුත්තනාපටිපකම්චිධිමනවච්චප්පසංහාරවසෙත, අපායභය වච්චවෙකනිනාදසො සමුත්තෙත්තවසෙත විරියසමෙබ්බකම්භයස්ස උප්පාදනා දට්ඨබ්බා. බුද්ධානුස්සතිසා උපමාරසමාධිතිට්ඨනතා වුත්තං: යාව උපමාරති. සකලසරීරං ඵරමානොති පිතිසමුට්ඨානෙහි පඤ්චරූපෙහි සකලසරීරං ඵරමානො, ධම්මතුණේ අනුස්සරනකස්සාපි යාව උපමාර සකලසරීරං ඵරමානො පිතිසමෙබ්බකම්භයස්ස උප්පජ්ජතිති එවං සෙස අනුස්සතිසු පසාදනීයසුත්තනවච්චවෙකනිනාය ව යොජෙතබ්බං. තස්සාපි විමුත්තායත්තභාවෙන තගනතිත්තනා. එවදූපෙ කාලෙති දුබ්බිකම්භයාදීසුති වුත්තනාලො, සමාපත්ති—පෙ—න සමුද්ධවරනාති ඉදං උපසමානුස්සතිසා වසෙත වුත්තං. සංඛාරානං හි වසෙත සප්පදෙස වුපසමෙපි නිප්පදෙසවුපසමෙ පිය තථා සඤ්ඤය පවත්නො භාවනා මහස්සාතරු කිලෙසවිකම්භනසමත්ථො හුන්වා උපමාරසමාධිං ආව හනොනා තථාරූපපිතිසොමනස්සසමනනාගතො පිතිසමෙබ්බකම්භයස්ස උප්පාදය හොතිති. තත්ථ විකම්භනිනා කිලෙසාති පාදං. [තෙහි] න සමුද්ධ වරනාති ඉතිසද්දෙ කාරණත්ථො. යසමා න සමුද්ධවරනති තසමා නං නොසං අසමුද්ධවාරං වච්චවෙකනිනකස්සාති යොජනා. න හි කිලෙසෙ වච්චවෙකනිනකස්ස බොජ්ඣකිඤ්ඤප්පත්ති යුත්තා. පසාදනීයෙසු ධානෙසු පසාදසිනෙභාවාවෙන දුබ්බදයනාය මුඛනා, සා තත්ථ ආදරගාරවාකර ණේන විඤ්ඤයතිති ආහ: අසකකච්චත්ථියාය සංසුචිනදුබ්බතාවෙනා¹ති. පඤ්චගභාජනසෙවනනාති පඤ්චසප්පායගොජනසෙවනනා. උතු ඉරියාපටිසුබ්බගනනණේන සප්පායඋතුඉරියාපටිගනනණං දට්ඨබ්බං නං හි තිවිධමපි සප්පායං සෙවියමානං කායස්ස කලාපාදාදනවසෙත විතනස්ස කලාපනං ආවහනනං දුට්ඨායපි පස්සද්ධියා කාරණං හොති. “අභෙදුක සත්තෙසු ලහමානං සුබ්බකම්භනති අයමෙතො අනොනා, ඉස්සාරුදිවිසම

[] අධිකරණී මංඤ්ඤ, අචාරා බ්‍යාකුලපිහි 1. සී. මු. ද. බුද්ධානං

ගෙවුනානම් පන අයං දුකිතො, එතෙ උභො අනෙත අනුපගමම යථා සකං කවමුනා හොතිති අයං මජ්ඣිමා පටිපතති මජ්ඣන්තො පයො ගො යස්ස සො මජ්ඣන්තොපයොගො,” “නස්ස භාවො මජ්ඣන්තොපයොගො,” අයං හි සනාචා සාරඝ්ඛිනාය නංපස්ස ඝ්ඛිනායනාය කාරණං හොති, පස්සඝ්ඛිවයං ආවනති, එතෙනෙව සාරඝ්ඛිනායපුග්ගලපට්ඨවජ්ජන පස්ස ඝ්ඛිනායපුග්ගලපෙවනානං හදවහනනා සංවණණිනාති දට්ඨබ්බං. වච්ඡුච්ඡදක්‍රියාඉත්‍යයසමන්තපපටිපාදනා ව පඤ්ඤවහා වුනා. සමාධා නාවහාපි නා හොනති සමාධානාවහනාවෙනෙව පඤ්ඤවහනාවනොති වුතනා: වච්ඡුච්ඡද—පෙ—වෙදිතබ්බාති. කාරණකොසලලනාවනාකො සලලානං නානානන්දයභාවනො රකකනාකොසලලස්ස ව හංමුලකතනා නිද්ධනකුසලනා නාම: කසිණතිමිතනස්ස උග්ගහණ¹ කුසලනා ඉට්ඨව වුතනං. කසිණතිමිතනස්සාති ව නිදස්සනමන්තං දට්ඨබ්බං, අසුභතිමිතනා දිකස්සපි හි යස්ස කස්සපි කොභුපපනතිතිමිතනස්ස උග්ගහණකොසලලං නිමිතනකුසලනා එවාති. අභිසිට්ඨවිජ්ජිතාදිහිති ආදිසද්දෙන පඤ්ඤාප යොගමිඤ්ඤං පයොගවෙකලලක්ඛ සංගණනාති. නස්ස පග්ගණනනාති තස්ස ලීනස්ස චිතතස්ස ධම්මවිවයසමොඡකාබලාදිසමුට්ඨාපනෙන ලයා පතතිනො සමුඝ්ඛරණං. වුතනං හෙනං භගවතා: යසමිඤ්ඤ ඛො භික්ඛවෙ සමයෙ ලීනං චිතතං හොති, කාලො තසමිං සමයෙ ධම්මවිවයසමොඡ ඡකාබලස්ස භාවනාය, කාලො විජ්ජයසමොඡකාබලස්ස භාවනාය, කාලො පිකිසමොඡකාබලස්ස භාවනාය, නං කිස්ස හෙවු? ලීනං භික්ඛවෙ චිතතං, නං එතෙහි ධම්මෙහි සුසමුට්ඨාපයං හොති. සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ පුරිසො පරිතනා අග්ගිං උජ්ජාලෙචුකාමො අස්ස, සො නත්ථ සුකකාති වෙව තිණාති පකඛිපෙය්‍ය, සුකකාති ව ගොමයාති පකඛිපෙය්‍ය, සුකකාඝ්ඛි ව කට්ඨාති පකඛිපෙය්‍ය, මුඛවානං ව නදදෙය්‍ය, න ව පංසුකෙන ව ඔකිරෙ ය්‍ය, භබ්බො හු ඛො සො භික්ඛවෙ පුරිසො පරිතනා අග්ගිං උජ්ජාලෙචු නති. එවං භනෙනති එත්ථ ව යථාසකං ආභාරවසෙන ධම්මවිවයසමොඡ ඡකාබලාදිනං භාවනාසමුට්ඨාපනාති වෙදිතබ්බා, සා අනන්තරං පභාපිතා එව. අච්චාරඝ්ඛිවිජ්ජිතාදිහිති ආදිසද්දෙන පඤ්ඤාපයොගමලවනං පමො දුපටිලාපනක්ඛි සංගණනාති. නස්ස නිග්ගණනනාති තස්ස උඝ්ඛිතස්ස චිතතස්ස සමාධිසමොඡකාබලාදිසමුට්ඨාපනෙන උඝ්ඛිතාපතතිනො තිසෙධනං, වුතනමපි වෙනං භගවතා: “යසමිඤ්ඤ ඛො භික්ඛවෙ සමයෙ උඝ්ඛිතං චිතතං හොති කාලො තසමිං සමයෙ පස්සඝ්ඛිසමොඡකාබලස්ස භාවනාය කාලො සමාධිසමොඡකාබලස්ස භාවනාය, කාලො උපෙකකිං සමොඡකාබලස්ස භාවනාය, නං කිස්ස හෙවු? උඝ්ඛිතං භික්ඛවෙ චිතතා නං එතෙහි ධම්මෙහි සුචුපසමං හොති. සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ පුරිසො මහනනං අග්ගිකකිං නිබ්බාපෙචුකාමො අස්ස, සො නත්ථ අලලාති වෙව තිණාති පකඛිපෙය්‍ය, අලලාති ව ගොමයාති පකඛිපෙය්‍ය, අලලා ති ව කඨාති පකඛිපෙය්‍ය, මුඛවානං ව නදදෙය්‍ය, පංසුකෙන ව ඔකි රෙය්‍ය, භබ්බො හු ඛො සො භික්ඛවෙ පුරිසො මහනනං අග්ගිකකිං නිබ්බාපෙචුනති, එවං භනෙනති. එත්ථාපි යථාසකං ආභාරවසෙන

1. සී. මු. අ. උග්ගහ

සඛාරමඡ්ඤානනාමි, තදුනකොන ව විරුඡ්ඤානං පසුද්ධිසමොඡ්ඤානං
 ඛනනාවනාය එව දුරිතනනති අනුරුඡ්ඤානකොනං පභානවිධිං දසො
 තුං සභනමඡ්ඤානනාමි ආදි වුනතා. හෙනා න: සභනසඛාරකොලායන
 පුත්තපුරිවඡ්ඡනනාමි. උපෙකකිය හි විසෙසනො රාගො පටිපකොනා,
 තථා වාහ: රාගබ්බුපුසු උපෙකකිය විසුද්ධිමගොනාමි. **වීභානා** රෙහිති
 කමමසුකතාපච්චවෙකකිනං අනතපුසුදුනාපච්චවෙකකිනනති ඉමෙහි
 වීහි කාරණෙහි, **වීභෙව**ාති අවධාරණං සඛාරාසමානනාදසුනනන්ථං,
 සඛාරා එව හෙත් සමානා, න සංඛාරාසං සබ්බථා සමානනති. **අසසාමික**
භාවො අනතනනියනා, සහි හි අනතනි තසු කිසුච්චනාවෙන විවරං
 අසුදු වා කිසුච්ච අනතනියං නාම සියා, සො පන කොචි නත්ථවාති
 අධිප්පායො. **අනඛනි** සහති න අඛනකමං න විරට්ඨාසී ඉතරං
 අතිවනති අත්ථො. **නාමකාලික** නති තසුසුච්ච වෙච්චනං. මමාසනිති
 මමනතා කරෙහි, මමාති හණතාය පරිග්ගසා තිට්ඨති. **ධනාසනනා**ති
 ධනං දබ්බං ¹ කරොනතා. **සමමා දසුනලකකණා**ති සමමා අවිපරිතං
 අතිවච්චාදිවසෙසන දසුනසනාවා, **සමමා අනිති** රෙපනලකකණාති
 සමමදෙව අරමමණ විනතසු අහිතිරෙපනසනාවො, චතුරඛන
 සමනනාගනා වාචා ජනං සංගණනාතිති තබ්බිපකවිරිතිසනාවා
 සමමාවාචා. හෙදකරමිඡ්ඡාචාචාපනානෙන ජනෙ සමපසුතෙන ව
 පරිග්ගණනතිච්චවති හොතිති පරිග්ගනලකකණාති වුනතා. විසංවාද
 නාදිකිච්චතාය හි ලුබ්භං අපරිග්ගාහකානං මුසාවාදදීනං පටිපකකි
 භුතා සිති ණිනාවෙන පරිග්ගනනසනාවා සමමා ජප්පනකිච්චා සමමාවාචා,
 භුප්පච්චපසුභාසිතසමප්පිග්ගාහනෙ ජනෙ සමපසුතනමමෙ ව පරිග්ග
 ණනනති පචතනතිති **පරිග්ගනණලකකණා**යථා විවරකමමාදිප්පයොග
 සඛාරානො කමමනෙනා කාතබ්බං විවරජනාදිකං සමුට්ඨාපෙහි තිප්ථා
 දෙහි තං තං ක්‍රියාතිප්ථාදකො වා වෙනතාසඛාරානො කමමනෙනා
 හත්ථවලනාදිකං ක්‍රියං සමුට්ඨාපෙහි, එවං සාවඡ්ඡානතබ්බක්‍රියාසමුට්ඨා
 පනමිඡ්ඡානමනප්පනානෙන සමමානමමනෙනා තිරවඡ්ඡසු කතන
 බ්බසු තිරවඡ්ඡාකාරෙන සමුට්ඨාපනකිච්චවා හොතිති ආහ: **සමමා**
සමුට්ඨාපනලකකණාති. සමපසුතනමමොනං වා උකඛිපනං සමුට්ඨා
 පනං, කායිකක්‍රියාය භාරුකඛිපනං පිය. **සමමා වොදුපනලකකණා**ති
 ජීවමානසු පුග්ගලසු සමපසුතනමමොනං වා ජීවිතිඤ්ඤවුතනියා
 ආජීවසෙසුච්ච වා “සමමදෙව සොධනං වොදුපනං ලකකණං
 එකසාති සමමා වොදුපනලකකණං,” අථවා කායවාචනං
 බ්බසුතනානසු ව සංකීලෙසභුතමිඡ්ඡාආජීවප්පනානෙන සමමා
 ආජීවො වොදුපනලකකණාති වුනතා. සමමාවායාමසතිසමා
 සීසු වනතබ්බං ගෙට්ඨා වුනතමෙව. පසුදුසු කුසලානං ධමමානං පුබ්බ
 ඛනමභාවතො සබ්බෙපි අකුසලා ධමමා තසු පටිකකා වාති වුනතං;
 අසුදුහිපි අනතනො පච්චනීකකීලෙසෙහි සද්ධිනති. අථවා අනතනො
 පච්චනීකකීලෙසා දිට්ඨොකට්ඨා අවිඡ්ඡාදයො පසුදුසු උජ්ජවචනික
 භාවතො. පසුදුහිති පසුහති විස හොති විබ්බාභාවෙනා, හෙනාහ:

1. ම. දුබ්ඛං.

වාවායපි උපකාරකො එවාති ආහ: සවායං—පෙ—සමමාවාවායපි 1 උපකාරකොති. සමමාසකපෙපා හි සමමාවාවාය 2 විරතිවාවායපි විසෙස පවුච්චො මිච්චාසකපපනදෙකට්ඨකිලෙසපපනානතො. සංවිදහිච්චාති ආදීසු සමමාවිදහනං කමමනනපපනොජනඤ්ඤි එකනනානවජ්ජවචිකාය කමමවසෙස ඉච්චනබ්බොති. විරතිවාවාවසෙසන සංවිදහනං විරතිකමමනනසෙසව පපොජනඤ්ඤි නිදසසිගනනි දට්ඨබ්බො. එවං හිසස සමමාවාවාය සමමාකමමනනසොපි බහුකාරතා ජොතිතා සියා. වචිභෙදනිසා මිකා හි වචිදුච්චවරිතවිරති කාසිකත්‍රියනියාමිකාය කායදුච්චවරිතවිරතියා උපකාරිකා. නථා හි විසංවාදනාදිමිච්චාවාවතො අවිරතො මිච්චාකමමනනතොපි න විරමති එව. යථාහ: “එකං ධමමං අතිනසං—පෙ—නඤ්ඤි පාපං අකාරිඤ්ඤි”නති. නසමා අවිසංවාදනාදිසමමාවාවාය සීතො සමමා කමමනනවපි පුරෙති යෙවති වචිදුච්චවරිතවිරති කායදුච්චවරිතවිරතියා උපකාරිකා. යසමා ආජිවපාරිසුඤ්ඤි නාම දුසසිලාපපනානපුබ්බිකා නසමා සමමාවාවාකමමනනානනනරං සමමාආජිවො දෙසිතොති දසෙසතුං වතුබ්බිධා පනාති ආදි වුත්තං. එතනාවනාති පරිසුඤ්ඤිලා ජිවිකා³මනෙතන,ඉදං විජිනනනි වතුසමමපධානවිරියං, විරියාරමොපි සමමාසතිපරිග්ගනිතො එව නිබ්බාතාවහො, න කෙවලොති දසෙසතුං තතොති ආදි වුත්තං. සුපට්ඨිනාති බහිඤ්ඤා විකෙඤ්ඤං පහාය සුට්ඨි උපට්ඨිතා කානබ්බො, සමාධිසස උපකාරධමමා නාම යථාවුත්තවච්චු විසදත්‍රියාදසො. තප්පිපකකතො අනුපකාරධමමා වෙදිනබ්බො. ගති සොති නිබ්බතනිසො, සමනෙතනසිඤ්ඤාති සමමා පරියෙසිච්චා, යථා “ඉඤ්ඤි කථා පවත්තා අධි තී”ති වුච්චති,එවං“අත්තානං අධිකිච්ච පවත්තා අජකිනනං,” එවං පවත්තමානා මයං අත්තාති ගහණං ගමිසොමාති ඉමිතා විය අධිපපායෙන අත්තානං අධිකිච්ච උද්දිසස පවත්තා සත්තසත්තති පරියාපනතා අජකිනනං, තසමිං අජකිනතරුපෙ, අත්තතො කෙසාදිවච්චු කෙ කසිණරුපෙති අත්තො. පටිකමමවසෙන අජකිනනං රුපසඤ්ඤි ති පරිකමමකරණවසෙන අජකිනනං රුපසඤ්ඤි, න අප්පනාවසෙන, න හි පටිභාගතිමිතතාරමමණා අප්පනා අජකිනනවිසයා සමභවති, තමපන අජකිනනං පරිකමමවසෙන ලඤ්ඤං කසිණතිමිතනං අවිසුඤ්ඤිමෙව හොති, න බහිඤ්ඤා පරිකමමවසෙන ලඤ්ඤං විය විසුඤ්ඤං, තෙනාහ: නමපනාති අදිං. සෙසෙවං පටිකමමිං අජකිනනං උපපනනනනි යසස පුග්ගලසස එවං වුත්තප්පනාරෙන අජකිනනං පරිකමමං ජාතං. නිමිතනං පන 4 බහිඤ්ඤාති පටිභාගතිමිතනං සසත්තතිපරියාපනනං න හොතිති බහිඤ්ඤා, පටිතතානීති යථාලඤ්ඤාති සුප්පසරාවමත්තාති, තෙනාහ: අවධිකිතානීති. පටිතතවසෙනෙවාවාති වණණවසෙන ආභොගෙ විජ්ජමා නෙපි පරිතතවසෙනෙව ඉදං අභිභායනනං වුත්තං. පරිතතතා ගෙඤ්ඤ අභිභවනසස කාරණං. “වණණාභොගෙ සතිපි අසතිපි අභිභවතිති අභිභු,” පරිකමමං ඤ්ඤණං වා, “අභිභු ආයනනං එතසොති අභිභායනනං.” කොතං. “අභිභවිතබ්බං වා ආරමමණසඤ්ඤාතං ආයනනං එතසොති අභිභායනනං,” අථවා ආරමමණාභිභවනතො අභිභු ව තං ආයනනඤ්ඤ

1. සි. ම. වි. සමමාවාවාය. 3. සි. ම. වි. ජිවිකාමනෙතන.
 2. සි. ම. වි. සද්දවාවාය. 4. මු. සි. අ. නිමිතනමපි

යොගිනො සුඛවිසෙසානං අධිට්ඨානභාවනො මනායතනධර්මායතන භාවනො වාතී සසම්පයුත්තඋක්කානං අභිනායනනිං. අභිනායතන භාවනා නාම තිකකපඤ්ඤයෙසව සමභවතී න ඉතරස්සාති ආහ: සද්දුක්ඛතරිකො පුග්ගලොති. අභිගමිධා සමාපජ්ජනීති එත්ථ අභිභව නං සමාපජ්ජනඤ්ච උපචාරඋක්කානාධිගමනසමනනතරමෙව අප්ප නාක්කානුප්පාදනනති ආහ: සහ නිමිත්තුප්පාදෙනෙවෙත්ථ අප්පනං පාපෙතීති. සහ නිමිත්තුප්පාදෙනාති ව අප්පනාපරිවාසාභාවස්ස ලකඛණවචනමෙතං. යො ඛිප්පාතීඤ්ඤදුති චුච්චතී, තතොපි සද්දුක්ඛ තරස්සව අභිනායතනභාවනා. එත්ථාති එතස්මිං නිමිතෙන, අප්පනං පාපෙතීති භාවනා අප්පනං නෙති, එත්ථ ව කෙවි උප්පනෙන උපචාර උක්කානෙන නං ආරබ්භ යෙ ගෙට්ඨිමනෙනන ද්වෙ තයො ජවනවාර පවත්තනති නෙ උපචාරඋක්කාන පකඛිකා එව, තදනනතරං භවඛහපරි වාසෙන උපචාරසෙවනාය ව විනා අප්පනා ගොති, සහ නිමිත්තුප්පා දෙනෙව අප්පනං පාපෙතීති වදනති. තං තෙසං මතිමත්තං. තඪ පාරි වාසිකපරිකමෙවන අප්පනාවාරෙ ඉච්ඡිතො, නාපි මහග්ගතපමාණ උක්කානෙසු විශ උපචාරඋක්කානෙ එකත්තතො පච්චවෙකකතා ඉච්ඡිත බ්බා. තස්මා උපචාරඋක්කානාධිගමනො පරං කතීපයභවඛහවිත්තාවසානෙ අප්පනං පාපුණ්ණෙනා සහ නිමිත්තුප්පාදෙනෙවෙත්ථ අප්පනං පාපෙ තීති චුතෙනා. සහ නිමිත්තුප්පාදෙනාති ව අධිප්පාධිකමිදං වචනං, න නීතත්ථං, තත්ථ අධිප්පායො චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො. න අනෙතා සමාපත්තියං තද නථාරූපස්ස ආභොගස්ස අසමභවතො. සමාපත්ති නො චුට්ඨිතස්ස ආභොගො පුබ්බභාගභාවනාවසෙත ක්කානකඛණෙ පවත්තං අභිභවනාකාරං ගගෙත්වා පවත්තොති දට්ඨබ්බං. අතිධිමට්ඨ කථායං පන ඉමිනාස්ස පුබ්බාභොගො කපිතොති චුත්තං. අනෙතා සමාපත්තියං තද නථා ආභොගාභාවෙ කසමා ක්කානසඤ්ඤයපිති චුත්තනති ආහ: අභිගවසඤ්ඤ හිස්ස අනෙතාසමාපත්තියමපි අත්ථීති. චෛසිනප්පමාණානීති විපුලප්පමාණානීති අත්ථො, න එකඛගුලවඛගුලාදි වධිතීං පාපිතාති, තථා වධිත්තස්සෙවෙත්ථ අසමභවතො. තෙතාහ: මහනතානීති. හනනචෛසිනභාවතී භුඤ්ජනභාජනෙ වඤ්ඤත්වා දිත්තං භනතං, එකාසනෙ පුරිසෙත භුඤ්ජනබ්බහත්තතො උපධිසභත්තනති අත්ථො. “රූපෙ සඤ්ඤ රූපසඤ්ඤ,” “සා අස්ස අත්ථීති රූපසඤ්ඤී,” “න රූපසඤ්ඤී අරූපසඤ්ඤී,” සඤ්ඤසීසෙන ක්කානං වදති. රූප සඤ්ඤය අනුප්පාදනමෙවෙත්ථ අලාභිතා. බහිද්ධාව 1 උප්පනනනති බහිද්ධා වත්ථුසමිං යෙව උප්පනනං, එත්ථ ව අඋක්කිතනං රූපසඤ්ඤී බහිද්ධා රූපාති පස්සති පරිත්තාති සුවණ්ණදුබ්බණ්ණාති, අඋක්කිතනං රූප සඤ්ඤී බහිද්ධා රූපාති පස්සති අප්පමාණාති සුවණ්ණදුබ්බණ්ණාති, අඋක්කිතනං අරූපසඤ්ඤී බහිද්ධා රූපාති පස්සති පරිත්තාති සුවණ්ණ දුබ්බණ්ණාති, අඋක්කිතනං අරූපසඤ්ඤී බහිද්ධා රූපාති පස්සති අප්පමා

1. ඉ. ඩී. ඊ. බහිබා ව.

ණානි සුවණණදුබ්බණණානීති. එවමිධ වතතාරි අභිභායනනානි ආගතානි. අභිධමෙම පන අර්ඝ්ඤානං අරුපසඤ්ඤාදි බ්ගිඤ්ඤා රුපානි පසස්සානි පරිත්තානි සුවණණදුබ්බණණානි, අපමාණානි සුවණණදුබ්බණණානීති එවමාගතානි. තත්ථ ච කාරණං අභිධමමධානපායං චුත්තමෙව. තථා හි චුත්තං අධානපාලිතියං කසමා පන යථා සුත්තනෙතන අර්ඝ්ඤානං රුපසඤ්ඤාදි ඵනො බ්ගිඤ්ඤා රුපානි පසස්සානි පරිත්තානීති ආදී චුත්තං: එවං අවතො ඉධ වතුපුපි අභිභායනනෙසු අර්ඝ්ඤානං අරුපසඤ්ඤාදිතාව චුත්තානි. අර්ඝ්ඤානරුපානං අනභිභවතීයතො. තත්ථ වා හි ඉධ, වා බ්ගිඤ්ඤා රුපානෙව අභිභවිතබ්බානි. නසමා නානි නියමතො වතතබ්බානීති නත්තාපි ඉධපි චුත්තානි. අර්ඝ්ඤානං රුපසඤ්ඤාදි අර්ඝ්ඤානං අරුපසඤ්ඤාදි ඉදං පන සත්ථ දෙසනාවිලාසමත්තමෙවංති. අයං පනෙත්ථ අධිපපායො: ඉධ වණණාභොගරහිතානි සහිතානි ච සබ්බානි පරිත්තානි සුවණණදුබ්බණණානි අභිභුග්ගානි. පරියායනපා හි සුත්තනනාදෙසනානි, අභිධමෙම පන නිපාරියායදෙසනනතා වණණාභොගරහිතානි විපුං චුත්තානි. තථා සහිතානි. අපි හි උභයත්ථ අභිභවනවිසෙසොති. තථා ඉධ පරියායදෙසනනතා විමොක්ඛානමපි අභිභවනපරියායො අපිති අර්ඝ්ඤානං රුපසඤ්ඤාදි ආදිතා පඨමදුතියඅභිභායනනෙසු පඨමවිමොක්ඛො, තතියවතුත්ථ අභිභායනනෙසු දුතියවිමොක්ඛො, වණණාභිභායනනෙසු තතියවිමොක්ඛො ච අභිභවනපත්තීනො සහිතහිතො. අභිධමෙම පන නිපාරියායදෙසනනතා විමොක්ඛාභිභායනනානි අසඛකරතො දෙසෙතුං විමොක්ඛෙ වජ්ජන්තො අභිභායනනානි කපිතානි. සබ්බානි ච විමොක්ඛකීව්වානි ක්කානානි විමොක්ඛදෙසනායං චුත්තානි. තදෙනං අර්ඝ්ඤානං රුපසඤ්ඤාදි ආගතස්ස අභිභායනන වයස්ස අභිධමෙම අභිභායනනෙසු අවචනතො රුපී රුපානි පසස්සානීති ආදීතඤ්ඤා සබ්බවිමොක්ඛකීව්වසාධාරණවචනභාවනො වචන්තානං කතනති විඤ්ඤායති. අර්ඝ්ඤානරුපානං අනභිභවතීයතොති ඉදං අභිධමෙම කත්ථිපි අර්ඝ්ඤානරුපානි පසස්සානීති අවතො සබ්බත්ථ යං චුත්තං බ්ගිඤ්ඤා රුපානි පසස්සානීති තස්ස කාරණවචනං. තෙන යං අඤ්ඤාභෙතුකං සුත්තනෙත බ්ගිඤ්ඤා රුපානි පසස්සානීති වචනං නං තෙන භෙතුතා චුත්තං. යං පන දෙසනාවිලාසභෙතුකං අර්ඝ්ඤානං අරුපසඤ්ඤාදිතාය එව අභිධමෙම වචනං න තස්ස අඤ්ඤා කාරණං මග්ගිතබ්බනති දසෙස්සති. අර්ඝ්ඤානරුපානං අනභිභවතීයතා ව තෙසං බ්ගිඤ්ඤාරුපානං විය අභිභවනතො. දෙසනාවිලාසො ච යථාචුත්තවචන්තාවසෙන වෙදිතබ්බො වෙනෙසා¹ර්ඝ්ඤාසයවසෙන විජ්ජමානපරියායකථනභාවනො. දෙසනාවිලාසො හි නාම වෙනෙසාර්ඝ්ඤාසයානුරුපං විජ්ජමානස්ස ච පරියායස්ස විභාවනං, න යස්ස කස්සපි. නසමා ඉධ පරියායදෙසනනතානි ආදිතා චුත්තපපකාරං වචන්තානං දෙසනාවිලාසනිබ්බකනති දඨබ්බං. සුවණණදුබ්බණණානීති එනෙතෙව සිද්ධිතතා න නිලාදිඅභිභායනනානි වතතබ්බානීති වෙ, න නිලාදීසු කහාධිකාරානං නිලාදිභාවසෙස්සව අභිභවනකාරණතො. නහි තෙසං පරිසුඤ්ඤාපරිසුඤ්ඤාවණණානං පරිත්තතො අපමාණතො වා අභිභවනකාරණං. අථ ඛො නිලාදිභාවො

1. සි. ටී. විනෙස.

එවැනි. එනෙසු ව පරිත්තාදිකසිණරූපෙසු යං යං වරිතස්ස ඉමානි අභිභායනනාති ඉඤ්ඤනති, නං දසෙස්ස ඉමෙසු පනාති ආදි වුත්තං. සබ්බසම්මානිකවසෙනාති නිලවණණනිලතිදස්සනනිලතිභාසානං සාධාරණවසෙන, වණණවසෙනාති සභාවවණණවසෙන, නිදස්සනවසෙනාති පස්සිනබ්බතාවසෙන වකචුච්ඤ්ඤාණවීරියා ගඟෙනබ්බතාවසෙන, චන්ද්‍රාසවසෙනාති සප්පභාසනාය අවභාසනවසෙන, වණණධාතුසාමානි අඤ්ඤනරජනවන්දාවණණධාතුයා, ලොකි සානෙව රූපාවචරඤ්ඤානභාවතො, රූපිති එත් යෙනායං සසන්නනීපරියාපනෙනන රූපෙන සමන්තාගතො, නං යස්ස කුසලස්ස හෙතුභාවෙන විසිට්ඨරූපං හොති, යෙන විසිට්ඨෙන රූපිති වුච්චෙය්‍ය, නදෙව සසන්නනීපරියාපනන රූපනිමිත්තං කුසලං, ඉධ පන පරමත්තො රූපිභාවසාධකනති ආහ: අඤ්ඤනං කෙසාදීසුති ආදිං. රූපඤ්ඤානං රූපනති උත්තරපදලොපෙන වුත්තං, රූපුප්පනතියාති ආදීසු විය. සුභන්තව අබිමුභෙතො හොතිති අයං තතිස්විමොකෙකා, ඉධ සුපරිසුඛනිලාදිවණණකසිණ ඤ්ඤානවසෙන වුත්තොති දසෙස්සො ඉදුති පරිසමතිදුපාලියං තස්ස බුහව විහාරඤ්ඤානවසෙන ආගතභාවං දසෙස්ස ඉධ පරිසමතිදුමගෙහ පනාති ආදි ආරභං. ඉධ පන උපරි පාලියං යෙව බුහව විහාරනං ආගතතතා තං තයං පරිකම්පිතො පරිසුඛනිලාදිවණණකසිණවසෙනෙව සුභවිමොකෙකා අනුඤ්ඤාතො. පරිකම්පිතවිසාපිති අකතාය වා කතාය වා දලහ මණ්ඩලාදිසම්මානපරිකම්පිතවිසාපි, උග්ගනනිමිත්තාදීනං පස්වික සිණනති නාමං නිසස්සිතෙ නිසස්සවොහාරවසෙන වුත්තනති දට්ඨබ්බං. යථා මඤ්ඤා උක්ඛාවසිං කරෙන්නති. සීලානිති පාතිමොකකසංවරුදීති වත්තාරී සීලානි, සොධෙකානි අනාපඤ්ඤෙන ආපනනවුට්ඨාපනෙන කිලෙසෙහි අප්පට්ඨිලනෙන ව විසොධෙකා, තිවිධං හි සීලස්ස විසොධනං නාම අනාපඤ්ඤා ආපනනවුට්ඨාපනං කිලෙසෙහි ව අප්පට්ඨිලනනති. “කමට්ඨානභාවනං පරිබ්බෙකිති උපරෙධෙති පවනතිතුං න දෙතිති පලිබොධො” රකාරස්ස ලකාරං කතො, පරිබ්බෙකාති අත්තො. උපවිච්ඡේදකාති සමාපනෙනන සංගාහනෙන වා උපරුකිකා, අපලිබොධං කතොති අත්තො. කලසාණමිත්තං උපසංකම්පිතාති.

පියො ව ගරුභාවනීයො වත්තා ව වචනකම්මො,
 ගමභිරඤ්ඤා කථං කතතා තො වට්ඨානෙ නියොජයෙති.

එවමාදිගුණසමන්තාගතං එකන්තහිතෙසිං බුද්ධිපකෙඛි සීතං කලසාණමිත්තං උපසංකම්පිතා, අනනුරූපං විහාරනති අට්ඨාරසන්නං දෙසානං අඤ්ඤානරෙන සමන්තාගතං.

දිත්තං හෙනං අට්ඨකථාසු:—

මහාවාසං නවාචාසං ජරාවාසඤ්ඤා පඤ්ඤා,
 සොණං පණණඤ්ඤා සුප්පඤ්ඤා එලං පඤ්ඤාමෙව ව.

නගරං දුරුතා බෙතනං විසභාගෙන පතනනං,
පච්චන්තසීමාසප්පායං යත් මිතෙනා න ලබන්ති.

අධාරසෙනාති යානාති ඉති විඤ්ඤය පණ්ණිනො,
ආරකා පරිවජේය්‍ය මග්ගං සප්පච්චයං¹ යථාති.

අනුරූපෙති ගොවරගාමනො නාතිදුරනාවාසනානාදීති පඤ්ඤාති
අභෙගති සමන්තාගතෙ, වුත්තං ගෙනං හගවතා: “කථඤ්ඤා භික්ඛවෙ
සෙනාසනං පඤ්ඤාභගසමන්තාගතං නොති. ඉධ භික්ඛවෙ සෙනාසනං
නාතිදුරං ගොති නාවාසනං, ගමනාගමනසමපනං, දිවා අප්පාති
ණ්ණං, රතනිං අප්පසද්දං, අප්පතිගෙකාසං, අප්පචංසමකසවානාතපසිරිංස
පසච්චස්සං ගොති. තස්මිං බො පන සෙනාසනෙ විහරන්තස්ස අප්පකසි
රෙනෙව උප්පජ්ජන්ති විවරපිණ්ඩපානසෙනාසනානිලානපච්චයනෙසජ්ජ
පරිකාරා. තස්මිං බො පන සෙනාසනෙ ථෙරා භික්ඛු විහරන්ති බහු
ස්සුතා ආගතාගමා ධම්මධරා විනයධරා මාතිකාධරා, තෙ කාලෙන
කාලං උපසංකම්ඤා පරිපුච්ඡති පරිපඤ්ඤාති ඉදං හනෙන කථං ඉමස්ස
කො අන්තොති. තස්ස තෙ ආයසමනො අවිච්චකෙව විවරන්ති,
අනුත්තාතිකතං ව උත්තාතිකරොන්ති, අනෙකවිභිතෙස්ස ව කඛ්ඛා
යාතිගෙස්ස ධම්මෙස්ස කඛ්ඛං පරිචිනොදෙනති. එවං බො භික්ඛවෙ සෙනා
සනං පඤ්ඤාභගසමන්තාගතං ගොතිති.” එත් ව නාතිදුරං නාවාසනං
ගමනාගමනසමපනනාති එකං අභගං, දිවා අප්පාතිණ්ණං රතනිං අප්ප
සද්දං අප්පතිගෙකාසනාති එකං, අප්පචංසමකසවානාතපසිරිංසපසච්චස්ස
න්ති එකං, තස්මිං බො පන සෙනාසනෙ විහරන්තස්ස—පෙ—පරිකාරාති
එකං, තස්මිං බො පන සෙනාසනෙ ථෙරා—පෙ—කඛ්ඛං පරිචිනො
දෙනතිති එකන්ති, එවං පඤ්ඤාභගාති වෙදිනබ්බාති. බුද්දකං² පලිබොධං
උපච්ඡිද්දිති දීඝනෙසනවලොමානං ඡෙදනෙන විවරකමමවිවර
රජනපත්තපචනමඤ්ඤපිසාදිසොධනවසෙහනබුද්දකපලිබොධං උපච්ඡිද්දි
තා, උද්චුචානකාදිස්සති එත් ආදිසද්දෙන විනිලකවිපුබ්බකවිච්ඡද්දක
විකඛාසිතකවිකම්පන නහනවිකම්පන කලොභිතකපුලවහඅට්ඨිකානං ස
භගගො දට්ඨබ්බො. තත් භස්සා වීය වාසුතා උද්ධං ජිවිතපරියාදනා යථා
නුකකමං සමුග්ගතෙන සුතභාවෙන බුමානත්තා උද්චුමානං, “උද්චුමාන
මෙව උද්චුමානකං,” “පටිකුලන්තා වා කුච්ඡතං උද්චුමානන්ති උද්චුමාන
කං, තථාරූපස්ස ඡවසරිරස්සෙතං අධිවචනං. විනිලං වුච්චති විපරිභින්න
වණ්ණං, “විනිලමෙව විනිලකං,” “පටිකුලන්තා වා කුච්ඡතං විනිලන්ති
විනිලකං,” මංසුස්සදට්ඨානෙස්ස රත්තවණ්ණස්ස පුබ්බසන්තිවයට්ඨා
නෙස්ස තෙතවණ්ණස්ස යෙභුගෙයන ව නිලවණ්ණස්ස නිලට්ඨානෙ
නිලසාචකපාරුතස්සෙව ඡවසරිරස්සෙතං අධිවචනං. “පරිභින්නට්ඨා
නෙස්ස වීස්සඤ්ඤානපුබ්බං විපුබ්බං,” “විපුබ්බමෙව විපුබ්බකං,” “පටිකු
ලන්තා වා කුච්ඡතං විපුබ්බන්ති විපුබ්බකං,” තථාරූපස්ස ඡවසරිරස්ස
තං අධිවචනං. විච්ඡද්දං වුච්චති විධි ඡඤ්ඤෙන අපධාරිතං, “විච්ඡද්ද
මෙව විච්ඡද්දකං,” “පටිකුලන්තා වා කුච්ඡතං විච්ඡද්දන්ති විච්ඡද්දකං

1. පටිභග. ඉභිපි. 2. බු. සී. 4. බුද්දකපලිබොධපච්ඡද. කඛා.

වෙමච්ඡෙති ජිනනාසු ඡවසරීරසෙහනං අධිවචනං. “ඉතො ච එතෙනා ච විවිධාකාරෙන සොණසිගාලාදිහි 1 බාසිනං විකබාසිනං,” “විකබාසිනං මෙව විකබාසිනං,” “පටිකුලනතා වා කුච්ඡිතං විකබාසිනනනි විකබාසිනං,” නථාරුපසු ඡවසරීරසෙහනං අධිවචනං. “විවිධා බිතනං විකබිතනං,” “විකබිතනමෙව විකබිතනං,” “පටිකුලනතා වා කුච්ඡිතං විකබිතනනනි විකබිතනං,” අසෙඤ්ඤන හත්ථං අසෙඤ්ඤන පාදං අසෙඤ්ඤන සීසනනි එවං නතො නතො විකබිතනසු ඡවසරීරසෙහනං අධිවචනං. “හහඤ්ඤ නං පුරිමනගෙතෙව විකබිතනාඤ්ඤාති හනවිකබිතනං,” කාකපදකාරෙන අභිගපචචචෙහනු සතෙත හනිනා වුචනනගෙතෙව විකබිතනසු ඡවසරීරසෙහනං අධිවචනං. “ලොහිතං කිරති විකබිතනි ඉතො විකො ච පඤ්ඤතිති ලොහිතං,” පඤ්ඤතිතලොහිතමකබිතසු ඡවසරීරසෙහනං අධිවචනං. පුලුචා වුචනනි කිමයො, “පුලුචෙ කිරතිති පුලුචං,” කිමපරිපුණ්ණසු ඡවසරීරසෙහනං අධිවචනං. “අට්ඨි යෙව අට්ඨිකං,” “පටිකුලනතා වා කුච්ඡිතං අට්ඨිති අට්ඨිකං,” අට්ඨි සඛලිනායසි එකට්ඨිකසු එතං අධිවචනං. ඉමෙසු දසසු අසුභෙසු පට්ඨි මජ්ඣිකමෙව උපපජ්ජති න දුකියාදීති. තෙනාහ: [ඉධ] 2 පස්මජ්ඣිකා සහගනා සඤ්ඤති. නථා හි අපරිසණ්ඨිතජලාය සීසසොනාය නදියා අරිතනබලෙනෙව නාචා තිට්ඨති, විනා අරිතෙන න සකකා යපෙච්ඡං, එවමෙවං දුබ්බලනතා ආරමමණසු විතකකබලෙනෙව චිතනං එහග්ගං හුචා තිට්ඨති, විනා විතකෙන න සකකා යපෙච්ඡං, නසමා පස්මජ්ඣිකා මෙවෙත්ථ හොති න දුකියාදීති. ආරමමණසු දුබ්බලනා වේත්ථ පටිකුලභාවෙන චිතනං යපෙච්ඡං අසමත්තා. රුකෙබා මතො ලොහං මතනනි ආදීසු යං බකිප්පබකිං උපාදාය රුකබාදිසමඤ්ඤා, තසමිං අනුපච්ඡිතෙනපි අලලනාදිවිමනං නිසාය මතවොහාරෙ සමමුති මරණං. සඛාරානං බණහභගසඛිතානං බණ්ණිකමරණං. සමුච්ඡෙද මරණනනි අරහතො සත්තානසු සබ්බසො උච්ඡෙදභුතං මරණං, විපසුනාභාවනාවසෙන වෙනං වුත්තං. මරණානුසුතිභාවනායං පන තිවිධමෙපනං නාසිපෙපනං අසංවෙගච්ඡුතො අනුපට්ඨහනතො අබා හුලලතො ව. මරණානුසුතියං හි එකෙන හවෙන. පරිච්ඡිතාසු ඡවි තිඡ්ඡියප්පබකිසු විච්ඡෙදෙ මරණනනි අධිපෙපතො, සංවෙගච්ඡුතො උපට්ඨහනතො බාහුලලතො ව. ඉදති ඉමමෙව මරණං සකියා විකප්ප නතරං දසෙහනො හෙට්ඨා වුත්තලකබණා වාති ආදිමාහ. අසිනාපිනා දිනෙදෙති අසිනපිතබාසිතසාසිතප්පහෙදො, අසිතබ්බපානබ්බබාදිතබ්බ සාසිතබ්බවිභාගෙති අත්ථො, කාලහෙදවචනිච්ඡාය අභාවතො යථා දුඛ නනි, “කබලං කරීයතිති කබලිකාරො,” “ආහරීයතිති ආහාරො,” “කබලි කාරො ව’ සො ආහාරො වාති කබලිකාරහාරො,” වච්ඡුවසෙන වෙනං වුත්තං; සවච්ඡුකො එව හි ආහාරො ඉධ කමමට්ඨානභාවෙන අධිපෙප තො. ඔජාලකබණො පන ආහාරො ඔජට්ඨිමකං රුපං ආහරනිති ආහාරොති වුච්චති. සො ඉධ නාසිපෙපතො පටිකුලාකාරගහනණසු අසච්චවතො. නව පටිකුලාහිති ගමනපරියෙසනපරිභොගාසයතිද

1. ම. වි සිඛනාදීහි. 2. ම. ච. ජ [ඉධ] නත්ථි. අථවා, අසිඤ්ඤා පාසො.

නාම ගොති සඛිඛාරානං නිරන්තරං දුක්ඛාභිචුන්නතාය පාකට්ඨාච
 තො, නසමා අභින්නසමපටිපිලනං මනසිකරිතා ඉරියාපථෙ ලබ්භාමාන
 දුක්ඛපපටිච්ඡාදකභාවෙ උඤ්ඤාටිතො දුක්ඛලක්ඛණං යාථාවසරසතො
 උපට්ඨාති. යං දුක්ඛං තදන්තනාති වචනතො තදෙව ඛනිපඤ්ඤාකං
 අවසවන්තනතො අන්තනා, අවසවන්තනාකාරෙ පන අන්තනලක්ඛණං.
 තෙනාහ: පටිපිලනට්ඨිනාති ආදිං. අන්තනලක්ඛණඤ්ඤා නානාධාතු
 විනිබ්භාගස්ස අමනසිකාර සන්තෙ පටිච්ඡන්තනතා න උපට්ඨාති, නානා
 ධාතුයො පන විනිබ්භුඤ්ඤාතා අඤ්ඤා පථවිධාතු අඤ්ඤා ආපොධතුති
 ආදිනා අඤ්ඤා ඵසොසා අඤ්ඤා වෙදනාති ආදිනා ව විජුං විජුං කතා
 සනවිනිබ්භාගෙ කතෙ සමුග්ගසනෙ කිච්චාරමමණසනෙ ව| හෙදිතෙ
 අන්තනලක්ඛණං යාථාවසරසතො උපට්ඨාති. යා හෙසා අඤ්ඤාමඤ්ඤා
 පඤ්ඤා සමුද්දිතෙසු රුපාරුපධමෙවෙසු ඵකන්තාතිතිවෙසවසෙන
 අපරිමෙද්දිතසඛිඛාරෙහි මමායමානා සමුග්ගසනතා, තථා තෙසං තෙසං
 ධමමානං කිච්චහෙදස්ස සතිපි පටිනියනභාවෙ ඵකතො ගග්ගමානා කිච්ච
 සනතා, තථා සාරමමණධමමානං සතිපි ආරමමණකරණහෙදෙ ඵකතො
 ගග්ගමානා ආරමමණසනතා, සා චතුසු ධාතුසු ඤ්ඤානෙත විනිබ්භුඤ්ඤා
 දිස්සමානාසු හතෙත පරිමෙද්දිගමානො ඵෙතමණ්ඤාචිය විලිනං¹
 ආගච්ඡති, යථාපච්චයං පවන්තමානා සුඤ්ඤා ඵතෙ ධමමන්තාති
 අවසවන්තනාකාරසඛිඛාරං අන්තනලක්ඛණං පාකට්ඨාරං ගොති¹.

වෙනසා සුඛොති විතෙතන ඵරිතො, විතෙතන ඵරනඤ්ඤා සමුද්දස්ස
 මධා සමභවතිති ආහ: දුච්ඛං ඵරනනති ආදිං. සුච්චෙතන අනෙචනාති
 සමපයොගවසෙන විජ්ජං හජ්ජනතිති වුතෙතන අනෙචන, පච්චිමෙතනාති
 විජ්ජාභාගෙ විජ්ජානොට්ඨාසෙ වන්තනතිති වුතෙතන, මහතො සංවෙ
 ගාස සංවහනතිති ආදිසු අයමපන අපරෙ නයො: යාථාවතො කාය
 සභාවපවෙදනතො මහතොසංවෙගාය සංවන්තති, අනාඤ්ඤාති දිට්ඨධමම්
 ඤාදිඅත්ථාය, සොගනෙඛමාසාති චතුති යොගෙහි ඛෙමභාවාය, සතිසමප
 ජඤ්ඤාසාති සබ්බත්ථ සතිඅවිප්පවාසාය, සත්තට්ඨානීයසමපජඤ්ඤාය ව,
 ඤ්ඤාණදස්සගප්පටිලාභාසාති විපස්සනාඤ්ඤාණාධිගමාය, විජ්ජාවිමුභති ඵ
 ලසච්ඡිකිඤ්ඤාසාති තිස්සො විජ්ජා විග්ගස්ස අධිමුභති තිබ්බානං වන්තාරි
 සාමඤ්ඤාඵලාතිති ඵතෙසං පච්චකඛකරණාය, පඤ්ඤාපටිලාභාසාති
 ආදිසු සොලසසු පදෙසු පඤ්ඤාපටිලාභාය, පඤ්ඤාප්‍රධර්මාය, පඤ්ඤා
 ප්‍රලාය, පඤ්ඤාධාතුලායාති ඉමාති වන්තාරි පඤ්ඤාවසෙන භාවච්ච
 නාති, සෙසාති වාදස පුග්ගලවසෙන භාවච්චනාති. සප්පජිසසංසෙවොති
 සප්පජිසානං හජ්ජනං, සද්ධම්මසචණ්ඨනාති තෙසං සප්පජිසානං සනතිකෙ
 සීලාදිප්පටිපතනිදිපකස්ස සද්ධම්මච්චනස්ස සවණං, සොනිසො මනසි
 කාගෙති සුනානං ධමමානං අත්ථුපපරිකඛාවසෙන උපායෙන මනසි
 කාරෙ, ඛමමානුඛමමප්පටිපතනිති ලොකුභතරධමෙම අනුගතස්ස සීලා
 දිප්පටිපදධමමස්ස පටිපජ්ජනං, ජනනං අභිඤ්ඤාඤාණානිනාති ඉද්ධි
 විධ-දිබ්බසොන-වෙතොපරිඨ-පුබ්බෙතිවාස-දිබ්බවක්ඛු-ආසවකඛය
 ඤ්ඤානං, වෙසනනනිනං ඤ්ඤානනනි පටිසමභිද්දාප්‍රියං සොනාව
 ධානෙ පඤ්ඤා සුභමයෙ ඤ්ඤානං, සුභාන සංවරෙ පඤ්ඤා සීලමයෙ
 ඤ්ඤානනති ආදිනා ඤ්ඤානථාය තිද්ධිමානං සාවනසාධාරණසාධාරණ

1. ම. ටී. විලියා.

නං සද්දණානං, ඉමෙසං හි තෙසත්තතිසද්දණානං සුභමයසද්දණාදීති සත්තසට්ඨිසද්දාණාති සාවනසස සාධාරණාති. ඉන්ද්‍රියපරෙපරියතෙත සද්දණං, සත්තනානං ආසයානුසයෙ සද්දාණං, යමකපාවිතිරෙ සද්දාණං, මහාසාරුණසමාපත්තියා සද්දාණං, සබ්බසද්දනසද්දාණං, අනාවරණ සද්දාණනාති ඉමාති ඡ අසාධාරණසද්දාණාති සාවකෙහි. සත්තසත්තනීනං සද්දාණානනාති එත්ථ ජාතිපච්චයා ජරාමරණනාති සද්දාණං, අසතියා¹ ජාතියා නත්ථි ජරාමරණනාති සද්දාණං, අතීතමපි අධ්‍යානං ජාතිපච්චයා ජරාමරණනාති සද්දාණං, අසතියා ජාතියා නත්ථි ජරාමරණනාති සද්දාණං, අනාගතමපි අධ්‍යානං ජාතිපච්චයා ජරාමරණනාති සද්දාණං, අසතියා ජාතියා නත්ථි ජරාමරණනාති සද්දාණං, යමපියස නං ධම්මච්ඡිති සද්දාණං, නමපි බයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරොධධම්මනාති සද්දාණං, භවපච්චයා ජාතීති සද්දාණං—පෙ—උපාදුනපච්චයා භවොති සද්දාණං, නණ්‍යාපච්චයා උපාදුනනාති සද්දාණං, වෙදනාපච්චයා නණ්‍යාති සද්දාණං, එසසපච්චයා වෙදනාති සද්දාණං, සලායනනපච්චයා එසෙසාති සද්දාණං, නාමරුපපච්චයා සලායනනනාති සද්දාණං, විසද්දසද්දනපච්චයා නාමරුපනාති සද්දාණං, සඛාරාපච්චයා විසද්දසද්දනනාති සද්දාණං, අවිජ්ජාපච්චයා සඛාරාති සද්දාණං, අසතියා අවිජ්ජාය නත්ථි සඛාරාති සද්දාණං, අතීතමපි අධ්‍යානං අවිජ්ජාපච්චයා සඛාරාති සද්දාණං, අසතියා අවිජ්ජාය නත්ථි සඛාරාති සද්දාණං, අනාගතමපි අධ්‍යානං අවිජ්ජාපච්චයා සඛාරාති සද්දාණං, අසතියා අවිජ්ජාය නත්ථි සඛාරාති සද්දාණං, යමපියස නං ධම්මච්ඡිතිසද්දාණං, නමපි බයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරොධධම්මනාති සද්දාණනාති භගවතා නිදුනවගෙහ ජරාමරණාදීසු එකාදසසු පටිච්චසමුප්පාදබෙහසු පච්චයාං සත්ත සත්ත නත්ථි චුත්තාති සත්තසත්තති සද්දාණාති. නත්ථ ධම්මච්ඡිති සද්දාණනාති පච්චයාභාරසද්දාණං, පච්චයාභාරෙ හි ධම්මානං පච්චනීසඛිතාය සීතියා භාරණතතා ධම්මච්ඡිතීති චුච්චති, නත්ථ සද්දාණං ධම්මච්ඡිතිසද්දාණං. ජාතිපච්චයා ජරාමරණනාති ආදීනා චුත්ත සෙසම ඡබ්බිධසස සද්දාණසෙසනං අධිවචනං. ධසධම්මනාති බයගමන සභාවං, වසධම්මනාති වයගමනසභාවං, විරගධම්මනාති විරජ්ජනස භාවං, නිරොධධම්මනාති නිරුජ්ජනසභාවනාති අත්ථො. ලාභොති ආදීසු ලාභොයෙව උපසගෙහන විසෙසෙත්ථා පච්චලාභොති චුත්තො. පුත්ත සෙසම අත්ථවිවරණවසෙහ පනති සමපනාතීති චුත්තං. පුසනාති² අධි ගමනවසෙන පුසනා, සච්ඡිකීටියාති පටිලාභසච්ඡිකීරියා, උපසමපදාති නිපථාදනා. සත්තනානසද්ධ සෙසකතන නාති තියො සිකකා සිකනනාති සෙසකසසද්දාදීනානං භොතාපත්තිමග්ගධාදීනං සත්තනානං, පුපුජ්ජන කලාණසභාස මාති නිබ්බානගාමිතියා පටිපදාය යුත්තතතා සුඤ්ජරට්ඨි න කලාණසසද්දාදීනසස පුපුජ්ජනසස, “වඛිනං වඛිනං එතායාති වඛිනි නවඛිනා,” යථාචුත්තානං අධිනනමපි පසද්දනං වසෙහ විසෙසතොව අරහතො පසද්දවසෙහ පසද්දපුද්ධිසා, නථා පසද්දවෙසලලාස, යසස කසසවිචි විසෙසතො අනුරුපධම්මස මහනතං නාම කීච්චසිද්ධියා වෙදිනබ්බනති නදසස කීච්චසිද්ධියා දසෙසනො මහනෙන අත්ථ පරිග්ගණනාතිති ආදිමාග. නත්ථ අත්ථාදීනං මහනනභාවො මහාවිසයතාය

1. අසති, පොඤ්ඤෙසු. 2. මු. සි. අ. එසසනා.

එවරුපං, ඉමසං පුප්ඵා නීලං පීතං ලොහිතං ඔද්‍යහං සුගන්ධිං දුගන්ධිං මිසං යනකා, එලං බුද්දකං මහනතා දීඝං වට්ටං සුවණණං දුබ්බණණං මට්ටා¹ එරුසං සුගන්ධිං දුගන්ධිං මධුරං තිත්තායං අමබ්ලං කට්ටකං කසා වං, කණටතො තිබ්බණො අතිබ්බණො උජ්ජනො කුට්ටො නමො නීලො ලොහිතො ඔද්‍යතොති ආදිනා ධාතුනානාත්තං පට්ටව සදුණං පවත්නාති. සුදුනානාආසනනමසුති ඉදං වකතායනතං නාම—පො—ඉදං ධම්මායනතං නාම, නස්ථ දසායනතා කාමාවචරු: වෙ වාදුබ්බුමකාති එවං ආයනනනානාත්තං පට්ටව සදුණං පවත්නාති. සුදුනානාපට්ටව සමුප්පාදෙසුති අක්කිත්තබ්බි ධාතෙදතො සන්තානතෙදතො ව නානා ප්‍යතෙදෙසු පට්ටවසමුප්පාදමෙහසු, අච්ඡාදිඅභිගාති හි පට්ටවං පට්ටවසමුප්පාදසක්ඛදිතාති, තෙනාහ: සංඛාරට්ටකෙ වාදසප්ඵවං වාදසප්ට්ටවසමුප්පාදාති. සුදුනානාසුක්ඛදිනමුප්පාදමෙහසුති² නානාසභාවෙසු නිව්චසාරදිවිරිතිතෙසු සුක්ඛදිනාවෙසු, නතො එව ඉච්ඡිපුරිසඅත්තනන නියාදිවසෙන අනුපලබ්බමානසභාවෙසු, මනාගෙ හෙත්ථ පදසකිකගෙ. සුදුනානාඅපේසුති³ අත්ථප්පට්ඨසමහිදුට්ඨසයෙසු පට්ටවසුප්පනාදිනානා අපේසු, ධම්මෙසුති ධම්මප්පට්ඨසමහිදුට්ඨසයෙසු පට්ටවසාදිනානාධම්මෙසු, නිව්චනාති³ තෙසං යෙව අත්ථධම්මානං නිද්ධාරණවචනසඛිතතෙසු නානාතිව්චනාති, සුදුනානාපට්ටවනෙසුති අත්ථප්පට්ඨසමහිදුට්ඨසයෙසු ඉමාති සදුණාති ඉදමත්ථජොතකාතිති තථා තථා පට්ඨානතො, උපතිට්ඨනතො පට්ඨානාතිති ලභිතාමෙසු නානාසදුණෙසු, සුදුනානා සිලකම්මෙසුති ආදිසු සිලසං පුට්ඨතං නානාත්තං ව චුත්තමෙව. ඉත රෙසමපන චුත්තනායානුසාරෙන සුචික්ඛදිනාත්තං පාකට්ටමෙව. යමපන අතිත්තං එතමෙව තිබ්බානං, නස්ථ උපවාරවසෙන පුට්ඨතං ගහෙනබ්බ නති ආහ: පුට්ඨානාත්ථකසාධාරණමෙව සමහිකකම්මාති. තෙනසං මදතිමදනාදිපරිඨායෙන පුට්ඨතං පරිදිපිතං ගොති. චිපුලෙ අපේති මහනෙන අපේ, මහනනපරිඨායො හි විපුලසද්ද. ගමහිරෙසු ති සසාදිහි විස මහාසමුද්දෙ, අනුපචිතසදුණසමාගෙහි අලබ්බනෙයස ප තිවට්ඨසු බ්බෙසු සදුණං පවත්නාති විසයසං ගමහිරතාය සදුණසං ගමහිරතා විභාවිතා. තිබ්බවිසදභාවාදිගුණෙහි අසාධාරණතතා පරෙසං පක්ඛදින න සාමනතා, අථ බො සුචිදුරට්ටරෙහි අසමනනපක්ඛදි ආනා රසං රසත්තං කත්වා, තෙච්ච අසමත්ථපක්ඛදිහි පදනං, තෙසං යථා චුත්තගුණෙහි අක්ඛදින අසාධාරණතතා “නස්ථ එතිසං කායෙහි සමත්ථ නති අසමත්ථ,” පක්ඛදිහි යොජනා, අත්ථවමත්ථානොති අත්ථප්පහෙ දසං යථාවතො සන්තිට්ඨානතො, න අක්ඛදිනෙහි සකෙකාති අහි සමහ විභවති සදුණනති. සමපාපුණ්ණං න අක්ඛදිනෙහි විචි සකෙකා ති, තසමා අයං සුචිදුරට්ටරෙහි අසමනනපක්ඛදි, ඉදති පුහලනතර වසෙන අභමනනපක්ඛදි විභාවෙචුං පුට්ඨජනාලාභාණකසංකාති ආදි ආරභං. පක්ඛදිනපනෙදකුසලො පභිත්තසදුණො අධිගහප්පට්ඨසමහිදෙ වතුමෙසාරථජනෙතා දසබලධාරී පුරිසසමො පුරිසසිමො පුරිසනා ගො පුරිසාජක්ඛදි පුරිසධොරෙයො අනන්තසදුණො අනන්තතෙජෙ අනන්තයසො අපේසා මහභුතො බලවා තෙනා විනෙතා අනුතෙනා

1. ම. ඊ. ම. 2. ම. ට. නානාසුක්ඛදිනමුප්පාදමෙහසු. 3. ම. ට. නානාඅපේසු.

පඤ්ඤාපෙභා විනිජ්ඣාපෙභා පෙකඛනා පසාදෙභා. සො හි භගවා අනුප්පනානසා මග්ගසා උප්පාදෙභා, අසඤ්ජානසා මග්ගසා සඤ්ජනනා, අනකඛානසා මග්ගසා අකඛානා මග්ගඤ්ඤා මග්ගවිදු මග්ගකොවිදෙ, මග්ගානුගාමී ච පන ඵනරහි සාවකා විහරනති පච්ඡා සමනනාගනා, සො හි භගවා ජානං ජානාති, පසං පසංගි, වකඛුභුතො ඤ්ඤාණභුතො ධම්මභුතො බ්‍රහ්මභුතො වතනා පවතනා අත්ඤා නිනෙතනා අමතසා දුතා ධම්මසාමී තථ ගතො, නඤ්ඤානං අද්දං අවිදිතං අසච්ඡිකං පඤ්ඤා, අතීතං අනාගතං පච්චුප්පනං උපාදය සබ්බධම්මා සබ්බාකාරෙන බුද්ධිසා භගවතො ඤ්ඤාණවුච්චෙ අපාඨං ආගච්ඡන්ති, යං කිඤ්චි ඤ්ඤායං නාම අතී ධම්මජානං අත්තජේවා වා පරජේවා වා උභයජේවා වා දිට්ඨධම්මිකො වා අජේවා සමපරාසිකො වා අජේවා උත්තානො වා අජේවා ගමහිරෙ වා අජේවා ගුලේනා වා අජේවා පටිච්ඡන්තො වා අජේවා තෙයො වා අජේවා නීතො වා අජේවා අනවජ්ජා වා අජේවා නිකතිලෙසො වා අජේවා වොදුතො වා අජේවා පරමජේවා, සබ්බන්තං අනෙතාබුද්ධිසා ඤ්ඤාණ පරිවතනති, සබ්බං කායකාමං බුද්ධිසා ඤ්ඤාණානුපරිවතති, සබ්බං වචිකාමං බුද්ධිසා ඤ්ඤාණානුපරිවතති, සබ්බං මනොකාමං බුද්ධිසා ඤ්ඤාණානුපරිවතති, අතීතො බුද්ධිසා අප්පටිගතං ඤ්ඤාණං, අනාගතො බුද්ධිසා අප්පටිගතං ඤ්ඤාණං, පච්චුප්පනො බුද්ධිසා අප්පටිගතං ඤ්ඤාණං, යාවනකං ඤ්ඤායං තාවනකං ඤ්ඤාණං, යාවනකං ඤ්ඤාණං තාවනකං ඤ්ඤායං, ඤ්ඤායපරිගනානිකං ඤ්ඤාණං ඤ්ඤාණපරිගනානිකං ඤ්ඤායං, ඤ්ඤායං අනිකකම්චා ඤ්ඤාණං නප්පවතනති, ඤ්ඤාණං අනිකකම්චා ඤ්ඤායපථො නඤ්චී, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරිගනාට්ඨාසිනො හෙ ධම්මා, යථා විනාං සමුග්ගපටලානං සුච්ඡිභානං හෙට්ඨිමං සමුග්ගපටලං උපරිමං නාතිවතනති, උපරිමං සමුග්ගපටලං හෙට්ඨිමං නාතිවතනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරිගනාට්ඨාසිනො, ඵවමෙවං බුද්ධිසා භගවතො ඤ්ඤායඤ්ච ඤ්ඤාණඤ්ච අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරිගනාට්ඨාසිනො හෙ ධම්මා, යාවනකං ඤ්ඤායං තාවනකං ඤ්ඤාණං, යාවනකං ඤ්ඤාණං තාවනකං ඤ්ඤායං, ඤ්ඤායපරිගනානිකං ඤ්ඤාණං, ඤ්ඤාණපරිගනානිකං ඤ්ඤායං, ඤ්ඤායං අනිකකම්චා ඤ්ඤාණං නප්පවතනති, ඤ්ඤාණං අනිකකම්චා ඤ්ඤායපථො නඤ්චී, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරිගනාට්ඨාසිනො හෙ ධම්මා, සබ්බධම්මසු බුද්ධිසා ඤ්ඤාණං පවතනති, සබ්බධම්මා බුද්ධිසා භගවතො ආවජ්ජනප්පටිබද්ධා ආකාසිප්පටිබද්ධා මනසිකාරප්පටිබද්ධා විතනුප්පාදප්පටිබද්ධා, සබ්බසතොසු බුද්ධිසා ඤ්ඤාණං පවතනති, සබ්බසං සත්තානං බුද්ධො ආසයං ජානාති, අනුසයං ජානාති, වරිතං ජානාති, අධිවුතනිං ජානාති, අප්පරජකෙඛි මහාරජකෙඛි කිකඛිත්ථෙයෙ මුදිත්ථෙයෙ සවානාරෙ වානාරෙ සුවිඤ්ඤාපයෙ දුච්ඤ්ඤාපයෙ භබ්බාභබ්බෙ සතොන පජානාති, සදෙවනො ලොකො සමාරතො සබ්බමණ්ඩාගමණී පජා සදෙවමනුසා අනොනා බුද්ධිඤ්ඤාණෙ පරිවතනති, යථා යෙ කෙචි මච්ඡනච්ඡපා අනනමසො කිම් රජිඛලං උපාදය අනොනාමහාසමුදෙද පරිවතනනති, ඵවමෙවං සදෙවනො ලොකො සමාරතො සබ්බමණ්ඩාගමණී පජා සදෙවමනුසා අනොනාබුද්ධිඤ්ඤාණෙ පරිවතනති, යථා යෙ කෙචි පකඛිනො අනනමසො ගරුලං වේනතොයං උපාදය ආකාසසා පදෙසෙ පරිවතනනති, ඵවමෙව යෙචි හෙ සාරජුතන සමමාපඤ්ඤාය හෙචි බුද්ධිඤ්ඤාණසා

පදෙසෙ පරිවහනනති, බුද්ධිඤාණං දෙවමනුසංයානං පඤ්ඤං ඵරිඤා අතිසංසිඤා තිට්ඨති, යෙපි නෙ බන්ධියපණ්ඩිතා බ්‍රාහ්මණපණ්ඩිතා ගහපතිපණ්ඩිතා සමණපණ්ඩිතා නිජුතා කහපරපව්‍යදා වාලවෙධිරුපා, නෙ හිඤ්ඤා මඤ්ඤා වරහති පඤ්ඤගනෙන දිට්ඨිගනානි, නෙපි නෙ පඤ්ඤ අභිසංඛරිඤා අභිසංඛරිඤාති ආදිනා නිද්දිට්ඨපාලිං පෙය්‍යාල මුඛෙන සංඛිපිඤා දසෙයනනා පඤ්ඤපභෙදකුසලො පභිනනඤාණො —පෙ—නෙ පඤ්ඤ 1 අභිසංඛරිඤා අභිසංඛරිඤාති ආදිමාහ: නත්ථ පභිනනඤාණොති අත්ථාදීජු පභෙදගහඤාණො, පභෙදඤාණොතිපි පට්ඨනති. සො යෙව අත්ථො. නෙ පඤ්ඤහති නෙ නෙ අත්තනා අධිපෙපනෙ පඤ්ඤ, හිද්දිට්ඨිකාරණොති විසුඤ්ඤකාරණො, උපනති නනාතාති හගවතො පඤ්ඤවෙය්‍යනතියෙන සමිපෙ බිත්තකා අනෙත වාසිකා සමපජ්ජනති, “හවති අභිහවතිති හිරි,” කිං, රාගාදිං, උපසගෙහ සතිපි නදෙවපදං නමත්ථං වදතීති උපසගෙන විනාපි සො අත්ථො විඤ්ඤායෙය්‍යා. අනෙකත්තනා ධාතුනනති චුත්තං: අභිභුය්‍යතිති, කාරක බ්‍යත්තයෙන වෙතං චුත්තං. නසමා ධං ෧ අභිභුය්‍යතිති සා සා මග්ග පඤ්ඤ අත්තනා අත්තනා වජ්ඣං රාගං අභිභුය්‍යති අභිහවති මද්දතීති අත්ථො. අභිහවති²ති සා සා ඵලපඤ්ඤ නං නං රුගං හවි අභිහවි මද්දතීති හිරිපඤ්ඤ, අභිහවිතාති වා පාඨො, අභිහවිඤාතිපි පඨනති. අභිහවිඤා ති ව ක්‍රියාය සිද්ධිභාවදසුනං, පඤ්ඤ වෙ සිද්ධා රුගාභිහවො ව සිද්ධො ඵවාති. සෙසෙජුපි ඵසෙව නයො. රුගාදීජු පන රජ්ජකලකිණො ධගො, දුස්සාලකිණො දෙසො, මුග්ගනලකිණො මොහො, කුජ්ඣ නලකිණො කොඨො, උපනකිනලකිණො උපනාහො, පුබ්බ කාලං කොඨො, අපරකාලං උපනාහො, පරගුණමකිනලකිණො මහකාඨා, පුගග්ගාහලකිණො පලාසො, පරසමපනතිබීගනලකිණො ඉසො, අත්තනො සමපනතිගගුනනලකිණං මච්ඡිසං, අත්තනො කතපාපපට්ඨිච්ඡාදනලකිණො මාසො, අත්තනො අවිජ්ජමානගුණපපකා සනලකිණං ආශෙසං, විත්තසු උද්ධුමානභාවලකිණො ඵමහො, කරණුත්තරියලකිණො සාරපමො, උත්තනිලකිණො මාහො, අබ්බුත්තතිලකිණො අභිමාහො, මහනභාවලකිණො මදෙ, පඤ්ඤ කාමගුණෙජු විත්තවොසුගගලකිණො පමාදෙ, “හවති අභිහවති අරිනති හිරි,” අසරුපහො පරසු අකාරසු ලොපං කඤා, නෙනාඤ්ඤ අරිං මද්දතී පඤ්ඤති හිරිපඤ්ඤති. “හවති ඵත්ථ ඵාවරජඛනමනහි” හිරි චුච්චති පඵචී, යඵා හුමිති, “හිරි විශාති හිරිපඤ්ඤ,” විත්ථනවිජු ලවෙධන සබ්බං සහ තාය ව, නෙනාහ: තායාති අදිං. නත්ථ පඵචීසමා ඤාති විත්ථනවිජුලවෙධනෙව පඵචීසමාය, විත්ථනාඤාති පජාතිනබෙබ්බ විසයෙ විත්ථනාය න ඵනදෙසෙ වත්තමානාය, චිජුලාඤාති උලාරගුතාය, සමනනාගනනාති³ පුගගලො, ඉති සද්දො කාරණත්ථ ඉමිනා කාර ණෙන පුගගලො හිරිපඤ්ඤ සමනනාගනනනා තසු පඤ්ඤ හිරිපඤ්ඤ නාමාති අත්ථො. “හිරිපඤ්ඤසු පඤ්ඤ හිරිපඤ්ඤපඤ්ඤ”ති වත්තබෙබ්බ ඵකසු පඤ්ඤසද්දසු ලොපං කඤා, හිරිපඤ්ඤති චුත්තං. අපි වාති පඤ්ඤ පරියායදසුනත්ථං චුත්තං. පඤ්ඤස⁴මනනති පඤ්ඤාය ඵනං,

1. මු. සි. අ. පඤ්ඤ. 2. මු. සි. අ. අභිහවතිති. 3. ම. ටී. සාමනනාගනොති. 4. මු. සි. අ. පඤ්ඤය ඵනං.

අධිවචනනනි අධිකං වචනං, “භූතෙ අපේ ඛනිදිකෙ රමති සච්චසභා වෙන දිට්ඨි විය න අභූතෙති හුදි,” මෙධාති “අසති විය සිලුවවයෙ කිලෙසෙ මෙධති හිංසනිති මෙධා,” බිප්පං ගහණධාරණවෙඨන වා මෙධා, පඤ්ඤාධිකාති යසසුප්පජ්ජති නං සත්තං අත්තනිතප්පට්ඨනනියං සමපසුත්තධමෙම ව යාථාවලකඛණප්පට්ඨවෙධෙ 1 පරිණෙතීති පරිණාසිකා,” ඉමෙහෙව අඤ්ඤානිපි පඤ්ඤාපරියායවචනාති වුත්තාති ගොනනි. පඤ්ඤාබාහුලනාති “පඤ්ඤා බහුලා අස්සාති පඤ්ඤාබහුලො,” “නස්ස භාවො පඤ්ඤාබාහුලං,” නඤ්ච පඤ්ඤාය බාහුලං පචතති එවාති තමත්ථං පඤ්ඤාගරුකස්ස පුග්ගලස්ස වසෙන දසෙයනෙතො ඉධෙකචෙචා පඤ්ඤාගරුකො ගොතීති ආදිමාහ. තත්ථ ඉධෙකචෙචාති පුථුජ්ජන කල්යාණකො අරියො වා, “පඤ්ඤා ගරු එතස්සාති පඤ්ඤාගරුකො,” පඤ්ඤාය වරිතො පචතතිතො පඤ්ඤාවජිනො, “පඤ්ඤාය වරිතං පචතතං අස්සාති වා පඤ්ඤාවජිනො,” “අනුලොමිකඛනනි ආදිවිභාගා පඤ්ඤා ආසයො එතස්සාති පඤ්ඤාසයො.” පඤ්ඤාය අධිමුත්තො තනනි තෙනාති පඤ්ඤාධිමුත්තො” “සමුස්සිතවෙඨන පඤ්ඤා ධජො එතස්සාති පඤ්ඤාධජො,” පඤ්ඤාකෙතුති තස්සෙව වෙච්චනං. “පඤ්ඤා නිමිත්තං ආධිප්පතෙය්‍යං එතස්සාති පඤ්ඤාධිප්පතෙය්‍යො,” පඤ්ඤාසඛිංගො විචයො ධම්මසභාවච්චිනනං වා බහුලං එතස්සාති විචයබහුලො,” නානාප්පකාරෙන ධම්මසභාවච්චිනනං බහුලං අස්සාති පච්චයබහුලො, “ඔකඛායනං යාථාවතො ධම්මානං උපට්ඨානං බහුලං එතස්සාති ඔකඛායනබහුලො” “පඤ්ඤාය නස්ස නස්ස ධම්මස්ස සමා පෙකඛනා සමෙපකඛා,” “සමෙපකඛාය අයනං පචත්තනං සමෙපකඛායනං,” “සමෙපකඛායනං ධම්මො පකති අස්සාති සමෙපකඛායනධම්මො” “සමෙපකඛායනං වා යාථාවතො දස්සනධම්මො සභාවො එතස්සාති සමෙපකඛායනධම්මො” “සබ්බං ධම්මජානං විභූතං විභාචිතං කත්වා විහරණසිලොති විභූතච්චිතාදි” තච්චරිතොති ආදීසු නංසද්දෙන පඤ්ඤා පච්චාමට්ඨා, තස්මා තත්ථ පඤ්ඤාවරිතොති ආදිනා අපේචා වෙදිතබෙබ්බා. “සා පඤ්ඤා වරිතා ගරුකා බහුලා අස්සාති තච්චජිනො,=නගරුකො,=නබ්බහුලො,” තස්සං පඤ්ඤායං නිනෙතො පොණො පබ්බාරො අධිමුත්තොති නනනිනො,=නපොණො,=නප්පබ්බාරො,=නදධිමුත්තො,” “සා පඤ්ඤා අධිපති තදධිපති” “තදධිපතීනො ආගතො නදධි ප්පතෙය්‍යො,” පඤ්ඤාගරුකොති ආදීති කාමං උසච්චනං යෙව ජානාති, අයං පුග්ගලො නෙකඛම්මගරුකොති ආදීසු විය පුරිමජාතිතො පභුති වුත්තාති. තච්චරිතොති ආදීති ඉඡිස්සා ජාතියා වුත්තාති. ඉදුති වුත්ත මෙච්ච්ථං නිදස්සනවසෙනපි දසෙය්‍යං යථාති ආදි වුත්තං. එච්චමෙචනනි ආදීති දස්සිතබ්බනිගමනං. සිසපඤ්ඤාති අත්තනො විසයෙ සිසප්ප වතනිකා පඤ්ඤා, යා සමාරඬා අත්තනො පඤ්ඤානිච්චං අදකිංයනනි අවිජ්ජායනනි බිප්පමෙච සමපාපෙති. තෙනාහ: සිසං සිසං² සීලාති පරිපුරෙතීති ආදිං. තත්ථ සිසං සිසනනි බහුතං සීලාදීනං සඛගහත්ථං විකඛතභුං වුත්තං. සීලානීති වාරිත්තවාරිත්තවසෙන පඤ්ඤාත්තාති පාතිමොකඛ

1. ම. වි. යථාවලකඛණප්පට්ඨවෙධෙ. 2. මු. සී. අ. සිසසිසං.
28

සංවරසීලානි, ධර්මපෙත්වො චා ඉන්ද්‍රියසංවරං නස්ස විජ්ජං ගතීන්තතො ඉත රුකි නිවිධිසීලානි, ඉන්ද්‍රියසංවරනනි වකකාදීනං ඡන්තං ඉන්ද්‍රියානං රුගපපටිසප්පවෙසං අකත්වා සතීනවාටෙන නිවාරණං ඵකනං, නොඡ නෙ මහතඤ්ඤනනනි පච්චවෙකඛිතපරිභොගවසෙන භොජනෙ පමාණඤ්ඤභාවං, ජාගටියානුඥොගනනි “දිවසස්ස නීජ්ජ කොට්ඨාසෙසු රතනියා පඨමමඡක්ඛිමනොට්ඨාසෙසු ව ජාගරතී න නිද්දායතී සමණධම්ම මෙව කරොතීති ජාගරො,” “ජාගරස්ස භාවො කම්මං චා ජාගරියං.” “ජාගරියස්ස අනුයොගො ජාගරියානුයොගො,” නං ජාගරියානුයොගං. සීලකකඤ්ඤනනි සෙකකං චා අසෙකකං චා සීලකකඤ්ඤං, ඵචමීන්තරෙපි බකිං වෙදිතබ්බො. පඤ්ඤකකඤ්ඤනනි¹ මග්ගපඤ්ඤො ව සෙකකාසෙකකා නං ලොකීයපඤ්ඤො ව, විමුච්චනනිකකඤ්ඤනනි² ඵලවිමුච්චනනි, විමුච්චනනි ඤාණ දස්සනකකඤ්ඤනනි පච්චවෙකඛිණඤ්ඤණං, සීසපඤ්ඤොතිදෙදසසදිසො යෙව ලුහුපඤ්ඤොතිදෙදසො. නථා භාසපඤ්ඤොතිදෙදසො. ජවනපඤ්ඤො තිදෙදසො පන කලාසමමසනනගෙන පවනො. තිකකපඤ්ඤොතිදෙද සො විරියස්ස උස්සකකාපනවසෙන. නිබ්බෙධිකපඤ්ඤොතිදෙදසො සබ්බලොකෙ අනභීරතසඤ්ඤොවසෙන පවනො. නස්ථ භූරිතක්‍රියා සීසනා, අදකිනා ලුහුනා, වෙගාධිතතතං බිප්පනා, භාසබ්බුලොති³ පිතිබ්බුලො, සෙසපදනි නස්සෙව වෙච්චනානි. අථචා භාසබ්බුලොති මූලපදං, මෙදබ්බුලොති නස්සා ඵච පිතියා සමපසුත්තසොමනස්ස වෙදනාවසෙන නිදෙදසපදං, භූභීබ්බුලොති නාතිබ්බලවපිතියා භුචාකාර වසෙන, පාවොඡ්ඡබ්බුලොති බ්බලවපිතියා පමුදිතභාවවසෙන, සීලානි පටිපුරෙතීති හට්ඨප්පහටෙඨා උදගගුදගො සමපියායමානො සීලානි සමපාදෙති, පිතීසොමනස්සසහගතා හී පඤ්ඤො අභීරතීවසෙන ආරම ණෙ ජුලලිතා විකසිතා විය පවනනනි, න ඵචං උපෙකකාසගතනනි. අනිච්චනො බිප්පං ජවනීති බකිපඤ්ඤකං අනිච්චනනි වෙගාධිතෙන පවනනනි, පටිපකකදුරීභාවෙන පුබ්බාභිසඤ්ඤාරස්ස සාතිසයනතො ඉන්ද්‍රො විස්සට්ඨවචීරං විය ලකකණං අවිරඡකිනනී අදකියනනී අනිච්චලකක ණං වෙගසා පටිවිඡකිති, නසමා සා ජවනපඤ්ඤො නාමාති අඤ්ඤො, සෙස පදෙසුපි ඵසෙවනගො. ඵචං ලකකණාරමමණීකවිපස්සනාවසෙන ජවන පඤ්ඤො දස්සෙචා බ්බලවිපස්සනාවසෙන දස්සෙභුං රූපනනි ආදි චුතතං. නස්ථ බසට්ඨනානි යස්ථ යස්ථ උපපඡ්ඡති නස්ථ තඤ්ඤව භිඡ්ඡ නනො බයසභාවන්තා. භසට්ඨනානි භයානකභාවනො, අසාර කඤ්ඤනනි අත්තසාරවීරගතො නිච්චසාරදිවීරගතො ව, භූලභීචානි භූලාභුතාය විපස්සනාපඤ්ඤොය භූලෙචා, නීරභීචානි තාය ඵච නීර

1. මු. සී. අ. පඤ්ඤ, ඉචෙචච. 2. මු. සී. අ. විමුච්චනි, ඉචෙචච.
 3. මු. සී. අ. භාසබ්බුලො.

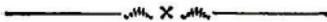
ණභූතාය තිරෙතො, විභාවසීඤාති යාථාවතො පකාසෙතො පානටං කතො, අථවා, තුලස්සිඤාති කලාපසමමසනවසෙන තුලයිතො, නිරස්සිඤාති උදයබ්බයානුපස්සනාවසෙන තිරෙතො, විභාවසීඤාති භවනානුපස්සනාදිවසෙන පානටං කතො, විභූතං කතොති සඛ්ඛාරුපෙකනානුලොම වසෙන චුටං කතො, රූපනිග්ගෙතෙති රූපකකකිස්ස නිරෙධභූතෙ නිබ්බානෙ, බිප්පං ජවනිති නිත්තපොණපබ්බාරවසෙන ජවති පවත්තති, ඉදති සිඛාපත්තවිපස්සනාවසෙන ජවනපඤ්ඤං දස්සෙතුං පුත්ත රූපනාති ආදී වුත්තං. ඤාණස්ස තිකකභාවො නාම සවිසෙසං පටිපකකි සමුච්ඡ්ඤනෙන වෙදිතබ්බොති බිප්පං කිලෙසෙ ඡ්ඤතිති තිකකි පඤ්ඤති වතො තෙ පන කිලෙසෙ විභාගෙන දස්සෙතො උප්පනං කාමචිතකකනති ආදිමාහ. සමථවිපස්සනා හි විකම්මනනදම්භවසෙන පභිනමපි අරියමග්ගෙන අසමුත්තනනා උප්පතතිධම්මතං අනතිතතාය අසමුත්තප්පනනනති වුච්චති, තං ඉධ උප්පනනනති අධිපොතං, නාබිවාසෙතිති සත්තානං ආරොපෙතො න වාසෙති, පජ්ඣනිති, සමුච්ඡ්ඤ වසෙන පජ්ඣති, විනොදෙතිති බිප්පති, බ්‍යනනිකග්ගෙතිති විගතනනා කරෙති, අනාභාවං ගමෙතිති අනු අභාවං ගමෙති, විපස්සනාකමෙන අරියමග්ගං පතො සමුච්ඡ්ඤවසෙනෙව අභාවං ගමයතිති අරෙතො. එත්ථ ච “කාමප්පටිසංයුත්තො විතකෙකා ඝාමවිනකෙකා,” ඉමෙ සත්තා මරනතුති පරෙසං මරණප්පටිසංයුත්තො විතකෙකා ව්‍යාපාදවිනකෙකා, ඉමෙ සත්තා විහිංසියනතුති පරෙසං විහිංසාපටිසංයුත්තො විතකෙකා විභිංසාවිනකෙකා, පාපකොති ලාමකෙ, අඤ්ඤාලොකමමති අකො සලලසමභූතෙ ධමමෙ, තිකකිපඤ්ඤො නාම බිප්පාභිඤ්ඤො ගොති, පටිපදා වස්ස න වලතිති ආහ: එකමති ආසනෙ වත්තාරෙ අරියමග්ගාති ආදීං. සත්ඛ්බ සඛ්ඛාරු අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මා සඛ්ඛනා පටිච්ච සමුප්පනනා ඛයධම්මා වයධම්මා විරුගධම්මා නිරුධධම්මාති යාථාවතො දස්සනෙන සච්චප්පටිවෙධො ඉඡ්ඤති න අඤ්ඤථාති කාරණමුඛෙන නිබ්බෙධිකපඤ්ඤං දස්සෙතුං සබ්බසඛ්ඛාරෙසු උබ්බෙගබ්හුලො ගොතිති ආදී වුත්තං: තත්ථ උබ්බෙගබ්හුලොති සබ්බෙ සඛ්ඛාරු අනිච්චාති ආදීනා නයෙන සබ්බසඛ්ඛාරෙසු අභිණ්ඤාප්පවත්තසංවෙගො, උත්තාසබ්හුලොති ¹ ඤාණභයවසෙන සබ්බසඛ්ඛාරෙසු බ්හුසො උත්තාමානසො, තෙන ආදීනවානුපස්සනමාහ: උක්ඛණ්ඨනබ්හුලොති ² සඛ්ඛාරතො උඤ්චි විසඛ්ඛාරුභිමුඛතාය උක්ඛණ්ඨනබ්හුලො, ඉමිනා නිබ්බිදනුපස්සන මාහ: අරතිබ්හුලොති ආදීනා නස්සා එව අපරපරුප්පතනිං. බ්හිමුච්චොති සබ්බසඛ්ඛාරතො බ්හිමුතං නිබ්බානං උද්දිස්ස පවත්තඤ්ඤාමුඛො, නථා පවත්තවිමොකමුඛො, “නිබ්බිඡ්ඤිතං පටිවිඡ්ඤිතං නිබ්බෙධො,”

1. මු. සි. අ. උත්තාසබ්හුලො. 2. මු. සි. අ. උක්ඛණ්ඨනබ්හුලො.

“සො එතිස්සා අත්ති නිබ්බට්ඨා,” “නිබ්බට්ඨනිති වා නිබ්බට්ඨකා,”සා එව පඤ්ඤා නිබ්බට්ඨකපඤ්ඤා,” අනිච්ඤාපුබ්බනති අනමතගෙහ සංසාරෙ අන්තං පාපෙඤා අනිච්ඤාපුබ්බං, අපපදලිතපුබ්බනති නසොව අත්චචනං අන්තකරණෙනෙව අපපදලිතපුබ්බනති අත්චො. ලොභකම්බ ඤානති ලොභරුසිං ලොභකොට්ඨාසං වා, “නත්ච එත්ච මතං මරණං විනාසොති අමනං,” නිබ්බානනති ආහ: මරණවිරහිතං¹ නිබ්බානං න පරිභුඤ්ජනති. අමතස්ස වා නිබ්බානස්ස අධිගමගෙතුතාය අමත සදිසඅනපපකපුබ්බපතිතතාය ව කායගතාසති අමතනති වුත්තා. පඤ්ඤානති ක්කානසමාපජ්ජනෙන වලඤ්ජනති, විරදානති අනධිග මෙන විරජ්ඣිතං, තෙනාහ: විරුඬිතං² නාධිගතනති, ආරදානති සාධි තං නිපථාදිතං, තඤ්ච පරිපුණ්ණං නාම ගොතීති ආහ: ආරදානති පරිපුණ්ණනති. පමාදිංසුති කාලබ්‍යතනයෙනදං වුත්තනති ආහ: පමජ්ජනති.

ඉති මහොරථපුරණිසා අඛගුන්තරනිකාසට්ඨකථාස

එකකනිපානවණ්ණනාස අනුන්තානසථදීපනා.



1. මු. සී. අ. මරහිතමරණං. 2. මු. සී. අ. මරහිතං.